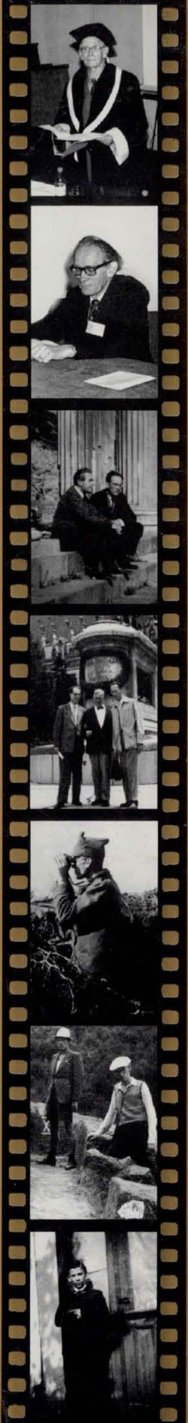

Mircea Petrescu-Dîmbovița

AMINTIRILE UNUI ARHEOLOG

PIATRA-NEAMȚ
2006

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

BIBLIOTHECA MEMORIAE ANTIQUITATIS
XVII

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CENTRUL INTERNAȚIONAL DE CERCETARE A CULTURII CUCUTENI

MIRCEA PETRESCU-DÎMBOVIȚA

AMINTIRILE UNUI ARHEOLOG

PIATRA-NEAMȚ
2006

14.521

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Editori:
Vasile Cotiugă şi Gheorghe Dumitroaia

Volumul a fost realizat cu sprijinul
Asociației *Monumenta Perennitatis*, Iaşi
http://www.monumentaperennitatis.ro

şi finanțarea
Consiliului Județean Neamț

Tehnoredactare:
Marius Cozma, Vasile Cotiugă, Constantin Preoteasa

Prelucrare foto:
Vasile Cotiugă

Coperta:
Roxana Munteanu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PETRESCU-DÎMBOVIȚA MIRCEA
Amintirile unui arheolog / Mircea Petrescu-Dîmbovița.
– Piatra-Neamț: Editura „Constantin Matasă", 2006
ISBN: (10) 973-7777-04-2; ISBN (13) p78-973-7777-04-1

821.135.1-94

© COMPLEXUL MUZEAL JUDEȚEAN NEAMȚ
Tel. / fax: 0233-217496; e-mail: cmj@neamt.ro

EDITURA „CONSTANTIN MATASĂ" PIATRA-NEAMȚ
Str. Mihai Eminescu, nr. 10, 610029 – Piatra-Neamț

ISBN: (10) 973-7777-04-2
ISBN: (13) 978-973-7777-04-1

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

14.521

Ajungând la venerabila vârstă de 90 de ani, prilej cu care am fost sărbătorit, cu deosebită afecțiune, prin diverse manifestări, de către instituțiile la care am lucrat, precum şi prin publicații speciale apărute la Iaşi[1], Bucureşti[2] şi Piatra-Neamț[3], am considerat de datoria mea – şi la sugestia dr. Dan Monah – să scriu aceste *Amintiri*, pentru o mai bună cunoaştere a ceea ce am văzut, citit şi auzit, judecând pe cât mi-a fost posibil, în mod just, persoanele cu care am venit în contact şi instituțiile cărora le-am aparținut.

Sper că cele relatate de mine în aceste amintiri vor interesa nu numai pe tineri, cât şi pe cei mai în vârstă, contemporani cu cele descrise.

Voi începe cu unele date despre părinții mei, intelectuali din Galați, despre sora mea, Elena Isăcescu din Bucureşti, şi despre familiile mele din Bucureşti şi Iaşi. În continuare, prezint amintirile în calitate de elev la Galați şi apoi de student la Bucureşti, la Facultățile de Filosofie şi Litere şi de Drept, evidențiind activitatea ştiințifică a cadrelor didactice, în primul rând a celor din domeniul arheologiei pre- şi protoistorice şi apoi al celor din domeniile arheologiei clasice greco-romane, istoriei şi geografiei.

Ca elev la Liceul „Vasile Alecsandri" din Galați, datorită profesorului Aețiu Hogaş, fiul marelui scriitor Calistrat Hogaş, mi s-a deşteptat interesul pentru arheologie, motiv pentru care i-am rămas recunoscător. De asemenea, am avut deosebită considerație pentru toți ceilalți profesori, dintre care s-a remarcat, prin talentul său literar, Anton

---

[1] *Scripta praehistorica. Miscellanea in honorem nonagenarii magistri Mircea Petrescu-Dîmbovița oblata*, Edirerunt: V. Spinei, C.-M. Lazarovici et D. Monah, Iaşi, 2005, 652 p.; *Arheologia Moldovei*, XXV, 2005.

[2] Al. Zub, *Profesorul Mircea Petrescu-Dîmbovița nonagenar*, în *Academica*, XV, 39, 176, 2005, p. 45, 46; V. Spinei, *Omagiere la o venerabilă vârstă*, în *Academica*, XV, 39, 176, 2005, p. 47-51; N. Ursulescu, *Profesorul Mircea Petrescu-Dîmbovița – un neostenit deschizător de drumuri*, în *Academica*, XV, 39, 176, 2005, p. 52, 53; M. Petrescu-Dîmbovița, *Mulțumiri şi recunoştință*, în *Academica*, XV, 39, 176, 2005, p. 54-59.

[3] Gh. Dumitroaia, C. Preoteasa, R. Munteanu, D. Nicola, *Primul muzeu Cucuteni din România*, *BMA*, XV, Piatra-Neamț, 2005, 176 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Holban, profesor de limba franceză – coleg de generație cu Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Octav Şuluțiu şi Eugen Jebeleanu, nepot – după mamă – al lui Eugen Lovinescu.

Ca student la Bucureşti, la Facultatea de Filosofie şi Litere, în domeniul arheologiei şi istoriei vechi i-am avut profesori pe: Ioan Andrieşescu, ctitorul arheologiei preistorice din România; Ion Nestor, considerat un stâlp al arheologiei româneşti; Vladimir Dumitrescu, preistorician de mare reputație pe plan național şi internațional; George Murnu, specialist în arheologie clasică şi scriitor; Scarlat Lambrino, specialist în epigrafie şi antichități greco-romane. De asemenea, în domeniul istoriei, încep cu marele savant Nicolae Iorga, autor a 1003 volume, 12755 de articole şi studii şi 4963 de recenzii, specialist de reputație mondială în istoria universală; continui cu istoricul de reputație națională şi internațională Constantin C. Giurescu, profesor la Catedra de Istorie a României şi fost Rezident Regal al Ținutului Dunărea de Jos; P.P. Panaitescu, medievist reputat, cu studii în istoria slavilor, şi George Oprescu, istoric de artă, cu o bogată activitate de critic şi istoric al artei.

În ceea ce priveşte domeniul geografiei, i-am avut ca profesori pe Simion Mehedinți, creatorul şcolii româneşti de geografie, şi pe Vintilă Mihăilescu, creatorul Institutului de Geografie a României.

Avându-se în vedere importanța deosebită a acestor profesori, recunoscuți pe plan național şi internațional, am considerat necesar să prezint pe scurt şi principalele lor realizări ştiințifice.

În calitate de veteran de război, mă voi referi apoi – în cadrul unui capitol – la cariera militară. După ce în anii 1939 şi 1940 am fost elev al Şcolii militare de ofițeri de rezervă în arma artileriei de la Craiova, în 1941 am obținut gradul de sublocotenent de rezervă, fiind încadrat la Regimentul 3 Artilerie grea din Galați. În această calitate am funcționat ca ofițer cu transmisiunile şi apoi ca ofițer observator, fiind avansat, în 1944, la gradul de locotenent de rezervă în arma artileriei. În 1990 am fost avansat la gradul de locotenet-major în rezervă, iar în 1994 la gradul de capitan în rezervă.

Mă voi referi apoi la activitatea de pe front, unde am participat la mai multe campanii, atât pe frontul de est, cât şi pe frontul de vest. Între 1 noiembrie 1941 şi 30 septembrie 1942 am fost mobilizat la Serviciul de capturi al armatei române de la Odessa, unitate considerată operativă în această perioadă, având ca scop recuperări de captură în contul tezaurului român de la Moscova.

Pentru o mai bună cunoaştere a activității militare întreprinse, voi reproduce şi câteva însemnări din jurnalul meu de pe front.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În ceea ce priveşte activitatea didactică, încep prin a menţiona calitatea de asistent onorific – încă din ultimul an de studiu –, pe care am avut-o între 1937 şi 1948, la Catedra de Preistorie a Facultăţii de Filosofie şi Litere a Universităţii din Bucureşti, unde – în 1947 – am susţinut teza de doctorat.

În 1949 mi-am început activitatea didactică la Iaşi, ocupând – prin concurs – postul de conferenţiar. În 1956 am devenit profesor titular, în 1957 am obţinut titlu de de doctor docent, iar din 1966 am primit dreptul de a conduce doctorate, calitate care o deţin şi astăzi, ca membru titular al Academiei Române.

Din 1949 şi până în 1983, timp de 34 de ani, am predat cursuri generale de Istorie Veche a României şi de Preistorie, precum şi cursuri speciale din domeniul arheologiei preistorice, considerându-se – de către Dan Gh. Teodor – că am creat o adevărată şcoală de arheologie moldavă.

Această activitate didactică se reflectă şi în două volume publicate, respectiv *Scurtă istorie a Daciei preromane* – Editura Junimea, Iaşi, 1978 – şi *Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea* – Bucureşti, 1995 –, volum coordonat de mine şi realizat în colaborare cu Hadrian Daicoviciu, Dan Gh. Teodor, Ligia Bârzu şi Florentina Preda.

În continuare, un capitol de mai mare întindere se referă la activitatea de cercetare ştiinţifică a subsemnatului, cuprinzând următoarele subdiviziuni:

a) Instituţiile din care am făcut parte şi cu care am colaborat, atât în ţară, cât şi în străinătate;

b) Cercetările de teren, în ordine alfabetică, respectiv săpăturile de la: Ciolăneştii din Deal (jud. Teleorman), Cucuteni – Băiceni (jud. Iaşi), Dăneşti (jud. Vaslui), Folteşti (jud. Galaţi), Fundu Herţii (jud. Botoşani), Glina (jud. Ilfov), Hangu (jud. Neamţ), Hăbăşeşti (jud. Iaşi), Hlincea (jud. Iaşi), Mangalia (jud. Constanţa), Perieni (jud. Vaslui), Stoicani (jud. Galaţi), Surduleşti (jud. Teleorman), Tămăoani (jud. Galaţi) şi Truşeşti (jud. Botoşani).

c) Publicaţii. În ţară am publicat – singur sau în colaboare – şapte volume, dintre care trei la Editura Academiei Române din Bucureşti (*Aşezările din Moldova de la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea*, 1970; *Depozite de bronzuri din România*, 1977, şi *Truşeşti. Monografie arheologică*, 1999), două la Editura Junimea din Iaşi (*Scurtă istorie a Daciei preromane*, 1978, şi *Sisteme de fortificaţii medievale timpurii la est de Carpaţi. Aşezarea de la Fundu Herţii, jud. Botoşani*, 1987), unul la Editura Didactică şi Pedagogică din Bucureşti (*Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea*, 1995) şi unul la

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Piatra-Neamț, în seria *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis* (*Cucuteni-Cetățuie. Monografie arheologică*, 2004).

În afară de acestea – în colaborare cu alți specialişti – am îngrijit şi editat trei volume: *La civilisation de Cucuteni en context européen*, 1987, apărut în seria *Bibliotheca Archaeologica Iassiensis*, volum editat cu ocazia centenarului descoperirilor de la Cucuteni; *Cercetări arheologice şi istorice din zona lacului de acumulare Bicaz*, 2003, apărut în seria *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis*; *Istoria Românilor*, vol. I., *Moştenirea timpurilor îndepărtate*, 2001, volum apărut sub egida Academiei Române.

La acestea se adaugă trei broşuri – realizate singur sau în colaborare –, din care două în limba română, ambele apărute în 1966 (*Cucuteni* şi, respectiv, *Muzeul de Istorie a Moldovei*) şi una în limba franceză (*Depôts de l'âge du bronze tardif en Moldovie*, 1970).

În străinătate am publicat, în prestigiosa serie *Prähistoriche Bronzefunde*, două volume în limba germană: *Die Sicheln in Rumänien mit Corpus der jung- und spätbronzezeitlichen Horte Rumäniens*, 1978, şi *Der Arm- und Beinschmuck in Rumänien*, 1998.

În afară de aceste volume şi broşuri, am mai publicat până la data redactării acestui volum 243 de studii, articole şi recenzii, din care 72 în limbi străine (franceză, germană, engleză, rusă, italiană şi slovacă).

Studiile şi articolele respective se referă la diferite probleme de arheologie, din paleolitic până în epoca medievală, la Sesiunea omagială Heinrich Schliemann din 1990 de la Berlin, la diferite personalități din domeniul arheologiei din țară şi străinătate, precum şi la colaborările la 12 volume omagiale din țară şi nouă din străinătate.

În ceea ce priveşte participările la manifestări ştiințifice, mă voi referi doar parțial la cele din țară, la care am luat parte cu comunicări, întrucât acestea au fost foarte numeroase, sub forme de congrese, simpozioane, sesiuni anuale de studii şi comunicări ale muzeelor, sesiuni ale Institutelor de Arheologie din Bucureşti, Iaşi şi Cluj-Napoca, sesiuni ale Institutului Român de Tracologie şi la comisiile internaționale ale acestui institut pentru promovarea cercetărilor indo-europene şi tracice, sesiuni ale Facultăților de Istorie din Iaşi şi Suceava etc.

Voi prezenta doar unele comunicări susținute la câteva manifestări ştiințifice naționale, menționând că o prezentare integrală a acestora ar putea fi reconstituită, până în 1992, cu ajutorul listei mele de publicații, iar din 1992 pe baza rapoartelor de activitate înaintate de subsemnatul Academiei Române, în calitate de mebru corespondent şi apoi de membru titular.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În continuare, voi prezenta pe larg participările la diversele manifestările ştiinţifice internaţionale.

Primul congres internaţional la care am participat a fost cel de al XVII-lea Congres Internaţional de Antropologie şi Arheologie Preistorică, din 1-12 septembrie 1937, de la Bucureşti, desfăşurat sub înaltul patronaj al regelui Carol al II-lea, având un comitet internaţional de pregătire ştiinţifică în frunte cu Louis Marin, cunoscut ca om politic conservator francez, şi cu Eugène Pittard, renumit antropolog genevez, precum şi un comitet de onoare, condus de Gh. Tătărăscu, prim-ministru la acea dată, şi un comitet de organizare prezidat de prof. dr. Constantin Angelescu, ministrul Educaţiei Naţionale. Despre acest Congres, în care un rol important l-a avut şi prof. Ioan Andrieşescu, au scris subsemnatul şi marele arheolog suedez T. Arne din Stockholm.

Ulterior, am participat cu diverse comunicări, menţionate în prezentul volum, la opt congrese ale Uniunii Internaţionale de Ştiinţe Pre- şi Protoistorice (al V-lea, de la Hamburg, între 24 şi 30 august 1958, prezidat de Gerhard Bersu; al VI-lea, de la Roma, între 29 august şi 3 septembrie 1962, prezidat de Massimo Pallotino; al VII-lea, de la Praga, din 21-27 august 1966, prezidat de Jan Filip; al VIII-lea, de la Belgrad, din 9-15 septembrie 1971, prezidat de Grga Novak; al IX-lea, de la Nisa, din 13-18 septembrie 1976, prezidat de Lionel Balou, directorul Institutului de Paleontologie Umană din Paris, avându-l ca secretar general pe Henry de Lumeley din Marsillia; al X-lea, de la Ciudad de Mexico, din 14-24 octombrie 1981, prezidat de Joachim García-Bárcena, la care am fost singurul român prezent; al XI-lea, de la Mainz, din 30 august - 5 septembrie 1987, prezidat de Kurt Böhmer; al XII-lea, de la Bratislava, din 1-7 septembrie 1991, prezidat de Bohuslav Chropovský).

În afară de congresele Uniunii Interaţionale de Ştiinţe Pre- şi Protoistorice, am participat, cu rapoarte şi comunicări, la trei congrese internaţionale de tracologie: Congresul al II-lea, din 4-10 septembrie 1976, de la Bucureşti, organizat de Institutul Român de Tracologie, prezidat de Radu Vulpe; Congresul al III-lea, din 2-6 iunie 1980, de la Viena, în onoarea lui W. Tomaschek; Congresul al VII-lea, din 20-26 mai 1996, de la Constanţa, Mangalia şi Tulcea, organizat de Institutul Român de Tracologie, prezidat de Petre Roman.

În afară de aceste congrese internaţionale de tracologie organizate de instituţii academice, am participat şi la trei simpozioane, un congres şi un colocviu internaţional de tracologie, organizate de către Fundaţia Europeană Drăgan: al II-lea Simpozion Internaţional de Tracologie, din noiembrie 1979, de la Roma; al III-lea Simpozion Internaţional de Tracologie, din 16-19 noiembrie 1981, de la Palma de

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Mallorca; Colocviul Internațional de Tracologie, din noiembrie 1987, de la Spoleto (Italia): al VI-lea Congres şi al VII-lea Simpozion Internațional de Tracologie, de la Palma de Mallorca, din 24-28 martie 1992.

Acestora li se adaugă participarea la două Congrese Internaționale de Ştiințe Sud-Est Europene (al II-lea, din 7-13 mai 1970, de la Atena, şi al VI-lea, din 30 august - 5 septembrie 1989, de la Sofia), la patru Congrese Internaționale de Ştiințe Istorice (al XI-lea, din august 1960, de la Stockholm; al XIII-lea, din august 1970, de la Moscova; al XV-lea, din august 1980, de la Bucureşti; al XVI-lea, din august - septembrie 1985, de la Stuttgart) şi la un Congres Internațional de Bulgaristică (23 mai - 3 iunie 1986, de la Sofia).

În afară de congrese, am participat şi la următoarele simpozioane şi colocvii naționale şi internaționale: Colocviul Sovieto-Român de Arheologie de la Chişinău (mai 1958); Seminarul Internațional de Arheologie Slavă de la Moscova (decembrie 1960); Simpozionul Internațional Lengyel, organizat de Institutul de Arheologie din Nitra (aprilie 1967); simpozionul internațional cu tema *Etnogeneza popoarelor din Balcani*, de la Sofia (mai 1969); Congresul Arheologic Porțile de Fier (Djerdap), de la Bor, organizat de Institutul de Arheologie din Belgrad (noiembrie 1969); colocviul relativ la etnogeneza românească, organizat la Freiburg (decembrie 1971); simpozionul international relativ la începutul epocii bronzului, Verona - Lazise (mai 1972); la reuniunea pentru enciclopedia istoriei popoarelor Europei în Evul Mediu, de la Berlin (mai 1978); Colocviul Româno-Vest German de la Bonn (iunie 1980); simpozion internațional cu tema *Cultura Cucuteni în context european*, Iaşi-Piatra Neamț (24-28 septembrie 1984); simpozionul internațional cu tema *Calul şi căruța în epoca fierului preromană din centrul şi sud-estul Europei*, de la Otzenhausen (Germania), organizat de Universitatatea din Saarbrücken (11-15 decembrie 1984); al V-lea Seminar Internațional din cadrul *Săptămânilor philippopolitane de istorie şi cultură tracică*, de la Plovdiv (10-22 octombrie 1986); consfătuirea specialiştilor în istorie în legătură cu cel de al XII-lea Congres de Ştiințe Istorice de la Madrid (aprilie 1987); al XII-lea Simpozion de Tracologie, Tulcea (septembrie 1989); al XIII-lea Simpozion de Tracologie, cu participare internațională, Satu Mare (septembrie 1990); Simpozionul internațional cu tema *Mileniul al IV-lea î.Hr.*, Nessebăr (28-30 iunie 1992); al XIV-lea Simpozion de Tracologie, cu participare internațională, Băile Herculane (septembrie 1992); Colocviul Internațional *Fenomenul indo-european în Europa de Sud-Est*, Iaşi – Piatra-Neamț (noiembrie 1994); Simpozionul Iugoslavo-Român de Tracologie, Kladovo – Drobeta-Turnu-Severin – Vršac (28 septembrie – 3 octombrie 1998).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

La acestea se adaugă participările la reuniunile Comitetului Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice de la Zaragoza (Spania, septembrie 1964), Budapesta (septembrie 1970) şi Bucureşti (3-6 septembrie 1984).

În afară de acestea, am participat şi la reuniunile directorilor institutelor de arheologie din fostele țări socialiste: prima, de la Varşovia (noiembrie 1972); a II-a, de la Nitra (decembrie 1974); a IV-a, de la Budapesta (septembrie 1979); a V-a, de la Male Vozokany (Slovacia – septembrie 1982).

De asemenea, am efectuat şi numeroase deplasări în străinătate pentru documentare, schimb de experiență şi conferințe, respectiv în Austria (iunie 1968, martie 1977), Bulgaria (mai-iunie 1956, octombrie 1965, decembrie 1973), Cehia şi Slovacia (octombrie 1958), Franța (mai-iunie 1970), Germania (decembrie 1961, iunie 1968, mai-iunie 1970, decembrie 1975, martie 1977, noiembrie-decembrie 1984, august-septembrie 1987), Italia (noiembrie 1964), Iugoslavia (decembrie 1964 - ianuarie 1965), Polonia (noiembrie 1964), Rusia (noiembrie 1959, februarie 1966, decembrie 1988); Spania (noiembrie 1981), Suedia (august 1960), Turcia (aprilie 1965), Ucraina (decembrie 1988), Ungaria (octombrie 1967), China (octombrie - noiembrie 1977) şi Statele Unite ale Americii (octombrie 1981).

În calitate de preşedinte al Comisiei mixte româno-ucrainene de istorie, arheologie, etnografie şi folclor din cadrul Academiei Române, am considerat necesar să prezint activitatea desfăşurată de aceasta în perioada 1994-2002, precum şi a Comisiei mixte ucraineano-române de istorie, arheologie, etnografie şi folclor din Cadrul Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, condusă de S.D. Kryžickij, în cadrul sesiunilor I-IX ale acestora: sesiunea I, din 18-19 mai 1994, de la Iaşi; sesiunea a II-a, din 17-20 aprilie 1995, de la Cernăuți; sesiunea a III-a, din 29 mai - 3 iunie 1996, de la Gălăneşti – Suceava; sesiunea a IV-a, din 9-13 iunie 1997, de la Konotop, Baturin şi Černigov; sesiunea a V-a, din 12-17 mai 1998, de la Celic Dere, Tulcea şi Galați; sesiunea a VI-a, din 10-14 iunie 1999, de la Cernăuți; sesiunea a VII-a, din 16-21 mai 2000, de la Mangalia – Neptun; sesiunea a VIII-a, din 15-18 mai 2001, de la Odessa; sesiunea a IX-a, din 30 mai - 3 iunie 2002, de la Mangalia – Jupiter.

Despre activitatea celor două Comisii s-au scris două articole de către Victor Cojocaru (publicate în *Arheologia Moldovei*, XXII, 2002, p. 285-288 şi XXIII-XXIV, 2003, p. 447-456) şi s-au tipărit două numere din publicația *Interacademica*, I (sesiunea a V-a) şi II-III (sesiunile VI şi VII), ambele editate de Institutul Român de Tracologie din Bucureşti, în colaborare cu Muzeul Arheologic „Callatis" din Mangalia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Într-un capitol special – al VII-lea – voi menționa toate titlurile şi distincțiile obținute de mine până în prezent.

Aduc mulțumiri şi exprim recunoştință Celui de Sus, părinților şi familiei, profesorilor de la Liceul „Vasile Alecsandri" din Galați – în special prof. Aețiu Hogaş, care mi-a deşteptat, ca elev, intersul pentru arheologie. De asemenea, mulțumesc şi exprim recunoştință profesorilor de la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universității din Bucureşti, în primul rând profesorilor de arheologie – Ioan Andrieşescu, Ion Nestor, George Murnu, Scarlat Lambrino şi Vladimir Dumitrescu – şi apoi celor de istorie – Nicolae Iorga, Constatin C. Giurescu, P.P. Panaitescu şi George Oprescu – şi de geografie – Simion Mehedinți şi Vintilă Mihăilescu. În continuare exprim aceleaşi bune sentimente colegilor şi colaboratorilor de la Facultatea de Istorie şi Institutul de Arheologie din Iaşi, Decanilor Facultății de Istorie şi Rectorilor Universității din Iaşi, şi Preşedinților Filialei Academiei Române din Iaşi, preşedintelui Academiei Române şi fostului preşedinte al Academiei de Ştiințe Sociale şi Politice din Bucureşti.

Pentru o mai bună înțelegere a legăturilor mele cu persoanele din țară şi străinătate cu care am fost în contact, am introdus în volum şi o bogată ilustrație.

În încheiere mulțumesc lui Vasile Cotiugă, asistent la Facultatea de Istorie a Universității din Iaşi, pentru munca asiduă depusă în calitate de redactor al acestei cărți. De asemenea, sunt recunoscător şi mulțumesc domnului dr. Gheorghe Dumitroaia, directorul Complexului Muzeal Județean Neamț, pentru publicarea acestui volum.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL I

DESPRE PĂRINŢII MEI DIN GALAŢI, SORA DIN BUCUREŞTI ŞI FAMILIILE MELE DIN BUCUREŞTI ŞI IAŞI

Am văzut lumina zilei la Galaţi, în timpul primul război mondial, la 21 mai 1915[1] şi am locuit aici fără întrerupere până în 1933, când m-am deplasat pentru studii universitare la Bucureşti – venind acasă, regulat, în vacanţe –, până în 1938.

Relativ la părinţii mei, tatăl – Gheorghe Petrescu-Dâmboviţa[2] – s-a născut la Târgovişte în 1877, mama lui – Elena Petrescu – fiind institutoare, iar tatăl – Ioan Petrescu – funcţionar la poştă.

După şcoala primară şi gimnaziul din Târgovişte, a urmat cursul superior la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Bucureşti, ca bursier al judeţului Dâmboviţa. Luând bacalaureatul, s-a înscris la Facultăţile de Drept şi de Filosofie şi Litere de la Universitatea din Bucureşti, fiind bursier al Facultăţii de Filosofie şi Litere. În anul 1902, luând licenţa în Drept, s-a înscris în Baroul de Ilfov. În 1903 a obţinut licenţa în Filosofie şi Litere, specialitatea Filologie clasică[3]. În acelaşi an a fost numit ajutor de judecător la Ocolul Bahniţa (jud. Mehedinţi). Deşi bursier al Facultăţii de Filosofie şi Litere, nu l-a atras cariera didactică, preferând să funcţioneze, neîntrerupt, ca magistrat, peste 19 ani, ajungând până la gradul de Consilier la Curtea de

[1] În *Buletinul de naştere* nr. 913 din 1915, emis de Primăria comunei Galaţi, este trecută ca dată a naşterii mele ziua de 31 mai 1915. Într-un act de mai târziu, un *Extract* emis de Oficiul stării civile al Primăriei municipiului Galaţi în 1942, act eliberat la cererea tatălui meu, data naşterii mele este 21 mai 1915, dată care a rămas ca oficială în actele mele. Este de presupus însă că prima dată a naşterii mele – 31 mai 1915 – este cea corectă, fiind eronat schimbată de Primăria municipiului Galaţi la 21 mai 1915, dată pe care am acceptat-o ulterior.

[2] Al doilea nume – Dâmboviţa – tata l-a ales pentru a se diferenţia de alte persoane cu numele de Petrescu. Cererea sa a fost aprobată de forurile în drept în anul 1905. Personal, am moştenit acest nume, acceptând schimbarea grafiei – anume a lui *â* în *î* – după al doilea război mondial.

[3] Despre tata se găsesc informaţii în lucrarea lui Teodor Iordache, *Albumul Galaţilor*, Galaţi, 1935-1936, p. 48.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Apel din Galați. În această calitate a fost delegat – după primul război mondial – de către Ministerul Justiției, ca prefect al județului Putna, în timpul guvernului generalului Arthur Văitoianu. În noiembrie 1922, din motive bugetare, a demisionat din magistratură, devenind avocat în cadrul Baroului de Covurlui. În timpul războiului a funcționat – din 1916 – ca prim-preşedinte al Tribunalului Covurlui şi pe timpul de panică, când Galațiul era bombardat de artileria şi aviația inamică, a fost unul dintre cei care au susținut că oraşul nu trebuie evacuat, după cum opinau unii. În acelaşi timp a devenit un membru devotat al Partidului Național Liberal de sub preşedinția fostului ministru Mihail Orleanu şi a fostului economist şi om politic Victor Slăvescu, remarcându-se – îndeosebi prin spiritul său independent – în calitate de deputat de Covurlui al acestui partid, din 1927.

Pe lângă profesia de avocat, a găsit timp să se ocupe şi de mişcarea literară şi artistică din Galați. A fost preşedinte al Cercului *Intim-Club* din Galați, fondat în 1899 şi recunoscut ca persoană morală şi juridică prin sentința Tribunalului Covurlui din 1928, precum şi preşedinte al Ligii Româno-Polone şi vicepreşedinte al Asociației Româno-Cehe din aceeaşi localitate. A decedat în 1951, la vârsta de 74 de ani.

Mama – Sofia-Sapho Petrescu-Dâmbovița –, descendentă după mamă a unei cunoscute familii greco-italiene – Miglaressi, din Cefalonia şi Corfu –, s-a născut la Adjud, în 1894, având ca tată pe Sotir Vrioni, născut în 1856, în Basarabia, cu studii în străinătate. Acesta a venit în țară în 1874, ocupându-se cu comerțul până în 1889, pentru ca apoi să țină mai multe moşii în arendă, înființând – la Bârlad – o moară sistematică. A fost considerat unul dintre puținii oameni care se jertfesc pentru biserică şi şcoală prin tot felul de donații[4].

Mama şi-a făcut studiile liceale în țară, la Institutul *Notre Dame de Sion* din Galați şi apoi în Elveția, la un institut din Lausanne, în domeniul muzicii[5]. În calitate de autoare a mai multor compoziții muzicale, printre care şi a imnului feminist *Vrem dreptate*, cu text în limbile română, franceză şi engleză, a fost aleasă – în 1930 – ca membră a Societății Compozitorilor Români din Bucureşti. De asemenea, după cel de-al doilea război mondial a fost – până la pensie – profesoară de pian la Liceul de Muzică din Galați.

Paralel cu activitatea în domeniul muzicii, a militat cu multă dăruire în Comitetul Asociației pentru Emanciparea Civilă şi Politică a Femeilor Române din Galați, fiind aleasă – în 1930 – preşedintă a acesteia. De asemenea, a condus ani de-a rândul – în mod onorific –

---

[4] D. Brănişteanu, *Almanahul Magistraturei, cu Anexe - Presa - Corpul Diplomatic - Parlamentul - Clerul - Finanțe - Industrie - Comerț - Agricultura şi Horticultura* (fără an de apariție şi paginație).

[5] Şi despre mama informații se găsesc tot în lucrarea lui Teodor Iordache, p. 70.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

şcoala şi atelierul asociaţiei feministe din Galaţi, îndrumând tinerele fete sărace să înveţe la această şcoală. În afară de aceste activităţi, a mai fost – înainte de cel de-al doilea război mondial – consilieră comunală a municipiului Galaţi. A decedat în 1974, la vârsta de 80 de ani.

Compoziţiile sale muzicale, în jur de 100 la număr (romanţe, balade, nocturne, *lied*-uri ş.a.), au fost achiziţionate de Academia Română, iar o parte din corespondenţă, în legătură cu activitatea sa în cadrul asociaţiei feministe din Galaţi, a fost donată – de către subsemnatul – Bibliotecii „V.A. Urechia" din Galaţi[6]. Alte scrisori inedite, de la George Enescu (care îi mulţumea pentru împrumutarea pianului personal pentru concertul dat la Galaţi), de la Elena Văcărescu (pentru primirea compoziţiei *Sur les coteaux hébreux*, pe versurile scriitoarei franceze de origine română) şi de la poetul francez Henri de Régnier (pentru trimiterea partiturii *Si j'ai parlé*, pe versurile acestuia), toate adresate mamei mele, au fost publicate, în 1979, de către profesorul Gheorghe Ştefănescu din Galaţi[7].

În afară de acestea, corespondenţa dintre mama şi marea poetă poloneză Kazimira Illakowiczówna, fostă secretară a Mareşalului Josef Pilsudski, şi laureată – în 1935 – cu Marele Premiu Naţional de Poezie al Poloniei, venită în 1937 la Galaţi pentru conferinţa *Personalitatea Mareşalului Pilsudski,* susţinută – la 25 noiembrie 1937[8] – la Academia Liberă de Export din această localitate[9], se află astăzi la Muzeul Literaturii din Varşovia, urmând să fie valorificată într-o lucrare de către doamna Radka Lascăr, fost lector de limbă polonă la Universitatea din Iaşi.

La 18 august 1913 a avut loc căsătoria părinţilor mei, iar după doi ani s-a născut copilul Paul Petrescu-Dâmboviţa, fratele meu, care – datorită tuberculozei – a decedat în 1915, la vârsta de numai doi ani.

După primul copil am urmat eu, iar apoi – la 20 octombrie 1917 – a văzut lumina zilei, la Galaţi, sora mea, Elena Petrescu-Dâmboviţa, prin căsătorie Isăcescu, soţul său, Eugen, fiind un descendent al unei vechi familii din Bucovina[10]. După cursurile şcolilor primară şi secundară la

---

[6] P. Păltânea, *Catalogul manuscriselor şi scrisorilor din Biblioteca „V.A. Urechia" din Galaţi*, 1979, p. 318, unde se fac trimiterile la texte.

[7] Gh. Ştefănescu, *Scrisori inedite de la George Enescu, Elena Văcărescu şi Henri de Régnier*, în *Cronica*, XIV, 10, 5 octombrie 1979, p. 6.

[8] Despre această conferinţă s-a scris în ziarul *Dimineaţa*, duminică, 28 noiembrie 1937.

[9] K. Illakowiczówna, *Nasyym rumuński siostrom*, Blusz ez (Czerwiec-Polonia), 24, 3, 4, 1938, p. 8 şi urm.

[10] A. Nibio, *Das Kloster Ilişeşti*, Archiv für Landeskunde der Bukovina, Jahrgang, I, Heft 1 und 2, Radautz, 1927, p. 5 şi urm.; Dr. Diaconovici, *Enciclopedia română,* vol. II, Sibiu, 1990, p. 882; Gh. Burlacu, M.S. Rădulescu, *Ioneştii de la Brad. Studiu genealogic şi istoric*, în *Carpica*, XXI, 1990, p. 57-93.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Institutul *Notre Dame de Sion* din Galați, şi-a făcut studiile superioare la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universității din Bucureşti, obținând licența în filologie clasică, în 1940. A funcționat apoi la Muzeul Militar Național din Bucureşti şi, în continuare, până la pensionare, la Cabinetul Numismatic al Academiei Române, elaborând articole în domeniul arheologiei şi numismaticii medievale.

În ceea ce priveşte familia mea din Bucureşti, pentru scurt timp (1952-1954) am fost căsătorit cu Eugenia Zaharia, foarte bună specialistă în domeniul arheologiei, cu studii secundare şi universitare la Bucureşti, cercetătoare la Muzeul Național de Antichități, care locuia împreună cu mama sa, o persoană foarte distinsă şi amabilă, cu care m-am înțeles foarte bine. Însă în urma intervenției profesorului Ion Nestor am fost nevoiți să ne despărțim. În această privință, depăşind momentul despărțirii, am fost de acord cu principiul „orice rău este spre bine"! Într-adevăr, dacă nu ne despărțeam, aş fi făcut poate efortul de a reveni la Bucureşti, pentru a fi aproape de soția mea, neştiind dacă aş fi putut face mai multe acolo în domeniul arheologiei decât am făcut la Iaşi.

În ceea ce priveşte a doua familie, în timpul funcționării la Iaşi, având nevoie de o traducere în limba română a unei lucrări de arheologie în limba polonă, a arheologului polonez Wladzimierz Szafranski, mi-a fost recomandată – de către cercetătorul chimist Adrian Carpov, de la Institutul „Petru Poni" din Iaşi – tânăra Stanislawa-Ursula Pirożinski, de origine poloneză. Nu am bănuit atunci că îmi va deveni soție în 1959, asigurându-mi – cu mult tact şi înțelegere – condițiile cele mai bune de existență şi de lucru, ceea ce mi-a permis să desfăşor o variată şi bogată activitate didactică şi ştiințifică.

Şi cei doi frați ai soției mele, ambii medici şi cadre didactice – Danuta-Maria Gheț, la Cluj-Napoca, şi Tadeusz Pirożinski, profesor de psihiatrie la Institutul de Medicină din Iaşi, cu multe lucrări în acest domeniu – mi-au acordat multă prietenie şi colaborare în toate situațiile solicitate.

La fel şi cumnatul de la Bucureşti – ing. Eugen Isăcescu – soțul surorii mele, care mi-a acordat un prețios ajutor, traducând în limba germană monografia apărută în 1978 la München.

Tot în cadrul familiei, una din bucuriile vieții mele este şi fiica noastră Wanda-Lucia, absolventă a Facultății de Fizică a Universității din Iaşi, care a funcționat un timp la Institutul de Fizică din Iaşi şi apoi în Polonia, la Institutul de Fizică din Cracovia, iar în prezent, la o firmă de prestigiu din Varşovia. Cu toate că nu suntem aproape, are legături foarte strânse cu noi şi cu familia din Cluj-Napoca, îndeosebi cu verişoara ei Monica Gheț, specialistă în limba şi literatura engleză, cu talent în publicistică, şi cu vărul ei, Danec Emanuel Gheț, stabilit în Statele Unite.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL II

14.521

ELEV LA LICEUL „VASILE ALECSANDRI" DIN GALAȚI

În perioada 1922-1926 am fost elev la Şcoala primară nr. 2, aflată pe strada Dr. Carnabel. Lângă şcoală, pe aceeaşi stradă – la nr. 6 – se afla casa unde locuiau cu chirie părinţii mei. Dintre institutorii de la şcoala primară menţionez pe domnul Macovei şi o doamnă al cărei nume nu-l mai reţin, de care am fost mai apropiat, fiindu-le recunoscător pentru cele învăţate în primii ani de studiu.

Apoi, între 1926 şi 1933, am fost elev la secţia A a Liceului „Vasile Alecsandri" din Galaţi – astăzi colegiu naţional –, unde am avut profesori distinşi, ca Ion Tohăneanu, la limba germană, fost director al acestui liceu; Aeţiu Hogaş, la limba română, fiul marelui prozator Calistrat Hogaş; Anton Holban, la limba franceză, coleg de generaţie cu Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Octav Şuluţiu şi Eugen Jebeleanu, a cărui mamă era sora lui Eugen Lovinescu; Aurel Ştefănescu-Bârsan, la filosofie şi drept; Gheorghe Petrovici, la limba latină; Anton Andrei, la fizico-chimice; Gheorghe Nazarie, la matematică ş.a.

Din pleiada de profesori de elită ai acestui liceu, o influenţă deosebită a exercitat asupra mea profesorul Aeţiu Hogaş, faţă de care am avut o deosebită afecţiune şi consideraţie pentru calităţile lui de dascăl distins şi om de mare cultură, căruia îi datorez opţiunea mea, încă de pe băncile liceului, pentru studiile de arheologie.

Aeţiu Hogaş a funcţionat ca profesor de limba română la liceul respectiv în două rânduri, prima dată pentru scurt timp, în 1909 şi 1910, şi apoi 12 ani, între 1926 şi 1938. Seria mea l-a avut ca profesor în toţi anii studiilor liceale. Deci, timp de şapte ani – ca elev – am putut să-l cunosc bine, atât ca profesor, cât şi ca om.

Era înalt, pleşuv, cu trăsăturile feţei regulate, privire pătrunzătoare, veşnic preocupat şi meditativ, dârz şi în acelaşi timp blajin, întruchipând – în ţinuta lui impunătoare – trăsăturile omului de munte cu acelea ale strămoşilor noştri, daci şi romani. Ca profesor era, în general, calm şi echilibrat,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

manifestând nervozitate numai atunci când reuşeau să-l supere unii elevi prin tentativele de copiere la teze sau prin răspunsuri sub orice nivel. În predarea lecțiilor dovedea mult tact şi simț pedagogic, încercând – sub diferite forme – să ne ridice – pe cât posibil – la un nivel mai înalt de înțelegere şi interpretare a fenomenului literar decât cel obişnuit. În acest scop îşi ilustra lecțiile cu material bibliografic, uneori vechi şi rar, din colecțiile Bibliotecii „Vasile Alecsandrescu-Urechia", instalată pe atunci în localul liceului.

La acestea țin să adaug că profesorul Aețiu Hogaş, fost coleg de universitate – la Bucureşti – cu Vasile Pârvan, Orest Tafrali, D.M. Teodorescu, I.M. Marinescu, precum şi cu tatăl meu, prezenta elevilor lui – la orele sale – şi cărți de istorie şi arheologie, printre care menționez *Istoria arheologiei* a lui Alexandru Odobescu şi *Getica* lui Vasile Pârvan, îndemnându-ne să le cunoaştem, ceea ce pentru mine personal a reprezentat foarte mult, întrucât – consultând aceste lucrări, precum şi altele – am căpătat un deosebit interes pentru arheologie. De altfel, ne-a învățat cum să citim şi să folosim fişele pentru lectură.

În felul acesta, profesorul nostru, prin formația lui intelectuală, de mare erudiție, şi prin predarea cu pasiune şi metodă a materiei sale, ne-a introdus în probleme ale literaturii române şi ale gramaticii limbii române şi, în acelaşi timp, a stimulat interesul nostru pentru specialitatea lui, pe care o trata nu în mod izolat, ci în conexiune cu istoria, arheologia, filosofia şi alte discipline.

Datorită impulsului lui am citit, încă de pe băncile liceului, *Istoria arheologiei* şi alte lucrări din acest domeniu ale lui Al. Odobescu, întocmind un referat la cercul elevilor privitor la activitatea de arheolog a marelui nostru scriitor, pe care – din admirație pentru operele lui – l-am ales şi pentru examenul de bacalaureat.

Activitatea de la catedră a profesorului Aețiu Hogaş – ca de altfel şi a altor profesori de la acest liceu – se continua şi după program, prin contactul cu elevii, participând alături de ei la diferite manifestări culturale. Aceste legături, deosebit de stimulatoare, dintre profesori şi elevi au avut uneori efecte pozitive în alegerea de mai târziu a profesiei. În ceea ce mă priveşte, îmi amintesc de numeroasele discuții avute cu prof. Aețiu Hogaş, la care eram invitat.

Cunoscându-mi pasiunea pentru arheologie, stătea de vorbă din când în când şi cu tatăl meu, întărindu-i decizia de a mă dedica cercetărilor din acest domeniu. De altfel, aşa am şi făcut, studiind arheologia preistorică la Universitatea din Bucureşti cu profesorul Ioan Andrieşescu, care avea şi el o deosebită considerație pentru omul de mare erudiție şi cultură, profesorul Aețiu Hogaş. Ca student şi apoi doctorand şi asistent onorific la Universitatea din Bucureşti, am ținut

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

totdeauna legătura cu profesorul meu iubit şi respectat, vizitându-l ori de câte ori veneam la Galaţi. Sfârşitul lui tragic – pe când era în refugiu la Piteşti –, despre care am aflat mult mai târziu, la Piatra-Neamţ, de la sora sa, Sidonia Hogaş, în grija căreia se afla pe atunci casa memorială *Calistrat Hogaş* din această localitate, m-a întristat profund.

Aşa l-am cunoscut şi apreciat pe distinsul profesor şi om de cultură Aeţiu Hogaş. Figura lui de dascăl de provincie, cu mici manii, necazuri şi curiozităţi, a fost descrisă cu talent de prof. Anton Holban, în cartea sa *Parada dascălilor*, din 1932, carte apreciată elogios în scurtul timp cât acesta a funcţionat ca profesor de limbă franceză la Liceul „Vasile Alecsandri" din Galaţi, avându-l şi seria mea profesor câţiva ani la această disciplină. Cu toate că talentatul scriitor, decedat prematur – la numai 35 ani, în 1937, la Bucureşti –, datorită unei operaţii nereuşite, a făcut în introducere observaţia că nu trebuie să se recunoască nimeni în aceasta carte, întrucât portretele respective reprezintă trăsături ale mai multor dascăli. Profesorul Aeţiu Hogaş s-a recunoscut în personajul Hanibal Ionescu, şi-mi amintesc că a dat o replică destul de tare unui elev care l-a întrebat dacă se poate achiziţiona această carte pentru biblioteca clasei noastre. Anton Holban, descriindu-l pe prof. Hanibal Ionescu, s-a referit la microfobia acestuia, de a avea ore cât mai multe, fără să se ştie ce făcea cu banii, şi de a fi prezent cât mai des în comisiile de absolvire şi de bacalaureat şi încă la alte amănunte, care – după autor – l-ar defini ca un "om ciudat", de neînţeles, despre care se spunea că ar fi fost un student eminent cu 30 de ani în urmă, dar care, acum nu se ştie la ce meditează. De altfel, în încheierea portretului lui Hanibal Ionescu, Anton Holban a încercat să caracterizeze personajul respectiv nu fără o oarecare ironie aproape afectuoasă, ca pentru toate celelalte personaje din cartea sa, cum a arătat Paul Georgescu în prefaţa din 1958 a cărţii.

Micile ironii şi malițiozităţi făcute de Anton Holban cu prilejul descrierii lui Hanibal Ionescu nu afectează însă valoarea profesorului Aeţiu Hogaş, în primul rând calităţile lui didactice şi de om de cultură şi apoi pe cel de cercetător al literaturii române.

În legătură cu acest din urmă aspect – asupra căruia doresc să insist puţin –, amintesc că profesorul Aeţiu Hogaş a colaborat, cu unele articole, la revista *Vremea*, revistă cu un caracter social, literar şi polemic, apărută la Galaţi, precum şi la revista *Orizonturi*, tot din Galaţi, în care a publicat un excelent studiu asupra personajului *Ion* din *Năpasta*. Pentru o cât mai exactă apreciere a contribuţiilor profesorului Aeţiu Hogaş din acest studiu, am consultat, mai târziu, doi profesori universitari din Iaşi – regretaţii Tadeusz Pirożinski, psihiatru şi cumnat al meu, şi Mihai Drăgan, istoric literar –, ambii doctori în ştiinţe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Din cele discutate cu aceşti specialişti a rezultat că studiul respectiv al profesorului Aețiu Hogaş asupra lui *Ion* din drama *Năpasta* lărgeşte orizontul criticii literare prin informarea la zi din literatura şcolii psihologice franceze, care a dezvoltat studiul personalității dezechilibrate psihic. Ulterior, şcoli psihologice şi medicale vor relua aceste cercetări, ajungându-se la rezonanțe binecunoscute ale teoriei freudiene. În lumina acestor teze, a fost analizat foarte minuțios – de către Aețiu Hogaş – personajul *Ion*, explicându-se evoluția dramatică a simptomatologiei sale oscilante între luciditate şi fobie, care se termină prin sinucidere.

Enumerarea simptomelor de nebunie ale lui *Ion* de către Aețiu Hogaş în studiul menționat atestă veridica asimilare din partea autorului a lecturilor din domeniul psihiatriei franceze din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea şi din primele trei decenii ale secolului al XX-lea.

În articolul său – condensat, dar foarte minuțios – Aețiu Hogaş a construit un eşafodaj pentru o idee, structura de excepție a personajului *Ion*.

De altfel se ştie că structura bolnăvicioasă a lui *Ion* a fost observată şi de către Nicolae Iorga, în 1890, într-o critică personală făcută *Năpastei*, reprodusă în volumul I din *Scrieri din tinerețe*.

Spre deosebire însă de tot ce s-a scris în legătură cu nebunia lui *Ion*, Aețiu Hogaş, cu toate că nu s-a referit la nici una din lucrările româneşti mai sus menționate, a mers mai departe, indicând cu exactitate toate elementele psihopatologice pe baza unor lecturi foarte întinse de specialitate.

Analiza patologiei lui *Ion* nu l-a condus însă şi la o interpretare estetică a personajului şi la realizarea lui artistică de către Ion Luca Caragiale. Cu toate că recunoaşte crearea estetică lui *Ion* ca fiind impresionantă, nu l-au preocupat mijloacele literare care i-au permis autorului *Năpastei* să pună în valoare structura complexă a personajului respectiv.

Acestea sunt câteva considerații pe marginea studiului lui Aețiu Hogaş privitoare la *Ion* din *Năpasta*, pe care – cu concursul celor doi specialişti mai sus menționați – am ținut să le fac, scoțând în evidență şi cu acest prilej erudiția şi analiza minuțioasă a lui Aețiu Hogaş, căruia unul din foştii săi elevi devotați îi aduc şi pe această cale omagiul său de recunoştință.

Ca elev – datorită stăruințelor mamei mele – am luat, cu regularitate, lecții de vioară cu un profesor, la el acasă, dar nu am reuşit să depăşesc poziția întâi. Îmi plăcea vioara, dar cred că nu am moştenit talentul mamei în acest domeniu.

În ceea ce priveşte vacanțele, în perioada cât am fost elev de liceu, le petreceam împreună cu sora şi părinți, în Banat, în comuna Balinț, în apropiere de Lugoj, unde bunicul meu după mamă – Sotir Vrioni – era administratorul unui teren cu moară al familiei colonel Tocineanu. Aici ne-am bucurat de apele râului Bega, în care făceam baie şi pescuiam.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL III

STUDENT LA BUCUREŞTI ŞI PROFESORII PE CARE I-AM AVUT

În perioada 1933-1937 am fost student la Facultăţile de Filosofie şi Litere şi de Drept de la Universitatea din Bucureşti, locuind la unchiul meu, Constantin Poenaru-Bordea, care mi-a dat tot concursul.

La Facultatea de Filosofie şi Litere am avut ca profesori distinse personalităţi, dintre care menţionez la arheologie şi istorie veche pe Ioan Andrieşescu, Ion Nestor, Vladimir Dumitrescu, George Murnu şi Scarlat Lambrino, la istorie pe Nicolae Iorga, Constantin C. Giurescu, Petre P. Panaitescu şi Gheorghe Oprescu, iar la geografie pe Simion Mehedinţi şi Vintilă Mihăilescu.

Ioan Andrieşescu, născut la 2 mai 1888 la Iaşi şi decedat la numai 56 de ani, la 17 decembrie 1944, la Bucureşti, a fost considerat – pe drept cuvânt – ctitor al arheologiei preistorice româneşti, ale cărui merite au fost puse în lumină de către unii din colegii şi colaboratorii săi, îndeosebi de către prof. dr. Dumitru Berciu, în două articole din 1945[1] şi 1958[2], care se disting prin obiectivitate şi conţinut. În această privinţă, unele aprecieri, apărute ulterior, în 1993, ale lui Vladimir Dumitrescu[3], nu umbresc – după părerea noastră – contribuţiile lui Ioan Andrieşescu în calitate de profesor şi om de cultură. Ca fost student, doctorand şi asistent onorific al acestui profesor, la Universitatea din Bucureşti, din 1933 şi până la încetarea sa din viaţă, am avut prilejul să-i apreciez activitatea didactică şi ştiinţifică la justa ei valoare, încercând, în cele ce urmează, să scot în evidenţă principalele aspecte de ordin biografic, didactic şi ştiinţific al acestui ctitor al arheologiei preistorice româneşti.

---

[1] D. Berciu, *Contribuţia lui Ioan Andrieşescu la preistoria Daciei şi a sud-estului Europei*, în *BMJV*, III, 1945, p. 1-31.

[2] Idem, *Ioan Andrieşescu şi concepţia tracizantă în istoriografia românească cu prilejul împlinirii unui veac de la naştere*, în *SympThrac*, 6, 1988, p. 7-13.

[3] Vl. Dumitrescu, *Oameni şi cioburi. Contribuţii la istoria contemporană a arheologiei româneşti*, în *CCDJ*, XI, 1993, p. 36, 37.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În ceea ce priveşte biografia sa, studiile universitare le-a făcut la Iaşi, având ca profesor – printre alții – pe Teohari Antonescu, fost elev al lui Alexandru Odobescu; i-a avut apoi ca profesori pe Grigore Tocilescu, la Bucureşti, Adolf Furtwängler, la München, şi M. Collignon, la Paris[4]. După o perioadă de specializare la Berlin (1910-1912) – unde i-a avut ca profesori pe Hubert Schmidt, Eduard Meyer şi Gustav Kossinna – şi la Viena, precum şi după unele călătorii de studii în mai multe țări din Europa, şi-a trecut, în 1912, doctoratul la Universitatea din Iaşi, cu o teză privind Dacia înainte de romani, pe care a publicat-o în acelaşi an, considerată – în 1945, de către Dumitru Berciu – ca fiind „o piatră unghiulară în dezvoltarea ştiințifică a arheologiei româneşti"[5], care a deschis – după Corneliu Mateescu şi subsemnatul – noi perspective în preistoria Daciei[6].

După o perioadă de predare în învățământul secundar, fiind apreciat de Vasile Pârvan, a fost încadrat, în 1915, ca şef al Secției de Arheologie Preistorică de la Muzeul Național de Antichități din Bucureşti, în locul lui D.M. Teodorescu, devenit profesor de arheologie la noua Universitate din Cluj[7]. Aproximativ în aceeaşi vreme – în anul şcolar 1918-1919 – Ioan Andrieşescu a avut o scurtă activitate la Universitatea din Iaşi, prin încadrarea sa la Catedra de Istorie Antică, suplinită – după încetarea din viață a profesorului Petre Răşcanu – de către A.D. Xenopol (1913-1914) şi Orest Tafrali (1915-1918)[8]. Cu acest prilej, Ioan Andrieşescu, în lecția de deschidere, ținută la Facultatea de Filosofie şi Litere – intitulată *Câteva considerațiuni şi îndemnuri de început cu privire la Istoria veche şi ştiințele ajutătoare* –, pe care a publicat-o în 1920, la Bucureşti, referindu-se la activitatea predecesorilor săi – Petre Răşcanu şi Theohari Antonescu – a încercat să prezinte evoluția cercetărilor şi concepțiilor cu privire la istoria veche generală şi a disciplinelor ajutătoare[9].

În acelaşi timp, activitatea rodnică desfăşurată de Ioan Andrieşescu în domeniul arheologiei preistorice la Muzeul Național de

---

[4] J. Benditer, D. Berlescu, C. Cihodaru, M. Petrescu-Dîmbovița, V. Popovici, *Dezvoltarea ştiințelor istorice*, în *Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iaşi (1860-1960)*, vol. III, Iaşi, 1960, p. 204.

[5] D. Berciu, *op.cit.*, 1945, p. 4, 10.

[6] C. Mateescu, M. Petrescu-Dîmbovița, *Seminarul de arheologie preistorică. Zece ani de activitate*, în *RPAN*, 2-4, 1940, p. 40.

[7] Th. Sauciuc-Săveanu, *Le professeur Ioan G. Andrieşescu*, Dacia, 9-10, (1941-1944), 1945, p. 7.

[8] J. Benditer, D. Berlescu, C. Cihodaru, M. Petrescu-Dîmbovița, V. Popovici, *op.cit.*, p. 209.

[9] M. Petrescu-Dîmbovița, *Ioan Andrieşescu ctitor al arheologiei preistorice româneşti*, în *ARMSŞIA*, IV, XIX, 1994, p. 34; D.N. Rusu, *Membrii Academiei Române (1866-2003)*, Bucureşti, 2003, p. 42, 43.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Antichităţi din Bucureşti, l-a determinat pe Vasile Pârvan să solicite pentru această disciplină un loc legitim la Universitatea din Bucureşti[10]. În acest fel s-a reuşit să se creeze, în 1920, cu sprijinul profesorului Nicolae Iorga, o docenţă de arheologie preistorică pe lângă Catedra de Istorie Antică şi Epigrafie de la Facultatea de Filosofie şi Litere, care a fost ocupată – prin examen – de către Ioan Andrieşescu. În 1923 a fost promovat conferenţiar suplinitor, în 1926 conferenţiar definitiv şi în 1927 profesor de preistorie, devenind totodată şi directorul Seminarului de Preistorie, care din 1938 – odată cu schimbarea denumirii catedrei în Catedra de Arheologie şi Preistorie – a căpătat aceeaşi denumire, respectiv Seminarul de Arheologie şi Preistorie[11].

Paralel cu activitatea de conferenţiar şi profesor la Universitatea din Bucureşti, Ioan Andrieşescu a mai funcţionat la Seminarul Pedagogic Universitar şi la încă două şcoli secundare din Bucureşti[12].

În ceea ce priveşte activitatea desfăşurată la acest seminar, în 1937 – la împlinirea a 10 ani de la înfiinţarea lui – a fost amănunţit consemnată într-un articol, elaborat de asistent Corneliu Mateescu în colaborare cu subsemnatul, pe atunci asistent onorific, apărut în 1940 în *Revista de Preistorie şi Antichităţi Naţionale*[13]. Din acest articol a reieşit grija permanentă a prof. Ioan Andrieşescu pentru pregătirea cadrelor tinere în domeniul preistoriei, dintre care unele devenind mai târziu cercetători recunoscuţi pe plan naţional şi internaţional. De ajutor au fost, în această privinţă, colecţiile Seminarului de piese originale şi mulaje, fotografii şi calcuri, hărţi, diapozitive ş.a., precum şi Biblioteca, conţinând publicaţiile principale din preistoria generală a Sud-Estului Europei şi periodice din ţară şi străinătate.

Astfel înzestrat, Seminarul – având şi un laborator de restaurare a ceramicii – era organizat ca un adevărat institut de cercetare ştiinţifică, fiind – la vremea respectivă – în domeniul arheologiei preistorice, singurul de acest fel din ţara noastră.

Din nefericire, în timpul bombardamentelor aeriene din 1944, care au afectat serios clădirea Facultăţii de Filosofie şi Litere din Bucureşti, spaţiul rezervat acestui Seminar a avut mult de suferit. Biblioteca şi colecţiile Seminarului, nefiind evacuate, au fost în mare parte distruse, salvându-se ulterior, prin investigaţii speciale, unele din piesele colecţiilor, printre care se numără şi acelea de argint şi argint aurit din mormântul de la Agighiol, din Dobrogea.

---

[10] C. Mateescu, M. Petrescu-Dîmboviţa, *op.cit.*, p. 40.
[11] *Ibidem*, p. 40 şi urm.
[12] Vl. Dumitrescu, *op.cit.*, p. 37.
[13] C. Mateescu, M. Petrescu-Dîmboviţa, *op.cit.*, p. 39 şi urm.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În cadrul orelor de seminar – în calitate de asistent onorific[14], încă din anul al IV-lea de studenție și apoi ca doctorand – am făcut săptămânal, la recomandarea profesorului, prezentări de materiale originale, mulaje și de planșe cu desene, însoțite totdeauna de completările sale. Această activitate, cu o tematică însă deosebită, am continuat-o încă patru ani – din 1945 până în 1948 inclusiv – și în prezența succesorului său la catedră – prof. Ion Nestor –, în calitate atât de asistent onorific al Facultății de Filosofie și Litere a Universității din București, cât și de asistent, din 1943, al Muzeului Național de Antichități, aparținând pe atunci aceleiași Universități. Condițiile acestea de formare a asistenților nu au mai existat, cum se știe, mai târziu, după reforma învățământului superior din 1948, când seminariile au fost lăsate pe seama asistenților, uitându-se, bine înțeles, în mod intenționat, că marii profesori – ca Nicolae Iorga – erau prezenți cu regularitate la această formă de învățământ.

În această privință, în legătură cu formarea discipolilor, este revelatorie atitudinea lui Vasile Pârvan – recunoscut pe plan național și internațional pentru școala de arheologie pe care a creat-o în România –, care fiind întrebat dacă nu se teme că va fi depășit de tinerii săi elevi, a răspuns: „nu mă tem de așa ceva, fiindcă și eu lucrez și am un avans de 20 de ani față de ei”.

Mai mult încă, țin să menționez că profesorul Ioan Andrieșescu era preocupat și de întocmirea, în cadrul Seminarului, a unei bibliografii a Daciei în mileniile I î.Hr. și I d.Hr., de către subsemnatul, în colaborare cu Marius Moga de la Universitatea din Cluj, ajuns ulterior director al Muzeului Banatului din Timișoara. Din motive însă independente de voința noastră, la care se adaugă și încetarea din viață a profesorului la sfârșitul anului 1944, această bibliografie nu a mai fost continuată și terminată.

În aceeași ordine de idei, amintesc grija profesorului Ioan Andrieșescu de a avea la Seminar și o evidență a lucrărilor privitoare la mileniile I î.Hr. și I d.Hr. din biblioteca personală a profesorului N. Iorga, din locuință acestuia din strada Bonaparte, nr. 6, din apropiere de Piața Victoriei. În acest scop am lucrat două luni, întocmind numeroase fișe bibliografice în această bibliotecă, condusă atunci de secretara profesorului N. Iorga, Valeria Costăchel-Donici, care a fost promovată ulterior bibliotecar-șef și director adjunct la Institutul de Istorie Universală „Nicolae Iorga” din capitală și conferențiar la Facultatea de Istorie a Universității din București.

În privința cărților, pot să amintesc că prof. Ioan Andrieșescu și-a constituit o bogată bibliotecă acasă, în strada Doamna Chiajna, nr. 14,

---

[14] M. Petrescu-Dîmbovița, *op.cit.*, 1994, p. 34; în continuare referirile la activitatea profesorului Ion Andrieșescu sunt preluate din evocarea publicată de mine în 1994.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pe care am avut prilejul s-o cunosc după încetarea sa din viață, când m-am deplasat acolo, în 1945, cu profesorul Ion Nestor, în vederea întocmirii inventarului pentru achiziționarea ei de către Seminar, condus acum de acesta din urmă, întrucât fosta bibliotecă a Seminarului, cât şi biblioteca Seminarului de Istorie Antică, fostă "Vasile Pârvan", nefiind evacuate, au suferit mari şi iremediabile pierderi în urma bombardamentelor aeriene din 1944. Cu prilejul întocmirii acestui inventar am putut constata, după sublinierile şi însemnările marginale, că multe din lucrări au fost consultate cu atenție de către profesor, care prin formația sa de arheolog şi istoric, avea interes pentru multe şi variate probleme de arheologie, istorie, dar şi din alte domenii.

Datorită străduințelor profesorului Ioan Andrieşescu, Seminarul de Arheologie şi Preistorie a publicat, în condiții grafice corespunzătoare, şi un buletin, intitulat *Revista de Preistorie şi Antichități Naționale*, avându-l ca director pe profesor, din care au apărut două volume: primul (I), în 1937, oferit membrilor celui de-al XVII-lea Congres Internațional de Antropologie şi Arheologie Preistorică de la Bucureşti şi Cluj, şi al doilea (corespunzător numerelor II-IV), publicat în 1940, cu un conținut bogat şi variat, în care un loc important – ca de altfel şi în primul – l-au ocupat contribuțiile profesorului şi ale colaboratorilor săi, la care s-au adăugat şi altele, din țară şi străinătate.

Felul în care a fost organizat de prof. Ioan Andrieşescu Seminarul respectiv, cu un personal minim, constituit dintr-un docent, un asistent bugetar şi altul onorific, un bibliotecar, precum şi alți doi colaboratori externi – respectiv un desenator şi un laborant –, ambii de la Muzeul Național de Antichități, ar putea constitui – după părerea noastră – şi astăzi un model pentru felul cum ar trebui să se prezinte o asemenea instituție, este drept, singura de acest fel la vremea respectivă în domeniul pre- şi protoistoriei din țara noastră.

O atenție deosebită a acordat-o prof. Ioan Andrieşescu şi cursurilor sale universitare, tratând de obicei preistoria generală cu privire specială asupra Sud-Estului Europei şi Daciei până la întemeierea Principatelor. Cursurile acestea, litografiate, cu o bogată informație şi larg orizont istoric, conținând interpretări şi reconstituiri interesante privitoare la preistoria Europei şi a Orientului Apropiat, în legătură de preferință cu Sud-Estul Europei şi Dacia, au fost considerate de autorul lor ca având valoare ştiințifică, alături de lucrările publicate.

La primul său curs din 1920, cu tema *Răspândirea nord-vestică protoistorică a tracilor*, ținut în calitate de docent la Seminarul de Istorie Antică şi Epigrafie, la îndemnul lui Vasile Pârvan, a asistat, oră de oră, şi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

acesta din urmă, exprimându-se că acesta a fost „o adevărată revelație”, depăşind începutul unui nou curs.

La cursurile pe care le-a susținut în continuare – în calitate de conferențiar şi de profesor – s-a străduit să scoată în evidență particularitățile sud-estului european față de lumile central şi vest-europeană, egeeană şi orientală, precum şi ale Daciei în contextul regiunilor vecine, pe baza celor mai noi cercetări din vremea respectivă.

Cursurile profesorului Ioan Andrieşescu erau precedate în fiecare an de o prelegere inaugurală, tratând diferite teme generale, ca de exemplu: definiții, metode şi scopul preistoriei ca ştiință şi ca obiect de învățământ; epoci şi perioade în trecutul îndepărtat şi mijloacele de a ajunge la cunoaşterea lor; precursori şi arheologi – de aiurea şi de la noi; Al. Odobescu ca arheolog; România preistorică şi lexiconul lui Max Ebert şi cele mai de seama probleme actuale ale preistoriei la noi; preistoria în țările de nord ale Europei; Camille Jullian şi antichitățile naționale ş.a.

Prin cursurile sale docte, susținute cu căldură şi avânt, calități moştenite de la profesorul său, Theohari Antonescu, şi din atmosfera de înaltă ținută de elevație spirituală a Iaşilor, în care s-a format în tinerețe, Ioan Andrieşescu s-a dovedit a fi fost un excelent profesor şi nu mai puțin pedagog, cu o îndelungată activitate la Seminarul Pedagogic Universitar din Bucureşti. Pe drept cuvânt poate fi considerat fondatorul învățământului ştiințific al preistoriei la români.

Personal, primul contact al meu cu acest distins profesor l-am avut la primele ore de curs, care m-au impresionat prin caracterul lor cald şi, în acelaşi timp, sobru, care îl apropia de studenți. După orele de curs stătea de vorbă cu noi pentru o mai bună înțelegere a temelor tratate, atât pe sală, cât şi în cancelarie. Totdeauna era amabil şi cu zâmbetul pe buze.

Îmi amintesc că odată, fiind practicant la şantierul arheologic de la Sărata Monteoru, am scris acasă, la Galați, părinților mei că am temperatura de 39,6°C, în loc de 36,9°C, ceea ce l-a determinat pe tata – pe atunci avocat – să vină de urgență la Sărata Monteoru. Atunci l-a cunoscut pe profesorul Ioan Andrieşescu, care i-a vorbit în termeni elogioşi despre mine, îndemnându-l să mă sprijine ca să pot deveni un bun specialist ca arheolog. Tata nu a uitat niciodată această întâlnire cu prof. Ioan Andrieşescu, păstrându-i cea mai bună amintire.

Din punct de vedere ştiințific, prof. Ioan Andrieşescu, colaboratorul cel mai apropiat al lui Vasile Pârvan, a efectuat cercetări pe teren şi a scris studii prin care a adus contribuții cu precădere în domeniul preistoriei României.

Astfel, în ceea ce priveşte cercetările de teren, a efectuat – singur sau în colaborare cu Ion Nestor, Dumitru Berciu şi alții – săpături

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

arheologice în aşezările eneolitice de la Sălcuța, Sultana şi Fedeleşeni, în aşezarea din perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului de la Ostrovu Corbului, în cunoscuta aşezare din epoca bronzului de la Sărata Monteoru, în aşezările din cea de a doua epocă a fierului de la Zimnicea şi Piscu Crăsani, precum şi în necropola tumulară cu mormânt princiar din secolul al IV-lea î.Hr. de la Agighiol şi necropola plană, din secolele III şi IV d.Hr., de la Oinac. Prin aceste cercetări, a contribuit în mod substanțial la îmbogățirea hărții arheologice cu multe şi noi obiective pre- şi protoistorice, cartate pe epoci şi perioade.

Paralel cu acestea, a elaborat şi diferite lucrări cu teme din preistorie, istoria religiilor, istoria arheologiei şi din alte domenii. Dintre acestea, pe primul loc se situează cunoscuta sinteză din 1912, *Contribuție la Dacia înainte de romani*.

La aceasta se adaugă, pentru eneolitic, lucrările sale cu privire la culturile Gumelnița şi Cucuteni, pentru epoca bronzului în legătură cu prototracii în Bronzul timpuriu şi cu tracii în Bronzul târziu şi Hallstatt-ul timpuriu din spațiul carpato-dunăreano-pontic, prin care a pus bazele studierii tracilor din spațiul respectiv.

Alte contribuții importante au fost aduse de prof. Ioan Andrieşescu relativ la civilizație geto-dacică, precum şi privitoare la începuturile epocii migrațiilor din spațiul nord-dunărean.

La aceste contribuții se adaugă şi altele, din domeniul artei preistorice, precum şi în legătură cu istoria arheologiei din România şi din alte țări ale Europei, prilej cu care s-a referit la realizările lui Alexandru Odobescu, Grigore Buțureanu şi Camille Jullian.

Meritele sale ştiințifice au fost recunoscute în țară şi străinătate prin alegerea sa ca membru corespondent al Academiei Române (1928), membru titular al Institutului Arheologic German (1929) şi membru al Societății Anticarilor din Londra (1933) şi a altor instituții, precum şi prin acordarea ordinului „Steaua României" în grad de ofițer.

Al doilea mare profesor de la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universității din Bucureşti, care a avut un rol decisiv în formarea mea ca arheolog de teren, a fost Ion Nestor. La împlinirea, în 2005, a 100 de ani de la naşterea acestei mari personalități a arheologiei româneşti se impunea să ne oprim asupra biografiei sale, cu atât mai mult cu cât subsemnatul am fost unul dintre discipolii şi colaboratorii săi apropiați.

Profesorul Ion Nestor, născut la 25 august 1905, la Focşani, şi răpus din viață la 29 noiembrie 1974, la vârsta de 69 de ani, de o boală de scurtă durată, dar necruțătoare, provenea dintr-o familie de răzeşi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

moldoveni din Fălciu[15]. Părinții săi – tatăl ofițer şi mama casnică – au avut opt copii, dintre care am cunoscut, în afară de Ion Nestor, al cărui asistent şi colaborator am fost, pe Iacob Nestor, specialist reputat în psihotehnică la catedra profesorului Zapan de la Universitatea din Bucureşti, de la care a fost îndepărtat întrucât nu a acceptat nici un fel de compromis cu fostul regim comunist, precum şi pe un alt frate, Constantin Nestor, ziarist din Bucureşti, care – printre altele – a făcut turul lumii, precum şi pe sora sa, doamna Boos din Focşani. De asemenea, am cunoscut-o foarte bine şi pe soția prof. Ion Nestor, doamna Roza Nestor, sora pictorului profesor Labin din Bucureşti, precum şi pe fiica profesorului, Ioana Nestor, medic în Bucureşti.

După studiile liceale de la Focşani, Ion Nestor le-a urmat pe cele universitare la Bucureşti, obținând – în 1926 – licența cu *magna cum laude* în filologie clasică, în principal, şi arheologie, în secundar.

Fiind remarcat de magistrul său – Vasile Pârvan – din a cărui ultimă serie de studenți a făcut parte, a fost recomandat şi sprijinit de către acesta pentru obținerea unei burse de stat în Germania. În acest fel şi-a putut desăvârşi specializarea în preistorie, în perioada 1928-1931, însuşindu-şi limba germană la perfecție. Acolo a avut privilegiul de a fi în contact cu mari savanți, ca H. Schmidt, G. Bersu, K. Schuchardt, W. Unverzagt, R. Thurnwald, P. Iacobstahl ş.a. De asemenea, cu ocazia specializării la Berlin, a studiat tot materialul pre- şi protoistoric aflat într-o sală românească (*Rumänischer Saal*) a Muzeului de Stat de Preistorie (*Prähistorisches Staatsmuseum*), mai înainte Secția de Preistorie a Muzeului de Etnografie (*Prähistorische Abtteilung des Völkerkundemuseums*). În primul rând a studiat dubletele lotului de la Cucuteni, lot care – din nefericire – după cele constatate de subsemnatul cu ocazia mai multor deplasări la Berlin, nu mai există decât într-o foarte mică cantitate, majoritatea pieselor fiind pierdute în urma evacuărilor din cel de-al doilea război mondial. Piesele respective prezentau interes, întrucât – după Ion Nestor – Hubert Schmidt nu a publicat în monografia sa din 1932 tot materialul descoperit. Al doilea lot important, studiat de Ion Nestor, era acela de la Sărata Monteoru, conținând piesele descoperite în 1917 şi 1918 de Hubert Schmidt şi pe acelea din colecția arhitectului E. Honzik. După decesul lui Hubert Schmidt, într-un moment de început a pregătirilor pentru publicarea săpăturilor de la Sărata Monteoru, direcția Muzeului din Berlin i-a acordat lui Ion Nestor – la cerere – dreptul de

[15] M. Petrescu-Dîmbovița, *Nestor – omul şi opera*, în *ARMSŞIA*, IV, XX, 1995, p. 99; D.N. Rusu, *op.cit.*, p. 581; în continuare referirile la activitatea profesorului Ion Nestor sunt preluate din evocara mea din 1995.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

publicare. La aceste două loturi mai mari se adaugă un altul, de la Cernavodă, conținând piese din săpăturile lui K. Schuchardt din 1917, pe care le-a catalogat şi publicat împreună cu Al. Langsdorff, din Berlin, precum şi altele mai mici, din stațiunile eneolitice de la Crângu şi Cuneşti, provenite din săpăturile lui L. Frobenius, etnolog africanist german, care urma să le publice împreună cu Ion Nestor, precum şi din săpăturile lui K. Schuchardt de la Sălcuța şi Coțofeni. Tot în perioada studiilor la Berlin, Ion Nestor a participat şi la săpăturile din stațiunea neolitică de la Goldberg din Germania, sub conducerea lui G. Bersu.

După Berlin, Ion Nestor şi-a continuat studiile la Universitatea din Marburg, sub îndrumarea magistrului său G. von Merhart, care în timpul nazismului a fost nevoit să se exileze în Elveția. În ceea ce priveşte raporturile sale cu acest mare savant şi profesor german, există o bogată corespondență, despre care sunt informat că se intenționa să o publice cercetătorul Mihai Liviu Petculescu de la Muzeul Național de Istorie a României din Bucureşti.

La Universitatea din Marburg, Ion Nestor şi-a definitivat teza de doctorat privitoare la paleoliticul şi neoliticul din România, obținând – în 1932 – titlul de doctor în filosofie al universității din această localitate. Teza, remaniată şi completată cu multă trudă până în epoca La Tène inclusiv, la îndemnul lui G. Bersu, directorul în acea vreme al Comisiei româno-germană din Frankfurt am Main, a fost tipărită de către acesta cu titlul *Der Stand der Vorgeschichsforschung in Rumänien*, în cel de-al 22 volum al prestigioasei publicații a acestei Comisii (*Bericht der Römisch-Germanischen Kommission*). Lucrarea, prima sinteză de acest fel din literatura de specialitate, bazată pe o documentare exhaustivă şi interpretări noi, profunde şi pertinente, cu orizont larg, l-a consacrat ştiințific pe Ion Nestor pe plan național şi internațional, servind apoi ca model şi altora, cum este cazul profesorului M. Garašanin din Belgrad. Această lucrare a lui Ion Nestor, care a reprezentat o adevărată cotitură în istoriografia cu privire la preistoria României, a fost distinsă – pentru valoarea ei – cu Premiul „Vasile Pârvan” al Academiei Române.

Dintr-un studiu privitor la cazanele hunice din Oltenia, tipărit în Germania de către Ion Nestor, în colaborare cu C.S. Nicolăescu-Plopşor, se poate deduce că Ion Nestor a plănuit o a doua parte a cercetărilor sale, după cele de preistorie din sinteza din 1933, care urma să cuprindă epoca migrațiilor din țara noastră, ceea ce a corespuns de fapt cu preocupările sale predominante după 1950[16].

---

[16] I. Nestor, C.S. Nicolăescu-Plopşor, *Hunnische Kessel aus der Kleinen Walachei*, în PZ, 21, 1937, p. 178.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Înainte de a pleca la specializare în Germania şi apoi după întoarcerea sa în țară, Ion Nestor s-a dedicat cu pasiune, dârzenie, abnegație şi dăruire studiilor de arheologie pre- şi protoistorică, desfăşurându-şi activitatea ştiințifică la Muzeul Național de Antichități din Bucureşti, transformat în 1951 în Institut de Arheologie[17]. La această instituție a fost, pe rând – din 1925 – asistent, şef de lucrări, director în perioada 1947-1951 şi apoi şeful Secției de Arheologie Preistorică.

Personal, am avut ocazia să fiu aproape de acest savant din 1937 până în 1949, când am fost încadrat conferențiar la Universitatea din Iaşi.

Şi după ce m-am mutat la Iaşi se interesa de activitatea desfăşurată de mine şi de alți arheologi, ajutându-ne ori de câte ori era nevoie.

Dedicându-se total ştiinței, trăia modest, împreună cu soția sa, dintr-un singur salariu, spre deosebire de alții, locuind la început la Muzeul Național de Antichități, iar apoi într-un apartament pe strada Sergent Pamfil Năstase, în apropiere de Moara Herdan, în care îl vizitam totdeauna de ziua numelui său. Colaborarea a devenit mai strânsă din anul 1943, când am fost încadrat – prin concurs – asistent la Muzeul Național de Antichități, care pe atunci avea doar 12 arheologi. Totdeauna îşi făcea timp să discute cu cei tineri probleme ştiințifice, să-i îndrume cu competență şi să-i ajute cu multă generozitate în pregătirea lucrărilor. Îmi amintesc, din perioada când era director, de o convorbire furtunoasă în cabinetul său cu Ştefan Voitec, pe atunci ministru al învățământului, care-i cerea – probabil la stăruințele istoricului Solomon Ştirbu – să reorganizeze expoziția de bază a Muzeului Național de Antichități după criterii marxiste, ceea ce nu a acceptat.

De asemenea, îmi amintesc că venind odată la Iaşi, împreună cu acad. Andrei Oțetea, în calitate de membru al unei comisii a Academiei Române pentru evaluarea activității ştiințifice de la Institutul de Istorie şi Muzeul de Istorie a Moldovei, pe atunci dependent de Academia Română, la plecare, a făcut unele remarci în legătură cu steagul sovietic de la gară. Aceasta a avut ca efect, în urma unui denunț, interzicerea pentru mulți ani de a se deplasa în fosta URSS, precum şi îndepărtarea din funcția de cercetător ştiințific a profesorului Nicolae Zaharia, care a aprobat remarcile prof. Nestor şi admonestarea cercetătorului Adrian C. Florescu, cel mai bun elev şi colaborator al meu din acea vreme, pentru persiflare. Aceste măsuri primitive nu l-au împiedicat pe Ion Nestor, ca şi pe ceilalți doi, să aibă în continuare relații colegiale cu specialiştii sovietici, care veneau pentru documentare în domeniul arheologiei în țara noastră.

[17] M. Petrescu-Dîmbovița, *op.cit.*, 1994, p. 101.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Pentru prestigiul de care se bucura pe plan național şi internațional, Ion Nestor era cel mai indicat, după încetarea din viața, la 17 decembrie 1944, la numai 56 de ani, a prof. Ioan Andrieşescu, să ocupe Catedra de Arheologie şi Preistorie de la Universitatea din Bucureşti. Numirea sa a întâmpinat unele rezistențe din partea unor persoane oficiale din vremea respectivă, care doreau să promoveze pe altcineva la această catedră şi chiar din partea unor membri ai comisiei, influențați de către aceştia. Mai mult încă, în preajma depunerii actelor la forurile în drept a fost reținut mai mult de jumătate de zi la Prefectura Poliției Capitalei. Aflând despre această acțiune samavolnică, împreună cu colegul Vlad Zirra m-am deplasat acolo, preluând la ieşire servieta cu actele respective. Depăşind toate aceste şicane şi piedici, Ion Nestor a reuşit să fie recunoscut profesor în 1945 la Catedra de Arheologie şi Preistorie a Universității din Bucureşti, fiind un demn urmaş al predecesorilor săi, Vasile Pârvan şi Ioan Andrieşescu.

În calitate de asistent onorific la Universitatea din Bucureşti, precum şi de asistent – din 1943 până în 1948 inclusiv – la Muzeul Național de Antichități, am avut prilejul să asist timp de patru ani (1945-1948) la cursurile sale, ținute totdeauna liber, remarcabile prin bogăția informațiilor din izvoarele arheologice şi scrise din limbile clasice, pe care le cunoştea bine din timpul studiilor sale la Bucureşti, ca şi din literatura de specialitate la zi din țară şi străinătate, precum şi prin profunzimea gândirii, originalitatea interpretărilor şi claritatea expunerilor.

Timp de aproape trei decenii, cât Ion Nestor a fost profesor universitar, a ținut cursuri generale de Preistorie Generală şi de Preistoria României, de Etnografie şi de Bazele Arheologiei, precum şi cursuri speciale din domeniul perioadei formării poporului român. Pregătirea prelegerilor, în care noutățile şi-au găsit întotdeauna locul cuvenit, precum şi incitarea studenților la gândire proprie, accentul pus pe înțelegerea de către aceştia a temelor expuse în chestionarele de la examene şi aprecierea în mod drept a răspunsurilor primite, l-au apropiat mult de studenți, care l-au iubit şi stimat ca pe un mare savant şi profesor. Mulți dintre aceştia, deveniți apoi cercetători, cadre didactice şi muzeografi, continuând specializarea prin doctorat sub îndrumarea sa ştiințifică, au contribuit şi contribuie la creşterea prestigiului arheologiei româneşti în țară şi peste hotare. În această privință, meritele sale ca om de ştiință şi profesor au fost evidențiate cu multă căldură de unii dintre elevii şi colaboratorii săi, îndeosebi de Valeriu Leahu şi Mircea Babeş, în necrologurile apărute după încetarea sa din viață[18].

[18] V. Leahu, *În memoriam*, în *MN*, II, 1975, p. 623-627; M. Babeş, *Ion Nestor*, în *SCIVA*, 26, 1975, 1, p. 3-8.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Din punct de vedere științific, profesorul Ion Nestor a efectuat numeroase cercetări de teren și a scris studii generale de sinteză și speciale, prin care a adus contribuții deosebit de importante în domeniul arheologiei pre- și protoistorice a României, precum și al arheologiei medievale, în care a inițiat, pentru prima dată în România, o cercetare riguros științifică.

Astfel, în ceea ce privește cercetările de teren, prof. Ion Nestor a efectuat – singur sau în colaborare – săpături arheologice, de obicei de lungă durată, la Glina, Sărata Monteoru, Ploiești-*Triaj*, Zimnicea și Dridu, în Muntenia, la Glăvăneștii Vechi și Corlăteni, în Moldova, Ariușd, Leț-*Varhegy*, Mediaș și Bratei, în Transilvania și la Cernavodă, în Dobrogea, aducând contribuții privitoare la lămurirea unor probleme importante relativ la neo-eneolitic, perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului, epoca bronzului, Hallstatt, La Tène, perioada formării poporului român, evul mediu timpuriu și dezvoltat.

Personal, am participat – pentru practică arheologică –, imediat după licența în Filosofie și Litere, la campaniile de săpături arheologice de la Sărata Monteoru din anii 1937-1939, de sub conducerea lui Ion Nestor, practică care a contribuit în mod decisiv la formarea mea ca arheolog de teren, pentru care îi sunt profund recunoscător, de altminteri și pentru tot ceea ce am învățat de la acest reputat profesor și om de știință[19]. De asemenea, am participat la săpăturile sale din movila de la Ploiești-*Triaj*, care în timpul ultimei mari conflagrații mondiale a fost ștearsă de pe suprafața pământului de către bombardamentele aeriene americane din zona Ploieștilor. În continuare, cu multă generozitate, mi-a cedat conducerea săpăturilor sale din *tell*-ul de la Glina, de lângă București, la care am colaborat cu arheologii Eugen Comșa, Eugenia Zaharia și regretata Alexandrina D. Alexandrescu. La acestea se adaugă șantierul Valea Jijiei, de sub conducerea sa, când mi-a încredințat cercetarea așezării cucuteniene de la Trușești. Totdeauna am apreciat, ca și ceilalți colaboratori ai săi, spiritul fin de observație în interpretarea profilelor stratigrafice și a situațiilor mai complicate, precum și metoda riguros științifică aplicată în cercetările sale de teren, ale căror rezultate au fost valorificate în rapoarte de săpături și studii, precum și în unele lucrări monografice, întocmite de colaboratorii săi, Ligia Bârzu (cimitirul nr. 1 de la Bratei), Eugenia Zaharia (cimitirul nr. 2 de la Bratei și așezarea de la Dridu), Mircea Matei și Nicolae Constantinescu (Suceava).

În afară de cercetările arheologice de teren din România, Ion Nestor a participat și la lucrările șantierului arheologic de la Goldberg din Germania, sub conducerea lui G. Bersu, în perioada când era la

[19] M. Petrescu-Dîmbovița, *op.cit.*, 1934, p. 103.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

specializare în această ţară. Ulterior, a participat la săpăturile de la Sadovec, din Nordul Bulgariei, efectuate de acelaşi profesor german, în 1934 şi 1935, şi la acelea din 1969 şi 1970 dintr-un sector al necropolei de la Sirmium (Sremska Mistrović) din Vojvodina, unde – după Vladislav Popović –, studenţii iugoslavi şi americani de sub conducerea sa au avut prilejul de a dobândi „o nouă şi preţioasă experienţă arheologică". De altfel, după acelaşi arheolog sârb, activitatea lui Ion Nestor la acest obiectiv arheologic nu s-a limitat numai la săpături, opiniile sale împărtăşite membrilor expediţiei impresionând prin precizie şi o vastă experienţă[20].

Paralel cu activitatea de cercetări de teren, Ion Nestor a elaborat lucrări generale, de sinteză, de o deosebită valoare ştiinţifică, precum şi diferite studii cu teme de preistorie, perioada formării poporului român şi evul mediu din România.

Astfel, în ceea ce priveşte lucrările de sinteză, în primul plan se plasează lucrarea sa de referinţă în limba germană, din 1933, cu privire la stadiul cercetărilor preistorice din România (*Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien,* în *BRGK*, 22, Frankfurt am Main), în care autorul a reuşit să trateze pentru prima dată la nivelul ştiinţei mondiale, cu documentarea la zi, problematica de ordin arheologic şi istoric a preistoriei României. În această privinţă, cu toate completările şi precizările ulterioare – fireşti după mai bine de 70 de ani de la apariţie – lucrarea respectivă prezintă interes şi astăzi, fiind menţionată deseori în literatura de specialitate din ţară şi străinătate.

La fel de substanţiale, prin conţinutul foarte bogat arheologic şi nivelul înalt al interpretării istorice, sunt şi capitolele elaborate de prof. Ion Nestor din primul volum al tratatului de *Istoria României* din 1960, din ale cărui comitet de redacţie a făcut parte, privitoare la izvoarele arheologice, mezolitic, epoca bronzului şi migraţia popoarelor. La acestea se adaugă şi paginile cu privire la istoria spaţiului românesc de la primii locuitori până la daci şi la formarea poporului român din volumul *Istoria poporului român*, din 1970, de sub redacţia acad. Andrei Oţetea, la care a fost membru în comitetul de redacţie.

Printre temele tratate de prof. Ion Nestor în lucrările sale, un loc aparte l-au ocupat acelea privitoare la metalurgia aramei şi bronzului, elaborând în acest domeniu lucrări de sinteză şi studii speciale. Astfel, s-a ocupat de începuturile metalurgiei aramei şi bronzului în spaţiul carpato-danubiano-pontic, o atenţie deosebită acordând-o depozitelor de bronzuri din acest spaţiu, analizând – în mod pertinent şi cu informarea la zi – câteva tipuri de obiecte de bronz (unelte, arme,

[20] Vl. Popović, *Ion Nestor*, în *Sirmium*, IV, 1982, p. 1.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

podoabe şi vase). În lucrările respective a adus unele precizări de ordin tipologic şi cronologic, care sunt valabile şi astăzi. Dintre piesele de bronz, a studiat în mod aprofundat săbiile de tip Boiu şi topoarele cu disc pe ceafă şi spin. Astfel, pe baza studierii unor piese de bronz a deosebit faza de depozite de bronzuri Uriu-Domăneşti, corespunzătoare Bronzului târziu, care se adaugă la alte două, din care una, Hajdu-Böszermeny-Moigrad, denumită mai târziu de către noi Moigrad-Tăuteu, şi o alta, Fizeşu Gherlii - Sângeorgiu de Pădure, din Hallstatt-ul timpuriu, stabilite de acelaşi autor cu ocazia publicării depozitului de la Moigrad.

La aceste teme se adaugă şi consideraţiile sale, sugestive şi pertinente, bazate pe date sigure, referitoare la legăturile spaţiului carpato-danubiano-pontic cu civilizaţia miceniană, precum şi la legăturile acestuia cu nordul Italiei la sfârşitul epocii bronzului şi la începutul Hallsatt-ului timpuriu, problemă mult discutată în literatura de specialitate.

Se adaugă apoi studiile sale de sinteză privitoare la problema formării poporului român, îndeosebi pe bază arheologică, interesându-l continuitatea dacică şi daco-romană în spaţiul dacic, concepute nu în mod rigid, ci mai flexibil şi nuanţat. În afară de autohtoni, l-a preocupat şi problema populaţiilor în migraţie, în special a slavilor, pătrunse în teritoriile dacilor liberi sau în fosta provincie.

Remarcabile sunt şi tezele sale privitoare la direcţiile de cercetare în arheologia medievală, având în centrul preocupărilor problema continuităţii poporului român, pentru rezolvarea căreia a propus să se plece de la cunoscut la necunoscut, respectiv de la cultura materială din secolele XII-XIII din Muntenia, Oltenia şi Maramureş, urmărindu-se înapoi originea locală, în primul rând a ceramicii rurale, care – după opinia sa – derivă din aceea din secolele VIII-XI şi acesta – la rândul ei – din ceramica bizantină veche şi romană.

Alte contribuţii au fost aduse de prof. Ion Nestor la problema epocii lui Ştefan cel Mare, în lumina noilor săpături arheologice de la Suceava, efectuate, pentru prima dată, pe baza unui plan de ansamblu şi cu mijloace corespunzătoare.

Profesorul Ion Nestor nu a scris multe lucrări ştiinţifice, menţionându-se, în această privinţă, în mod just, că a muncit de zeci de ori mai mult decât a scris[21]. Lucrările sale ştiinţifice însă – remarcabile prin informaţia la zi, nivelul înalt al interpretării, metoda riguroasă şi spiritul critic ascuţit – au o deosebită valoare din punct de vedere al calităţii, ceea ce le face să fie menţionate şi astăzi în lucrările de specialitate din ţară şi străinătate. În această privinţă, calităţile ştiinţifice ale lucrărilor sale au

[21] Ad. Rădulescu, *Ion Nestor*, în *Pontica*, VIII,1978, p. 463.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

contribuit, în mod decisiv, la creşterea prestigiului arheologiei româneşti peste hotare, asigurându-i autorului lor un loc de frunte în istoria arheologiei româneşti, fiind considerat „un stâlp al arheologiei româneşti" de către prof. dr. Gheorghe Ştefan, fost membru corespondent al Academiei Române şi director al Institutului de Arheologie din Bucureşti[22].

În acelaşi timp, prin calităţile sale deosebite de profesor şi om de ştiinţă, a reuşit să creeze – prin discipolii săi – o şcoală de arheologie românească modernă în domeniile preistoriei, perioadei de formare a poporului român şi al arheologiei medievale, ale cărei rezultate au contribuit şi contribuie la afirmarea arheologiei româneşti în străinătate.

Meritele sale ştiinţifice au fost recunoscute în ţară şi peste hotare. Astfel, a fost membru în comitetele de redacţie ale cunoscutelor publicaţii *Dacia* şi *Studii şi Cercetări de Istorie Veche*, contribuind – prin observaţiile sale – la îmbunătăţirea manuscriselor şi la creşterea prestigiului acestor două publicaţii cu largă circulaţie în ţară şi străinătate. De asemenea, a făcut parte din comitetul de redacţie al primului volumul din *Istoria Romîniei*, publicat în 1960, şi din comitetul de coordonare al volumului *Istoria poporului român*, apărut în 1970, sub redacţia acad. Andrei Oţetea. În 1955 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, calitate în care a condus – din 1956 – cercetarea arheologică din cadrul Comisiei pentru Problema Formării Limbii Române şi a Poporului Român. Din 1970 a devenit membru titular al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice. În 1935 a fost distins cu Premiul „Vasile Pârvan" al Academiei Române pentru lucrarea sa, din 1933, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien* , iar în 1949 şi 1963 cu Premiul de Stat pentru şantierul arheologic Valea Jijiei şi contribuţia la primul volumul al tratatului *Istoria Romîniei.*

În străinătate a fost ales membru, din partea României, al Consiliului Permanent al Uniunii Internaţionale de Ştiinţe Pre- şi Protoistorice (membră a Consiliului Internaţional de Filosofie şi Ştiinţe Umane din cadrul UNESCO), membru titular al Institutului Arheologic German, membru al Societăţii Arheologice din Iugoslavia şi vicepreşedinte al Uniunii Internaţionale de Arheologie Slavă. De asemenea, a fost desemnat redactor pentru România al publicaţiei *Inventaria Archaeologica*, cu sediul la Bruxelles, şi al seriei *Prähistorische Bronzefunde*, din Germania.

La acestea se adaugă participarea sa la numeroase congrese, simpozioane şi reuniuni internaţionale din Europa şi Statele Unite ale Americii, la care a fost un eminent reprezentant al ştiinţelor arheologice româneşti. Referitor la această activitate pe plan internaţional, îmi amintesc de răspunsul prompt şi ferm dat acelora care, la Congresul

---

[22] Gh. Ştefan, *Ion Nestor (1905-1974)*, în *Dacia*, NS, XIX, 1975, p. 5.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Internațional de Științe Istorice din 1970 de la Moscova, au pus la îndoială continuitatea daco-romană la nordul Dunării.

Prof. Ion Nestor nu a fost numai un arheolog devotat total acestei discipline, ci şi un savant cu un larg orizont cultural şi ştiințific, interesându-l îndeaproape, datorită calităților sale intelectuale excepționale, diferite probleme din domeniile literaturii, biologiei, chimiei şi ale altor discipline, cum adeseori am avut ocazia să constat.

În ceea ce priveşte literatura, țin să amintesc că numele său figurează şi în *Istoria literaturii române* a lui George Călinescu, în legătură cu manifestul din 1927 al grupului „Crinul Alb", alcătuit din trei tineri, Sorin Pavel, Ion Nestor şi Petru Marcu-Balş (Petre Pandrea), care – după autor – au publicat în *Gândirea* un „manifest volubil şi vehement", apărând – într-un stil „cam baroc" – tânăra generație românească împotriva lipsei de spirit filosofic a înaintaşilor lor[23]. Programul *Manifestului* nu s-a impus, întrucât – după George Călinescu – calitățile refuzate de aceşti tineri, respectiv cultivarea trecutului şi efortul creator, au existat la generațiile care au dat dovadă de o strălucită literatură, ilustrată prin operele lui Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Ion Barbu, Lucian Blaga.

La acestea se adaugă – cum s-a remarcat recent – poziția sa de analist politic, ale cărui considerații cu privire la unele personalități şi evenimente politice din vremea sa, nu corespundeau cu acelea ale politicienilor comunişti din țara noastră de la vremea respectivă.

Din considerațiunile de mai sus privitoare la omul şi opera prof. Ion Nestor rezultă, în mod evident, calitățile deosebite de om de ştiință şi de profesor ale acestui creator de şcoală arheologică modernă românească, precum şi valoarea incontestabilă a operei sale ştiințifice, care a rămas şi va rămâne în atenția cercetătorilor din țară şi străinătate.

La împlinirea a 100 de ani de la naşterea sa, ca fost doctorand, asistent şi colaborator apropiat al său, timp de 12 ani, am considerat ca semn de recunoştință, pentru îndrumarea, încurajarea şi sprijinul binevoitor primit, să scot în evidență unele aspecte de ordin biografic, didactic şi ştiințific în legătura cu viața şi opera sa. În acest fel, consider că – alături de cele scrise anterior de prof. Gheorghe Ştefan, dr. Mircea Babeş, Valeriu Leahu, Adrian Rădulescu şi Zoltan Székely, precum şi de dr. Vladislav Popović din Belgrad referitor la omul şi opera lui Ion Nestor – contribuția de față reprezintă încă un pios omagiu adus memoriei acestui mare profesor şi om de ştiință român.

Alt arheolog român de prestigiu, pe care l-am avut ca profesor, a fost Vladimir Dumitrescu (1902-1991), om de ştiință de mare reputație pe

---

[23] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Bucureşti, 1982, p. 954.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

plan naţional şi internaţional, care şi-a dedicat întreaga viaţă cu deosebită pasiune, mult zel şi înaltă competenţă cercetărilor preistorice din România, domeniu în care a adus contribuţii remarcabile, care i-au înscris numele printre arheologii de frunte din ţara noastră şi de peste hotare[24].

Născut la Bucureşti la 19 octombrie / 1 noiembrie 1902, şi-a făcut studiile liceale şi universitare în acelaşi oraş, având în cadrul Facultăţii de Filosofie şi Litere profesori de mare prestigiu, ca Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, Simion Mehedinţi, George Murnu ş.a. Fiind remarcat în mod deosebit de Vasile Pârvan, a devenit în perioada 1926-1928 membru al Şcolii Române din Roma, aflată sub direcţia acestui mare învăţat român. Rezultatele muncii sale de documentare din aceşti ani s-au concretizat în teza sa de doctorat *L'età del ferro nel Picenum*, susţinută în 1929 la Universitatea din Bucureşti. Lucrarea respectivă, apărută în acelaşi an, constituie singura sinteză de acest fel, fiind foarte bine primită de specialişti şi distinsă cu Premiul „Vasile Pârvan" al Asociaţiei „Vasile Pârvan" a foştilor membri ai Şcolii Române din Roma. Apreciat în mod deosebit de magistrul său Vasile Pârvan a fost numit – încă student fiind – în 1923, asistent la Muzeul Naţional de Antichităţi, instituţie de primă importanţă în cercetarea arheologică din ţara noastră, pe care a servit-o, în continuare, cu toată capacitatea puterii sale de muncă, în calitate de conservator, cu începere din 1928 şi apoi ca director, din 1935 până în 1945. În această perioadă a organizat, pe baze moderne, expoziţia de bază şi au apărut sub conducerea sa directă trei volume din publicaţia *Dacia*, înfiinţată de Vasile Pârvan, contribuind în mod eficient, prin schimburile cu străinătatea, la îmbogăţirea, prin cărţile şi revistele primite, a patrimoniului bibliotecii, care a luat fiinţă acum la acest muzeu, constituind nucleul actualei biblioteci a Institutului de Arheologie din Bucureşti.

Bogata sa activitate ştiinţifică din perioada interbelică, concretizată în săpături arheologice şi lucrări tipărite, a îndreptăţit încadrarea sa, în 1930 – prin concurs –, ca docent la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universităţii din Bucureşti, fiind confirmat apoi, în 1940, cu titlul de conferenţiar definitiv. În această calitate a ţinut cursuri de arheologie preistorică românească, care se distingeau – după părerea mea ca audient – atât prin conţinutul lor ştiinţific, cu date noi, cât şi prin forma lor clară şi elevată. După cel de-al doilea război mondial, Vladimir Dumitrescu, în calitate de colaborator al Institutului de Istorie

[24] M. Petrescu-Dîmboviţa, *Profesorul Vladimir Dumitrescu (1902-1991)*, în *ArhMold*, XV, 1992, p. 231, 232; *BCUUB*, I, p. 207-218; S. Marinescu-Bîlcu, *Profesorul Vladimir Dumitrescu*, în *Valdimir Dumitrescu. 100 de ani de la naştere*, în *CCDJ*, XIX, 2002, p. 7-21; în continuare despre profesorul Vladimir Dumitrescu am folosit informaţii din necrologul publicat de mine în 1992.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

(1949-1955) şi de şef al Secțiilor Muzeu (până în 1965), Sclavagistă (1965-1968) şi Paleolitic (1968-1973) din cadrul Institutului de Arheologie din Bucureşti, dar şi în continuare – după aprilie 1973 –, când a devenit consultant ştiințific al acestui institut, a desfăşurat o foarte bogată activitate de investigații arheologice, îmbinând armonios munca de organizare cu cea de cercetare pe teren şi de publicare.

Paralel cu acestea, demnă de relevat a fost şi activitatea sa plină de responsabilitate, desfăşurată cu multă meticulozitate şi conştiinciozitate, ca membru al comitetelor de redacție ale revistelor Institutului de Arheologie din Bucureşti, *Dacia* şi *Studii şi Cercetări de Istorie Veche (şi Arheologie)*, al căror prim-redactor a fost din 1957, iar apoi ca membru şi secretar ştiințific de redacție la *Dacia*, contribuind din plin, prin competența şi strădaniile sale, la ridicarea prestigiului acestor publicații de arheologie cu largă circulație în țară şi străinătate.

Prodigioasa sa activitate ştiințifică s-a concretizat în numeroase săpături arheologice şi valoroase publicații de specialitate, cu precădere din domeniul neo-eneoliticului. În ceea ce priveşte săpăturile arheologice din această perioadă, prezintă un deosebit interes – prin amploarea investigaților şi importanța rezultatelor obținute – acelea de la Gumelnița şi Căscioarele, din Muntenia, Târpeşti, Traian, Hăbăşeşti şi Drăguşeni, din Moldova. Dintre aceste săpături, un loc de frunte îl ocupă acelea din aşezarea Cucuteni A de pe *Holmul* de la Hăbăşeşti-Iaşi, care a fost explorată în întregime în anii 1949 şi 1950 de prof. Vladimir Dumitrescu şi colaboratorii săi Hortensia Dumitrescu, Mircea Petrescu-Dîmbovița şi Nicolae Gostar, obținându-se de două ori Premiul de Stat: în 1951, pentru săpăturile efectuate, şi în 1955, pentru monografia acestei stațiuni, prima cercetată în întregime în țara noastră.

Ca participant la aceste săpături, țin să menționez prezența în permanență a lui Vladimir Dumitrescu la lucrările acestui şantier şi grija pentru înregistrarea şi descrierea descoperirilor făcute.

De asemenea, se remarcă – prin amploare şi rezultate – şi săpăturile din stațiunea din faza Cucuteni A-B de pe *Dealul Fântânilor* de la Traian-Neamț, executate împreună cu Hortensia Dumitrescu, soție devotată şi colaboratoare ideală, una din primele femei arheolog din țara noastră, precum şi acelea din *tell*-urile de la Căscioarele şi Gumelnița-Ilfov, şi ele cu rezultate semnificative.

La rândul lor, lucrările monografice – tipărite în țară şi străinătate – referitoare la cronologia ceramicii pictate de tip Cucuteni (*La cronologia della ceramica dipintá dell' Europa Orientale*, în *Ephemeris Dacoromana*, IV, 1926-1927, p. 257-308) şi la stațiunile Hăbăşeşti (*Hăbăşeşti. Monografie arheologică*, Bucureşti, 1954, în

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

colaborare cu Hortensia Dumitrescu, Mircea Petrescu-Dîmbovița și Nicolae Gostar) și Rast (*The Neolithic Settlement at Rast*, British Archaeology Reports – International Series, Oxford, 1980), precum și numeroasele sale studii în domeniul neo-eneoliticului României și al relațiilor acestuia cu Estul și Sud-Estul Europei, ca și cu Asia Anterioară, l-au consacrat pe autorul lor în știința arheologică contemporană.

Paralel cu aceste cercetări, o atenție deosebită a acordat-o prof. Vladimir Dumitrescu și unor probleme privitoare la perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului, la epoca bronzului și la prima epocă a fierului, în care se plasează – după autor, în spațiul respectiv – procesul de indo-europenizare și apoi de separare și de cristalizare lingvistică și etnică din rândul indo-europenilor a prototracilor și tracilor, strămoșii geto-dacilor. Dintre aceste probleme, l-au preocupat acelea referitoare la pătrunderea primului val al triburilor de stepă nord-pontică la vest de Prut, precum și cele în legătură cu deosebire la semnificația culturală, istorică și etnică a culturilor Gârla Mare - Cârna (epoca bronzului) și Basarabi (prima epocă a fierului).

În ceea ce privește cultura Gârla Mare - Cârna, într-o amplă monografie (*Necropola de incinerație din epoca bronzului de la Cîrna*, București, 1961), cuprinzând rezultatele săpăturilor din marea necropolă plană a culturii câmpurilor de urne din bronzul mijlociu de la Cârna-Dolj, autorul a pus în discuție problemele privitoare la această cultură din Oltenia, ilustrată îndeosebi prin această necropolă, care – după cum s-a arătat – ocupă primul loc în cadrul acestei culturi.

Tot în legătură cu epoca bronzului, profesorul a fost preocupat și de problema influenței miceniene în spațiul carpato-balcano-dunărean.

Alte contribuții valoroase s-au adus de către prof. Vladimir Dumitrescu la prima epocă a fierului, prin publicarea – în 1968 – a descoperirilor mai vechi (1943) din necropola tumulară cu morminte de inhumație din perioada mijlocie a Hallstatt-ului de la Basarabi (sfârșitul secolului al VIII-lea sau începutul secolului al VII-lea î.Hr.), cu multe analogii în necropolele de la Balta Verde și Gogoșu din sud-vestul Olteniei. După autor, aceste necropole trebuie puse în legătură cu illirii, care – trecând Dunărea – au constituit o enclavă etnică pe malul stâng al fluviului, mai jos de Porțile de Fier, până la Calafat.

În afară de aceste preocupări științifice, prof. Vladimir Dumitrescu a manifestat interes și pentru lucrări de sinteză cu privire la preistoria României. Astfel, a elaborat trei asemenea lucrări, dintre care două apărute în țară, în 1983, în colaborare cu Alexandra Bolomey și Florea Mogoșanu (*Esquisse d'une préhistoire de la Roumanie*), și în 1988, în colaborare cu Alexandru Vulpe (*Dacia înainte de Dromihete*), iar a treia apărută în

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

străinătate, în Anglia, în 1981, tot în colaborare cu Alexandra Bolomey şi Florea Mogoşanu (în noua ediţie a publicaţiei *Cambridge Ancient History*).

La acestea se adaugă volumul *Harta arheologică a României*, Bucureşti, 1972, realizat în colaborare cu Emil Condurachi şi Mircea D. Matei, cu o versiune în limba franceză, precum şi volumele *Arta neolitică în România*, Bucureşti, 1968, *Arta preistorica in Romania fino all inizio dell'etá del ferro*, Florenţa, 1972, *Arta preistorică în România*, Bucureşti, 1974, distinsă – în 1976 – cu Premiul „Vasile Pârvan" al Academiei Române, şi *Arta culturii Cucuteni*, Bucureşti, 1979.

Paralel cu aceste lucrări de sinteză, prof. Vladimir Dumitrescu a publicat numeroase studii în reviste de specialitate din ţară şi străinătate. De asemenea, în calitate de membru al Consiliului Permanent al Uniunii Internaţionale de Ştiinţe Pre- şi Protoistorice (din 1932) şi apoi (din 1976) al Consiliului de Onoare al acestei Uniunii, de membru titular la Institutului Italian de Pre- şi Protoistorie (din 1961) şi al Institutului German de Arheologie (din 1980), a participat la numeroase congrese şi simpozioane internaţionale din Europa, Asia şi Statele Unite ale Americii, elaborând rapoarte şi comunicări de înaltă ţinută ştiinţifică. În acelaşi timp a susţinut şi numeroase conferinţe la diferite institute academice din străinătate.

Toată această bogată şi fructuoasă activitate de cercetare ştiinţifică a prof. Vladimir Dumitrescu, desfăşurată neîntrerupt timp de şase decenii şi jumătate în cadrul Universităţii din Bucureşti, Muzeului Naţional de Antichităţi şi Institutului de Arheologie din Bucureşti, a contribuit în mod substanţial la întărirea prestigiului arheologiei româneşti în ţară şi străinătate, servind – în acelaşi timp – ca model de urmat pentru generaţiile mai tinere de cercetători români în acest domeniu.

Din nefericire, din cauza opţiunilor sale politice legionare din anii tinereţii – pentru care a suferit şi o detenţie de aproape trei ani –, nu a fost promovat profesor universitar şi nu a fost primit în Academie, aşa cum ar fi meritat, datorită bogatei şi valoroasei activităţii ştiinţifice în domeniul arheologiei preistorice din România, apreciată favorabil pe plan naţional şi internaţional.

Ca fost student al profesorului Vladimir Dumitrescu la Universitatea din Bucureşti şi apoi colaborator al său la Muzeul Naţional de Antichităţi şi la şantierul arheologic de la Hăbăşeşti-*Holm*, exprim şi pe această cale un pios omagiu şi deosebită preţuire pentru tot ce a realizat în domeniul arheologiei preistorice româneşti.

Un alt profesor al meu, de data acesta din domeniul arheologiei clasice, pe care l-am stimat în mod deosebit, a fost George Murnu, născut la 1 ianuarie 1868, la Veria, în Macedonia, şi decedat la Bucureşti, la 17 noiembrie 1957. Şi-a început studiile secundare la

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Liceul Român şi Grec din Bitolia, iar pe cele universitare le-a urmat la Bucureşti, fiind licenţiat în Litere, la secţia istorico-filologică. A susţinut, în 1902, teza de doctorat în filologie neo-clasică, la secţia de ştiinţe clasice a Universităţii din München[25].

După studii arheologice la Roma şi Atena, unde a lucrat doi ani în cadrul Institutului Arheologic German, a fost numit profesor la Seminarul Teologic din Iaşi. În 1908 a fost încadrat conferenţiar la Universitatea din Bucureşti. În perioada 1909-1910 a fost director la Muzeul Naţional de Antichităţi din Bucureşti. Din 1910 a funcţionat ca profesor agregat de arheologie la Universitatea din Bucureşti, iar din 1914 până în 1939 ca profesor titular la catedra de arheologie a aceleaşi universităţi, când i-am fost student, audiind cu mult interes cursurile sale. În 1914 a suplinit şi la Catedra de Istoria Artei.

În calitate de scriitor şi istoric român, a colaborat la publicaţiile *Arhiva*, *Convorbiri Literare* şi *Luceafărul*. Ca arheolog, a publicat un catalog al vaselor greceşti de la Muzeul Naţional de Antichităţi din Bucureşti, a condus şantierul arheologic de la Adamclisi, publicând rezultatele de acolo în unele lucrări: *Cronica săpăturilor arheologice de la cetatea Tropaeum Traiani - Adamclisi* (1910); *De la cetatea Tropaeum-Adamclisi: „Basilica-cisterna". Studiu arheologic* (1913); *Monumente de piatră din Colecţia de antichităţi a Muzeului de la Adamclisi* (1913); *Cetatea Tropaeum. Consideraţii istorice*[26]. La acestea se adaugă şi lucrările *Arheologia clasică şi rolul ei la noi* (1908), *Monumente antice din Roma* (Bucureşti, 1908) ş.a.

În domeniul istoriei a publicat următoarele lucrări: *Studiu istoric după izvoare bizantine* (1913); *Istoria românilor din Pind: Vlahia Mare (980-1259)* (Bucureşti, 1913); *Les roumains de la Bulgarie Médiévale* (1938) ş.a.

A desfăşurat şi o bogată activitate literară, publicând mai multe poezii, reunite în mai multe volume, şi traduceri din limba greacă (*Iliada* şi *Odiseea*, de Homer; *Oresia*, de Eschil).

În 1909 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, în 1912 a fost premiat de Academia Română, în 1923 a devenit membru titular, iar în 1948 membru titular onorific al Academiei Române. Între 1938 şi 1940 a fost preşedinte al Secţiunii Literare a Academiei Române.

Un alt profesor al meu din timpul studiilor universitare de la Bucureşti, tot din domeniul arheologiei clasice, dar şi al istoriei antice şi epigrafiei, a fost Scarlat Lambrino, născut la 15 aprilie 1897, la Bucureşti şi decedat la 30 august 1964, la Lisabona. Cu studii secundare la Colegiul

---

[25] *BCUUB*, II, p. 378-381.
[26] D.N. Rusu, *op. cit.*, p. 565.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

„Sf. Sava" din Bucureşti şi universitare la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universității din Bucureşti şi la Sorbona. Între anii 1922 şi 1925 a fost membru al Şcolii Române de la Fontenay-aux-Roses din Franța. În 1927 a devenit doctor în Filosofie şi Litere al Universității din Bucureşti[27].

În ceea ce priveşte funcțiile avute[28], între 1916 şi 1919 a fost asistent la Muzeul Național de Antichități din Bucureşti; din 1919, profesor la Liceul „Ienăchiță Văcărescu" din Târgovişte; din 1927 profesor la Liceul „Mihai Eminescu" din Bucureşti şi profesor universitar suplinitor la Catedra de Istorie Antică, Epigrafie şi Antichități Greco-Romane de la Universitatea din Bucureşti, fosta catedra a lui Vasile Pârvan; din 1929, docent în specialitatea Epigrafie şi Antichități Greco-Romane şi conferențiar suplinitor; din 1932, profesor titular şi director al Muzeului Național de Antichități; între 1941 şi 1947 a condus Şcoala Română din Roma; în perioada 1947-1964 a fost profesor la Facultatea de Litere din Lisabona.

Sub direcția lui a apărut revista *Istros. Revue roumaine d'archéologie et d'histoire ancienne*. A fost şi colaborator pentru aria portugheză la volumul II din *Corpus Inscriptionum Latinarum*.

Epigrafist şi istoric al antichității greco-romane, a elaborat următoarele lucrări: *Contribuții epigrafice privitoare la Asia Mică* (1928 – teza de doctorat); *Cetatea Histria. Notițe istorice şi descriptive* (1930); *Inscriptions latines de Callatis* (1933); *Inscriptions et relief dionysiaque de Tomis* (1937); *Bibliographie de l'antiquité classique. 1896-1914* (*Collection de Bibliographie Classique publiée par J. Marouzeau*, Paris, 1951 (XVI + 764 p.)

La acestea se adaugă *Arta greacă şi romană în România*, în *Artă şi tehnică grafică*, 4-5, 1938, p. 51-65.

Despre acest profesor păstrez cea mai bună amintire de om distins şi cult, profesor de înaltă ținută intelectuală, remarcabil prin prelegerile sale, la zi cu informația şi interpretarea. Spre deosebire de ceilalți profesori menționați, Ioan Andrieşescu, Ion Nestor şi Vladimir Dumitrescu, specialiştii în pre- şi protoistorie, de care am fost foarte apropiat, cu profesorii George Murnu şi Scarlat Lambrino, specialişti în arheologie clasică şi epigrafie, după terminarea studiilor nu am mai întreținut relații din punct de vedere ştiințific.

Un alt arheolog preistorician din Bucureşti, ale cărui prelegeri le-am urmărit cu interes, în calitate de asistent onorific, a fost Dumitru Berciu (1907-1998), cu studii secundare la Turnu-Severin şi studii superioare la Bucureşti, fost elev al profesorului Ioan Andrieşescu şi – între 1933 şi 1944 – fost şef al misiunii arheologice române din Albania

27 *Ibidem*, p. 462.
28 *BCUUB*, I, p. 315, 316; D.N. Rusu, *op.cit.*, p. 462.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

şi director al Institutului Român din Albania[29]. Din 1945 a fost conferenţiar şi apoi profesor de Istorie Veche a României la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti, al cărei decan a fost între 1966 şi 1971. În 1997 a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

Şantierele arheologice de sub conducerea sa i-au permis să descopere noi civilizaţii din neo-eneolitic, perioada de tranziţie la epoca bronzului şi din epoca bronzului, precum şi să aducă unele precizări valoroase de ordin istoric, cultural şi cronologic referitoare la civilizaţiile deja cunoscute din neolitic până în perioada geto-dacică, inclusiv[30].

Rezultatele cercetărilor sale au fost valorificate în 13 lucrări monografice, din care nouă în limba română şi patru în limbi străine, precum şi în peste 200 de studii şi articole din publicaţii de specialitate din ţară şi străinătate, dintre care unele se referă la începuturile epocii migraţiilor şi etnogeneza poporului român, reieşind interesul său pentru dovezile arheologiei continuităţii şi privitoare la procesul romanizării geto-dacice.

În limba română a publicat următoarele volume: *Arheologia preistorică a Olteniei* (1939); *Îndrumări în preistorie* (1939); *Contribuţii la problemele neoliticului în lumina noilor cercetări în România* (1961); *Cultura Hamangia* (1966); *Zorile istoriei în Carpaţi şi la Dunăre* (1966); *La izvoarele istoriei. Introducere în arheologia preistorică* (1967); *Arta traco-getică* (1969); *Lumea celţilor* (1970) şi *Buridava dacică* (1981).

Lucrările sale, de largă sinteză, în limbi de circulaţie universală, sunt următoarele: *Neue Forschungsergebnisse zur Frühgeschichte Rumäniens* (Bonn, 1966); *Romania before Burebista*, în colecţia *Ancient Peoples and Places* (Londra, 1967); *Contribution à l'étude de l'art thraco-gète* (Bucureşti, 1974) şi *Daco-Romania*, în celebra colecţie *Arheologia Mundi* (Londra, 1978), cu versiuni în limbile franceză, germană şi italiană.

La acestea se adaugă contribuţiile la primul volum din tratatul *Istoria Romîniei* (Bucureşti, 1960), la primul volum al lucrării *Din istoria Dobrogei* (Bucureşti, 1967) şi colaborarea sa la volumul *Probleme fundamentale ale Istoriei României. Manual şi Crestomaţie.*

Pentru meritele sale ştiinţifice, prof. Dumitru Berciu a fost distins de două ori cu Premiile Academiei Române, „Vasile Pârvan" (1936) şi „Nicolae Bălcescu" (1961), a primit titlu de profesor universitar emerit, de membru titular al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice (1970) şi membru de onoare al Academiei Române (1997), iar în străinătate titlurile de membru al Institutului de Preistorie din Viena (1937), şef al

[29] D.N. Rusu, *op.cit.*, p. 104, 105.

[30] M. Petrescu-Dîmboviţa, *Profesorul Dumitru Berciu la 85 de ani*, în *ArhMold*, XV, 1992, p. 226; în continuare despre activitatea profesorului Dumitru Berciu am folosit informaţii din evocarea mea din 1992.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

misiunii arheologice române din Albania (1938-1944), membru corespondent al Institutului Arheologic German (1965), membru de onoare al Societății de Arheologie Iugoslavă (1966), membru, din partea României, în Consiliul Permanent al Uniunii Internaționale de Ştiinţe Pre- şi Protoistorice (1976) şi apoi membru al Consiliului de Onoare Permanent al acestei uniuni (1981), prim-vicepreşedinte al Consiliului Internațional de Tracologie (1980) şi apoi membru, din partea României, al Consiliului Internațional de Studii Sud-Est Europene şi Tracice (1988) şi membru al Societății de Preistorie din Ariège (1980). La acestea se adaugă calitatea de vicepreşedinte al Comitetului de organizare al celui de-al II-lea Congres Internațional de Tracologie din 1976, de la Bucureşti, precum şi participarea sa – ca invitat, pentru conferințe şi comunicări – la diferite universități şi institute de arheologie din Bulgaria, fosta Iugoslavie, Cehia, Slovacia, Germania şi Belgia.

Pentru activitatea ştiințifică şi didactică prof. Dumitru Berciu a fost distins cu Ordinul „Steaua României" şi „Meritul ştiințific", precum şi cu medalia Universității din Liège.

Prin bogata sa activitate didactică şi de cercetare ştiințifică, prof. Dumitru Berciu – membru de onoare al Academiei Române – a contribuit la întărirea prestigiului arheologiei româneşti în țară şi străinătate, înscriindu-şi numele printre personalitățile de frunte din acest domeniu.

Ca audient al cursurilor sale şi cititor al lucrărilor ştiințifice pe care le-a elaborat, am considerat cum se cuvine meritele sale ştiințifice ori de câte ori am avut ocazia să o fac. De asemenea, am apreciat atitudinea binevoitoare față de studenții săi.

În afara cursurilor şi conferințelor susținute de profesorii mei, în anii studenției am mai asistat şi la unele lecții şi conferințe de istorie veche a României susținute de dr. docent Radu Vulpe.

Dintre istoricii români, al căror student am fost, voi începe cu marele istoric Nicolae Iorga (1871-1940), de care mă leagă mai multe amintiri, toate din vremea studenției[31].

Fiind pasionat – încă de pe băncile liceului – de disciplina arheologiei, am urmat cursurile şi seminariile Secției de Istorie Veche şi Arheologie, la care mi-am trecut licența (1937) şi apoi doctoratul (1947). Din acest motiv nu am avut prilejul, conform programei de învățământ din acea perioadă, să fiu studentul profesorului Nicolae Iorga decât un singur an, în care la cursuri s-a ocupat în mod special de istoria secolului al XVIII-lea.

---

[31] M. Petrescu-Dîmbovița, *Amintiri despre Nicolae Iorga*, în *ARMSŞIA*, IV, XXII, 1997, p. 107, 108; în continuare despre marele profesor Nicolae Iorga am folosit informații din amintirile publicate în 1997.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Prelegerile le ținea totdeauna în picioare, în amfiteatrul „Alexandru Odobescu", fiind urmărite cu o deosebită atenție de studenți din diferiți ani, care umpleau până la refuz sala respectivă. Două steno-dactilografe participau cu regularitate la prelegeri, precum şi asistenta sa, Virginia Sacerdoțeanu, doctor în istorie şi medievist notoriu.

Prelegerile fluide, cu mare bogăție de date şi interpretări originale, erau ținute liber, fără nici un material scris în față, uluind auditoriul atât prin fenomenala memorie a autorului, cât mai ales prin dimensiunile neobişnuite ale informațiilor şi profunzimea gândirii sale în domeniul vast al istoriei universale, pe care-l stăpânea la cel mai înalt nivel. Deseori făcea referințe la izvoare, pe care le cunoştea perfect, utilizând numai scurte însemnări pentru unele date de amănunt privitoare la istoria Imperiului Otoman.

La examene, care se dădeau în scris, profesorul Nicolae Iorga era foarte exigent, fiind necesară o pregătire temeinică din literatura de specialitate, în primul rând din scrierile profesorului, prin care, pe de o parte, se lămurea mai bine conținutul unor prelegeri, iar pe de altă parte se completau acestea cu noi date din istoria universală.

În această privință, îmi amintesc că – deşi la curs s-a avut în vedere îndeosebi istoria secolului al XVIII-lea – la examen ni s-a cerut să scriem despre filosofia Apusului din evul mediu. Bineînțeles că nu a fost deloc uşor, ceea ce a determinat pe profesor să ofere celor care au obținut de la nota 7 în sus premii din cărțile sale.

În ceea ce priveşte seminarul, este de remarcat faptul că el era ținut de însuşi prof. Nicolae Iorga, având ca temă traducerea şi interpretarea unor texte de latină medievală. Deşi în perioada respectivă, la orele de seminar, ținute tot în amfiteatrul „Alexandru Odobescu", nu participau mai mult de 4-5 studenți, profesorul nu a lipsit niciodată. Totdeauna lua loc pe un scaun aşezat cu grijă în fața primei bănci de colega mea Cornelia Bodea, actualmente academiciană, fostă studentă distinsă, care s-a specializat apoi în istoria modernă, participând cu asiduitate la cursurile şi la seminariile profesorului. Tot în prima bancă înspre uşă stăteam şi eu, iar mai în spate erau alți 2-3 studenți. Îmi amintesc că, fiind invitat odată de profesor să scriu pe tablă câteva cuvinte în limba neogreacă, transpunându-le cu litere cursive, m-a întrebat dacă la Galați, de unde proveneam, am învățat la liceul grec. Pentru noi, cei care am participat la aceste ore de seminar, a fost un prilej unic de a fi în apropierea marelui învățat care, cu deosebit tact şi simț pedagogic, ne-a introdus în domeniul unor izvoare medievale ale istoriei universale, împărtăşindu-ne, în acelaşi timp, cu multă generozitate şi comprehensiune, din tezaurul cunoştințelor sale de istorie universală. Cursurile speciale în

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

acest domeniu, pe care le-am audiat şi la care am dat examen, au fost susținute de colaboratorul său apropiat, Nicolae Constantinescu, conferențiar la disciplina Ştiințele Auxiliare ale Istoriei, din cadrul Catedrei de Istorie Universală, de sub conducerea profesorului Nicolae Iorga.

Alte amintiri sunt în legătură cu documentarea mea în biblioteca profesorului de la locuința sa din şoseaua Bonaparte, nr. 6, unde am desfăşurat o bogată şi fructuoasă activitate.

Fiind remarcat de prof. Ioan Andrieşescu, la catedra căruia am devenit asistent onorific în al patrulea an de studiu, am lucrat timp de aproape două luni în această bibliotecă din cadrul Fundației Universitare „Nicolae Iorga", cu circa 25.000 titluri de cărți şi reviste, biblioteca fiind condusă pe atunci, cu dăruire şi competență, de colaboratoarea sa Valeria Costăchel-Donici, cercetător medievist şi conferențiar la Facultatea de Istorie a Universității din Bucureşti. Tema documentării, stabilită de prof. Ioan Andrieşescu, avea ca scop bibliografia lucrărilor din această bibliotecă privitoare la mileniile I î.Hr. şi I d.Hr. Materialul adunat l-am depus apoi la Seminarul de Arheologie şi Preistorie al Facultății de Filosofie şi Litere.

În timpul lucrului, am avut ocazia să-l văd de mai multe ori pe profesor, iar odată mi-a spus: „nu-i aşa că Iorga are multe cărți privitoare la tema respectivă".

În sala bibliotecii de la parter aşteptau uneori şi diferite personalități ştiințifice şi politice, care urmau să se întâlnească cu profesorul. Formalitățile de primire a acestor personalități, ca şi înregistrarea de publicații şi punerea în ordine a numeroaselor materiale pentru biografia marelui învățat erau în seama colaboratoarei sale devotate, Valeria Costăchel-Donici. Acestea din urmă, din informațiile pe care le dețin, se află şi astăzi în posesia Bibliotecii Academiei Române, fiind în stadiul de tipărire parțială.

Am reținut, cu prilejul acestei documentări, activitatea febrilă de acasă a profesorului Nicolae Iorga, în care, pe lângă munca uriaşă editorială şi contactele cu diferite personalități, se includea şi întocmirea zilnică a articolului de fond din ziarul „Neamul Românesc", de sub conducerea sa.

În fine, nu pot să nu amintesc şi vizitele săptămânale pe care le făcea la anticariatele din spatele sediului central al CEC-ului din Calea Victoriei, prilej cu care cerceta cu atenție tot ceea ce putea să-l intereseze în materie de cărți, manuscrise ş.a. L-am văzut de multe ori în aceste locuri, fiind întâmpinat cu multă amabilitate de anticari şi salutat cu respect de toți cei care îl întâlneau. Cum este cunoscut, cu ocazia acestor vizite, a făcut unele descoperiri interesante, la care s-a referit ulterior în scrierile şi conferințele sale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În cei peste 50 de ani de cercetări ştiinţifice, a elaborat 1003 volume, 12755 de articole şi studii şi 4963 de recenzii.

Pentru meritele sale ştiinţifice a fost ales membru corespondent al Academiei Române (1897), membru titular al aceleiaşi instituţii (1910) şi preşedinte al Secţiei de Istorie a Academiei Române (1924-1927), membru al Academiilor de Ştiinţe din Cehia, Polonia, Serbia şi Suedia, al Academiei dei Lincei din Roma, al Academiei de Inscripţii şi Litere Frumoase din Paris, al Academiei „San Lazzaro" din Veneţia, al Academiei de Istorie din Santiago de Chile, *Doctor Honoris Causa* al universităţilor din Alger, Barcelona, Bratislava, Cernăuţi, Geneva, Lyon, Oxford, Paris, Roma, Strasbourg, Vilnius ş.a[32].

Fiind, ca om politic, un adversar deosebit de activ al nazismului şi al Gărzii de Fier, a fost asasinat la 27 noiembrie 1940, dispărând astfel una din cele mai valoroase personalităţi ale neamului românesc, respectat de toţi cei care l-au cunoscut şi stimat.

Un alt distins profesor de istorie, pe care l-am avut la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universităţii din Bucureşti, a fost Constantin C. Giurescu (1901-1977), fiul academicianului Constantin Giurescu (1875-1918), de la aceeaşi facultate[33].

Constantin C. Giurescu, născut la 13/26 octombrie 1901, la Focşani, a fost licenţiat – în 1922 – al Facultăţii de Filosofie şi Litere a Universităţii din Bucureşti. În 1923 a luat examenul de capacitate la specialitatea istorie şi geografie. Între 1923 şi 1925 a fost membru al Şcolii Române din Franţa; în 1925 a obţinut titlul de doctor în Filosofie şi Litere al Universităţii din Bucureşti şi pe cel de docent în Istoria Românilor. În 1926 şi 1927 a fost conferenţiar de Istorie Modernă a Românilor la Universitatea din Bucureşti, între 1927 şi 1930, profesor agregat de Istoria Românilor; între 1930 şi 1948 şi în 1963, profesor la Catedra de Istoria României de la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti; între 1948 şi 1968, cercetător ştiinţific principal la Institutul de Istorie al Academiei Române. Din 1970 a fost membru titular al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, iar din 1974 membru titular al Academiei Române. De numele său se leagă înfiinţarea Institutului de Istorie Naţională (1941) şi a *Revistei istorice române*. A conferenţiat la universităţi din Marea Britanie şi Statele Unite[34].

Ca student, am audiat cursurile sale docte de Istoria Românilor de la Universitatea din Bucureşti. În timpul cât a fost Rezident Regal al Ţinutului „Dunărea de Jos", cu sediul la Galaţi, în calitate de asistent la

---

32 D.N. Rusu, *op.cit.*, p. 344, 345.
33 *BCUUB*, I, p. 261.
34 D.N. Rusu, *op.cit.*, p. 344, 345.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Muzeul Național de Antichități din București, am efectuat – în perioada 24 aprilie - 14 mai 1939 – o călătorie arheologică în fostul județ Covurlui, pe care am întreprins-o ca delegat al Muzeului Național de Antichități din București și al fostei Rezidențe Regale a Ținutului „Dunărea de Jos", care a și subvenționat această deplasare[35]. Pentru tot ceea ce am putut face cu acest prilej sunt recunoscător prof. Constantin C. Giurescu, fost Rezident Regal al acestui ținut, prof. Scarlat Lambrino, fost director al Muzeului Național de Antichități din București, prof. Ioan Andrieșescu, fost director al Seminarului de Arheologie și Preistorie al Universității din București și dr. Ion Nestor, fost conservator și apoi director al Muzeului Național de Antichități din București, pentru sfaturile și îndrumările date atât în timpul pregătirii acestei călătorii de cercetare arheologică, cât și în acela al executării.

Pentru această călătorie am consultat, la Secția de Manuscrise a Academiei Române, toate răspunsurile din fostul județ Covurlui – între anii 1871 și 1874 – la *Chestionarul arheologic* al lui Alexandru Odobescu, verificând apoi pe teren informațiile transmise prin aceste răspunsuri.

Pentru a fi mai eficientă în informații această călătorie, am publicat și un articol de mai mare întindere în ziarul *Acțiunea* din Galați[36].

Menționez că la vremea respectivă pe harta arheologică a României, pentru județul Covurlui, în afară de Șendreni, Tulucești și Barboși, erau trecute – ca nesigure – numai localitățile Pechea, Fântânele și Foltești, iar prin recunoașterile efectuate de mine, în perioada amintită, cu trenul, mașina, căruța sau pe jos, s-au identificat 30 de noi situri arheologice din neolitic, epoca bronzului, Hallstatt, La Tène-ul geto-dacic, epoca imperial romană târzie și evul mediu timpuriu, prezentate de subsemnatul în două publicații, dintre care una în limba română[37] și alta în limba germană[38].

Dintre descoperirile făcute cu ocazia acestei călătorii, un loc aparte îl ocupă mormântul unui călăreț, împreună cu cal, considerat turanic, de la Moscu (Târgu Bujor), din secolele XII-XIII, din inventarul căruia făceau parte un coif de fier, placat la exterior cu o folie de argint aurită, o zăbală, un fragment de zale, o bară de bronz, servind probabil

---

[35] M. Petrescu-Dîmbovița, *Unele mărturii din trecutul orașului și județului Galați*, comunicare susținută la 20.04.1999, la Universitatea „Dunărea de Jos" din Galați, cu prilejul acordării titlului de *Doctor Honoris Causa* al acestei instituții.

[36] Idem, *Răspunsurile învățătorilor din județul Covurlui la Chestionarul lui Alexandru Odobescu*, în *Acțiunea*, aprilie, 1939.

[37] Idem, *Călătorie de cercetare arheologică în județul Covurlui*, în *Orizonturi*, III, 5-10, 1941, p. 187-208.

[38] Idem, *Archäologische Forschungsreise im Bezirk Covurlui*, în *Dacia*, VII-VIII (1939-1940), 1940, p. 427-447.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pentru zale, şi un vârf de sabie[39]. Avându-se în vedere importanţa acestei descoperiri, prof. Constantin C. Giurescu a dispus şi a sprijinit efectuarea, în acelaşi an, a unor cercetări suplimentare la faţa locului de către dr. Ion Nestor şi subsemnatul. Cu acest prilej s-a constatat că este vorba de un mormânt izolat şi nu de o necropolă. Entuziasmat de această descoperire, cât şi de altele din fostul judeţ Covurlui, efectuate cu sprijinul Rezidentului Regal Constantin C. Giurescu, i-am spus dr. Ion Nestor – în timpul cercetărilor de la Moscu – că acum, datorită sprijinului profesorului, se poate considera că este epoca de aur a arheologiei româneşti, la care dr. Ion Nestor mi-a replicat că nu este încă o epocă de aur, ci poate de argint. În realitate, fostul Rezident Regal Constantin C. Giurescu era dispus să subvenţioneze recunoaşterile arheologice din toate judeţele fostului Ţinut al „Dunării de Jos". Din păcate însă, în afară de subsemnatul, s-a oferit pentru asemenea cercetări numai regretatul coleg asistent Corneliu Mateescu, devenit ulterior – prin activitatea de pe front – Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazu", care a cercetat mai târziu, parţial, fostul judeţ Tutova[40]. Mai mult încă, pentru a avea o evidenţă clară a materialelor arheologice şi numismatice de la Cabinetul Rezidenţei Regale, provenite din unele descoperiri din ţinutul respectiv, prof. Constantin C. Giurescu m-a chemat de la Bucureşti ca să întocmesc, la rezidenţă, inventarul acestor materiale. Întrucât a fost nevoit să plece imediat la Bucureşti, în urma asasinării primului ministru Armand Călinescu, de care a fost foarte afectat, am continuat discuţiile în legătură cu inventarul respectiv la locuinţa sa din capitală, pe care apoi – cu sprijinul său – l-am tipărit sub formă de broşură la Monitorul Oficial din Bucureşti, primind şi onorariu[41].

Tot cu prilejul acestei călătorii am semnalat mai multe puncte noi cu resturi paleoantropologice, care se păstrau – în cea mai mare parte – în muzeele unor şcoli primare, precum şi în colecţia inginerului agronom Victor Nicolau, din care o parte se afla la conacul moşiei din Balinteşti, restul fiind donat Institutului de Geologie al României.

Pentru meritele sale ştiinţifice, prof. Constantin C. Giurescu a fost recunoscut aşa cum se cuvine de forurile în drept din perioada respectivă.

---

[39] Idem, *op.cit.*, 1940, p. 434; Idem, *op.cit.*, 1941, p. 194 şi urm; V. Spinei, *Moldova în secolele XI-XIV*, Bucureşti, 1982, p. 138 şi urm., nota 184; Idem, *Realităţi etnice şi politice în Moldova meridională în secolele XI-XIII. Români şi turanici*, Iaşi, 1985, p. 114, 122, 137.

[40] C. Mateescu, *Raport asupra săpăturilor arheologice întreprinse în toamna anului 1943 în judeţul Tutova*, în *RMNA*, 1944, p. 52-54.

[41] M. Petrescu-Dîmboviţa, *Inventarul materialului arheologic de la Rezidenţa Regală din Galaţi*, Bucureşti, 1940, 14 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Un alt istoric pe care l-am avut profesor şi l-am apreciat în mod deosebit pentru valoroasa sa activitate de istoric medievist a fost Petre P. Panaitescu (1900-1967). Născut la 13 martie 1900, la Iaşi, a urmat studiile universitare la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universităţii din Bucureşti (1918-1922) şi la Universitatea din Cracovia (1923-1924). A fost membru al Şcolii Române din Franţa de la Fontenay-aux-Roses (1924-1925), doctor în istorie, în 1925, cu teza *Influenţa polonă în opera şi personalitatea cronicarilor Grigore Ureche şi Miron Costin*. În 1927 a devenit docent în Istoria românilor, iar în 1961 i s-a confirmat titlul de doctor docent. Între 1937 şi 1941 a fost conferenţiar şi apoi profesor de Istoria Slavilor la Universitatea din Bucureşti; între 1954 şi 1965 a fost cercetător ştiinţific principal şi consultant ştiinţific la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" din Bucureşti. În 1934 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, precum şi membru al Institutului pentru Studiul Europei Sud-Estice din München[42].

A avut contribuţii remarcabile în domeniul istoriei, cu privire la relaţiile poporului român cu popoarele slave, precum şi în domeniul filologiei, în legătură cu problema pătrunderii scrierii şi culturii slave la nordul Dunării. Cursurile sale, ca şi lucrările tipărite, l-au situat printre istoricii medievişti români de frunte.

La cadrele didactice de elită, pe care le-am avut ca student în domeniul istoriei la Bucureşti, se adaugă şi profesorul George Oprescu, istoric, critic şi colecţionar de artă român (1881-1969), fost membru corespondent (1938) şi membru titular onorific (1948) al Academiei Române. A avut studii liceale la Câmpulung şi Bucureşti şi universitare la Bucureşti şi Lyon, unde a audiat prelegerile lui Henri Focillon, cu care a cooperat foarte strâns[43].

La început a fost lector de limbă şi literatură franceză la Universitatea din Cluj, iar şi apoi – din 1931 –, la chemarea lui Nicolae Iorga, profesor la Catedra de Istoria Artei de la Universitatea din Bucureşti, unde a desfăşurat o bogată activitate, concretizată prin înfiinţarea unui Seminar de Istoria Artei şi a revistei *Analecta*, organizarea de expoziţii ale artiştilor români şi străini şi prin activitatea de critic şi istoric de artă[44].

Personal, i-am urmărit cu interes cursurile, însoţite de proiecţii.

În domeniul istoriei artei, deşi nu l-am avut profesor pe renumitul istoric de artă I.D. Ştefănescu, cu doctoratul la Paris şi invitat pentru cursuri la Paris, Bruxelles, Atena, l-am cunoscut în timpul studiilor mele la Bucureşti şi am avut relaţii strânse, îndeosebi după cel de al doilea război

---

[42] *BCUUB*, II, p. 435-454; D.N. Rusu, *op.cit.*, p. 607.
[43] D.N. Rusu, *op.cit.*, p. 607.
[44] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

mondial, cu acest mare specialist în domeniul artei medievale româneşti şi bizantine, recunoscut pe plan naţional şi internaţional.

În strânsă legătură cu istoricii au fost şi unii geografi, pe care i-am avut ca profesori, dintre care menţionez aici pe Simion Mehedinţi (1868-1962), cu studii liceale la Focşani şi Bucureşti şi universitare la Bucureşti, Paris, Berlin şi Leipzig, cu doctoratul în această din urmă localitate, cu teză intitulată *Die kartographische Induction* (1889). A fost profesor la prima catedră universitară de geografie din cadrul Universităţii din Bucureşti şi creator al Şcolii Române de Geografie. A publicat lucrări ca: *Obiectul şi definiţiunea geografiei* (1904); *Premise etnografice la istoria României* (1922); *Terra – introducere în geografie ca ştiinţă* (1930) ş.a. Pentru meritele sale ştiinţifice a fost ales membru corespondent (1908) şi apoi membru titular (1915) al Academiei Române şi preşedinte al Secţiei Istorice (1928-1929)[45].

De asemenea, l-am avut profesor şi pe geograful Vintilă Mihăilescu (1890-1978), cu studii liceale şi universitare la Bucureşti, unde şi-a luat licenţa în Drept (1911), Filosofie şi Litere (1914), cu specialitatea geografie, principal, şi istorie, secundar. În 1924 a obţinut titlul de doctor în geografie la Universitatea din Bucureşti, iar în 1928 de doctor docent. În 1932 a devenit conferenţiar, pentru ca între 1936 şi 1950 să fie profesor titular de geografie la Universitatea din Bucureşti. Lui i se datorează crearea – în 1944 – a Institutului de Cercetări Geografice al României, pe care l-a condus până în 1950. El a pus bazele geografiei oraşelor în România, a efectuat cercetări de antropogeografie, de geografie fizică a Carpaţilor Sud-Estici, de geografia Văii Dunării româneşti ş.a.

Pentru meritele sale ştiinţifice, a fost ales membru corespondent (1939) şi membru titular (1974) al Academiei Române[46].

În acelaşi timp cu studiile de la Facultatea de Filosofie şi Litere, am urmat – la dorinţa tatei – şi Facultatea din Drept, pe care am absolvit-o tot în 1937. Şi aici am avut profesori cu o deosebită reputaţie, ca Mircea Djuvara[47], la Enciclopedia Dreptului, George Taşcă[48], la Economie Politică, Constantin C. Stoicescu[49], la Drept Roman, toţi membri corespondenţi ai Academiei Române, cărora le port o frumoasă amintire.

În anii studenţiei, urmând – în acelaşi timp – cursurile a două facultăţi, eram foarte ocupat cu pregătirea mea, neputând participa la adunările şi manifestările studenţeşti din vremea respectivă. Mai mult

[45] *Ibidem*, p. 524, 525.
[46] *Ibidem*, p. 536.
[47] *Ibidem*, p. 260, 261.
[48] *Ibidem*, p. 816, 817.
[49] *Ibidem*, p. 791.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

chiar, luam lecții în particular de germană și engleză, care mi-au ocupat mult din timpul liber. Mai târziu însă aceste lecții aveau să mă ajute în folosirea literaturii de specialitate.

Dintre colegii pe care i-am avut în această perioadă, îmi mai amintesc de Cornelia Bodea și Alexandru Baciu, de la Facultate de Filosofie și Litere, și de Dan Dragnea, de la Facultatea de Drept, cu care am avut relații mai apropiate. Nu mă interesa aproape deloc viața politică a acelor vremuri, nefiind membru sau simpatizant a vreunei formațiuni politice. În schimb, în timpul liber, mergeam la reprezentările de la Opera și Teatrul Național din București, precum și la unele concerte cu soliști de renume, din țară și străinătate.

Ca student, am fost – în decembrie 1934 – într-o excursie în Turcia și Grecia, interesându-mă muzeele și monumentele celebre din aceste țări. De altfel, de Grecia eram legat și prin familia mamei, de origine din această țară.

În vacanță mergeam regulat acasă, la părinți, la Galați, întâlnindu-mă cu unii dintre foștii colegi de la liceu și cu câțiva profesori, de care am fost legat mai mult, îndeosebi Aețiu Hogaș.

Îmi amintesc și acum de două vacanțe, petrecute împreună cu părinții mei la Sinaia și Andrieașul de Sus (jud. Vrancea).

La Sinaia, tatăl meu – în calitate de avocat a lui Constantin N. Vasiliu-Bolnavu, care avea proprietăți în cunoscuta stațiune – a primit ca donație un lot de 1000 m^2 pe terenul „Calea Dorului", la 1000 m altitudine, respectiv 500 m^2 pentru mine și 500 m^2 pentru sora mea. Lotul meu am fost nevoit să-l vând după 1950, având nevoie de bani. Vacanța petrecută la Sinaia, la o gazdă foarte primitoare, a fost un prilej de a cunoaște locurile frumoase ale acestei stațiuni.

În ceea ce privește Andrieașul de Sus, trebuie să spun că tatăl meu – ca avocat al familiei Angelescu – a cumpărat de la Adela D. Angelescu, cu acte în regulă, trei hectare de pădure și islaz pe Dealul Guzu (Butucaia). În calitate de moștenitori, subsemnatul și sora mea, ne-am adresat, după 1990, primăriei localității Andrieașul de Sus pentru punerea în posesie. Conducerea acesteia ne-a comunicat însă, în scris, în 1991, că s-a aprobat retrocedarea numai a unui hectar de pădure, nu și a celorlalte două hectare de islaz și pășune, din cauza caselor construite pe locul respectiv. Față de această situație am solicitat să ni se dea în alt loc cele doua hectare, ceea ce nu s-a admis de către autoritățile locale. Recent, din informațiile transmise de dr. Victor Bobi, din Focșani, care mă reprezintă oficial, se pare că problema proprietății noastre de la Andrieașul de Sus va încerca să se soluționeze de către Direcția Silvică Focșani, după ce mulți ani s-a tărăgănat datorită unui funcționar răuvoitor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL IV

ACTIVITATEA DE MILITAR

După obținerea licențelor în Filosofie şi Litere şi în Drept, în 1937, m-am hotărât, de acord cu părinții, pentru o mai bună siguranță în caz de război, să fiu ofițer de rezervă decât simplu soldat. Aşa se explică că în perioada noiembrie 1939 - mai 1940 am urmat cursurile Şcolii militare pentru ofițeri de rezervă în artilerie de la Craiova. Am ales această şcoală întrucât la Craiova profesa pe atunci, ca medic oftalmolog, unchiul meu, dr. Mihai Cioroianu, cu specializare la Paris şi căsătorit cu sora tatălui meu, Marioara Cioroianu. Deci, aveam acolo locuința asigurată, în foarte bune condiții.

La această şcoală se țineau cursuri cu conținut militar, dintre care un loc important îl aveau acelea de trageri, susținute de căpitan Pârâianu, respectiv: determinarea spațiului mort pentru fiecare direcție şi oleata pe calc, cu posibilitate de tragere; organizarea tragerii când se dispune de timp şi sunt ridicări topografice; pregătirea balistică; corecția tragerii; corecția datorită vântului, care este cea mai mare şi mai importantă şi trebuie făcută; corecția greutății litrului de aer, în funcție de temperatură şi de presiune; corecția de vânt longitudinal ş.a.

După terminarea Şcolii de artilerie pentru rezervişti de la Craiova, la 10 mai 1941 am primit gradul de sublocotenent de rezervă în arma artileriei. Între mai 1941 şi noiembrie 1944 am funcționat ca ofițer cu transmisiunile la Regimentul 3 Artilerie grea, fiind avansat, la 8 noiembrie 1944, la gradul de locotenent de rezervă de artilerie. Între 1 noiembrie 1941 şi 30 septembrie1942 am făcut parte din Serviciul de Capturi al armatei, unitate considerată operativă în acea perioadă.

Conform ordinului 42 din 25 octombrie 1990 am fost avansat la gradul de locotenent major în rezervă şi apoi de căpitan în rezervă, în baza ordinului 391 din 26 noiembrie 1994 al Asociației Naționale a veteranilor de război filiala „Ştefan cel Mare şi Sfânt" a județului Iaşi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Din perioada celui de-al doilea război mondial păstrez unele amintiri legate de participarea mea la acesta, în calitate de ofițer în rezervă al regimentului amintit.

În primul rând, țin să menționez că în iunie 1940, cu numai 2-3 zile înainte de începerea războiului, postul de observație de la Căminul de Preoți „Sfinții Împărați" din Galați, unde eram ofițer observator, a fost vizitat de către generalul Ion Antonescu, împreună cu alți ofițeri superiori. Postul dispunea de o hartă mare a zonei şi de un telemetru de cca. 2 m lungime, cu care se puteau face observații până la o depărtare de 15 km.

La început generalul s-a mirat că un asemenea post este încredințat unui ofițer de rezervă, dar apoi, după explicațiile date şi după o demonstrație cu telemetru, a fost mulțumit, dându-mi, la plecare, mâna şi spunând că se poate lucra cu rezervişti. Din informațiile primite, generalul a obiectat că trebuie supravegheată nu atât zona localității Giurgiuleşti, de la vărsarea Prutului în Dunăre, unde ar fi fost de plătit nu numai muniția, dar şi de refăcut casele ce ar fi avut de suferit de pe urma bombardamentului, ci în primul rând localitatea Reni. De altfel, aşa s-a procedat la 21 iunie 1941, când s-au tras primele proiectile în direcția Reni, la care – după câteva ore – s-a răspuns de către partea adversă.

Câteva luni mai târziu am participat, în cadrul aceluiaşi regiment, la luptele de la Dalnic şi Odessa, împreună – printre alții – cu locotenentul în rezervă G.M. Canatacuzino, fost profesor la Institutul de Arhitectură din Bucureşti.

După o nouă mobilizare la Odessa, la o unitate a Marelui Stat Major, în perioada 1941-1942, am fost din nou mobilizat în 1944, la un Divizion al Regimentului 3 Artilerie grea, cu care am participat la luptele de la Iaşi, Turda, Iernut şi Miskolc. Am fost demobilizat la sfârşitul anului 1944, când am revenit la Bucureşti. Aici, până în 1949, mi-am continuat activitatea la Muzeul Național de Antichități şi la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universității din Bucureşti, revenind – în câteva rânduri – cu cercetări arheologice la Galați.

În continuare reproduc unele amintiri din jurnalul meu de război din anul 1941.

În ziua de **21 iunie**, la orele 12, am fost numit ofițer de serviciu. După trei ore s-a dat alarma generală. Am anunțat imediat pe dl. lt-colonel N. Sofian şi pe toți ofițerii Divizionului să se prezinte la posturi. Personal am mai rămas la postul de comandă (P.C.) al Divizionului până la ora 19.

Între timp, activitate febrilă la Divizion. Dl. lt-colonel aflase indirect că va fi „ceva" la noapte.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

La orele 19 am fost trimis şi eu la postul meu, de ofiţer observator. Aici am adunat soldaţii şi i-am îmbărbătat. Apoi le-am împărţit cartuşe şi mi-am asigurat o pază, mai ales în vederea unui atac cu paraşutişti.

La orele 20.30 am fost chemat de dl. lt-colonel N. Sofian la P.C. Divizion, împreună cu toţi comandanţii de Baterii. Atmosfera în care s-a ţinut conferinţa ne-a făcut să înţelegem că ceea ce era de mult aşteptat avea să se întâmple.

Dl. lt-colonel ne-a comunicat următoarele: „în cursul nopţii, la ora H, se deslănţuie războiul. Ora probabilă era 2.30 sau 3.30. Ora H se comunică ulterior şi va fi precedată de o altă oră, cu cuvântul Basarabia. Nu se vor bombarda satele decât dacă vor fi ocupate cu trupe. Se va trage asupra obiectivelor cunoscute. Alocaţia pentru noaptea asta este de 20 de lovituri de piesă. Tragerea va începe printr-un foc de cinci minute, în care fiecare va consuma o treime din muniţie. Apoi va înceta focul şi se vor intercepta Bateriile inamice, care s-ar descoperi. O a doua repriză va consta din concentrarea, cu întregul Divizion, timp de cinci minute, pe obiective evidenţiate. Când va apare aviaţia, artileria nu va mai trage pentru a nu se descoperi. Situaţia în mare: ofensivă până la Marea Baltică. Aici defensiva este bună. Măsuri pentru paza avutului celor refugiaţi. Ofiţerii, cu echipamentul de campanie. Încetează convorbirile telefonice private. Arestarea infractorilor la apărarea pasivă şi trimiterea lor la poliţie. Circulaţia pentru civili va înceta la orele 21.30 şi se va relua dimineaţa, la ora 3.30. Jafurile şi cazurile de acţiune din partea partizanilor (întrebuinţare de arme, grenade ş.a.) se pedepsesc cu moartea pe loc."

După ce ni s-a dat acest ordin, am fost făcuţi atenţi ca să nu se şoptească nimic.

Apoi, dl. lt-colonel ne-a spus „să fie într-un ceas bun", după care fiecare ne-am dus la posturi.

Pe drum, dl. locotenent Novac şi-a anunţat ofiţerii despre eveniment, asigurându-se că nu trage nimeni cu urechea. Comandantul Bateriei de tragere, dl. locotenent Ionescu, mişcându-se ceva mai încet, a fost silit „să se iuţească", printr-o voce ceva mai ridicată din partea d-lui locotenent Novac.

În dimineaţa zilei de **22 iunie**, la ora 3.15, dl. lt-colonel a ordonat: „Divizion trage". Emoţia clipei istorice. Riposta slabă a ruşilor. Atacul aviaţiei, însă la Reni ard docurile. Ni se cere insistent să reperăm bateria rusă care trage. Nu reuşim cu vizele de la Baterie. Nemţii o reduc însă la tăcere.

Vineri, 4 iulie. De la Valea Gorunului plecăm spre Basarabia, trecând podul la Valea Mare. Pe drum multe coloane, prizonieri ruşi şi, probabil, evrei şi morminte de nemţi. La ora 2.10, grupul de comandă al

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Divizionului de artilerie grea şi grupele de comandă ale Bateriilor trec în Basarabia. Emoție. Unii localnici ne salută. Grijă la case. Se ajunge la pădurea Canta, unde dl. lt-colonel N. Sofian alege locul observatorului, în fața pădurii. Lupte de hărțuială. Trageri de artilerie şi infanterie. Un tanc fumegă în fața pădurii. Rămân cu observatorii, având o oarecare strângere de inimă. Suntem atenți la eventualele incursiuni şi luăm măsuri de pază. Legăturile sunt stabilite. Întreb ce se aude. Plouă des. Adăpostul pentru telefon este prea mic, trebuind să sap altul şi să-l camuflez. Noroi peste tot. Stau atent şi nu dorm. Rămân cu doi telefonişti, restul trimițându-i înapoi.

Sâmbătă, 5 iulie. Toată noaptea m-a plouat la observator. Nu am dormit deloc. Stau lângă avanpostul Regimentului 67 Infanterie. Plouă des. Se cere repetat de către infanterie să se sprijine atacul. Se execută. La 7 dimineața a venit dl. locotenent Novac, la 10 dl. lt-colonel N. Sofian, apoi dl. lt-colonel Burchkardt şi colonel Coscinski, comandantul artileriei divizionare. Atacul infanteriei şi cavaleriei. Plouă după-amiază. Permisie de revenire. Drumul (7 km), apă, noroi etc.

Duminică, 6 iulie. Cantonăm la Nord de Valea Mare. Aşteptăm îndreptarea vremii. Repaus. Un sublocotenent pedepsit cu patru zile de arest confidențial. Dl. lt-colonel nemulțumit de servicii şi de popotă.

Luni, 7 iulie. Stăm tot la Nord de Valea Mare, lângă un fost colhoz (grâne ş.a.). Se aşteaptă ordin de deplasare spre Boldureşti.

La orele 11 a trecut dl. general Ion Antonescu, care a rămas mulțumit de masa trupei (ciorbă cu zarzavat). O maşină (Škoda) de la Bateria a 13-a s-a răsturnat lângă o baltă. Domnul general a fost şi la Bateria a 13-a, unde sublocotenentul Pavel Nicolae i-a dat raportul. A întrebat de şanțuri, ce promoție este şi l-a notat.

La orele 12.30 plecăm. Drumul este anevoios. Coloana înaintează încet. Numai dealuri şi văi. O maşină de la Bateria a 13-a, strângând capestanul, a prins sub roți un ajutor de şofer. Dl. lt-colonel N. Sofian este agitat şi ne spune mereu că nimeni n-a reuşit să-i scoată atâția peri albi ca maşinile. Trecem prin Boldureşti la orele 17.30. Este un sat mare şi etajat. De aici sublocotenentul Zane Nicolae, trimis cu o zi înainte ca ofițer de legătură, ne-a anunțat că trebuie să ne deplasăm la Nisiporeni. Ieşim din Nisiporeni pe un drum în pantă, printre vii. Pe drum, un țăran deştept ne-a spus că fiecare dintre soldați făcea ce vroia etc. Mergem toată noaptea. Pe drum, camioane ruseşti, unele fără cauciucuri, luate de ai noştri, sau fără de magnetou, automobile blindate răsturnate, chesoane hipo, sanitare, toate părăsite în fugă. Pe margine de drum stau lăzi cu proiectile (76,2 Brandt) şi grenade de mână. Într-un loc, o bombă a explodat în apropierea unui convoi de maşini şi automobile blindate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Drumul este foarte prost. A trecut dl. general de brigadă Procopiescu într-un camion, spunându-ne că drumul este foarte prost.

Marți, 8 iulie. Intrăm la ora 3 dimineața în Nisiporeni, pe un drum foarte prost, din pământ clisos, cu grămezi de pietre pe margine. Burnițează încet. Soldații sar din maşină şi aruncă pietre sub roțile ei. La intrare era o moară, fostă în proprietatea unui evreu. Ai noştri au luat de aici saltele, scule şi gâşte. De asemenea, am luat şi eu câteva numere din gazeta *Moldova socialistă*, din iunie 1941.

Stăm pe şoseaua Nisiporeni-Vărzăreşti; un camion rusesc răsturnat de o bombă, de la care ai noştri au luat cauciucurile. Mai sus, pe marginea şoselei, un individ împuşcat, după aspect, probabil un evreu, care a tras cu mitraliera în ai noştri, fiind împuşcat de un civil.

Beau numai o ceaşcă cu cafea cu lapte. Mi-e cam foame. Trec apoi trei prizonieri ruşi. Hidoşi. Unul, care părea evreu, ca să ne convingă că nu este, face o probă. Ordine în maşină. Stăm şi aşteptăm. Sunt sub presiunea foamei.

Vine un adjutant, care a aterizat forțat la Cuciuleşti, şi ne povesteşte despre peripețiile lui pe drum (hărțuială, debandadă). S-a făcut ora 11; la 12, dl. colonel Coscinski ne-a anunțat că dl. lt-colonel N. Sofian ne aşteaptă în pădurea Dolna, unde va trebui să deschidem focul la ora 2 asupra Călăraşilor. Urcăm drumul spre pădurea Dolna. Peisaje minunate. Aproape de vârful dealului era un pod rupt care îngreuna trecerea coloanelor (Regimentele 63 artilerie, 53 şi 55 moto). Dl. lt-colonel N. Sofian m-a trimis, de la locul destinat Divizionului, să anunț Bateriile să se apropie. La orele 18 m-am reîntors cu sublocotenentul Cicerone Nemțeanu. La orele 18.30 am fost atacați din flancul drept de ruşi. Un căpitan ne-a anunțat să punem obuzierele în bătaie, că vin ruşii. Panică. Din trenul de luptă al cavaleriei, cavaleriştii se întorc buimăciți şi dau înapoi. La fel şi infanteriştii. Noi îi oprim, dar degeaba. Caii nechează. Se ordonă ca toți să ia carabinele pentru a face apărarea apropiată. Dl. lt-colonel N. Sofian a ordonat, luând carabina pe umăr, „grupul de comandă după mine". S-a tras intens de ambele părți, rănind pe cei din față. Au tras şi ai noştri din spate, rănind pe cei din față. Gemete. După copaci şi maşini se trăgea intens. Se face ordine, ca să nu se tragă decât din dreptul tunului. Obuzierul geme scurt şi greoi. Vacarm. Panică. Lt-colonelul N. Sofian a avut o atitudine foarte eroică. S-a ordonat mereu ca să nu se retragă nimeni. Se comandă: curaj, înainte! Faceți un salt! În scurt timp, fiind copleşiți de gloanțe şi Brandt-uri, s-a schimbat poziția în flancul stâng. Şi aici foc violent. După un copac trăgeam cu revolverul, care la început nu lua foc, gloanțele fiind ude. Un infanterist desculț, văzându-mă singur, m-a luat cu el. Dintr-un fir de vale

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

trăgeam şi supravegheam mereu zona, fiind atenți din ce parte se auzeau zgomotele şi împuşcăturile. La orele 21, împreună cu o mică grupă, ne-am îndreptat spre creasta dealului, prin salturi, pe burtă. Se trăgea în noi. Nu ne nimereau. Vedeam gurile de foc ale armelor automate prin flăcările roşii. Mai sus ne-am întâlnit cu o altă grupă, împreună cu sublocotenentul Arămescu. Ne-am regrupat cu scopul de a face o linie de rezistență. Fiind însă în pericol de încercuire, a trebuit să ne îndreptăm tot mai sus, înspre Nisiporeni. Mereu m-a frământat gândul că am pierdut legătura cu dl. lt-colonel N. Sofian şi făceam planuri ca să ne regăsim. Rachetele roşii, din urmă, marcau probabil înaintarea inamicului. Într-un colț de ogor, locotenent Ionescu era trântit în şanț şi gemea, spunând că este rănit, fiind ajutat de subofițerul Burada.

Orientând harta cu busola, la lumina tremurândă a unui chibrit, am găsit direcția spre Nisiporeni, unde ştiam că se află Divizia. Eram vreo 30 de persoane, dintre care unii şovăiau în a mă urmări, deşi le-am spus că ştiu direcția. Am luat-o peste câmpuri şi pe lângă pădure. Am găsit un fir telefonic. Emoție. Mereu ne anunțam prezența: „suntem români, fraților”. În fine, ajungem la avanposturile infanteriei. Un sublocotenent, Harmig, adjutantul Regimentului 67, ne-a dat toate lămuririle, asigurându-ne că mâine, cu ajutorul regimentului său, vom relua materialul pierdut. De aici ne îndreptăm spre Vărzăreşti, la postul central de transmisiuni. Era ora 1 noaptea. Ofițerii primesc ştirile de la noi cu vădită emoție. Au fost atenți cu noi şi ne-au informat că în satul Vărzăreşti a fost panică. La ora 1.30 plecăm spre Şendreni, unde am fost informați că s-a mutat Divizia. Facem vreo 4 km, dar degeaba. Ne-am reîntors la ora 2.30 şi ne-am culcat pe scânduri. Atmosfera era foarte greoaie. Mai dormeau şi câțiva ofițeri de la Regimentul 63 Artilerie. La ora 4.30 m-am sculat şi am căutat să obțin legătura cu Divizia, pentru a lua informații despre dl. lt-colonel N. Sofian. Degeaba. La ora 5 am plecat. Ruşii bombardau intens şoseaua spre pădurea Dolna. Locuitorii din comuna Vărzăreşti au părăsit locuințele de frica bombardamentului. Informații aduse la Postul de Comandă, transmise de către săteni. Luăm direcția Nisiporeni. Ajungem la şosea. Aspect de trupe în retragere. Am observat toate maşinile care trec, făcând lumini. Un maior de la Divizionul 55 ne-a obiectat de ce ne-am retras. În fine, am luat contact pe şosea cu sublocotenenții Cicerone Nemțeanu şi Nicolae Zane. Bucurie mare. Şi-au făcut cruce când ne-au văzut, deoarece credeau că suntem morți. Bateria 15 a tras mult şi bine, ceva mai sus de şoseaua spre pădurea Dolna. Am pornit spre Nisiporeni. Am stat toată ziua (**9 iulie**) lângă trenul de luptă al Bateriei 15. Jaf la cooperativă (radio, biciclete, oglinzi sparte etc.).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Seara ne-am retras spre cota 247, aproape de pădure, unde a ocupat poziție Regimentul 55 Artilerie grea, care pierduse numai o baterie.

Pe şosea panică din cauza unui căpitan şi a unui preot, care anunţaseră tancuri. Căruţele mergeau în dezordine. Maşina de aprovizionare, în care ne aflam, s-a împotmolit în noroi. Am luat-o pe jos, cu puşca mitralieră, prin noroi. Cu ajutorul unor oameni ne-am apropiat de poziţie. Îmi era somn. Un sublocotenent de geniu ne-a dat lămuriri. Frontul de la pădurea Dolna a fost spart de ruşi, care – în legătură cu locuitorii din Vărzăreşti – ne-au atacat Batalionul II din Regimentul 50 infanterie. Decepţie. Am dormit afară, sprijinit de un copac. M-am sculat din când în când.

Joi, 10 iulie. Dimineaţă trage Divizionul 55. S-a hotărât să pornim pe jos spre Boldureşti. De aici am fost îndrumaţi spre Brătuleni. La Boldureşti, la orele 12, a trecut Majestatea Sa Regele, însoţit de dl. general I. Antonescu, spre Divizie.

Am fost rechemat la observatorul Divizionului 55. Mi s-a ordonat să merg întâi la Brătuleni. Ne-am urcat oamenii în maşina Divizionului, condus de locotenent Gheorghiu, şi ne-am îndreptat spre Brătuleni. Aici am găsit pe dl. căpitan Teohari Marinescu şi ne-am refăcut. Seara, la orele 20, ordin de deplasare, de la Divizie, către Morenii Vechi. Dl. căpitan Teohari Marinescu m-a însărcinat ca împreună cu un sublocotenent să conducem coloana la Morenii Vechi. Plouă. Oamenii au manifestat o oarecare şovăială. Poposim la Comorovca.

Vineri, 11 iulie. Ne îndreptăm spre Morenii Vechi. Plouă. Aspect de retragere. Am tras la casa unui moldovean, Uşurelu, foarte cumsecade.

Dl. căpitan Raianu a făcut intervenţii ca să se adune în Bateria dumnealui patru ofiţeri, printre care eram şi eu unul. Stăm de vorbă cu locuitorii satului, de la care aflăm că la toamnă urma să se facă colhoz. Seara s-a tras intens cu artileria şi aviaţia. Pe la 2 noaptea a venit sublocotenent Zane pe la noi să ne întrebe ce facem. S-au pus santinele şi pe drum, ca să se observe o eventuală retragere.

Conferinţă cu dl. căpitan Teohari Marinescu, la orele 11 seara.

Sâmbătă, 12 iulie. La ora 9, adunarea întregului Divizion. Vorbeşte dl. căpitan Teohari Marinescu, însă prea puţin despre dl. lt-colonel N. Sofian. Facem baie. La orele 13 ne-am deplasat înspre Osoi, pentru refacere. Cizmele mele fiind rupte, am venit cu maşina. Sunt cca. 11 km. Pe drum, pană. La nord, mulţi nemţi. S-a auzit că Divizia română va primi întărituri nemţeşti. În Osoi este cantonat, tot pentru refacere, Regimentul 63 Artilerie, care a avut nouă ofiţeri morţi în luptele de la pădurea Dolna. De abia am găsit cantonamentul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Duminică, 13 iulie. Emoție. Se aud clopotele şi toaca bisericii. Trupa este cantonată la şcoala primară. În fața şcolii, domnii lt-colonel Negrescu şi lt-colonel Bențea s-au insultat în plină stradă. Ultimul l-a făcut bețiv pe primul. După masă, un domn maior de la antiaeriană a ocupat cantonamentul serviciilor noastre. Ne-am prezentat şi apoi ne-a somat să părăsim imediat locul, deoarece este cantonamentul garnizoanei şi că a venit aici în scop operativ. Dl. sublocotenent C. Nemțeanu i-a spus că nu poate decide acest lucru, deoarece lipseşte comandantul Divizionului, dl. căpitan Teohari Marinescu. Deoarece dl. sublocotenent Nemțeanu a ezitat, atunci l-a amenințat că neexecutarea de ordin se pedepseşte de Tribunalul militar. Apoi a început să strige, spunând că este comandantul garnizoanei şi că sublocotenent Nemțeanu să părăsească imediat locul. Ultimul, neplecând imediat, m-am dus şi am adus patru oameni pentru a ridica lucrurile. Atunci, înfuriat, l-a înjurat şi bătut pe sublocotenentul Nemțeanu cu pumnii peste față, amenințându-l că-l va omorî. În această situație, sublocotenentul C. Nemțeanu, şi el cu un revolver, a sărit peste un grilaj, în pădurea şcolii, fiind urmat de maior, însoțit de doi soldați cu armele încărcate, declarând mai înainte „laşilor, hoților, ați fugit cu toții de pe front şi l-ați lăsat singur pe Sofian, colegul meu, lăsați că-l răzbun eu pe Sofian".

Un sublocotenent de la antiaeriană a afirmat că „am ajuns să ne omorâm între noi, ceva nemaipomenit".

Luni, 14 iulie. Sublocotenentul C. Nemțeanu a plecat la Divizie cu raportul. Acum ne-am pregătit de plecare la Bucium, lângă Iaşi. Plec cu o maşină, constatând că în apropiere de Iaşi, pe terenul de aterizare, erau numeroase gropi.

La ora 4.30 am ajuns la Bucium. Şoseaua asfaltată. Frumos restaurant „La trei sarmale". Seara dorm la domnul Anghelescu, fost diriginte poştal la Iaşi. Noaptea, la ora 2, bombardament, fiind nevoit să intrăm în beci, la 8 metri adâncime.

Bateria a 15-a a cerut un ofițer, în locul locotenentului Ionescu, unul mai energic, fiind de ales între sublocotenenții N. Pavel şi N. Zane şi locotenent Butoi. De asemenea, s-a mai cerut şi o maşină.

Marți, 15 iulie. Dimineață şi după-masă am lucrat la situația pierderilor şi a ceea ce a mai rămas în urma luptelor din Pădurea Dolna. Lucrul s-a efectuat în grădina restaurantului „La trei sarmale", cu o popotă care funcționa foarte bine, având ca meniu, la prânz, supă de pasăre, patru ochiuri şi zmeură cu zahăr, iar seara jumătate de pui fript cu cartofi şi macaroane cu brânză, totul servit cu kaizere. Noaptea a plouat şi nu s-a mai bombardat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Miercuri, 16 iulie. La ora 6 dimineața am revenit în grădina restaurantului "La trei sarmale", unde am lucrat la schița amplificată pentru lupta din Pădurea Dolna. După-masă am fost la Iaşi, după cumpărături. Mare afluență de maşini. Scumpete. Ne întoarcem cu tramvaiul de Socola şi apoi cu o trăsură de ocazie. Evrei mulți.

Joi, 17 iulie. Am lucrat toata ziua la procese verbale de predare şi la memoriu, împreună cu sublocotenent C. Nemțeanu. Seara, acesta a plecat la Galați, cu lucruri din Basarabia şi o scroafă. Ofițerii au fost revoltați. Mi-a luat şi mantaua mea.

Vineri, 18 iulie. Dimineață ne-am dus la Iaşi după cumpărături. Găsesc revista *Arta şi Arheologia*, condusă de prof. Orest Tafrali, la un anticariat. Ne reîntoarcem la ora 13.30. După-masă, un colonel de la Statul Major a cerut situația oamenilor, materialelor şi a maşinilor, iar seara s-a făcut un banc, potrivit căruia sublocotenentul N. Pavel ar fi fost mutat la Regimentul 5 Artilerie, iar locotenent Ionescu la Regimentul 25 Artilerie.

Sâmbătă, 19 iulie. Toată ziua am stat la Bucium. La orele 10 a venit sublocotenent C. Nemțeanu de la Galați, care mi-a adus veşti bune de la părinți.

Duminică, 20 iulie. Dimineață am fost la Iaşi, unde am vizitat, împreună cu locotenent Ionescu, următoarele monumente istorice:

1. Biserica Golia, o minune a sculpturii noastre bisericeşti. Influența stilului gotic la ferestre, cu părțile interioare bine deosebite. Pe bolta de deasupra altarului, pe un fond aurit, svastica ca motiv decorativ şi ouă de struț, suspendate în policandru. Biserica a fost renovată în 1898.

2. Mormintele lui Vasile Lupu şi al soției sale de la Biserica Trei Ierarhi.

3. Mormântul lui Dimitrie Cantemir, adus în 1935 la Iaşi, la Biserica Trei Ierarhi.

4. Mitropolia Moldovei, la care a oficiat în timpul vizitei mele chiar Mitropolitul Irineu Mihălcescu. Mulți ostaşi. Biserica a fost construită în timpul regelui Carol I. De fapt, temelia îi fusese pusă din 1830, pe locul unei biserici de pe vremea lui Ştefan cel Mare. A devenit catedrală mitropolitană în timpul lui Duca Vodă. Două bombe ruseşti au căzut în apropierea bisericii. Oribilă încercare de profanare a celor sfinte.

Luni, 21 iulie. Stăm la Bucium.

Marți, 22 iulie. Ne pregătim de dimineață să plecăm, împreună cu dl. locotenent Varnali, medic, la Pădurea Dolna, pentru a căuta mormântul locotenent-colonelului N. Sofian. Ne-am hotărât noi să facem acest lucru. Dintre ofițerii activi nu s-a găsit nimeni care să încerce o asemenea cercetare. Lucru foarte supărător, atâta indiferență față de memoria comandantului nostru. Tupeul unui evreu, care ne-a anunțat că

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

aduce pe cineva de la Comandamentul militar, ca să nu lase maşina să plece. Printr-o declarație însă a sergentului major Tătaru am putut pleca.

Trecem Prutul la ora 5 şi mergem destul de repede spre Vorniceni. Eu țineam să ajungem neapărat la Vorniceni, deoarece acolo se aflau doi şoferi lăsați de locotenent Novac pentru a repara o Škoda de la Bateria a 14-a. Oprim câteva momente la Vărzăreşti, unde erau multe materiale (efecte, muniție etc.). Gonim apoi spre Dolna. Coborâm la locul unde era o cruce cu epitaful „Comandantul Regimentului 3 Artilerie grea locotenent-colonel N. Sofian”. Ne descoperim şi facem cruce. Dl. Varnali a propus să se facă repede o cercetare. Cu acest prilej dăm peste un sac cu un schelet introdus în el. Cercetându-se repede, s-a lovit puțin în calotă. Intervin, propunând ca să se amâne pentru mâine cercetările. Pe câmp erau tot felul de hârtii, din arhivă, regulamente noroite, muniție de infanterie etc. Aspect foarte trist. În dreapta şi stânga şoselei, mai multe morminte cu câte o cruce. Erau înmormântări foarte superficiale. Mânăm mereu spre Vorniceni. Se întunecă. Sergentul major Tătaru, care era la volan, se opinteşte mereu, spunând ca să stăm pe loc. Trecem prin locuri paralele cu şoseaua, deoarece ruşii, în retragerea lor, au distrus podurile. Şoseaua este foarte bună, fiind pietruită. Într-un loc am trecut, pe un podeț, printr-un vad. În fine, când să ajungem la Vorniceni, la cca. 200 m, la 10 noaptea, ocolind podul de la Luceni, ne-am împotmolit în pârâul Bâculeț, din cauza unei manevre greşite a subofițerului Tătaru. S-au făcut sforțări uriaşe, punându-se în apă pietre de la pod şi zăbrele de fier sub roțile din urmă ale maşinii, dar în zadar. Roțile din urmă au intrat până la butuci în noroi, iar cele din față, nefiind tractate, nu prindeau. Deci, am stat cu roțile din față în sus, iar cu cele din spate în apă, mai jos.

Dl. Varnali, subsemnatul, sergent major Tătaru şi maistrul Constantinescu am moțăit de la orele 12 noaptea până la 3.30 dimineața în cabină, iar restul au dormit în spatele maşinii.

În timpul când se muncea la maşină, un avion, probabil străin, deoarece avea bâzâitul întrerupt, zbura la înălțime mare deasupra noastră. Noi lucram cu farurile aprinse, neavând decât chibrituri pentru luminat.

Joi, 24 iulie. Dimineață, la ora 3.50, am pornit în satul Vorniceni, de unde am strâns şase perechi de boi, cu care am reuşit să scoatem maşina. Am luat apoi câte o cafea cu lapte la un fost diriginte de poştă din Basarabia, a cărui soție ne-a primit foarte bine, dându-ne şi o pâine de casa foarte bună. L-am luat şi pe el şi ne-am îndreptat spre Străşeni. Între timp am lăsat piesele maşinii (magnetoul) şoferului Antonescu, zis Burticică. Am plecat cu toți la locul maşinii. Cam la 3 km de Bucovăț am dat peste o Tatra, care avea cauciucurile tăiate, capota lipsă, canapelele lipsite de piele şi pereții ciuruiți de gloanțe şi schije.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

La o maşină de la Divizionul 55 se lucra intens. Şoferii noştri i-au scos două roţi şi păstrau mare secret. Antonescu lucra de zor şi cu mare pricepere. Au demontat o culasă şi au pus cauciucurile la roţi. După aceea au tractat maşina arsă la un depozit din Vorniceni. În apropiere de maşină se afla şi un avion bimotor Potez 63 B2, lovit în faţă, care a fost silit să aterizeze.

La Vorniceni am aflat de la şeful de secţie, plutonier major Iurcu Radu, că locotenent-colonel N. Sofian ar fi fost îngropat acolo. Ne-a adus o fotografie dintr-un carnet de cale ferată al căpitanului N. Sofian. Apoi, după semnalmentele de la postul de jandarmi, respectiv înalt, blond, nas acvilin, am fost aproape siguri că cel înmormântat la Vorniceni a fost locotenent-colonel N. Sofian. Ni s-a spus că mai mulţi prizonieri au fost aduşi la Vorniceni, iar după agentul sanitar Râlea Victor, printre prizonieri ar fi fost şi un locotenent-colonel, care a refuzat a da relaţii asupra armatei române. În urma unei judecăţi sumare a fost împuşcat la marginea satului Vorniceni şi au dat ordin să fie înmormântat într-un bălegar de cai. Am luat declaraţii şi de la locuitorii din Vorniceni. Astfel, locuitorul Triboica D. mi-a declarat că l-a văzut mort, îmbrăcat cu o tunică ofiţerească cu grad de căpitan.

* * *

În continuare, în acelaşi an, în luna octombrie, am participat – ca sublocotenent de rezervă – la campania de la Odessa, în legătură cu care reproduc cele menţionate de mine în jurnalul de război.

Campania din toamna anului 1941

10 octombrie. La 7.30, locotenent Butoi, sublocotenent Alexandrescu şi subsemnatul am plecat din Galaţi spre Tighina. Trecem podul peste Prut pe la Reni. Spre Tighina, prizonieri hidoşi lucrau la reparatul căi ferate.

La orele 18 ajungem la Căinari, unde schimbăm trenul pentru Tighina. La 20.30 plecăm de la Căinari la Tighina, unde ajungem la 23.30. Dormim în tren. Dimineaţa mergem în Tighina. Aspect de sat. Gara distrusă. În schimb, o frumoasă hală pentru brânzeturi, carne şi mere.

La 11.20 părăsim Tighina; la 11.45 trecem Nistrul pe un pod de vase şi ne îndreptăm spre Tiraspol. Şoseaua este foarte bună, chiar pietruită.

În Tiraspol, case mari şi străzi largi. Din parcul din centrul oraşului s-a scos statuia lui Stalin. Impresie bună despre Tiraspol. Urmează sate germane.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

La Gros-Liebenthal se afla gruparea celor două Divizioane. Ne prezentăm d-lui colonel Costovici. A venit şi dl. general Mitrea, comandantul artileriei Corpului de armată 11. S-a făcut următoarea repartizare: locotenent Butoi la trenul de luptă, Divizionul 2; sublocotenent Alexandrescu la liceul militar şi sublocotenent M. Petrescu-Dîmbovița, ofițer observator la Grünpar.

13 octombrie. Lucrez la centralizarea oleatelor cu zone văzute şi nevăzute ale Divizioanelor 1 şi 2. Până seara de terminat. Întocmesc schița obiectivelor descoperite de la 11 octombrie (în special Baterii). Discuții cu arhitectul G.M. Cantacuzino, ofițer cu transmisiile la grupare.

14 octombrie. Lucrez tot la oleată.

15 octombrie. Lucrez tot la oleată cu poziția Bateriilor, observatoarelor şi a altor obiective inamice, precum şi la un tabel de coordonate ale aerodromurilor, instalațiilor portuare şi a plajelor de debarcare.

Vizită cu dl. colonel la observator B1 şi al grupării ca să se vadă cum arde Odessa.

Trei depozite cu carburanți ale inamicului ard la liziera Odessei şi la orele 15.30 au fost trei mari explozii pe acest loc. Bombardament aerian asupra Odessei.

16 octombrie. Veşti bune în legătură cu înaintarea trupelor noastre. La Gros-Liebenthal, activitate intensă a artileriei de câmp. Ruşii s-au retras şi au lăsat mine pe marginea şoselelor spre Tătarca.

Colonelul Costovici a plecat la recunoaştere cu ofițerii Divizionului I de la Grupare. În cursul dimineții, la 5.50, a fost un bombardament aerian destul de intens. Dl. colonel Costovici a anunțat intrarea în Odessa, urmând ca mâine dimineață să vină şi trenul de luptă al grupării.

17 octombrie. Tătarca este mult inferioară satelor germane. Şoseaua spre Odessa este bombardată de aviație şi artilerie. Pe şosea, mare aglomerație de maşini şi trupe călări. La intrare în Odessa, cantonamentul pentru Grupare a fost stabilit la o creşă, lângă o fabrică de conserve. Arme multe lăsate de bolşevici. Numeroase mese şi scaune. Străzi largi, clădiri mari, parcuri, baricade din saci de nisip şi traverse de cale ferată. Santinele la depozite. Nu s-a jefuit. Nemții plecau cu maşini încărcate. Vizităm Opera, cu 1800 de locuri şi cinci etaje. O bombă de avion a stricat un tavan.

18 octombrie. Vizită în port. Magazine multe. Vizităm fabricile de zahăr, de conserve, de mobilă şi Biserica Sf. Dimitrie, singura bine întreținută. Slujba religioasă foarte impresionantă. Se cântă de toți credincioşii şi sunt aduse mulțumiri din partea preotului pentru că au fost eliberați.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Vizităm apoi Şcoala de Artilerie, o clădire impresionantă prin mărimea ei. Aici a fost comandamentul Armatei Roşii. Ni se cer 18 maşini pentru a tracta pe litoralul mării, timp de patru zile, tunuri germane.

19 octombrie. Pornim cu un Ford vechi ca să vizităm oraşul; ca să pornească, a trebuit să-l împingem.

Vizităm Muzeul de Artă „Graf Potocki", cu tablouri de mari pictori ruşi de la 1800 încoace. În săli numai câteva exemplare, restul în beci.

Fiica unui pictor, fost director al muzeului, ne-a dat explicaţii în franceză. Palatul a fost construit în anul 1802, devenind muzeu în 1898.

De aici ne îndreptăm spre universitate. Două corpuri mari de clădiri faţă în faţă. Vizităm Facultatea de Ştiinţe, cu săli mari de cursuri. Peste tot portretele lui Stalin şi Lenin. Un profesor de chimie ne-a dat explicaţii. Nemţii, vreo patru, unul cu mitralieră şi ceilalţi cu genţi, operează cu aparatele de medicină. Ni se spune că trebuie vizitat şi Muzeul de Arheologie, întrucât este foarte interesant. Profesorul de chimie organică stă cu noi de vorbă. Un profesor universitar avea 1500 de ruble lunar, însă un palton îl costa 600 ruble. Pentru cărţi de ştiinţă avea numai 6000 ruble anual. Din 1926 aproape că nu mai aveau cărţi străine.

Vizităm apoi Muzeul de Arheologie, unde l-am cunoscut pe profesorul V. Selinov, fost director al acestui muzeu şi fost profesor de istorie la un liceu, plătit cu 300 de ruble lunar.

Ne-a impresionat apoi statuia lui Emanuel de Richelieu, cu togă şi cu basoreliefuri pe laturile soclului, având în colţ înfiptă o bombă, care a căzut pe ea în 1854.

Mai departe, pe malul mării, este Palatul Voronţov, pe care nu l-am vizitat.

În Parcul Armatei este statuia lui Voronţov, fost guvernator al Odessei. De la acest parc începe strada Richelieu (Teriboskaja), cea mai frumoasă din Odessa.

Apoi primăria Uspanskaja, în care este şi arhiva istorică relativ la Odessa şi Marea Neagră.

Biblioteca Universităţii; peste tot busturi şi statui ale lui Lenin şi Stalin. Sala de lectură, mare şi frumoasă.

Plaja mică. Nu puteau veni cei săraci. Catacombele, de unde se scotea piatră pentru oraş, serveau acum de adăpost soldaţilor roşii.

* * *

În perioada 1 noiembrie 1941 - 30 septembrie 1942 am fost mobilizat la Serviciul de capturi al armatei române de la Odessa, unitate considerată operativă în această perioadă, având ca scop recuperări din

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

capturi, în contul Tezaurului român de la Moscova. În această misiune a participat la Odessa – ca locotenent de rezervă – şi Radu Vulpe, profesor universitar la Iaşi, cu care am colaborat foarte bine.

În perioada 23 august 1944 - 22 decembrie 1944, am fost mobilizat pentru ultima oară pe front la Regimentul 3 Artilerie grea din Galați, în calitate de ofițer observator.

În tot timpul cât am fost pe front, nu am fost prizonier şi nici rănit.

La început am avut gradul de sublocotenent de rezervă (1941) şi apoi de locotenent (1942). Ulterior, am fost înaintat locotenent major (1990) şi căpitan de rezervă (1994).

Pentru activitatea desfăşurată în perioada cât am fost militar am fost decorat cu ordinul „Coroana României", clasa a V-a, în grad de cavaler, cu spadă, panglică de virtute militară şi frunze de stejar, conform brevetului nr. 20165 din 20.08.1942.

De asemenea, am primit şi legitimația de veteran de război, seria IS nr. 824652, eliberată în 1996.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL V

ACTIVITATEA DIDACTICĂ

Cum rezultă şi din datele relatate anterior, fiind apreciat de prof. Ioan Andrieşescu, am fost încadrat de către acesta, încă din ultimul an de studiu, ca asistent onorific la Catedra de Arheologie şi Preistorie, funcţie care am deţinut-o – în continuare – şi sub conducerea prof. Ion Nestor.

În perioada cât am funcţionat cu acest grad, respectiv din anul 1938 până în 1948, participam cu regularitate la cursurile şi seminariile profesorilor Ioan Andrieşescu şi Ion Nestor şi ţineam unele ore la seminariile din domeniul preistoriei.

În 1947 am susţinut, la Facultatea de Filosofie şi Litere din Bucureşti, teza de doctorat, întocmită sub îndrumarea prof. dr. Ion Nestor, cu tema *Contribuţii la ultima epocă a bronzului din Transilvania*, apreciată cu menţiunea *magna cum laudae* de către comisie, decan fiind prof. Iorgu Iordan, pe atunci membru corespondent al Academiei Române şi rector prof. Ilie Murgulescu. Unele date din această teză le-am valorificat în lucrări apărute ulterior în ţară şi străinătate.

În anul 1949 am fost încadrat, prin concurs, conferenţiar la Facultatea de Istorie şi Geografie a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi. În 1956 am devenit profesor titular; în 1957 am primit titlul de doctor docent şi din 1966 am calitatea de conducător ştiinţific de doctorate, în specialitatea Istoria Veche şi Arheologia României, pe care o deţin până în prezent, la vârsta de 91 de ani, pentru specialitatea Arheologie Preistorică, datorită faptului că sunt membru titular al Academiei Române.

Din 1949 până la pensionarea din 1983 am ţinut cursuri generale de Istoria Veche a României şi de Arheologie Preistorică, precum şi cursuri speciale în domeniul Arheologiei Preistorice. De-a lungul timpului am avut numeroşi doctoranzi, cărora le-am insuflat pasiune pentru arheologie, cei mai mulţi dintre aceştia devenind între

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

timp cercetători prestigioşi, îndrumătorul lor creând – cum s-a afirmat de prof. dr. Dan Gh. Teodor – o adevărată şcoală de arheologie moldavă[1].

Pentru a veni în ajutorul studenților, în scopul unei mai bune înțelegeri a temelor tratate la cursuri, am tipărit şi două manuale, dintre care unul singur şi altul în colaborare.

Volumul elaborat singur, *Scurtă istorie a Daciei preromane* (Iaşi, 1978), cuprinde elementele de bază ale istoriei vechi a României, din paleolitic până la primul deceniu al secolului al II-lea d.Hr., deci din cele mai vechi timpuri până la cucerirea romană, inclusiv, prezentarea teoretică fiind însoțită de dovezile arheologice de pe teritoriul României. S-au avut în vedere atât populațiile locale pre-indoeuropene, indoeuropene, tracice şi geto-dacice, cât şi cele pătrunse din afară, respectiv, greacă, cimmeriană, italică, scitică, illirică, celtică, bastarnică şi romană, precum şi coloniile greceşti din Dobrogea şi legăturile lor cu populația autohtonă, ca şi conflictele acestora din urmă cu macedonenii în lumina izvoarelor scrise. În partea finală s-a urmărit dezvoltarea – sub toate aspectele – a societății geto-dacice din secolele I î.Hr. - I d.Hr., vreme corespunzătoare lui Burebista şi Decebal.

Volumul elaborat în colaborare cu prof. dr. Hadrian Daicoviciu, conf. dr. Ligia Bârzu, cercetător principal I dr. Dan Gh. Teodor şi lect. dr. Florentina Preda, *Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea* (Bucureşti, 1995), are trei părți. În prima parte, de la paleolitic până la statul din vremea lui Decebal inclusiv, corespunzătoare paleoliticului, epipaleoliticului, mezoliticului, neo-eneoliticului, perioadei de trecere de la eneolitic la epoca bronzului, epocii bronzului şi epocii fierului, sunt prezentate – pe baza dovezilor arheologice şi antropologice – populațiile locale pre-indoeuropene, indoeuropene, tracice şi dacice, precum şi cele pătrunse din afară. O atenție deosebită este acordată triburilor geto-dacice din secolele IV-II î.Hr. și – în continuare – procesului de constituire a statului dac sub Burebista, politicii interne şi externe ale acestuia şi rolului şi locului lui în lumea antică. De asemenea, sunt tratate aici şi coloniile greceşti din Dobrogea şi relațiile lor cu populația autohtonă, precum şi pericolul pentru lumea geto-dacică a expansiunii Imperiului Roman în Balcani şi la Dunăre. În încheierea acestei părți s-a tratat statul dac de la Burebista la Decebal, respectiv formele sale de organizare politică şi ridicarea sa sub Decebal. De asemenea, s-a evidențiat caracterul dezvoltării social-politice şi culturale ale acestui stat până la cucerirea Daciei de către romani.

[1] D. Gh. Teodor, *Profesorul Mircea Petrescu-Dîmbovița la 70 de ani*, în *ArhMold*, XI, 1987, p. 301; Idem, *Profesorul Mircea Petrescu-Dîmbovița la 80 de ani!*, în *ArhMold*, XVIII, 1995, p. 8.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În partea a doua, intitulată *Romanii în Dacia nord-dunăreană şi Moesia Inferior*, se tratează continuitatea dacică şi procesul romanizării, care a cuprins – în afară de provinciile Dacia şi Moesia – şi restul teritoriului neocupat de romani, prin legăturile multiple şi durabile.

În fine, în partea a treia, întitulată *Autohtonii şi migratorii*, se tratează continuitatea populaţiei autohtone după retragerea aureliană şi raporturile, sub diferite forme, ale autohtonilor daco-romani şi după aceea romanici cu Imperiul Roman şi cel Bizantin. Sunt prezentate apoi populaţiile migratoare (sarmaţi, vandali, goţi, huni, gepizi, avari, slavi şi bulgari) şi dăinuirea, în condiţiile migraţiilor, a autohtonilor.

Tot în acest volum se tratează cronologia şi periodizarea istoriei României din perioadele respective, locul României din această vreme în cadrul istoriei universale, influenţa factorului geografic asupra evoluţiei societăţii omeneşti de pe teritoriul ţării noastre, izvoarele istoriei României şi istoriografia românească şi străină referitoare la istoria României până în secolul al VIII-lea.

Paralel cu cursurile, la orele de seminar – pe lângă discuţiile în legătură cu dovezile arheologice prezentate la cursuri – studenţii au avut ocazia să le cunoască şi din prezentarea lor de către subsemnatul, precum şi din unele vizite organizate la Muzeul de Istorie a Moldovei.

În munca didactică am fost secondat cu eficienţă de către lector, pe atunci, dr. Marin Dinu şi cercetătorul ştiinţific Adrian C. Florescu, încetat din viaţă prea de timpuriu.

Nu am avut dorinţa expresă de a conduce administrativ şi didactic facultatea pe care am slujit-o, fiind ocupat cu cercetarea ştiinţifică şi munca de organizare şi administrare a Muzeului de Istorie a Moldovei şi ulterior a Institutului de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol" din Iaşi, unde am fost director din 1967 până în 1989, precum şi cu munca de redactor principal la revistele *Arheologia Moldovei* şi *Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol"*. Cu toate acestea, pentru scurt timp (1976 şi 1977), am îndeplinit şi funcţia de decan al Facultăţii de Istorie şi Filosofie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

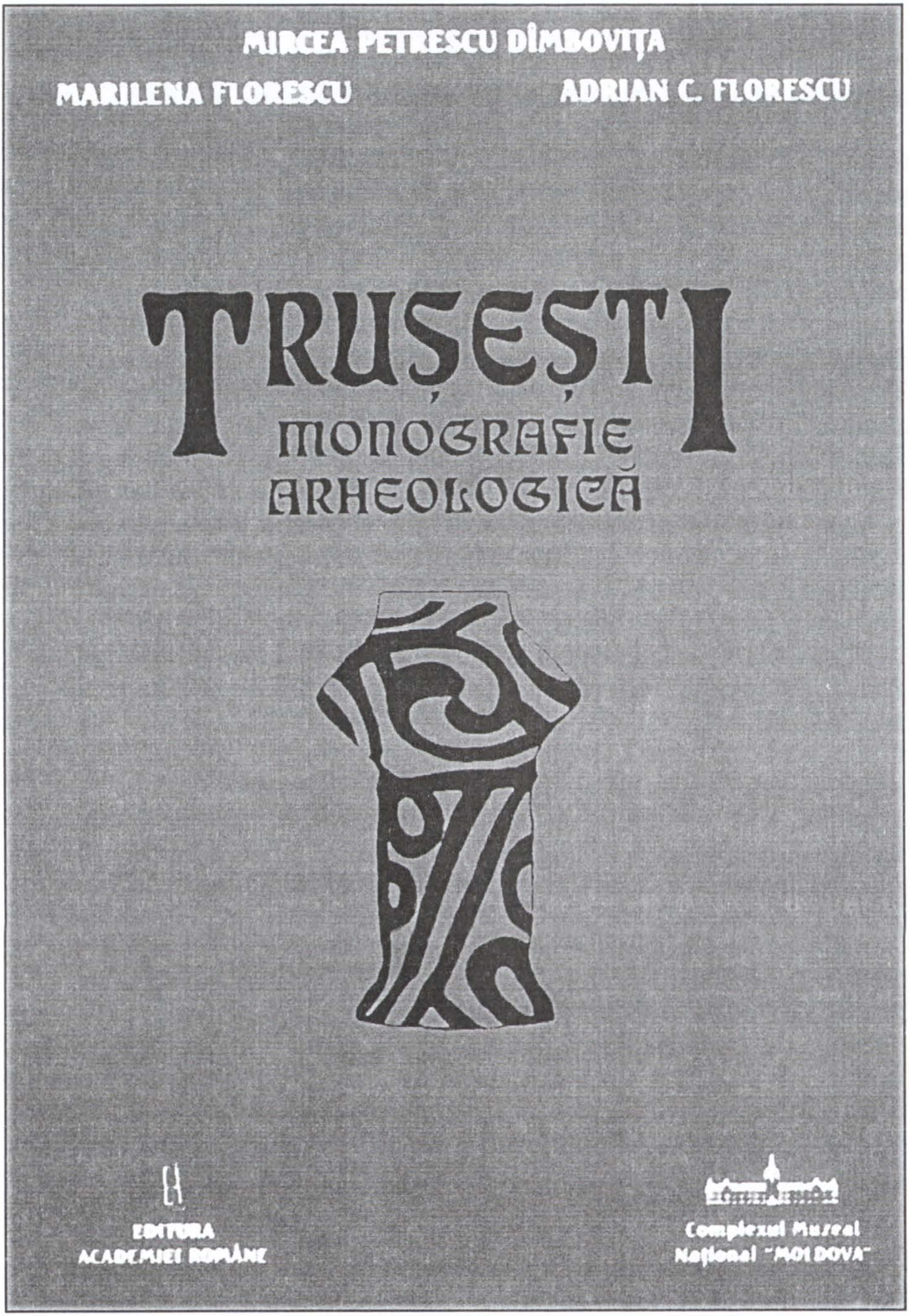

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

14-521

CAPITOLUL VI

ACTIVITATEA DE CERCETARE ŞTIINŢIFICĂ

A. Instituţii din care am făcut parte şi cu care am colaborat

Înainte de a mă referi la activitatea de cercetare propriu-zisă, consider necesar să mă refer la instituţiile care mi-au oferit posibilitatea de a face cercetări.

Astfel, în ţară, în perioada 1943-1948, am fost asistent la Muzeul Naţional de Antichităţi din Bucureşti, instituţie de prim ordin în domeniul arheologiei.

După sosirea la Iaşi – în 1949 – în afară de activitatea didactică din cadrul Universităţii „Al. I. Cuza", am funcţionat şi ca cercetător ştiinţific la Secţia de Istorie a Institutului de Istorie şi Filologie al Filialei Iaşi a Academiei Române, institut creat în 1949, în cadrul căruia, în 1953, s-a constituit un Sector de Istorie Veche şi Arheologie.

În acelaşi timp, am avut atribuţii şi în cadrul Muzeului de Antichităţi din Iaşi, trecut – în 1952 – de sub egida Universităţii „Al. I. Cuza" în aceea a Filialei Iaşi a Academiei Române, şi transformat – în 1957 – în Muzeul de Istorie a Moldovei. În perioada 1956-1968 am fost director al muzeului, contribuind – pe lângă organizarea expoziţiei sale de bază – şi la dezvoltarea cercetărilor de arheologie din cadrul acestuia.

În 1964, în urma separării Institutului de Istorie şi Filologie al Filialei Iaşi a Academiei Române a luat fiinţă, tot în cadrul Filialei Academiei, Institutul de Istorie şi Arheologie, redenumit „A.D. Xenopol" în 1965. În cadrul acestui institut am activat mai întâi ca şef de secţie, între 1964 şi 1967, pentru ca apoi – timp de 23 de ani –, între 1967 şi 1989, să îndeplinesc funcţia de director. În această calitate, am fost şi redactor principal al revistelor *Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie "A.D. Xenopol" din Iaşi* şi *Arheologia Moldovei*, pe care am iniţiat-o în 1960.

Din anul 1970 am fost membru titular al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice din România, precum şi membru al Prezidiului acesteia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În 1991 am fost ales membru corespondent al Academiei Române, iar din 1996 membru titular, susținând – în 2000 – discursul de recepție *Realizări și perspective în cercetarea culturii Cucuteni.*

Încă de la înființarea sa (1979), am fost membru în Biroul Consiliului Științific al Institutului Român de Tracologie din București, fiind – în același timp – și președintele Filialei Iași. În perioada 1990-1994 am fost ales director onorific *ad interim* al acestui institut.

Tot în țară am fost membru în biroul Societății de Științe Istorice, membru în Comitetul Național al Istoricilor din România și membru al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene.

În afară de aceste instituții, Institutul de Arheologie din Iași, căruia i-am aparținut, a stabilit – prin subsemnatul – colaborări cu specialiști din domeniile paleoantropologiei (acad. prof. Olga Necrasov, dr. Maria Cristescu), arheobotanicii (dr. Felicia Monah) și, îndeosebi, al arheozoologiei (dr. Sergiu Haimovici), care au elaborat lucrări valoroase, publicate și în *Arheologia Moldovei.*

În străinătate, în perioada 1964-1991 am fost membru din partea României al Consiliului Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice din cadrul Consiliului Permanent de Filosofie și Științe Umane de pe lângă UNESCO, și apoi – din 1991 – membru de onoare al Comitetului Permanent al acestei consiliu. Din 1964 sunt membru al Institutului de Pre- și Protoistorie din Florența, iar din 1978 sunt membru corespondent al Institutului Arheologic German. Între 1994 și 2002 am fost președinte al Comisiei mixte româno-ucrainene de istorie, arheologie, etnografie și folclor a Academiei Române. Din 1997 sunt membru de onoare al Institutului de Tracologie din Sofia din cadrul Academiei Bulgare de Științe.

B. Cercetarea de teren

În anii 1937, 1938 și 1939 mi-am făcut practica arheologică pe șantierul de la Sărata Monteoru (jud. Buzău), sub îndrumarea lui Ion Nestor, pe atunci conservator la Muzeul Național de Antichități.

După această practică, care a fost decisivă în formarea mea ca arheolog de teren, am efectuat săpături arheologice în următoarele situri, prezentate în ordine alfabetică:

1. Ciolăneștii din Deal[1]. Sat în comuna Ciolănești (jud. Teleorman), unde – în punctul *Măgura Țui* – s-a descoperit un *tell* ce a fost cercetat prin sondaje (1964) și săpături sistematice (1965).

---

[1] M. Petrescu-Dîmbovița, S. Sanie, *Sondajul din tell-ul gumelnițean de la Ciolăneștii din Deal (județul Teleorman)*, în *ArhMold*, VI, 1969, p. 41-53; Idem, *Cercetări*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Un alt sit cercetat a fost aşezarea de terasă din punctul *La moşii*, cu resturi de locuire aparţinând culturii Gumelniţa.

O a treia aşezare, cu depuneri din epoca bronzului (cultura Glina III), Hallstatt, La Tène II şi de la începutul epocii migraţiilor, a fost identificată în punctul *La grădinării*.

Mai importantă este aşezarea geto-dacică din secolele II-I î.Hr., situată între pâraiele Câinelui şi Ududaia, în marginea căreia s-a descoperit (în 1910) şi cercetat (în 1964) un puţ votiv de lemn, în care erau depozitate cca. 25 de vase întregi şi fragmentare din pastă neagră cu luciu, în marea majoritate lucrate cu mâna şi numai în mică parte la roată.

2. Cucuteni[2]. În satul Băiceni, comuna Cucuteni (jud. Iaşi), o aşezare pe înălţimea *Cetăţuie* (346 m altitudine), care a fost semnalată pentru prima dată în 1884 de către Th. Burada şi explorată sumar în anii 1885 şi 1888 de către N. Beldiceanu, Gr. Buţureanu, G. Diamandi şi D. Butculescu, rezultatele fiind comunicate de Gr. Buţureanu, în 1889, la al X-lea Congres Internaţional de Antropologie şi Arheologie Preistorică de la Paris. Săpăturile au fost reluate în 1909 şi 1910 de către H. Schmidt şi G. Bersu, care au cercetat metodic această staţiune, primul publicând rezultatele într-o monografie din 1932, în care – pe bază stratigrafică şi stilistică – au fost stabilite principalele faze ale acestei culturi, respectiv Cucuteni A, A-B şi B. Săpăturile au fost reluate de către mine şi colaboratori (Marin Dinu, Adrian C. Florescu) între 1961 şi 1965, aducându-se noi precizări cu privire la fazele acestei culturi şi noi date relativ la sistemul de apărare şi la construcţia locuinţelor, cu podină de lut ars sau pietre.

---

arheologice în aşezarea geto-dacică de la Ciolăneştii din Deal (jud. Teleorman), în *ArhMold*, VII, 1972, p. 241-258; M. Petrescu-Dîmboviţa, *Descoperiri de vase dacice de la Ciolăneştii din Deal (jud. Teleorman)*, în *In memoriam Constantin Daicoviciu*, Cluj-Napoca, 1974, p. 285-299; idem, *Ciolăneştii din Deal*, în *DIVR*, 1976, p.163; idem, *Ciolăneştii din Deal*, în *EAIVR*, I, 1994, p. 302.

[2] N. Beldiceanu, *Antichităţile de la Cucuteni*, în *RIAF*, III, V, 1885, p. 187-192; Gr. Buţureanu, *Notiţă asupra săpăturilor şi cercetărilor făcute la Cucuteni din com. Băiceni, jud. Iaşi*, în *Archiva*, I, 3, 1889, p. 257-271; idem, *Notes sur Coucouteni et plusieurs autres stations de la Moldavie de nord*, în *Congrès International d'Anthropologie et d'Archéologie préhistorique. Compte rendu de la dixième session*, Paris, 1891, p. 257-271; H. Schmidt, *Cucuteni in der oberen Moldau, Rumänien*, Berlin - Leipzig, 1932; I. Nestor, *Zur Periodisierung der späteren Zeitstufen des Neolithikums in der Rumänischen Volksrepublik*, în *Dacia*, NS, IV, 1960, p. 53-68; M. Petrescu-Dîmboviţa, *L'évolution de la civilisation de Cucuteni à la lumière des nouvelles fouilles archéologiques de Cucuteni-Băiceni*, în *RSP*, XX/1, 1965, p. 157-181; idem, *Cucuteni*, Bucureşti, 1966; idem, *Cucuteni*, în *DIVR*, 1976, p. 198-200; M. Petrescu-Dîmboviţa, Vl. Dumitrescu, *Cucuteni*, în *EAIVR*, I, 1994, p. 385-387; M. Petrescu-Dîmboviţa, M.-C. Văleanu, *Cucuteni-Cetăţuie. Monografie arheologică*, *BMA*, XIV, Piatra-Neamţ, 2004.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Această stațiune, apărată pe trei laturi în mod natural, a fost prevăzută, în porțiunea accesibilă, cu două şanțuri, unul intern – din faza Cucuteni A – şi altul extern – de la începutul fazei Cucuteni B – locuirea extinzându-se mult dincolo de şanț, pe pantele line ale platoului *Laiu*.

Pe *Cetățuie*, în afară de resturile de locuire din fazele Cucuteni A, A-B şi B s-au mai găsit şi altele, din perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului (cultura Horodiştea-Erbiceni), din perioada geto-dacică şi de la începutul epocii migrațiilor.

După 2000, la Cucuteni, în apropiere de situl de pe *Cetățuie* a demarat un proiect de arheologie experimentală, sub conducerea asistentului universitar Vasile Cotiugă, prin care se va reconstitui, în întregime, o aşezare cucuteniană, cu toate tipurile de locuințe. Rămâne în sarcina celor care continuă cercetările de la Cucuteni prin aceste experimente să caute şi să cerceteze – dacă există – necropola aşezării de pe *Cetățuie*.

În aceeaşi perioadă cu săpăturile de pe *Cetățuie*, au fost reluate – de către Marin Dinu – săpăturile din punctul *Dâmbul Morii*, din faza Cucuteni A-B, cu rezultate deosebite pentru periodizarea acestei faze.

În punctul *La Dobrin* s-a identificat o altă aşezare din faza Cucuteni A, suprapusă de un nivel de locuire geto-dacică, în care s-au găsit patru morminte de copil, cu schelete chircite şi fără inventar, datând probabil din acelaşi timp cu mormintele de adulți găsite mai de mult pe acest loc.

Cultura Cucuteni, datată din al doilea sfert al mileniului IV până la începutul mileniului III b.c. (date radio-carbon necalibrate), a cuprins sud-estul Transilvaniei, nord-estul Munteniei, aproape toată Moldova şi regiunile de vest-sud-vest ale zonei de stepă a Ucrainei până pe malul stâng al Niprului, fiind cunoscută la est de Nistru sub denumirea de Tripolie, în care se înglobează şi cultura Precucuteni. Ea aparține complexului Ariuşd-Cucuteni-Tripolie, format probabil în sud-estul Transilvaniei şi în centrul şi vestul Moldovei, pe baza ultimei faze a culturii Precucuteni, cu influențe din culturile Petreşti şi Gumelnița. A avut trei faze în evoluția sa, fiecare cu câte cel puțin două etape şi poate chiar trei. S-au precizat şi unele variante regionale. Aşezarea de la Hăbăşeşti a fost prima săpată în întregime, după care au urmat acelea de la Truşeşti, Târpeşti şi – în mare parte – de la Cucuteni-*Cetățuie*.

Locuințele aveau platformă dreptunghiulară de bârne groase, cu două, trei sau chiar mai multe încăperi, precum şi cu una sau două vetre deschise ori cuptoare. Uneori, pe locul construirii locuinței se săpa o groapă, în care se depuneau un vas „de fundație” şi oase de animale. Caracteristice sunt diferite forme de vase, arse în cuptoare la cca. 900°C

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

(vase pahare, cupe înalte cu picior, vase bitronconice, vase cu corp sferic şi picior înalt, suporturi cilindrice înalte, străchini, castroane, chiupuri, amfore, cratere şi vase-binoclu), cu decor bicrom sau tricrom geometric, spiralic şi cu reprezentări antropomorfe sau zoomorfe. Alături de acestea sunt şi vase, denumite impropriu de tip C, cu scoică pisată în pastă, decorate cu impresiuni de şnur. De asemenea, sunt şi unelte de silex şi îndeosebi de piatră, precum şi de aramă (topoare plate sau cu tăişurile în cruce) în fazele Cucuteni A-B şi B. La acestea se adaugă plastica de lut ars, ilustrată prin statuete antropomorfe şi zoomorfe.

În ceea ce priveşte ritul funerar, se presupune inhumaţia, negăsindu-se până în prezent necropolele comunităţilor acestei culturi.

3. Dăneşti[3]. Comună în judeţul Vaslui, pe al cărui teritoriu s-au descoperit resturi de locuire din paleoliticul superior, neoliticul timpuriu (cultura ceramicii liniare), eneolitic (Cucuteni A), bronzul târziu (cultura Noua), Hallstatt, La Tène (secolele III-II î.Hr.) şi de la începutul epocii migraţiilor (III-IV d.Hr.). La acestea se adaugă resturi de locuire din secolele VIII-IX şi X-XV, respectiv două cuptoare de copt pâine, ceramică lucrată cu mâna şi la roată, câteva unelte şi obiecte de podoabă.

4. Folteşti[4]. Comună în judeţul Galaţi, în apropiere de care – pe un promontoriu din terasa Prutului – la punctul *Ruptura*, se află o importantă aşezare din perioada de tranziţie de la eneolitic la epoca bronzului, prevăzută cu un şanţ de apărare în porţiunea accesibilă dinspre platou.

În aşezare – cercetată cu fonduri de la Academia Română – s-au descoperit colibe şi bordeie, cu multe gropi menajere în preajmă, aparţinând unei populaţii sedentare, având ca ocupaţii principale creşterea vitelor, cultura plantelor, vânatul şi pescuitul.

În această aşezare – contemporană cu cele de la Stoicani, Hăbăşeşti, Uricani şi Erbiceni II – se remarcă numărul mare de topoare de piatră şi ceramica cu impresiuni, incizii, crestături, dungi în relief, simple sau crestate, cu şnur şi, mai puţin, specia pictată a culturii Usatovo, a căror purtători au fost deplasaţi, din regiunea Odessa spre vest, de către comunităţile culturii mormintelor tumulare cu ocru.

Pe acelaşi loc s-au găsit resturi sporadice de la începutul epocii bronzului, morminte din Hallstatt şi de la începutul epocii migraţiilor.

---

[3] M. Petrescu-Dîmboviţa, Em. Zaharia, *Sondajul arheologic de la Dăneşti*, în *MCA*, VIII, 1962, p. 47-63.

[4] M. Petrescu-Dîmboviţa, I. Casan, C.-N. Mateescu, *Săpăturile arheologice de la Folteşti (r. Tg. Bujor, reg. Galaţi)*, în *SCIV*, II/1, 1951, p. 249-266; M. Petrescu-Dîmboviţa, M. Dinu, *Nouvelles fouilles archéologiques à Folteşti (dép. de Galaţi)*, în *Dacia*, NS, XVIII, 1974, p. 19-72.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

5. Fundu Herții[5]. Sat în comuna Cristineşti (jud. Botoşani). Pe dealul *La Redută*, în marginea de nord-vest a satului, s-a cercetat o aşezare fortificată, cu două niveluri de locuire (secolele IX-X şi X-XI), corespunzătoare la două etape de construcție, precizate stratigrafic, respectiv prima cu două valuri şi şanțuri şi cu palisadă simplă de lemn la cca. 200-300 m şi a doua cu al treilea şanț şi val de pământ. Această aşezare – cercetată împreună cu Dan Gh. Teodor şi Victor Spinei, cu fonduri de la Academia Română – conține numeroase locuințe, parțial adâncite în pământ, cu unelte şi arme de fier şi ceramică lucrată cu mână sau la roată, precum şi gropi de provizii cu grâu, mei şi orz. Ea a aparținut populației autohtone şi slave, având rol de apărare împotriva pătrunderii triburilor nomade de unguri, uzi şi pecenegi la est de Carpați.

În afară de resturi din vremea aşezării fortificate s-au mai găsit şi altele, din faza Cucuteni A şi, sporadice, din epoca bronzului şi Hallstatt.

6. Glina[6]. Comună, pe marginea luncii râului Dâmbovița, în care se află – între satele Glina şi Bălăceanca (jud. Ilfov) – o aşezare de tip *tell*, în care s-au efectuat săpături în 1926 şi 1927 de către Ion Nestor, precizându-se, pentru prima dată, raporturile dintre culturile Boian, Gumelnița şi Glina III, şi apoi – în 1943, 1945-1948 şi 1970-1971 – de către subsemnatul şi colaboratori, cu fonduri de la Academia Română, confirmându-se rezultatele săpăturilor mai vechi şi aducându-se multe date noi. În stratul inferior s-au găsit resturi de locuințe de suprafață din faza Vidra a culturii Boian, căreia îi aparține şi şanțul de apărare, suprapus de resturi de locuire din faza de tranziție de la cultura

[5] M. Petrescu-Dîmbovița, D. Gh. Teodor, V. Spinei, *Les principaux résultats des fouilles archéologiques de Fundu Herții (Roumanie), dép. de Botoşani*, în *AP*, XVI, 1971, 1-2, p. 363-383; idem, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice din Horodiştea de la Fundu Herții (jud. Botoşani)*, în *Din trecutul județului Botoşani*, 1, 1974, p. 79-100; M. Petrescu-Dîmbovița, D. Gh. Teodor, *Sisteme de fortificații medievale timpurii la est de Carpați. Aşezarea de la Fundu Herții* (jud. Botoşani), Iaşi, 1987.

[6] I. Nestor, *Zur Chronologie der Rumänischen Steinkupferzeit*, în *PZ*, XIX, 1928, p. 110-143; idem, *Fouilles de Glina*, în *Dacia*, III-IV (1927-1932), 1933, p. 237-252; D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova, 1939, p. 97-101; M. Petrescu-Dîmbovița, *Raport asupra săpăturilor de la Glina, jud. Ilfov, 1943*, în *RMNA*, (1942-1943) 1944, p. 65-71; idem, *La civilisation Glina III - Schneckenberg à la lumière de nouvelles recherches*, în *PA*, 10, 1974, p. 277-288; idem, *Glina*, în *DIVR*, 1976, p. 308; E. Comşa, M. Petrescu-Dîmbovița, *Glina*, în *EAIVR*, II, 1996, p. 193-195; D. Popescu, *Die frühe und mittlere Bronzezeit in Siebenbürgen*, Bucureşti, 1944, p. 38; Gh. Bichir, *Beitrag zur Kenntnis der frühen Bronzezeit im Südöstlichen Transsilvanien und in der Moldau (im Lichte der Grabungen von Cuciulata und Mîndrişca)*, în *Dacia*, NS, VI, 1962, p. 87-114; idem, *Autour du problème des plus anciens modèles de chariots découverts en Roumanie*, în *Dacia*, NS, VIII, 1964, p. 67-86; K. Horedt, *Die Kupferzeit in Transilvanien*, în *Apulum*, VII/1, 1968, p. 105, 106; P. Roman, *Die Glina III Kultur*, în *PZ*, 55/1, 1976, p. 26-42.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Boian la cultura Gumelniţa. Din această vreme sunt piese de silex, piatră şlefuită, os, corn şi câteva din aramă şi aur, găsite în colibe cu vetre. Ceramica a fost decorată cu roşu şi alb „crud", în perioada mai veche, şi cu grafit în nivelurile superioare. Plastica este reprezentată prin figurine antropomorfe din lut ars sau din plăcuţe de os, precum şi prin figurine de păsări şi de animale, de lut ars.

Cea de a treia depunere, Glina III – din bronzul timpuriu –, care reprezintă prima sinteză a epocii bronzului din România, pe bază Gumelniţa, cu influenţe din răsărit, sud şi nord, aparţinând culturilor Cernavoda I, Cernavoda II, Folteşti şi a paharelor în formă de pâlnie.

Purtătorii culturii Glina III din epoca bronzului, cu trei faze în evoluţia ei, dintre care prima, Protoglina, cu trăsături din perioada de tranziţie la epoca bronzului şi alte două mai noi din centrul Munteniei – unde s-a format – s-au extins spre vest, în Oltenia, şi în sud-estul Transilvaniei, sub aspectul regional Schneckenberg. Aceştia erau cultivatori şi crescători de vite, locuind în colibe cu vetre în interior şi exterior şi care au participat la geneza culturilor Monteoru, Tei şi Verbicioara din bronzul mijlociu.

7. Hangu[7]. Comună în judeţul Neamţ. Pe terasa *Chiriţeni* s-au descoperit 23 de complexe de locuire din categoria aşa-ziselor *ploşciadki* tripoliene şi cucuteniene, de mici dimensiuni, construite direct pe pământ, ale căror resturi s-au risipit datorită şiroirilor şi intemperiilor. S-au găsit foarte puţine gropi, spre deosebire de alte aşezări din aceeaşi vreme, de unde s-a dedus că lutul provenea din malul terasei dinspre apa Hangului şi nu din interiorul aşezării.

Aşezarea – cercetată cu fonduri de la Academia Română – se caracterizează prin inventarul eneolitic constituit din ceramică (din pastă roşie şi, mai rar, cenuşie), unelte şi arme de piatră şi silex, precum şi prin obiecte de lut ars, la care se adaugă şi unele statuete feminine de lut ars, toate provenind din 20 de complexe de locuire şi din două cuptoare.

Alte resturi de locuire din faza Cucuteni A provin de pe terasa *Bocăncenilor*, separată de terasa *Chiriţeni* prin văiuga adâncă a pârâului Bocăncenilor, în care s-au cercetat trei complexe de locuire din faza Cucuteni A, constând din bucăţi de lipitură arse, unelte de silex sau rocă locală şi fragmente ceramice corodate. Din silex s-au găsit nuclee, lame şi aşchii, gratoare, străpungătoare şi vârfuri triunghiulare, iar din piatră topoare, dălţi şi răşniţe. Ceramica era ilustrată prin speciile roşie

---

[7] M. Petrescu-Dîmboviţa, D. Gh. Teodor, *Săpături, sondaje şi diverse determinări şi analize. Eneolitic. Hangu*, în M. Petrescu-Dîmboviţa şi V. Spinei (coord.), *Cercetări arheologice şi istorice din zona lacului de acumulare Bicaz*, *BMA* XII, Piatra-Neamţ, 2003, p. 127-139.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

(pahare, castroane, vase cu corpul bombat, vase suport, vase-binoclu şi polonice) şi cenuşie (vase miniatură şi vase cu picior). La acestea se adaugă câteva fragmente de figurine antropomorfe feminine cu steatopigie pronunțată, toate din trei complexe de locuire.

Alte resturi de locuire de la Hangu – cercetate de noi – provin din două complexe din epoca bronzului de pe terasa *Chirițeni*, constând din ceramică şi diferite obiecte de lut ars, precum şi de pe terasa *Dârțu*, ca de exemplu un fragment de topor masiv perforat, lucrat dintr-o rocă dură.

8. Hăbăşeşti[8]. Sat în comuna Strunga (jud. Iaşi). Pe promontoriul înalt numit *Holm*, prin săpăturile exhaustive, s-a cercetat, în 1949 şi 1950 – cu fonduri de la Academia Română – sub conducerea prof. Vladimir Dumitrescu, o aşezare din faza Cucuteni A_3, prima de acest fel săpată în întregime din România. Aşezarea respectivă era separată de restul Podişului Moldovenesc prin două şanțuri de apărare, care tăiau limba de pământ ce o lega de acesta, între care probabil să fi fost un val de pământ, prăbuşit apoi în şanțuri.

Locuințele – în număr de 44 – erau dispuse în două grupări, fiecare cu o locuință mai mare în centru. Aveau platformă de bârne groase, în care erau fixați stâlpii verticali ai pereților, între care era o rețea de nuiele acoperită cu lut gros. Acoperişul era, probabil, în două ape. Locuințele, cu una sau mai multe încăperi, conțineau vetre la interior sau exterior şi cuptoare pentru copt pâine şi încălzit. În interiorul lor, dar şi în afară s-a descoperit o bogată ceramică cu decor incizat, adâncit sau pictat, precum şi plastică antropomorfă – inclusiv idoli *en violon* – şi zoomorfă. În interiorul unei locuințe s-a găsit şi un mic depozit de obiecte de aramă.

La acestea se adaugă fragmente ceramice de tip Horodiştea, din perioada de tranziție la epoca bronzului, dacice şi din primele secole ale erei creştine.

Personal, am coordonat cercetarea din zona şanțurilor de apărare, pe care le-am prezentat în monografia aşezării. În afară de acest sector, am colaborat şi la cercetarea unor locuințe.

9. Hlincea[9]. Sat în comuna Ciurea (jud. Iaşi), pe teritoriul căruia, prin săpăturile din 1952-1954 – cu fonduri de la Academia

---

[8] Vl. Dumitrescu, H. Dumitrescu, M. Petrescu-Dîmbovița, N. Gostar, *Hăbăşeşti. Monografie arheologică*, Bucureşti, 1954; Vl. Dumitrescu, *Hăbăşeşti. Satul neolitic de pe Holm*, Bucureşti, 1967; Al. Vulpe, *Hăbăşeşti*, în *DIVR*, 1976, p. 321; Vl. Dumitrescu, *Hăbăşeşti*, în *EAIVR*, II, 1996, p. 222, 223.

[9] M. Petrescu-Dîmbovița, M. Rădulescu, *Şantierul Hlincea-Iaşi*, în *SCIV*, IV, 1-2, 1953, p. 234; M. Petrescu-Dîmbovița şi colab., *Şantierul Hlincea-Iaşi*, în *SCIV*, V, 1-2, 1954, p. 233-239; idem, *Şantierul Hlincea-Iaşi*, în *SCIV*, VI, 3-4, 1955, p. 685-693; M.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Română – s-au descoperit unelte de silex din paleoliticul superior, din eneolitic (cultura Cucuteni, faza A), din secolele III-IV d.Hr. şi câteva morminte de inhumaţie din aceeaşi vreme, cu un cercel de aur, un pinten de fier şi resturi de alimente.

S-au găsit şi trei locuinţe din secolele VII-VIII, cu ceramică lucrată cu mâna şi la roată înceată, precum şi câteva unelte şi piese vestimentare şi de podoabă din fier, bronz, sticlă, os, lut şi piatră. De asemenea, s-a descoperit şi o locuinţă adâncită în sol, din secolele IX-X, cu inventar de caracter romanic şi de factură slavă, aparţinând culturii Hlincea, care a avut trei etape – respectiv timpurie (secolele VII-VIII), mijlocie (secolele VIII-IX) şi târzie (secolele IX-X).

10. Mangalia[10], (jud. Constanţa). Pe partea dreaptă a şoselei Mangalia - Albeşti au fost distruse cu prilejul săpăturilor pentru scoaterea pământului pentru şosea cinci morminte din epoca romană.

Conducătorul şantierului, prof. Th. Sauciuc-Săveanu, fiind plecat în misiune culturală la Berlin, conducerea Muzeului Naţional de Antichităţi din Bucureşti – la care funcţionam ca asistent din 1943 – m-a delegat să fac cercetările de rigoare de la Mangalia, cu fonduri de la muzeu. Cu acest prilej am descoperit un mormânt cu două schelete într-o „cutie" de piatră, însă fără inventar.

În raportul întocmit, am încercat să reconstitui – cu oarecare aproximaţie – descoperirile din alte cinci morminte distruse. Am precizat orientarea – vest (capetele) şi est (picioarele) –, cât şi caracteristicile inventarului şi ale „cutiei" de piatră în care se aflau scheletele.

La acestea se adaugă şi menţiunea că s-au predat – după aceste cercetări – mai multe obiecte (monede şi o figurină antropomorfă plată de os), provenind din locuri nedeterminate de la Mangalia.

11. Perieni[11]. Comună în judeţul Vaslui. Pe locul numit *Râpa Roşcanilor* s-a descoperit o aşezare din neoliticul timpuriu, în care s-a precizat, pentru prima dată, pe baza observaţiilor stratigrafice (1949, 1955), că după cultura Starčevo-Criş, de origine egeo-mediteraneană – ilustrată prin importante resturi arheologice (unelte de silex şi piatră,

Petrescu-Dîmboviţa, *Slovanské sidliská v Moldavskej oblasti* Rumunska, în *SlovArh*, 6, 1958, p. 209; D. Gh. Teodor, *Contribuţii la cunoaşterea culturii Dridu pe teritoriul* Moldovei, în *SCIV*, XIX, 2, 1968, p. 277; idem, *Unele probleme privind evoluţia culturii materiale din Moldova în secolele VI-X e.n.*, în *Carpica*, II, 1969, p. 302-305; idem, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V-XI e.n.*, Iaşi, 1978, p. 86-91; idem, *Hlincea*, în *DIVR*, 1976, p. 334, 335; idem, *Hlincea*, în *EAIVR*, II, 1996, p. 238, 239.

[10] M. Petrescu-Dîmboviţa, *Raport relativ la cercetarea descoperirilor arheologice de la Mangalia (14-17 martie 1943)*, în *RMNA*, (1942-1943) 1944, p. 60-65.

[11] Idem, *Sondajul arheologic de la Perieni*, în *MCA*, III, 1957, p. 65-82; idem, *Contributions au problème de la culture Criş en Moldavie*, în *AAASH*, IX, 1958, p. 53-68.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

figurine antropomorfe şi zoomorfe, pintaderă, ceramică ş.a.) – a urmat, în Moldova, ca şi în restul țării, cultura ceramicii liniare cu capete de note muzicale, originară din centrul Europei, atestată printr-o locuire mai sporadică, suprapusă de câteva resturi din Hallstatt şi foarte multe de la începutul epocii migrațiilor.

12. Stoicani[12]. Sat în comuna Folteşti (jud. Galați). În punctul *Cetățuie* s-a descoperit o aşezare de tip *tell*, aparținând aspectului cultural Stoicani-Aldeni, cu două faze şi cu şase niveluri. Pe acelaşi loc au fost identificate urme ale unei aşezări sporadice din perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului (cultura Folteşti) şi ale unei aşezări hallstattiene, cu o locuire aparținând aspectului Stoicani al culturii Babadag.

În punctul *Dealul de la râpă* au fost descoperite: o aşezare a culturii Folteşti; o necropolă hallstattiană (secol VIII î.Hr.) şi mai multe morminte din epoca migrațiilor.

Cercetările din ambele situri au fost realizate în cadrul Muzeului de Istorie a Moldovei din Iaşi.

13. Surduleşti[13]. Comună din jud. Teleorman, pe teritoriul căreia se află un mic *tell* pe islazul comunal, denumit *Movila de la eleşteu*. Prin sondajul efectuat aici s-a determinat poziția cronologică a aspectului cultural din această aşezare în cadrul cronologiei relative a culturii Gumelnița, respectiv dintr-o fază mai târzie a acestei culturi. Aşezarea de la Surduleşti se află la limita de vest a culturii Gumelnița din Muntenia şi în apropiere de aria culturii Sălcuța din Oltenia.

Un al doilea punct, identificat la *Pietriş*, s-ar putea să aparțină tot culturii Gumelnița, iar cel de-al treilea, de la *Bâlcel*, ar putea aparține unei aşezări din secolele III-IV d.Hr., suprapusă peste o alta mai veche, probabil din La Tène.

14. Tămăoani[14]. Sat din județul Galați, aflat la cca. 2,5 km sud de comuna Stoicani. În punctul *Pisc* s-a identificat – în 1949 – o aşezare din prima epocă a fierului, pe terasa inferioară a Prutului, pe o porțiune de teren în formă de promontoriu.

În toamna anului 1949, s-a efectuat, de către Muzeul de Istorie a Moldovei din Iaşi, un sondaj, cercetându-se complet numai două gropi.

---

[12] Idem, *Cetățuia de la Stoicani*, în *MCA*, I, 1953, p. 13-155; idem, *Cimitirul hallstattian de la Stoicani*, în *MCA*, I, 1953, p. 157-211; M. Petrescu-Dîmbovița, M. Dinu, *Noi cercetări arheologice la Stoicani (jud. Galați)*, în *SCIVA*, 25, 1, 1974, p. 71-97.

[13] M. Petrescu-Dîmbovița, *Cercetările arheologice de la Surduleşti-Teleorman*, în *MCA*, I, 1953, p. 523-532.

[14] Idem, *Cercetări arheologice în aşezarea din prima epocă a fierului de la Tămăoani (raionul Galați)*, în *SCIV*, IV, 3-4, 1953, p. 765-778.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Una dintre acestea, ovală în plan, avea o formă de clopot, conținând fragmente de oase de animale în umplutură. A doua groapă, puțin deosebită de prima, a avut în umplutura sa multă cenușă, fragmente ceramice, o fusaiolă, două căpăcele de lut ars, oase de animale, bucăți de chirpici ars, un cuțit de bronz, fragmente ceramice, câteva oase dintr-un schelet de om, precum şi un vas. La aceste gropi se adaugă alte trei, rectangulare, în formă de clopot.

Pe al doilea promontoriu s-au găsit numai bucăți de chirpici ars şi fragmente ceramice.

În ceea ce priveşte inventarul aşezării hallstattiene, predomină ceramica, din pastă bună şi grosieră.

Aşezarea hallstattiană de la Tămăoani, ca şi acea de la Stoicani, se caracterizează printr-un strat subțire de depunere, de la baza căruia s-au săpat gropile, care au servit pentru depozitarea resturilor de bucătărie şi a gunoaielor. Locuințele au fost probabil colibe simple, ca şi la Stoicani, ocupanții lor îndeletnicindu-se cu creşterea vitelor, poate şi cu vânatul şi, probabil, şi cu culegerea de moluşte din apele Prutului. Această aşezare, cu ceramică cu analogii la Stoicani, datează probabil din secolul al VI-lea î.Hr.

15.Truşeşti[15]. Comună în județul Botoşani pe teritoriul căreia, în punctul *Țuguieta* – înălțime care domină Valea Jijiei – se află o aşezare a culturii Cucuteni (fazele A şi B), cu o suprafață de cca. 3 ha, apărată în mod natural, exceptând partea de est, unde legătura cu terasa era întreruptă printr-un şanț de apărare.

Prin cercetările din această aşezare, efectuate la început sub formă de sondaje şi recunoaşteri – în 1924-1925, 1941 şi 1943 – de către N. Constantinescu, D.I. Urmă, C.P. Vasiliu, A. Constantinescu şi A. Nițu, şi apoi explorată în întregime – între 1951 şi 1959 şi în 1961 – de către subsemnatul şi colaboratori – cu fonduri de la Academia Română – au fost descoperite 98 de locuințe de tipul platformelor rectangulare de lut ars, din care 93 erau din faza Cucuteni A şi cinci din faza Cucuteni B. În faza Cucuteni A, locuințele – în general apropiate unele de altele – erau izolate sau grupate în jurul unor curți centrale, formând şiruri în cuprinsul aşezării. În locuințe erau unul sau mai multe cuptoare de

---

[15] Idem, *Les principaux résultats des fouilles de Truşeşti (Moldavie septentrionale)*, în *AŞUI*, III, 1957, *ştiințe sociale*, 1-2, p. 3-25; idem, *Die wichtigsten Ergebnisse der archäologischen Ausgrabungen in der neolithischen Siedlung von Truşeşti (Moldau)*, în *PZ*, XLI, 1963, p. 173-186; A.C. Florescu, *Observații asupra sistemului de fortificare al aşezărilor cucuteniene din Moldova*, în *ArhMold*, IV, 1966, p. 23-37; M. Petrescu-Dîmbovița, M. Florescu, A.C. Florescu, *Truşeşti. Monografie arheologică*, Bucureşti - Iaşi, 1999.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

încălzit şi copt, după numărul încăperilor. Lângă locuințe se aflau, în anexe, şi cuptoare de ars ceramica. În interiorul unor locuințe s-au găsit construcții mari de cult, în formă de fațade, cu reprezentări antropomorfe la partea superioară, în legătură cu cultul fecundității şi fertilității. În unele locuințe din faza Cucuteni B erau altare rotunde, în legătură cu ritualuri şi sacrificii, care – prin uşoara concavitate a laturilor – constituie formele inițiale ale altarelor cruciforme din cultura Cucuteni-Tripolie.

În locuințe, anexe şi gropi s-au găsit multe unelte de silex, piatră, os, corn şi lut ars, precum şi multă ceramică cu decor adâncit şi pictat, figurine antropomorfe şi zoomorfe, în legătură cu cultul fecundității.

Tot pe locul *Țuguieta* s-a mai descoperit şi o necropolă de la sfârşitul epocii bronzului (cultura Noua), conținând 126 morminte de inhumație, cu schelete în poziție chircită şi cu inventar sărăcăcios, constând din ceramică, oase de animale ş.a.

Tot de aici mai provin şi 13 morminte sarmatice, din secolul IV d.Hr., cu schelete în poziție întinsă pe spate, având craniul deformat. Gropile mormintelor aveau uneori praguri pentru susținerea unui capac din lemn, pe care – în două cazuri – erau depuse oase de cal. Din inventarul mormintelor făceau parte obiecte de podoabă (fibulă, brățară, inel şi aplice de bronz) şi mai rar unelte (cuțite şi cute pentru ascuțit).

În punctul *Movila din şesul Jijiei* s-a descoperit un sălaş, contemporan cu necropola culturii Noua de pe *Țuguieta*, cu două niveluri de locuire (Noua I şi II), a cărui comunitate se ocupa îndeosebi cu creşterea vitelor.

La Nord de *Țuguieta*, în punctul *Pe Cuha*, s-a descoperit o aşezare a culturii Sântana de Mureş - Cerneahov, din secolul IV d.Hr., în care s-au semnalat locuințe şi un cuptor dublu pentru ars ceramică.

C. Publicații

Am publicat, ca autor sau editor, douăsprezece volume, dintre care zece în țară (nouă în limba română şi unul în limba franceză) şi două în Germania, în limba germană.

Ca autor principal sau coautor am publicat în țară, în limba română, următoarele volume:

1. *Aşezările din Moldova de la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea*, de Nicolae Zaharia (autor principal), Mircea Petrescu-Dîmbovița şi Emilia Zaharia, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1970, 661 p. şi 259 pl.;

2. *Depozite de bronzuri din România*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1977, 390 p., 403 pl. şi 10 hărți;

3. *Scurtă istorie a Daciei preromane*, Editura Junimea, Iaşi, 1978, 203 p., 31 fig., 3 hărți;

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

4. *Sisteme de fortificații medievale timpurii de la est de Carpați. Așezarea de la Fundu Herții (jud. Botoșani)*, de Mircea Petrescu-Dîmbovița (autor principal) și Dan Gh. Teodor, Editura Junimea Iași, 1987, 88 p., 49 fig. și XVI pl.;

5. *Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea*, de Mircea Petrescu-Dîmbovița (coordonator și autor), Hadrian Daicoviciu, Dan Gh. Teodor, Ligia Bârzu, Florentina Preda, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995, 463 p., 108 fig., 12 hărți;

6. *Trușești. Monografie arheologică*, de Mircea Petrescu-Dîmbovița (autor principal și coordonator), Marilena Florescu și Adrian C. Florescu, Editura Academiei Române și Complexul Muzeal Național „Moldova" Iași, București - Iași, 1999, 812 p. și 428 fig.;

7. *Cucuteni-Cetățuie. Monografie arheologică*, de Mircea Petrescu-Dîmbovița (autor principal și coordonator) și Mădălin-Cornel Văleanu, BMA, XIV, Piatra-Neamț, 2004, 405 p. și 319 fig.

În Germania, ca autor am publicat următoarele două volume:

8. *Die Sicheln in Rumänien mit Corpus der jung- und spätbronzezeitlichen Horte Rumäniens*, în seria PBF, Abteilung XVIII, Band 1, München, 1978, 189 p. și 300 pl. – în care am tratat problema secerilor de bronz și a depozitelor de bronzuri din epoca târzie a bronzului și Hallstattul timpuriu din România;

9. *Der Arm- und Beinschmuck in Rumänien*, în seria PBF, Abteilung X, Band 4, Stuttgart, 1998, 213 p. și 180 pl.

Textul primului volum a fost tradus în limba germană de ing. Eugen Isăcescu, cumnatul meu din București, iar la cel de al doilea traducerea în limba germană a textului se datorează lectorului D. Schullerus de la catedra de germanistică a Universității „Al. I. Cuza" din Iași.

Am îngrijit și editat următoarele trei volume, dintre care unul în limba franceză și două în limba română:

10. *La civilisation de Cucuteni en contexte européen. Session scientifique Iași - Piatra Neamț, 1984*, volum editat de Mircea Petrescu-Dîmbovița, Nicolae Ursulescu, Dan Monah și Vasile Chirica, cu ocazia centenarului descoperirilor de la Cucuteni, BAI, I, Iași, 1987, 339 p. și 23 pl.;

11. *Istoria Românilor*, vol I, *Moștenirea timpurilor îndepărtate*, volum coordonat de Mircea Petrescu-Dîmbovița și Alexandru Vulpe, Editura Enciclopedică, București, 2001, 865 p. și 64 pl.;

12. *Cercetări arheologice și istorice din zona lacului de acumulare Bicaz*, volum îngrijit de Mircea Petrescu-Dîmbovița și Victor Spinei, BMA, XII, Piatra-Neamț, 2003, 520 p. și 162 fig.

La acestea se adaugă următoarele trei broșuri, dintre care două în limba română și una în limba franceză:

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1. *Cucuteni*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1966, 40 p.;

2. *Muzeul de Istorie a Moldovei*, de Mircea Petrescu-Dîmbovița şi Alexandru Andronic, Editura Meridiane, Bucureşti, 1966, 93 p.;

3. *Dépôts de l'âge du bronze tardif, Moldavie*, de Mircea Petrescu-Dîmbovița şi Marilena Florescu, în seria *Inventaria Archaeologica*, fasc. 7, Bucureşti, 1970, 13 pl.

În afară de aceste volume şi broşuri, am mai publicat – până la data redactării acestui volum de amintiri – 243 studii, articole şi recenzii, dintre care 72 în limbi străine, respectiv 57 în franceză, opt în germană, trei în engleză, două în rusă, unul în italiană şi unul în slovacă.

Respectivele studii şi articole se referă la descoperiri arheologice din neolitic până la feudalism. În ceea ce priveşte neo-eneoliticul, am pus accent pe cultura Cucuteni, pe sincronismele ei şi relațiile cu estul şi sud-estul Europei.

În continuare, pentru epoca bronzului şi Hallstatt am acordat o atenție deosebită metalurgiei bronzului şi complexului Noua-Sabatinovka-Coslogeni, atât în ceea ce priveşte cultura materială şi dezvoltarea social-economică, cât şi viața spirituală din perioada respectivă.

De asemenea, pentru epoca La Tène am evidențiat dovezile arheologice referitoare la traci, geto-daci şi illiri.

Referitor la perioada formării poporului român, am tratat problemele continuității şi ale relațiilor cu populațiile în migrație, iar în ceea ce priveşte evul mediu am avut în vedere îndeosebi contribuțiile arheologice din epoca lui Ştefan cel Mare.

O atenție deosebită am acordat-o şi Sesiunii dedicată lui Heinrich Schliemann de la Berlin, prilejuită de împlinirea a 100 de ani de la încetarea din viață a acestui mare arheolog.

De asemenea, am acordat atenția cuvenită şi unor personalități din domeniile arheologiei şi antropologiei, din țară, ca de exemplu Ioan Andrieşescu, Ion Nestor, Constantin Daicoviciu, Emil Condurachi, Radu Vulpe, Olga Necrasov, precum şi unora din străinătate, ca Paolo Graziosi din Italia, Maria Novotna din Cehia, Wilhelm Adalbert von Brunn din Germania, Marija Gimbutas din Statele Unite ale Americii, Alexander M. Leskov din Rusia ş.a., prin articolele şi recenziile realizate de subsemnatul.

Tot aici menționez că în unele volume omagiale din țară şi străinătate am publicat următoarele studii:

a) În țară:

1. *Fibulele de tip „passementerie" de pe teritoriul R.P.R.*, în vol. *Omagiu lui Constantin Daicoviciu*, Bucureşti, 1960, p. 431-442;

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

2. *Populații și culturi în spațiul carpato-dunărean în prima jumătate a mileniului I î.e.n.*, AŞUI, VIII, seria Ştiințe sociale, VI/2, supliment la volumul *Centenarul Universității „Al. I. Cuza" din Iaşi*, Iaşi, 1960, p. 189-201;

3. *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice din faza Cucuteni A de la Truşeşti*, în vol. *Omagiu lui P. Constantinescu-Iaşi*, Bucureşti, 1965, p. 43-49;

4. *Descoperiri de vase dacice de la Ciolăneştii din Deal (jud. Teleorman)*, în vol. *In memoriam Constantin Daicoviciu*, Cluj-Napoca, 1974, p. 285-299;

5. *Rolul Academiei Române în cercetarea arheologică din Moldova până la 1900*, în vol. *Profesorului Constantin Cihodaru la a 75-a aniversare*, Iaşi, 1982, p. 140-151;

6. *Unele date în legătură cu participarea lui N.N. Moroşan la cel de al XVII-lea Congres Internațional de Antropologie şi Arheologie Preistorică, Bucureşti, 1937*, SCIVA, 45, 3, 1994, p. 215-223; acest număr al cunoscutei reviste a cuprins comunicările de la Simpozionul omagial *N.N. Moroşan – un destin românesc în Basarabia cotropită*, cu prilejul a 50 de ani de la tragica sa dispariție;

7. *Considerații cu privire la locuințele din eneoliticul dezvoltat cu ceramică pictată cu grafit de pe teritoriul României*, în vol. *Istoria – o meditație asupra trecutului. Profesorului Vasile Cristian la a 65-a aniversare*, Iaşi, 2001, p. 33-45;

8. *Profesorul Constantin C. Giurescu şi cercetările arheologice din Sudul Moldovei*, în vol. *Centenar Constantin C. Giurescu*, Craiova, 2001, p. 233-236;

9. *Unele probleme ale culturii Cucuteni în context interdisciplinar*, în vol. *Omagiu Virgil Cândea la 75 de ani*, Bucureşti, 2002, p. 107-120;

10. *Unele probleme în legătură cu tracii din Sud-Estul Europei*, în vol. *Academicianul Dan Berindei la 80 de ani*, Bucureşti, 2003, p. 93-102;

11. *Din corespondența prof. Ion Nestor, fost membru corespondent al Academiei Române*, în vol. *In memoriam Ion Nestor*, Buzău, 2005, p. 33-43;

12. *Metalurgia bronzului în opera lui Ion Nestor*, în vol. *In memoriam Ion Nestor*, Buzău, 2005, p. 91-100.

b) În străinătate:

1. *Die wichtigsten Ergebnisse der neuen arhäologischen Ausgrabungen von Cucuteni*, în vol. *Siedlung, Burg und Stadt, Festschrift für prof. Paul Grimm*, Berlin, 1969, p. 271-280;

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

2. *Einige Probleme der Bronzehortfunde vom Ende der Bronzezeit und Beginn der frühen Hallstattzeit im Karpaten-Donauraum*, în vol. *Festschrift für Richard Pittioni*, Wien, 1976, p. 471-497;

3. *Quelques nouvelles donneés concernant la civilisation Cucuteni,* în vol. *Centenaire de l'enseignement de préhistoire à Toulouse. Hommage au professeur L.R. Nougier*, Travaux de l'Institut d'art préhistorique, XXII, 1980, p. 387-395;

4. *Die wichtigsten Ergebnisse der archäologischen Forschungen zur Frage nach dem Ende der Bronzezeit im Donau-Karpaten-Raum*, în vol. *Festschrift W.A. v. Brunn*, Mainz, 1981, p. 333-348;

5. *Quelques reflexions sur le dévéloppement socio-économique du territoire roumain à l'âge du bronze*, în vol. *Elements de pré- et protohistoire européenne. Hommage à Jacques Pierre Millotte*, Paris, 1984, p. 595-599;

6. *Contributions des recherches archéologiques à l'étude des commencements de l'éthnogenèse des Thraces dans l'espace carpato-ponto-danubien*, în vol. *Studi di paletnologie in onore di Salvatore M. Puglisi*, Roma, 1985, p. 617-623;

7. *Betrachtungen über die Cucuteni Kultur im süd-osteuropäischen Kontext,* în vol. *Heinrich Schliemann. Grundlagen und Ergebnisse moderner Archäologie. 100 Jahre nach Schliemanns Tod, herausgegeben von Joachim Herrmann*, Berlin, 1992, p. 267-272;

8. *Le problème de la métallurgie du bronze chez les Thraces de l'espace carpato-danubien dans l'oeuvre de Vasile Pârvan*, în vol. *Thracia, XV, in honor of Alexander Fol's Aniversary*, Sofia, 2003, p. 33-38.

D. Participări la manifestări ştiinţifice

În calitățile pe care le-am avut – cadru didactic, muzeograf, cercetător, director de institut, membru al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, membru corespondent şi membru titular al Academiei Române, vicepreşedinte al Institutului Român de Tracologie şi preşedinte al Comisiei mixte româno-ucrainene de istorie, arheologie, etnografie şi – am putut participa la numeroase manifestări ştiinţifice în ţară şi străinătate, despre care am informat în articole din diverse publicaţii de specialitate din România şi de peste hotare.

a) Manifestări ştiinţifice naţionale

Am participat – cu comunicări – la multe congrese, simpozioane, reuniuni ştiinţifice, sesiuni naţionale de săpături, sesiuni anuale de studii şi comunicări ştiinţifice organizate de către Institutului Român de Tracologie din Bucureşti, Universităţile din Bucureşti, Iaşi,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cluj-Napoca şi Târgovişte, Facultăţile de Istorie din Iaşi şi Suceava, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din Bucureşti, Institutele de Arheologie din Iaşi şi Cluj-Napoca, precum şi de unele muzee.

În ceea ce mă priveşte, voi menţiona doar câteva din totalul comunicărilor mele susţinute la diferite manifestări ştiinţifice.

Astfel, la consfătuirea de lucru a arheologilor de la Bucureşti, din 27 noiembrie - 1 decembrie 1971, am susţinut comunicarea *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice din 1971 privind mileniul I î.Hr.*

La a XXVI-a Sesiune naţională de rapoarte referitoare la cercetările arheologice din 1991, de la Piatra-Neamţ, am vorbit despre necesitatea cercetărilor interdisciplinare în arheologie.

La al XIV-lea Simpozion naţional de Tracologie, cu largă participare internaţională, organizat în 1992 la Băile Herculane, de către Institutul Român de Tracologie din Bucureşti, în colaborare cu Muzeele din Reşiţa şi Drobeta-Turnu-Severin, m-am referit la semnificaţia unor verigi de picior de bronz hallstattiene din ariile civilizaţiilor tracice şi illirice.

La reuniunea interdisciplinară cu tema *Evoluţia locuirii în microzona Săbăoani-Roman*, din noiembrie 1992, am prezentat comunicarea *Probleme de arheologie în microzona Săbăoani-Roman în context carpato-nistrean.*

La Sesiunea anuală de studii şi comunicări ştiinţifice, din noiembrie 1992, de la Complexul Muzeistic Focşani, m-am referit la unele probleme de tracologie dezbătute la manifestări ştiinţifice internaţionale, iar la Sesiunea de comunicări din mai 1993, de la Cluj-Napoca, am susţinut comunicarea *Unele date cu privire la civilizaţia Cucuteni în context est şi sud-est european.*

La Simpozionul de Arheologie de la Târgovişte, din 1995, m-am referit la problema informării şi documentării în arheologie.

La Simpozionul naţional dedicat lui Vasile Pârvan, organizat în 1996, de Muzeul de Istorie „Iulian Antonescu” din Bacău, am vorbit despre Ioan Andrieşescu, colaboratorul cel mai apropiat al lui Vasile Pârvan.

La Sesiunea de comunicări a Muzeului din Vaslui, din martie 1997, am susţinut comunicarea *Academicianul Emil Condurachi. Omul şi opera*, prilejuită de împlinirea a 10 ani de la încetarea sa din viaţă.

În fine, în octombrie 1997 am susţinut comunicarea *Elemente de viaţă spirituală la est de Carpaţi în epoca bronzului şi Hallstattul timpuriu*, la Simpozionul cu tema *Oraşul Iaşi în viaţa spirituală a românilor*, organizat de Filiala din Iaşi a Academiei Române, în cadrul celei de a XIII-a ediţie a Zilelor Academice Ieşene.

Acestea sunt doar câteva din comunicările susţinute la manifestările ştiinţifice la care am participat. O prezentare a tuturor

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

comunicărilor susținute ar putea fi reconstituită, parțial, cu ajutorul listei mele de publicații, iar din 1992 total, pe baza rapoartelor de activitate înaintate Academiei Române, în calitate de membru corespondent şi apoi de membru titular al acestei instituții.

b) Manifestări ştiințifice internaționale

1. ***La Congresele Uniunii Internaționale de Ştiințe Pre- şi Protoistorice***

Pentru prima dată am participat la un congres internațional de preistorie la Bucureşti, respectiv la cel de al XVII-lea Congres Internațional de Antropologie şi Arheologie Preistorică, din 1-12 septembrie 1937, pe care l-am prezentat în *Revista de Preistorie şi Antichități Naționale*, fiind urmat – în aceeaşi publicație – de un articol al marelui arheolog suedez T. Arne (p. 129-132)[16].

Preşedinte al acestui congres a fost Louis Marin, cunoscut om politic conservator francez, care – ca student – a trăit şi printre țăranii români. Dintre personalitățile străine prezente la această manifestare menționăm pe: prof. K. Absolon, din Brno; prof. Afet Inan, din Turcia; prof. C. Burkitt, din Anglia; prof. E. Pittard, din Elveția; prof. T.J. Arne, din Suedia; prof. J. Kostrzewski, din Polonia; prof. A. Alföldi, din Ungaria; prof. S. Sergi, din Italia. La rândul lor, specialiştii români au fost reprezentați de: prof. Ioan Andrieşescu; dr. Vladimir Dumitrescu, directorul Muzeului Național de Antichități din Bucureşti; prof. Valeriu Bologa; prof. Paul Nicorescu; dr. Ion Nestor; dr. docent Radu Vulpe. La aceştia se mai poate adăuga şi Nicolai Moroşan, care a făcut unele observații asupra florei, faunei şi climatului paleoliticului din nord-estul României. După terminarea sesiunii, participanților li s-a oferit prilejul de a vizita unele monumente istorice şi arheologice din Dobrogea, Bucovina şi Transilvania, deplasările efectuându-se cu un tren special şi mai multe autobuze puse la dispoziția participanților de către organizatori.

Unii dintre participanții la acest congres au fost şi la Seminarul de Preistorie de la Universitatea din Bucureşti, unde – pe lângă convorbirile cu prof. Ioan Andrieşescu, directorul Seminarului – au apreciat în mod favorabil organizarea lui.

În afară de acestea, ca tânăr asistent onorific al Seminarului, am avut prilejul să cunosc personal cu această ocazie pe mai mulți

---

[16] M. Petrescu-Dîmbovița, *Congresul de Antropologie şi Arheologie Preistorică din Bucureşti*, în *RPAN*, II-IV, 1940, p. 119-127; T. Arne, *Congresul de Antropologie şi Arheologie Preistorică din Bucureşti*, în *RPAN*, II-IV, 1940, p.129-136.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

dintre participanții de reputație internațională, ceea ce pentru mine a contat foarte mult. Dintre aceştia menționez doar pe d-na prof. Afet Inan, fiica adoptivă a cunoscutului om politic turc Mustafa Kemal Atatürk, fost preşedinte al Republicii Turcia. Această doamnă, doctor în sociologie la Universitatea din Geneva şi profesoară la Facultatea de Istorie şi Geografie din Ankara, a fost şefa delegației turce la congres. În 1941 a publicat, la Geneva, volumul *L'Anatolie le pays de la „race turque"*, cu o prefața a renumitului prof. Eugène Pittard din Geneva. Acestă carte, bazată pe o anchetă a 64000 de persoane, autoarea a avut bunăvoința să mi-o dea în 1965, cu prilejul unei vizite oficiale din acel an la Ankara, vizită făcută împreună cu acad. Emil Condurachi, directorul Institutului de Arheologie din Bucureşti.

În continuare ne vom referi la celelalte congrese, cu nume şi numere schimbate, respectiv de Ştiințe Preistorice şi Protoistorice în loc de Antropologie şi Arheologie Preistorică, menționând în special contribuțiile subsemnatului.

În această privință, se ştie că activitatea ştiințifică în domeniul arheologiei pre- şi protoistorice din România, bine apreciată peste hotare, a fost mai puțin intensă între 1937 şi 1958. Odată cu cel de al V-lea Congres de Ştiințe Preistorice şi Protoistorice de la Hamburg, din august 1958, arheologia pre- şi protoistorică din România a reintrat în circuitul ştiințific internațional prin participarea arheologilor la Congresele Uniunii Internaționale de Ştiințe Pre- şi Protoistorice, continuând – cu deosebite intensități – până astăzi.

Astfel, la cel de al V-lea Congres Internațional de Ştiințe Pre- şi Protoistorice, din 24-30 august 1958, de la Hamburg, al cărui preşedinte a fost prof. dr. Gerhard Bersu, director la Römisch-Germanische Kommission, şi secretar general prof. dr. Wolfgang Dehn, de la Institutul de Preistorie din Marburg, am fost prezent cu o comunicare. La acest congres au fost prezenți peste zece arheologi români, dintre care menționăm pe prof. dr. Ion Nestor, prof. dr. Dumitru Berciu, prof. dr. Radu Vulpe, prof. dr. Kurt Horedt, prof. dr. Olga Necrasov, dr. Bucur Mitrea, dr. C.S. Nicolăescu-Plopşor, Eugen Comşa, Maria Comşa ş.a., care au susținut diferite comunicări de preistorie, protoistorie şi antropologie.

M-a impresionat în mod deosebit acest mare oraş industrial german, cu o populație de peste 1,5 milioane locuitori, principalul port maritim al Germaniei şi unul din cele mai mari porturi europene, care în secolele trecute a participat la Asociația Hansa a oraşelor de negustori de la Baltica şi Marea Nordului.

La următorul congres – al VI-lea – din 29 august - 3 septembrie 1962, de la Roma, al cărui preşedinte a fost Massimo Pallottino, românii

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

au participat în acelaşi număr ca şi la Hamburg. Printre cei prezenți menționez pe dr. C.S. Nicolăescu-Plopşor, prof. dr. Dumitru Berciu, dr. Gheorghe Cantacuzino, dr. Sebastian Morintz, dr. Székely Zoltan, Nicolae Vlassa, Marius Moga şi Eugen Comşa. Pe lângă problemele de tipologie şi cronologie, obişnuite la asemenea manifestări, s-au discutat şi altele, de geofizică, spectrometrie optică pentru piese de cupru, bronz şi aur, precum şi de lingvistică şi preistorie.

Personal, am susținut, la secția III (neolitic), comunicarea *Noi descoperiri arheologice de la Cucuteni-Băiceni în România (în nordul Moldovei)*.

La problemele generale s-au evidențiat rapoartele privitoare la preistorie şi protoistorie, lingvistică şi tradiție. În continuare – în opt secții – s-au dezbătut probleme referitoare la paleolitic, neolitic, epoca bronzului, epoca fierului, respectiv Hallstatt şi La Tène, la pre- şi protoistoria continentelor extra-europene, la paleoantropologie şi la artă pre- şi protoistorică.

În acest important oraş european, de pe Tibru, reşedință regală, capitala Latium-ului, centru politic, intelectual, religios şi turistic, care – sub împărații romani – a devenit capitala unui imperiu imens, sunt numeroase monumentele antice, dintre care menționăm *Colloseum*-ul, din secolul I d.Hr., un amfiteatru de proporții uriaşe ce putea cuprinde până la 50.000 de oameni, şi *Pantheon*-ul, templu construit în anul 27 î.Hr., distrus în anul 80 d.Hr. şi reconstruit de împăratul Hadrian. Acest templu – una din capodoperele arhitecturii romane, dedicat celor şapte divinități planetare – prin planul său circular şi cupola vastă, a influențat arhitectura occidentală din epoca clasică a Renaşterii. La acestea se adaugă – din epoca imperială romană – *Forum*-ul şi Columna lui Traian, diverse bazilici, arcurile de triumf din vremea împăraților Septimiu Sever, Titus şi Constantin cel Mare, teatrul lui Marcellus, monumentele paleocreştine din catacombe, templul lui Esculap (zeul medicinii) ş.a.

Din epoca Renaşterii clasice sunt remarcabile operele lui Bramante, Rafael şi Michelangelo, respectiv lucrările de la Vatican, bazilica Sf. Petru şi Palatul Farneze.

Din epoca stilului baroc datează lucrările din piața Navona, iar din secolele XVIII şi XIX fântâni, fațade şi scări monumentale.

Dintre numeroasele muzee din Roma am vizitat Muzeul de Preistorie şi Arheologie al Universității din Roma, înființat de prof. Ugo Rellini, fost titular – între 1923 şi 1940 – al Catedrei de Paleontologie. Acest muzeu, cu scop didactic, era înzestrat şi cu un laborator pentru lucrări practice.

La Congresul al VII-lea de la Praga, din 21-27 august 1966, de sub preşedenția acad. Jan Filip, a crescut numărul comunicărilor atât în domeniul teoriei şi metodologiei, cât şi din cele opt secții ale manifestării,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

în total în număr de 65, cele mai multe din domeniul neo-eneoliticului, epoca bronzului, Hallstatt, La Tène, epocile romană şi a migraţiilor.

Astfel, la prima secţie – de teorie şi metodologie – au fost prezentate, printre altele, teme referitoare la datarea termoluminiscentă a ceramicii, la cercetarea arheomagnetică a unor piese arheologice din fosta Cehoslovacie, la cadranele solare antice descoperite în România, la cercetarea spectral-analitică a unor obiecte de aur din spaţiul dunărean, la astroarheologie, la cercetări geofizice aplicate în prospecţiuni arheologice din Franţa, precum şi probleme relativ la cronologia preistorică din România şi la răspândirea geografică a aşezărilor pre- şi protoistorice din Moldova.

În ceea ce priveşte celelalte secţiuni, menţionăm că secţia a VI-a era intitulată *Epoca romană (în afara limitelor Imperiului roman) şi epoca migraţilor*, secţia a VII-a, *Arheologie medievală (privind, în special, problemele arheologiei slavilor şi vikingilor)*, iar secţia a VIII-a era numită de *Antropologie, paleontologie şi numismatică*.

Personal, am susţinut comunicarea *Câteva probleme privind descoperirile de piese de bronz de la sfârşitul epocii bronzului din România.*

În timpul liber am vizitat acest frumos oraş, centrul cultural şi politic al Cehiei, capitală străveche cu clădiri maiestoase şi opere de artă, alături de noi clădiri şi monumente, oraş care – pe baza descoperirilor arheologice şi a documentelor scrise – este mai vechi decât castelul ale cărui începuturi sunt din epoca stilului romanic şi gotic primitiv (secolul XI-XIII). În cuprinsul oraşului se deosebesc patru zone: 1. Hradčany, cu castelul; 2. Malé Strana, cu ambasadele străine, muzee şi galerii; 3. Stare-Město, cu prima universitate din Europa Centrală (*Carolinum*) şi cu bastionul spiritual al iezuiţilor (*Clementinum*); 4. Nové-Město, respectiv oraşul nou, fondat de regele Carol al IV-lea, cu mai puţine clădiri istorice, dar centru al oraşului modern, cu hoteluri, mari magazine, teatre şi birouri.

Am văzut pe dinafară celebrul castel din Praga, sediul conducătorilor supremi ai statului ceh din evul mediu şi până în prezent, inclusiv în perioada Habsburgilor, care este considerat un monument artistic şi de arhitectură de o foarte mare valoare istorică, având – în curtea sa – a treia statuie ecvestră a Sf. Gheorghe, din secolul al XIV-lea. De asemenea, am văzut şi capela Bethleen, unde a păstorit Jan Hus, reformator ceh din secolul al XV-lea, arestat şi ars ca eretic, precum şi celebrul pod de piatră din Stare-Město, din secolul al XIII-lea, împodobit mai târziu cu statui baroce, unul din primele poduri de piatră din centrul Europei.

La Congresul al VIII-lea, din 9-15 septembrie 1971, de la Belgrad, prezidat de Grga Novak, au fost numai şapte secţii, respectiv:

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1. Teorie şi metodologie arheologică; 2. Paleolitic inferior şi mijlociu; 3. Paleolitic superior şi mezolitic; 4. Neolitic şi eneolitic; 5. Epocile bronzului şi a fierului; 6. Populaţia autohtonă şi raporturile sale cu lumea greco-romană; 7. Popoarele din epoca migraţiilor şi evul mediu timpuriu şi raporturile lor cu populaţia autohtonă.

În ceea ce priveşte teoria şi metodologia arheologică, a fost o singură temă referitoare la lucrul cu datele radiocarbon.

La acest congres am susţinut, la secţia a V-a, comunicarea *Depozitele târzii de bronzuri de pe teritoriul României (din Bronz D până în Hallstatt-ul B, inclusiv)*. Am publicat şi un articol privitor la această manifestare (în *AŞUI*, 9, 1972, p. 651-658).

În primul volum cu rapoarte generale, în afară de raportul meu, s-au mai publicat încă două rapoarte ale arheologilor români: *Le début du néolithique au Nord du Danube en Roumanie*, de Vladimir Dumitrescu (p. 85-96) şi *Les sarmates sur le territoire de la Roumanie*, de Gheorghe Bichir (p. 275-285).

Oraşul Belgrad, capitala fostei Iugoslaviei, cu peste 1,4 mil. locuitori, centru comercial şi industrial la întretăierea principalelor drumuri de comunicaţie care leagă Occidentul de Orient, aflat la confluenţa Dunării cu Sava, a fost timp de trei secole şi jumătate ocupat de otomani (1521-1867). Nucleul oraşului ocupă o poziţie foarte pitorească pe promontoriul ultimului contrafort al Munţilor Sumadija, care domină confluenţa celor două fluvii şi vasta câmpie a Pannoniei. Pe malul stâng al Savei s-a construit un oraş nou, numit Noul Belgrad. Cu toate că oraşul – în cursul istoriei sale – a suferit numeroase războaie şi devastări, sunt încă unele monumente istorice remarcabile, precum citadela Kalemegdan, cu statuia „Mesagerul Victoriei", a renumitului sculptor Ivan Mestrovici. Dintre numeroasele muzee şi galerii de artă face parte şi Muzeul Militar – pe care l-am vizitat – care conţine obiecte în legătură cu războaiele din fosta Iugoslavie, respectiv arme, uniforme, steaguri, decoraţii militare, picturi de artişti militari şi documente, precum şi o bogată bibliotecă cu cărţi şi periodice în limbi străine.

Pentru al IX-lea Congres, care a avut loc la Nisa în perioada 13-18 septembrie 1976, din partea României au participat numeroşi specialişti. S-au publicat – de către organizatori – cele mai multe broşuri ale tuturor congreselor de până astăzi. Dintre acestea, am reţinut broşura referitoare la colocviul asupra terminologiei preistoriei Orientului Apropiat, având ca director pe Fred Wendorf din Statele Unite, precum şi acelea ale Mariei Novotna, din Bratislava, referitoare la începutul metalurgiei în estul Europei Centrale, a lui Ujack Essin, din Istanbul, privitor la începutul şi prelucrarea metalului în Anatolia şi a lui

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

J. Sakellarakes, din Atena, referitoare la începutul folosirii şi prelucrării metalului în spaţiul egeean până în mileniul al III-lea î.Hr. Această problemă – a începuturilor metalurgiei aramei şi bronzului – fusese tratată, pentru România, de către Alexandru Vulpe, în al doilea volum al lucrării *Die Äxte und Beile in Rumänien*, München, 1975, publicat în seria *PBF*, IX/5.

La acest congres de la Nisa am prezentat, la secţia a VII-a, o comunicare privitoare la începuturile epocii bronzului în spaţiul carpato-balcanic.

În acest frumos oraş de pe Coasta de Azur, capitala departamentului Alpii Maritimi, cu peste 340.000 de locuitori, există un episcopat, o universitate şi mai multe muzee. Întemeiat de masalioţi, în secolul al V-lea î.Hr., a fost anexat de comitatul Province în secolul al X-lea. A devenit oraş liber în secolul al XI-lea, apoi a depins de Angevinii din Province (1246) şi de Casa de Savoia (1388). A fost cedat Franţei, de Piemont, în 1860.

Dintre muzeele de la Nisa, prezintă interes Muzeul Massena, după numele mareşalului francez Massena (1758-1817), pe care Napoleon I l-a numit „copilul drag al Victoriei". În acest muzeu se află artă decorativă şi mobilier de stil empire, amintirile mareşalului Massena, date cu privire la istoria şi folclorul din Nisa şi tablouri de Renoir, Dupuy ş.a.

Un alt muzeu pe care l-am vizitat a fost Muzeul Jules Cheret, cu lucrări ale primilor pictori italieni şi flamanzi.

Cu ocazia congresului au fost vizitate şi următoarele expoziţii:

1. La Muzeul de Arheologie din Cimez – *Civilizaţiile epocii metalelor în Alpii meridionali*;
2. La Muzeul din Terra Amata – *Tabăra de vânătoare de elefanţi de 400.000 de ani de la Nisa*;
3. La Muzeul de Istorie Naturală din Nisa – *Mediul omului fosil şi cercetările din laboratoarele franceze pentru datarea mediului (paleomagnetismul, paleotemperatura, magnetometrul cu protoni, studiul polenului, dendrocronologia, paleontologia)*;
4. La Palatul Mediteranea din Nisa – *Trei milioane de ani de aventură umană*;
5. La Galerie des Ponchettes din Nisa – *20 de ani de cercetări preistorice în Franţa*.

În perioada 19-24 octombrie 1981 a avut loc, la Ciudad de Mexico, cel de al X-lea Congres Internaţional de Ştiinţe Pre- şi Protoistorice, prezidat de arheologul Joachim García-Bárcena.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

La acesta la care am fost singurul reprezentant din partea României şi am susținut o comunicare referitoare la noi date pentru epoca fierului din spațiul carpato-dunăreano-pontic, apărută în *Actele* congresului[17].

Manifestarea a avut nouă secțiuni, respectiv de metodologie, paleolitic inferior, paleolitic mijlociu, neolitic, epocile aramei şi a bronzului, epoca fierului şi epoca marilor migrații.

La metodologie am reținut comunicarea *Tehnici de datare în paleolitic*. La aceasta se adaugă o broşură cu tema *Date şi metode matematice în arheologie*.

În afara şedințelor de comunicări, în programul congresului a fost înscrisă şi o vizită la Muzeul de Antropologie, unul din cele mai mari şi mai bine organizate din lume, în care la parter sunt prezentate civilizațiile precolumbiene, iar la etaj supraviețuirile lor la populațiile indiene actuale din America Centrală. De asemenea, s-au vizitat şi ruinele Templului Mare (Templo Major), datat între 1325 şi 1520, din locul Tenochtitlan, de pe teritoriul oraşului Ciudad de Mexico. Ruinele acestea – bine restaurate şi conservate – care aparțin principalului templu mexican, au fost cercetate în mai multe rânduri, deosebindu-se şapte etape, cu subfaze de construcții pe locul respectiv.

În afară de acestea, s-a vizitat şi marea rezervație arheologică de la Teotihuacan, situată la circa 50 km nord-est de Ciudad de Mexico, una din cele mai importante din America Centrală, din care se remarcă templul consacrat lui Quetzalcoatl (şarpe cu pene) şi îndeosebi Piramidele Soarelui şi Lunii. Acestea din urmă, spre deosebire de cele din Egipt, sunt mai noi, datând din secolele II-VI d.Hr. şi nu au fost construite pentru a fi morminte de conducători, ci pentru a susține, la partea lor superioară, temple. Acestor două piramide li se adaugă altele mai mici, de o parte şi de alta a „Drumului morții", lung de cca. 2 km. Obiectele şi picturile – descoperite cu prilejul săpăturilor arheologice – pot fi admirate atât în muzeul din incinta rezervației arheologice de la Teotihuacan, cât mai ales în marea sală Teotihuacan de la Muzeul Național de Antropologie din Ciudad de Mexico, în care se află şi statuia enormă a zeiței apelor Chalchitlicue, dintr-un monolit în greutate de 57 de tone, descoperită sub Piramida Lunii.

Despre acest congres am publicat două articole, unul intitulat *Al X-lea Congres Internațional de Ştiințe Pre- şi Protoistorice*, AŞUI, 20, 1983,

[17] M. Petrescu-Dîmbovița, *Nouvelles données sur le premier âge du fer dans l'espace carpato-ponto-danubien*, în *Union Internacional de Ciencias Prehistoricas y Protohistoricas, X Congresso (Ciudad de Mexico, 19-24 octobre 1981), Actes*, Mexico, 1982, p. 316-332.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

p. 609-610, şi al doilea – de mai mare întindere – cu titlul *Unele probleme de arheologie în lumina celui de al X-lea Congres Internațional de Științe Pre- şi Protoistorice de la Ciudad de Mexico*, SAA, 1, 1983, p. 26-37.

Oraşul Ciudad de Mexico se află pe platoul Anahruac, la 2240 m altitudine, având peste 12 milioane de locuitori. Este un mare oraş modern, cu străzi largi, bulevarde, autostrăzi, supermagazine şi mari spații verzi.

Întemeiat în 1325 (sau 1245) de azteci, cu denumirea de Tenochtitlan, oraşul a fost distrus de Cortes, în 1521; după ce a fost reconstituit, a devenit – în 1824 – capitala Mexicului.

Oraşul are numeroase edificii oficiale şi istorice, muzee, monumente, construcții religioase, parcuri şi grădini, piețe, construcții sportive, spitale, precum şi ruine aztece. Se remarcă printr-o vegetație luxuriantă şi frumusețea somptuoaselor reşedințe cu un aspect de artă baroc şi suprabaroc, cu o înfățişare deosebită.

Dintre construcții, se remarcă următoarele: primăria, construită pe ruinele unui templu aztec, de stil baroc şi suprabaroc, care caracterizează arhitectura spaniolă din prima jumătate a secolului al XVIII-lea; Palatul Național, construit în 1692 pe ruinele palatului lui Montezuma, având deasupra intrării principale celebrul clopot al independenței; catedrala, din secolele XVI-XVII, în stil suprabaroc, considerată ca fiind cel mai important monument de arhitectură religioasă din America; universitatea, o realizare remarcabilă a arhitecturii mexicane moderne.

La acestea se adaugă muzeele, dintre care menționăm Muzeul de Artă Religioasă, cu picturi şi sculpturi, stofe, manuscrise, bijuterii ş.a., Muzeul Național de Artă Populară, precum şi Muzeul Național de Antropologie, cu numeroase colecții precolumbiene şi indiene.

Dintre sculpturile care împodobesc oraşul menționez Monumentul lui Cristofor Columb şi Coloana Independenței, de 36 m înălțime, având în partea de sus o Victorie înaripată, cu o coroană de lauri.

În legătură cu Ciudad de Mexico mai păstrez o amintire mai puțin plăcută, anume că în noaptea care a urmat după congres, la hotel – fiind în pat – am simțit un cutremur cu o intensitate mai mare, aşteptând cu emoție să înceteze.

Al XI-lea Congres Internațional de Științe Pre- şi Protoistorice de la Mainz, din 30 august-5 septembrie 1987, s-a desfăşurat sub preşedenția prof. dr. Kurt Böhmer şi a secretarului general prof. dr. Konrad Weidemar.

La acesta au participat cca. 1000 de specialişti din 51 de țări, inclusiv din Africa şi China. Din România au fost şapte delegați, respectiv şase din Iaşi şi unul din Piatra-Neamț.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cu ocazia acestei manifestări au fost organizate două expoziții, dintre care una de cărți arheologice şi o alta de care cu patru roți din Hallstatt, ambele deschise la Muzeul Central Romano-German. Au mai fost organizate şi o expoziție internațională referitoare la pictura etruscilor în desenele secolului al XIX-lea, precum şi alte două expoziții la Muzeul Land-ului Renano-Palatinat.

Deschiderea congresului a avut loc în marea sală a Palatului Electoratului.

Pentru prima dată s-au separat conferințele generale de cele obişnuite. Conferințele generale, care au durat două zile, au fost susținute în marea sală a Palatului Electoratului, iar cele obişnuite, în două zile şi jumătate, în diferite încăperi ale universității.

În cele zece conferințe generale s-au susținut diferite teme din Europa, America, Africa şi Asia, însoțite de multe proiecții şi discuții ample.

În ceea ce priveşte comunicările obişnuite, în număr de peste 500, acestea au fost repartizate în următoarele zece secții: 1) Paleolitic; 2) Neolitic; 3) Epoca bronzului; 4) Epoca fierului; 5) Evul Mediu; 6) Paleolitic, Neolitic, Calcolitic, Epocile bronzului şi fierului şi Evul Mediu în Asia; 7) Civilizațiile Pre- şi Protoistorice în Africa; 8) Civilizațiile Pre- şi Protoistorice în America Centrală şi Latină; 9) Metodele ştiințifice în arheologie şi 10) Metodologia şi istoria cercetării.

Arheologii români au susținut şapte comunicării obişnuite (subsemnatul, Silvia Teodor, Silviu Sanie, Ion Ioniță, Vasile Ursachi, Marius Alexianu, Dan Gh. Teodor, Virgil Mihăilescu-Bîrliba). În afară de acestea, a mai fost citită comunicarea lui Petre Roman referitoare la noile descoperiri de ateliere de olărie din secolele IV-IX, precum şi clasificarea lor. De asemenea, cu acordul organizatorilor congresului au fost predate pentru a fi incluse în actele sale alte patru comunicări, aparținându-le lui Vasile Chirica, Petre Roman, M. Rusu şi Ioan Németi.

Personal, la acest congres am susținut comunicarea *Unele probleme ale civilizației Cucuteni în lumina cercetărilor interdisciplinare*.

Tot cu prilejul acestuia au mai avut loc două şedințe ale Consiliului Permanent al Uniunii Internaționale de Ştiințe Pre- şi Protoistorice la Palatul Electoratului, la care am participat. De asemenea, s-au efectuat zece excursii la situri arheologice şi monumente istorice din epocile romană şi medievală, precum şi vizite la catedrala din secolele XI-XII şi la muzeele din Mainz.

În încheierea manifestării, noul preşedinte al congresului, prof. dr. Bohuslav Chropovský, a rostit o scurtă alocuțiune, invitându-i pe cei prezenți la Congresul al XII-lea, din 1991, de la Bratislava.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Oraşul Mainz este capitala land-ului Renano-Palatinat, de pe malul stâng al Rinului, şi are aproape 200.000 de locuitori. În afară de catedrala în stil romanic din secolul al XIII-lea, pe care am văzut-o pe dinafară, în oraş există şi două muzee importante, pe care le-am vizitat.

Primul este Muzeul Central Romano-German, în care am vizitat Secția Romană din Palatul Electoratului, cu vestigii din secolul I î.Hr. - III d.Hr., provenind din regiune, Italia şi din provinciile din sudul şi estul Imperiului. Tot la această secție am luat cunoştință de migăloasa reconstituire – sub conducerea dr. Olaf Höckmann – din mii de bucăți de lemn, a unei corăbii romane, descoperită la Mainz, cu prilejul construcției hotelului Hilton, la 7 m adâncime, într-o depunere cu multă ceramică din secolul al IV-lea d.Hr.

Al doilea este Muzeul Gutenberg, de importanță mondială, înființat în 1900 şi instalat într-o clădire modernă, cu începere din 1962. Gutenberg, tipograf german, inventatorul tiparului cu litere mobile de metal la Strasbourg, a trăit şi lucrat mai ales la Mainz, în secolul al XV-lea.

La parterul acestui muzeu este o sală de conferințe, în care se prezintă filmul Gutenberg în 11 limbi. Ceva mai sus de parter este reprezentată evoluția atelierelor de tipografie, de la acela reconstituit a lui Gutenberg, în care pot fi imprimate pagini şi astăzi, până la maşinile de tipărit. La primul etaj sunt expuse tipărituri de la cele mai vechi din Mainz şi – în continuare – din secolele XVI-XIX, arte grafice, cărți pentru copii, litografii vechi, maşini de imprimat şi – într-un spațiu special – celebra Biblie a lui Gutenberg din 1455, cu 42 de linii, precum şi evoluția legăturilor de cărți.

La etajul al doilea este ilustrată istoria scrisului, de la babilonieni şi egipteni la greci şi romani, precum şi arta scrisului din mănăstiri.

Tot la acelaşi etaj se află colecția est-asiatică, cu tipărituri chineze, japoneze şi coreene, evoluția istoriei hârtiei, unele din cele mai frumoase cărți apărute în secolul al XX-lea în Germania şi alte țări.

De acest frumos oraş mă leagă şi amintirile în legătură cu dr. Karl Walti, pe care l-am cunoscut atunci şi cu care am fost în cele mai bune relații până în prezent. Îi sunt recunoscător, împreună cu familia, pentru bunăvoința de a ne ajuta în perioada comunistă.

Congresul al XII-lea, din 1-7 septembrie 1991, de la Bratislava, având ca preşedinte pe prof. dr. Bohuslav Chropovský, a avut 12 secții: metodologie; metode ştiințifice în arheologie; paleolitic; epipaleolitic şi mezolitic în Europa; neoliticul superior, eneoliticul (epoca aramei); epoca bronzului în Europa; neoliticul în Asia Anterioară şi Europa; epoca fierului în Europa; epoca romană;

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

regiunea mediteraneană; arheologie, istorie, economie; ecologie; popularea Africii, Asiei şi Australiei şi popularea Americii.

La secția metodologie am reținut comunicările: *Argumente pentru o etnoarheologie*; *Timpul şi spațiul în cercetarea arheologică*; *Posibilitatea de interpretare a descompunerii scheletelor în arheologie*; *Explorarea surselor de sare din sud-estul României*; *Datarea prin termoluminiscență a siturilor preistorice în bazinul carpatic*; *Metode geofizice în arheologie şi prospecția aeriană*; *Metode statistice aplicabile în studiul țesuturilor protoistorice*.

Am susținut, la secția VI, comunicarea *Câteva considerații privind civilizația Cucuteni în context est şi sud-est european*.

Oraşul Bratislava, capitala Slovaciei, este un centru comercial, industrial şi cultural pe Dunăre, cu o populație de peste 440.000 de locuitori, situat între Carpații Mici şi Dunăre, cu monumente istorice şi construcții moderne. Pe acest loc – cu descoperiri din preistorie, epoca romană şi epoca migrațiilor – s-au aşezat triburi slave, prezente din secolul al VI-lea, care s-au unit în secolul al IX-lea, formând Moravia Mare. După invazia tătarilor de la începutul secolului al XIII-lea, a obținut privilegiul de oraş liber şi apoi de oraş regal, prin bula de aur a regelui Andrei III. În anul 1467 Matei Corvin a fondat Academia Istropolitană. După dominația dinastiei Jagelonilor, oraşul s-a aflat – din 1491 – sub dominația Habsburgilor. În secolul al XVI-lea oraşul a fost ocupat de mai multe ori de către turci. A devenit apoi oraş de încoronare şi sediul Dietei ungare şi al activităților administrative, precum şi al mişcării Renaşterii naționale slovace. În 1919 a devenit capitala Slovaciei, centru politic, economic, cultural şi social, dezvoltându-se în continuare.

Impresionează astăzi prin frumusețea vestigiilor în stilurile gotic, baroc şi ale Renaşterii, ca şi prin edificiile moderne şi noile cartiere de locuit. Dintre monumentele de arhitectură, impresionează – în primul rând – castelul, construit la 1287, cu partea centrală ridicată între 1423 şi 1500. În 1811 a suferit un incendiu şi apoi, după cel de al doilea război mondial, a fost reconstruit sub forma actuală. Urmează apoi vechea primărie a oraşului, în stilurile gotic şi baroc din secolele XIII-XVI, cu turn şi curții remarcabile, cuprinzând astăzi colecțiile Muzeului Municipal, Arhivele cu documente referitoare la insurecția slovacă din 1848. La acestea se adaugă: Fântâna Roland, din 1572, în fața castelului; Fântâna lui Ganymede, din fața Teatrului Național; Fântâna lui Triton şi Nimfă, din secolul XIX; bisericile din piatră, în frunte cu catedrala Sf. Martin, construită din 1221, în stil gotic, în care au fost încoronați zece regi şi opt regine.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În ceea ce priveşte muzeele, cel mai important este Muzeul Naţional Slovac, înfiinţat în anul 1923, cu exponate din domeniile ştiinţelor naturale şi istoriei. Urmează apoi Galeria Naţională Slovacă, Muzeul oraşului Bratislava, cu o expoziţie de arme, ş.a.

La Congresul al XIII-lea din 1996, de la Forli, din Italia, nu am participat, ca şi la cel următor, din 2001, de la Liège, din Belgia.

2. La Congrese Internaţionale de Ştiinţe Istorice

Am participat la două Congrese Internaţionale de Ştiinţe Istorice, dintre care unul – al XV-lea – la Bucureşti, în perioada 10-17 august 1980, şi al doilea – al XVI-lea – la Stuttgart, în perioada 25 august - 1 septembrie 1985.

În ceea ce priveşte congresul de la Bucureşti, deschis prin conferinţa *Europa de Est, arie de convergenţă a civilizaţiilor*, susţinută de acad. Emil Condurachi şi prof. dr. Răzvan Teodorescu, în legătură cu care am intervenit la discuţii, susţinând că populaţiile neo-eneolitice din spaţiul carpato-dunăreano-pontic, ca şi acelea de la sud – din Balcani – şi de la est – până la Nipru – nu s-au mulţumit de a primi în mod pasiv elemente de cultură materială şi de viaţă spirituală, cu scopul de a le transmite spre nord, ci – din contra – au asimilat aceste elemente de o manieră creatoare, ajungând la creaţii locale, specifice şi originale. Din toate datele, rezultă că în neo-eneoliticul din acest spaţiu fondul local s-a interferat cu elemente sud-est europene, la care s-au adăugat şi altele, est- şi central-europene, conducând la sinteze originale, ilustrate prin diferite complexe din spaţiul respectiv.

În ceea ce priveşte lucrările congresului de la Stuttgart, acestea sunt cuprinse în trei volume cu mari teme, respectiv: Oceanul Indian; Imaginea altuia: Străinii migratori, marginali; Rezistenţa contra fascismului, nazismului şi militarismului japonez; Metodologie; Arheologie şi istorie; Film şi istorie; Max Weber şi metodologia istoriei. Au fost şi mai multe secţiuni cronologice, respectiv antichitate şi evul mediu, perioada modernă şi contemporană, la care se adaugă mesele rotunde, organismele afiliate şi comisiile interne.

Personal nu am susţinut nici o comunicare. Am scris însă articolul *Probleme metodologice de arheologie şi istorie la cel de al XVI-lea Congres Internaţional de Ştiinţe Istorice de la Stuttgart*, apărut în *Forum*, 28, 1996, 1, p. 61-66.

Oraşul Stuttgart, gazda congresului, este capitala landului Baden-Würtemberg din sud-vestul Germaniei; se află pe râul Neckar şi are aproape 600.000 de locuitori. Este un centru important industrial (automobile şi electronică), cultural şi turistic, al doilea în Germania în

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

exporturi, cu o frumoasă poziție naturală, cu păduri în apropiere, precum şi cu multe izvoare de ape minerale. Din punct de vedere cultural, se remarcă prin baletul renumit şi orchestra de cameră, numărul mare de edituri şi de muzee, galerii, dintre care menționăm Muzeul Germanilor din Basarabia, creat în 1952; Muzeul Landului Würtemberg, cu piese din epoca romană şi din evul mediu; Muzeul de Stat de Etnografie Linden, creat în 1884, cu piese din Oceania, Africa, Asia şi America, precum şi galeriile de stat, cu picturi de Rubens, Rembrandt, Manet, Renoir, Picasso, Dali ş.a.; galeria oraşului Stuttgart, cu colecțiile de pictură, grafică şi plastică din secolele XIX şi XX ş.a. La acestea se adaugă *Lapidarium*-ul oraşului Stuttgart, cu pietre cu inscripții şi piese de arhitectură.

De asemenea, prezintă interes bazilicile din evul mediu, Palatul Wilhelm, din secolul al XIX-lea, Grădina Zoologică şi Botanică „Wilhelma", din aceeaşi vreme.

3. La Congrese Internaționale de Studii Sud-Est Europene

O altă serie de congrese internaționale la care am luat parte, au fost cele de studii sud-est europene. Primul la care am participat, susținând comunicarea *Câteva probleme ale sincronizării civilizației Cucuteni în lumina recentelor cercetări*, a fost cel de-al II-lea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene de la Atena, din 7-13 mai 1970. Comunicarea a fost publicată în volumul *Actes du IIe Congrès International des Études Sud-Est Européenes*, tome II, Histoire, Athènes, 1972, p. 95-108. În volum sunt cuprinse comunicările din domeniul istoriei, respectiv tema cadru 1, referitoare la cronologia pre- şi protoistorică a sud-estului european, bazele egeene şi anatoliene – la care a fost cuprinsă şi comunicarea noastră – precum şi cele trei co-rapoarte, ale lui M. Garašanin (cronologia preistorică a sud-estului european), Vladimir Dumitrescu (unele aspecte ale sincronismelor culturilor neo-eneolitice şi ale perioadei de tranziție la epoca bronzului în Europa Sud-Estică şi lumea egeo-anatoliană) şi N. Platon (cronologia preistorică a sud-estului european: Egeea). La tema cadru 2, despre oraşul şi satul în sud-estul Europei din antichitate până la sfârşitul secolului al XIX-lea, au fost incluse patru rapoarte şi 46 de comunicări privitoare la aspecte sociale, economice şi culturale, tratate de autori din diferite țări ale Europei, inclusiv din România.

În poziția mea de jumătate de grec – după mamă, înțelegând şi câte ceva în limba neogreacă, datorită convorbirilor mamei cu părinții, sora şi mătuşa sa – m-am simțit foarte bine la Atena, capitala Greciei moderne, cu o populație de peste două milioane de locuitori. Climatul foarte dulce iarna şi temperat vara, cu seri de o răcoare delicioasă, face

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

viața foarte plăcută în acest mare oraş cu numeroase monumente antice şi bizantine, precum şi cu construcții moderne, străzi largi, cu ape abundente şi cu mijloace de comunicație perfecte. La acestea se adaugă bogăția muzeelor, cu piese de o deosebită valoare artistică, considerate capodopere ale artei antice şi bizantine.

Cum era şi firesc, atenția mi-a fost atrasă încă de la început de Acropole, cu celebrele sale monumente antice, respectiv: Propileele, monumentala intrare; templul Atenei Nike, în stil ionic, în amintirea victoriei grecilor asupra perşilor; Parthenonul, considerat ca cel mai perfect monument al artei greceşti, început în jur de 447 î.Hr. şi terminat după nouă ani, opera arhitecților Ictinos şi Kallicrates şi a sculptorului Fidias, transformat – în secolul al V-lea d.Hr. – în biserică creştină şi mai târziu în moschee, ale cărui sculpturi – în majoritate – se află astăzi la British Museum din Londra, ajunse acolo datorită Lordului Elgin, fost ambasador la Constantinopole; Erechteionul, templul Atenei şi al lui Poseidon, o capodoperă a stilului ionic din secolul V î.Hr., cu faimosul portic cu *korai*, numit şi porticul cariatidelor, aflat pe locul unde – după legendă – ar fi fost mormântul lui Cecrops, regele Atenei; sanctuarul Artemisei Brauronia, zeitate adorată de familie şi de tinerele fete.

La acestea se adaugă monumentele de la poalele Acropolei, respectiv: Teatrul Odeon, construit în secolul I d.Hr., pentru 5000 de spectatori; sanctuarul lui Asklepios (Esculap), zeul medicinii, şi al fiicei Hygia; porticul lui Eumene, din secolul II d.Hr.; Teatrul lui Dionysos, din secolul V î.Hr., pentru 11.000 de persoane, unul din cele mai mari şi mai frumoase teatre din toată Grecia. La nord de Acropole se află: vechea agoră, cu templul lui Hephaistos (Thesion); *tholos*, o construcție rotundă din secolul V î.Hr.; porticul lui Attalos, regele Pergamului, în amintirea studiilor sale de la Atena: alte monumente din Forumul lui Caesar şi Augustus şi din zona Olympion.

Din 1878 datează muzeul de pe Acropole, cu piese obținute prin săpăturile arheologice din anii 1885 şi 1889, muzeu unic pentru cunoaşterea artei antice, cu săli consacrate artei arhaice şi perioadelor elenică, clasică, elenistică şi romană.

Interes prezintă şi cele câteva biserici bizantine din Atena, de dimensiuni modeste, nereprezentative însă pentru arta şi arhitectura bizantină, în contrast evident cu arta antică.

Dintre celelalte muzee din Atena, pe primul loc se situează Muzeul Național de Arheologie, unul din cele mai bogate din lume în domeniul plasticii antice. Aici am admirat antichitățile miceniene şi sculptura greacă clasică, din secolele V şi IV î.Hr., precum şi ceramică greacă din toate epocile, colecție considerată ca fiind cea mai bogată din lume.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Nu mai puțin interes prezintă şi Muzeul Numismatic, cu 200.000 de piese; Muzeul Bizanțului, cu picturi şi sculpturi bizantine; Muzeul Benachis, cu costume tradiționale regionale şi cu două săli consacrate Lordului Byron şi omului politic Elefterios Venizelos; Muzeul Național de Istorie şi Arheologie, cu o faimoasă colecție a împăraților bizantini şi obiecte din secolele XVII-XIX; precum şi Pinacoteca, cu opere ale pictorilor străini şi greci.

De asemenea, am participat şi la al VI-lea Congres Internațional de Ştiințe Sud-Est Europene, care a avut loc în perioada 30 august - 5 septembrie 1989 la Sofia, la care am susținut comunicarea *Unele probleme privind aşezările civilizației Cucuteni şi raporturile lor cu Sud-Estul Europei*, alături de altele, privitoare la neoliticul balcanic ca epocă istorică (Henrieta Todorova), cultura Cernavoda III: un fenomen cultural Sud-Est european (Petre Roman), cronologia sfârşitului epocii bronzului şi începutul epocii fierului la Dunărea de Jos (Attila László), morminte bogate tracice (Mieszyslaw Domaradzki) şi altele (prezente în volumul *Sixième Congrès International d'Études du Sud-Est Européen, Sofia, 30 août - 5 septembre 1989, Des communications. Histoire*, 1, Sofia, 1989, p. 5 (Eugen Comşa), p. 8-9 (Henrieta Todorova), p. 7 (Petre Roman), p. 14 (Attila László), p. 26-27 (Mieszyslaw Domaradzki).

La Sofia – capitala Bulgariei –, situată într-o câmpie de la poalele munților Vitoša şi Lyulu, cu o populație de aproape două milioane de locuitori, m-am simțit ca acasă, datorită legăturilor strânse de colaborare şi de prietenie cu arheologii bulgari, mai de mult cu V. Mikov, şi mai recent cu Al. Fol, care au fost de mai multe ori în România.

Cu prilejul congresului am avut posibilitatea de a vizita unele monumente istorice şi de arhitectură de artă medievală, precum şi câteva muzee, îndeosebi de arheologie şi istorie. Dintre monumente, menționez – în primul rând – Catedrala Alexander Nevski, construită între anii 1902 şi 1914, în stil neo-bizantin, una din bisericile cele mai frumoase şi importante din Peninsula Balcanică, în cripta căreia sunt icoane şi fresce medievale din secolele XII-XV, de influențe bizantină, şi apoi din epoca Renaşterii bulgare, caracterizată printr-o concepție realistă şi mai umană a imaginilor, vechi manuscrise, reprezentând diferite copii ale Evangheliilor, stampe, frumoase vase rituale din secolele XVIII-XIX, îmbrăcăminte rituală, executată cu măiestrie, precum şi două celebre tezaure cu piese de aur, respectiv de la Vîlci Trîn, din secolul VIII î.Hr., şi de la Panagiurište, din secolul III î.Hr. De asemenea, prezintă un deosebit interes şi biserica Sf. Petka Samardjüska.

Dintre muzee, s-au vizitat Muzeul Național de Istorie, cu exponate din cele mai vechi timpuri până în secolul al XIX-lea şi Muzeul

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Național de Istorie Militară, cu piese de la formarea statului bulgar până în epoca contemporană.

4. La Congrese și Simpozioane Internaționale de Tracologie

La manifestările științifice internaționale prezentate se adaugă un număr de Congrese şi Simpozioane de Tracologie, la care am luat parte.

Astfel, am participat la cel de al II-lea Congres Internațional de Tracologie, din 4-10 septembrie 1976, de la Bucureşti, prezidat de prof. dr. Radu Vulpe, unde am susținut comunicarea *Contribuția cercetărilor arheologice la istoria tracilor nord-dunăreni (epoca bronzului şi începutul epocii fierului)*, publicată în *Actes du IIe Congrès International de Thracologie, I, Histoire et archéologie*, Bucureşti, 1980, p. 165-180, alături de alte comunicări privitoare la problema indo-europenizării spațiului carpato-dunărean (Eugen Comşa), marile perioade ale istoriei tracilor (Al. Fol), tracii şi lumea Mediteranei (Kurt Horedt), tezaurul de la Borovo (D. Ivanov) ş.a.

Apoi, am participat la cel de al III-lea Congres Internațional de Tracologie de la Viena, din 2-6 iunie 1980 – organizat în onoarea lui W. Tomaschek –, unde am susținut comunicarea *Problema sincronizării depozitelor de bronzuri cu culturile contemporane din spațiul carpato-dunăreano-pontic*, apărută în primul volum al acestui congres, care a cuprins comunicările din şedințele plenare de preistorie, lingvistică, onomastică şi de moştenire culturală, de etnografie şi de antropologie. Cu acest prilej s-a scos în evidență, încă o dată, importanța excepțională a necropolei eneolitice de la Varna, care atestă un artizanat foarte dezvoltat şi schimburi intense cu țările mediteraneene. În acelaşi timp, s-a subliniat importanța ritualului funerar, prin care se atestă o pătură socială superioară, a cărui origine este în regiunea din stepele nord-pontice şi nu dinspre sud. Apoi a fost susținută apartenența indo-europeană a purtătorilor civilizației eneolitice din necropola de la Varna. În această privință – după părerea autorului descoperirilor – primele contacte ale populației din spațiul carpato-dunăreano-pontic cu populațiile indo-europene datează din eneolitic, respectiv din vremea culturii Cucuteni. Lingviştii preferă să accepte limite cronologice mai largi şi datările lungi ale procesului etnocultural pentru această epocă, pentru care utilizează metoda reconstituirii, verificată cu ajutorul istoriei limbilor.

Viena, capitala Austriei, pe Dunăre, reşedință imperială, cu peste 1,5 milioane locuitori, este un mare oraş modern, un important centru cultural şi comercial din centrul Europei, cu numeroase edificii istorice şi biserici impunătoare, muzee, monumente, gazdă a congreselor internaționale şi, în plus, metropolă mondială a muzicii, pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

care am dorit mult să îl cunosc, ceea ce nu am reuşit decât în parte, cu ocazia acestui congres.

În primul rând impresionează palatele imperiale: Belvedere, fostă reşedință de vară sub trei împărați; Schönbrunn, considerat „Versailles vienez", reşedința preferată a împăratului romano-german şi mai târziu austriac, unde şi-a avut cartierul general Napoleon I şi apoi a locuit unicul său fiu, rege al Romei; palatul Hofburg, cu apartamente imperiale.

De asemenea, prezintă interes şi catedrala gotică Sf. Ştefan, pe care am văzut-o numai pe dinafară.

Catedrala, cu peste 600 de ani vechime, cu un turn înalt de 137 m şi cu altar în stil baroc, este cel mai important edificiu gotică din Austria şi Karlskirche. A fost construită în 1766, de către arhitectul Johann Bernhard Fischer; se remarcă prin cele două cupole şi cele două coloane din fața bisericii, cu statui umane la partea superioară.

În afară de acestea, sunt importante următoarele clădiri: parlamentul, construit de un arhitect danez între 1873 şi 1883, având în față Fântâna Atenei şi lateral busturile întemeietorilor Republicii Austriece; universitatea, din 1365, reconstruită între anii 1873 şi 1883, având în curtea centrală monumentele profesorilor renumiți; primăria, în stil neogotic, în parcul căreia se aflau busturile pictorului F.G. Woldnuilles şi ale compozitorilor J. Strauss şi J. Lanner, precum şi Fântâna lui Mozart, realizată în 1905, reprezentând pe Tamina şi Tamino din *Flautul fermecat*.

Un loc important în Viena, capitala mondială a muzicii, îl ocupă – fără îndoială – centrul, ce menține mereu trează amintirea compozitorilor prin case memoriale, muzee, statui şi busturi (W.A. Mozart, Fr. Schubert, J. Haydn, L. von Beethoven, J. Strauss, J. Brahms şi A. Bruckner).

În fine, o importanță deosebită o prezintă şi numeroasele muzee, dintre care am vizitat Muzeul de Artă (*Kunsthistorisches Museum*), cu colecții de artă egipteană, antică, plastică, meşteşuguri artistice şi cu un cabinet numismatic. O parte din colecții se află la noul Hofburg, respectiv reliefurile de la Efes, arme şi instrumente pentru artă, precum şi la cele două palate Belvedere, unde sunt Muzeul Baroc şi Galeriile de Artă din secolele XIX-XX, cu opere ale lui G. Klimt, O. Kohaka ş.a. În colecțiile Muzeului de Artă se află opere ale lui Velasquez, Rembrandt, Rubens, Breughel, Tizian, Tintoretto şi Rafael.

Alte piese valoroase sunt în Muzeul de Artă Religioasă, Muzeul Efes-ului, Muzeul de Etnografie, Muzeul de Orfevrărie, Muzeul de Istorie al oraşului Viena ş.a.

Ultimul Congres Internațional de Tracologie la care am participat a fost cel de al VII-lea, din 20-26 mai 1996, de la Constanța-

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Mangalia-Tulcea. Cu acest prilej, la secția a 4-a, cu tema *Civilizația pretracică și traco-geto-dacică*, am susținut comunicarea *Unele probleme privind metalurgia bronzului în opera lui Vasile Pârvan*, apărută în vol. *The Thracian World at the Crossroads of Civilizations*, I, Bucureşti, 1997, p. 479-486.

În afară de cele trei Congrese Internaționale de Tracologie, am participat cu comunicări şi la unele Simpozioane Internaționale de Tracologie, organizate de Fundația Europeană Drăgan şi Centrul European de Studii Tracice, precum şi la Simpozioanele de Tracologie, organizate de către Institutul Român de Tracologie din Bucureşti.

Astfel, la cel de al III-lea Simpozion Internațional de Tracologie, din 16-19 noiembrie 1981, de la Palma de Mallorca, organizat de Fundația Europeană Drăgan, am susținut comunicarea *Popoare şi civilizații în spațiul carpato-dunăreano-pontic în epoca metalelor*, tipărită în Actele acestui simpozion din 1982 (*Actes du Troisième Symposium International de Thracologie*, *Palma de Mallorca, 16-19 november 1981*, Roma, p. 197-221).

Palma de Mallorca, capitala celei mai mari dintre cele patru insule Baleare din Mediterana Occidentală, cu o populație de peste 300.000 de locuitori, este un foarte important centru turistic al Spaniei, cu monumente medievale şi construcții moderne, muzee, bulevarde largi, plaje maritime, remarcabile prin cantitatea şi calitatea lor. Datorită largii ospitalități a Fundației Europene Drăgan, pe lângă participarea la şedințele de comunicări ale Simpozionului, am putut vedea şi monumentele acestui oraş, în primul rând celebra catedrală în stil gotic din secolele XIII-XVI, din piatră cu un strat aurit, cu fațada principală reconstruită în secolul al XIX-lea şi în interior cu trei naosuri şi o capelă regală cu un altar în centru, bogat împodobit. În apropiere se află Almudaina, vechiul palat al regilor din Mallorca, cu o arhitectură gotică originală şi frumoasă, cu unele elemente arabe şi romane.

Dintre alte monumente medievale, văzute pe dinafară, menționez Mănăstirea Sf. Francisc, o bijuterie artistică gotică din secolul al XIII-lea şi Lonya, vechea bursă, tot în stil gotic, din secolul al XV-lea, în care se află tezaurul Muzeului Provincial, precum şi Primăria din secolul al XV-lea, cu o fațadă din secolul al XIV-lea, în stil renascentist, cu unele elemente ale stilului baroc.

Nu pot încheia această succintă prezentare a oraşului Palma de Mallorca fără să menționez frumoasele bulevarde din centrul oraşului şi de lângă mare, cu palmieri pe margine, de-a lungul cărora sunt tot felul de magazine, cafenele, baruri, agenții de voiaj ş.a.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

La cel de al VI-lea Simpozion Internațional de Tracologie, din 11-13 mai 1989, de la Florența, organizat de aceeaşi Fundație Europeană Drăgan, am susținut comunicarea *Câteva considerații privind raporturile tracilor din spațiul carpato-dunăreano-pontic cu Nordul Italiei la sfârşitul epocii bronzului şi începutul Hallstattului*, tipărită de organizatori în vol. *VI^a Sympozium Internazionale di Thracologia, Firenze, 11-13 magio 1989*, Roma, 1993, p. 281-298.

De Florența, oraşul florilor, capitala Toscanei, sunt foarte legat, în calitatea – din 1964 – de membru al Institutului Italian de Pre- şi Protoistorie din acest oraş, condus de prof. Paolo Graziosi, reputat specialist în arheologie, care a fost şi în România, unde – printre alte oraşe – a fost şi la Iaşi. Cu prilejul vizitei la Iaşi, a fost – împreună cu mine şi dr. Anton Nițu – şi la Cucuteni, în perioada când conduceam săpăturile arheologice din această importantă stațiune arheologică, interesându-l îndeaproape rezultatele obținute. Îmi amintesc totdeauna de această vizită la Iaşi şi Cucuteni a acestui distins profesor şi om de cultură italian, cu care am avut legături până la sfârşitul vieții sale. În acelaşi timp, îmi amintesc de frumosul oraş Florența cu multe palate medievale (Pitti, Medici, Antella ş.a.), biserici (catedralele Sf. Maria del Fiore, Sf. Trinita, Sf. Cruce ş.a.), dintre care unele decorate cu picturi şi sculpturi de Fra Angelico, L. Ghiberti, D. Ghirlandaio, B. Gozzoli, B. Michelangelo ş.a., multe muzee foarte bogate (Muzeul Arheologic, muzeele din Palatul Pitti, Galeria Academiei ş.a.), precum şi cu bulevarde largi cu arbori pe margine ş.a.

La cel de al VI-lea Congres Internațional de Tracologie şi al VII-lea Simpozion de Studii Tracice, din 24-28 martie 1992, de la Palma de Mallorca, organizate tot de Fundația Europeană Drăgan, am prezentat comunicarea *Unele probleme privind relațiile civilizațiilor Europei răsăritene, centrale şi occidentale în cursul epocilor bronzului şi Hallstattului*, care a fost tipărită în volumul *Europa Indo-Europea, Palma de Mallorca, 24-28 marzo 1992*, Roma, 1994, p. 47-60.

*

În afară de Congresele şi Simpozioanele Internaționale de Tracologie, am participat şi la Simpozioanele de Tracologie organizate de Institutul Român de Tracologie din Bucureşti. Primul la care am participat a fost cel de al XII-lea Simpozion de Tracologie, din septembrie 1989, de la Tulcea, organizat în colaborare cu alte institute din Bucureşti şi Tulcea, unde am susținut comunicarea *Unele considerații cu privire la brățările şi verigile de picior de bronz din*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Dobrogea, rezumatul acesteia fiind tipărit în volumul *Symposia Thracologica*, 7, p. 269-270.

Am trimis o comunicare la cel de-al XIII-lea Simpozion, de la Satu Mare şi Carei, din septembrie 1990, cu tema *Problema raporturilor tracilor din spaţiul carpato-dunăreano-pontic cu nordul Italiei la sfârşitul epocii bronzului şi Hallstattul timpuriu*, tipărită – în rezumat – în *Symposia Thracologica*, 8, Satu Mare - Carei, 1990, p. 136-137.

Am fost prezent la cel de al XIV-lea Simpozion de Tracologie, organizat la Băile Herculane, în septembrie 1992, unde am susţinut – la secţia privind raporturile traco-illirice în prima epocă a fierului – comunicarea *Semnificaţia unor verigi de picior de bronz hallstattiene din ariile civilizaţiilor tracice şi illirice*, al cărei rezumat a fost publicat în *Symposia Thracologica*, 9, 1992, p. 118.

5.Alte simpozioane şi manifestări ştiinţifice internaţionale

Printre primele simpozioane la care am participat cu comunicări se înscriu cele din aprilie 1967, de la Nitra, dedicat culturii Lengyel, şi din mai 1969, de la Sofia, cu tema *Etnogeneza popoarelor din Balcani*.

La Simpozionul Internaţional asupra Bronzului timpuriu în Europa, din 1-6 mai 1972, de la Verona - Lazise, organizat de Secţia de Preistorie a Muzeului Civic de Istorie Naturală din Verona, am participat împreună cu conf. dr. Marin Dinu şi regretaţii prof. dr. Vladimir Dumitrescu şi dr. Hortensia Dumitrescu.

Lucrările simpozionului au avut loc în apropiere de Verona, în oraşul Lazise, de pe malul de sud-est al lacului Garda, care – prin frumuseţile sale naturale şi unele monumente medievale – este considerat ca unul din cele mai pitoreşti şi mai interesante localităţi din zona acestui lac.

Personal am susţinut comunicarea *Civilizaţia Glina III în lumina noilor cercetări*, publicată în volumul *L'antica eta del bronzo în Europa*, Verona – Lazise - Trento, 1972. Despre acest simpozion am scris în *AIIAI*, 10, 1973, p. 643-645.

Membrii delegaţiei române au susţinut comunicări cuprinzând diferite probleme de arheologie, istorie şi numismatică. În cadrul discuţiilor s-a apreciat în mod special contribuţia cercetătorilor români, care au reuşit să sublinieze caracterul autohton al lumii tracice în spaţiul dintre Carpaţi şi Dunăre.

Cu prilejul acestui simpozion s-a organizat – la Lazise – o expoziţie temporară privitoare la preistoria regiunii lacului Garda şi s-a inaugurat, la Muzeul Civic de Istorie Naturală din Verona, o nouă sală, de preistorie regională.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

De asemenea, în timpul simpozionului au fost organizate deplasări la Verona, capitala provinciei Adigena, cu peste 250.000 de locuitori, unde s-au vizitat muzee (Muzeul Arheologic, Castelvechio, *Lapidarium*, numit şi Maffeiano), monumente istorice (teatrul şi amfiteatrul roman); catedrala şi bisericile Sf. Ştefan, Sf. Lorenzo şi Sf. Fermo; casa lui Romeo din drama lui Shakespeare; palatul Maffei, în stil baroc; grădina Gusti, din secolele XVII şi XVIII ş.a.

În afară de acestea, s-au mai vizitat unele locuri cu desene rupestre, precum şi palafitele din regiunea lacului Garda, dintre care o impresie deosebită au produs-o palafitele de la Ledro (1800-1000 î.Hr.). Aici, prin săpăturile efectuate timp de mai mulți ani de arheologii italieni, s-au dat la iveală aproximativ 10.000 de stâlpi susținători ai platformelor de lemn pentru locuințe. De asemenea, s-au vizitat şi descoperirile de stâlpi din turbăria de la Fiavé, din zona fostului lac Carere, din care s-au săpat circa 1000 m^2, dovedindu-se că platforma respectivă a durat până în a doua epocă a fierului.

O impresie excelentă a produs-o şi muzeul din Ledro, organizat în condiții moderne, permițând documentarea asupra descoperirilor arheologice din cuprinsul palafitei din această localitate.

La simpozionul *Săptămânile philippopolitane de istorie şi cultură tracă*, din 10-22 octombrie 1986, de la Plovdiv, am prezentat comunicarea *Primele etape ale etnogenezei tracilor din spațiul carpato-dunăreano-pontic*, tipărită în volumul *Pulpudeva*, 6, *Semaines philippopolitaines de l'histoire et de la culture thrace*, *Plovdiv, 10-22 octobre 1986*, Sofia, 1993, p. 125-135.

La Plovdiv, ca şi la Sofia, ne-am bucurat de aceeaşi ospitalitate, permițându-ne ca – în afară de participarea la lucrările seminarului – să cunoaştem unele monumente şi muzee din acest frumos oraş din sudul Bulgariei, la 126 km de Sofia, cu o populație de peste 360.000 locuitori, care – prin importanță – este al doilea din țara vecină, aflat pe marele drum ce leagă Europa de Asia. În primul rând ne-au atras atenția vestigiile din perioada antică ale vechiului Philippopolis, oraşul regelui Filip al II-lea al Macedoniei, din secolul al IV-lea î.Hr., oraşul cel mai important al Traciei de Sud, şi apoi vestigiile din perioada romană, respectiv din secolele II-IV d.Hr. (Amfitreatrul, Forumul, Circul, resturile de fortificații).

În evul mediu – când a fost sub stăpânirea bizantinilor şi turcilor, luând numele de Plovdiv în secolul XVII – oraşul a trecut prin mai multe jafuri şi incendii, după care s-a refăcut în epoca Deşteptării naționale din secolele XVIII-XIX, de când datează unele biserici şi case, care – prin frumusețea lor – îi atrag nu numai pe istorici, ci şi pe vizitatorii din întreaga lume.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Dintre muzeele acestui oraş am vizitat – cum era şi firesc – Muzeul Național de Arheologie, cu valoroase exponate din preistorie, epoca romană, epoca slavă şi epoca Regatului Bulgar. Despre celelalte muzee, în special de etnografie şi de arte frumoase, am fost informații că şi ele posedă piese de valoare, ca şi muzeul dedicat reputatului poet şi om politic francez Alfonse de Lamartine, care – în 1883 – a stat la Plovdiv.

Tot în 1992 a avut loc la Nessebăr, în Bulgaria, în perioada 28-30 iunie, un simpozion internațional cu tema *Mileniul al IV-lea î.Hr.*, la care au participat 30 de specialişti din Bulgaria, România, Republica Moldova, Ucraina, Germania şi Turcia. Din partea României, prof. dr. Attila László a susținut o comunicare referitoare la problema sincronismelor culturii Ariuşd, precum şi la evoluția acestui aspect în vremea corespunzătoare etapelor Cucuteni A, A-B şi B, Gumelnița, Cernavoda I, Tiszapolgár şi Bodrogkeresztúr. Au mai fost discutate unele aspecte ale culturii Cucuteni din punct de vedere etnoarheologic, paleobotanic, paleogeografic, petrografic, tehnologic şi paleoantropologic. Cu prilejul acestui simpozion s-au efectuat şi vizite la unele monumente istorice din Mesembria / Nessebăr, precum şi la *tell*-ul de la Kozarev, cu resturi ale culturilor Sava şi Varna.

Dintre aceste localități, un interes deosebit prezintă oraşul-muzeu Nessebăr, din estul Bulgariei, la 32 km de Burgas, situat într-o peninsulă stâncoasă, care pătrunde adânc în Marea Neagră, fiind legată de uscat printr-o limbă de pământ îngustă de 10 m şi lungă de 300 m. Oraşul, cu numeroase monumente din antichitate şi evul mediu, inclus în lista patrimoniului cultural şi natural mondial, a fost menționat pentru prima dată de Herodot, cu prilejul descrierii expediției lui Darius – regele perşilor – contra sciților, din 513 î.Hr. La sfârşitul secolului al VI-lea î.Hr., grecii au înființat aici o colonie, pe locul unei aşezări tracice, cunoscută sub numele de Mesambria şi mai târziu de Mesemvria, care a întreținut relații comerciale şi culturale cu Atena, precum şi cu alte oraşe greceşti de pe litoralul Mării Negre. Poziția strategică a oraşului i-a atras mai târziu pe romani, bizantini, bulgari, cruciați şi turci, de la care au rămas numeroase şi importante vestigii (incintă fortificată, din epocile greacă, romană şi paleocreştină; temple din perioada antică şi biserici din evul mediu, din care unele cu fresce din secolul al XVI-lea etc.).

La acestea se adaugă – pentru epoca modernă – mai multe case cu o arhitectură caracteristică din secolul al XIX-lea. Toate acestea atrag nu numai pe arheologi, ci şi pe numeroşi turişti, care admiră vestigiile trecutului, plaja primitoare şi pitorescul acestui oraş.

Mai menționăm că în perioada 3-6 decembrie 1990 a avut loc, la Berlin, o sesiune ocazionată de împlinirea a 100 de ani de la

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

încetarea din viață a lui Heinrich Schliemann. Aceasta a avut tema *Heinrich Schliemann – bazele și rezultatele arheologiei moderne* și a fost organizată de Institutul Central de Istorie Veche și Arheologie al Academiei de Științe din Berlin, avându-l în fruntea comitetului de organizare pe directorul instituției, prof. dr. Joachim Herrmann, secretar al Academiei de Științe din Berlin. Din România am fost singurul participant la celebrarea acestui precursor al arheologiei moderne, o mare personalitate a științei arheologiei mondiale, pentru care s-a creat un muzeu și un centru de cercetare la Ankershagen.

În comunicarea susținută am reliefat elemente de cultură materială și din domeniul vieții spirituale prin care se atestă legăturile culturii Cucuteni cu sud-estul Europei. Cu prilejul acestei sesiuni s-a organizat și o excursie în localitățile Mecklenburg, Fürstenberg, Neustrelitz și Ankershagen, toate în legătură strânsă cu unele etape din viața lui Heinrich Schliemann.

La această manifestare au participat 200 de invitați, din care 140 din Germania și 60 din diferite țări ale Europei, printre care și o descendentă din Slovacia a familiei lui Heinrich Schliemann, respectiv dr. Galina Andrusovová-Vlčekova.

Despre viața și cercetările arheologice ale lui Heinrich Schliemann la Troia, Micene și alte locuri din Grecia am publicat și un studiu, la 110 ani de la încetarea sa din viață, în *Academia Română. Memoriile Secției de Științe Istorice și Arheologice a Academiei Române*, seria IV, tom XXV, București, 2001, p. 155-186, 15 fig.

Dintre monumentele și muzeele din Berlin nu am putut vizita decât celebrul muzeu *Pergamon*, cu monumente elenistice și romane de la Pergamon și din alte locuri renumite de pe coasta Asiei Mici, de la Priene, Magnesia și Milet. Dintre acestea, o impresie deosebită o produce marele altar de la Pergamon, de renume mondial, cu friza celebră reprezentând lupta giganților contra zeilor, subiect mitologic, care – împreună cu Centauromahia și Amazonomahia – este o temă frecventă a sculptorii grecești. Atât acest altar, cât și celelalte monumente de pe coasta Asiei Mici – de la Priene, Magnesia și Milet – atestă marele nivel artistic și tehnic atins de sculptorii greci din perioada respectivă.

La aceste manifestări științifice, se adaugă participările mele la reuniunile internaționale ale Consiliului Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice de la Zaragoza, Budapesta, Nitra, Male Vozokany (Slovacia), București, Varșovia, Plovdiv, Berlin și Frankfurt am Main.

De asemenea, amintesc aici participările mele la consfătuirile internaționale în legătură cu al XII-lea Congres Internațional de Științe Istorice de la Madrid, la sesiunea științifică – cu participare internațională –

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cu tema *Cultura Cucuteni în context european*, Iaşi - Piatra Neamţ, septembrie 1984, la Colocviul sovieto-român de arheologie (Chişinău, 1958), la Colocviul iugoslavo-român, din 1996, de la Kladovo - Drobeta-Turnu-Severin - Vršac, organizat de Academia Sârbă de Ştiinţă şi Artă – Secţia de Ştiinţe Istorice – şi Institutul Român de Tracologie, cu tema a doua jumătate a primului mileniu î.Hr. Cu prilejul colocviului s-au vizitat resturile podului lui Traian de pe malul sârbesc al Dunării şi castrul roman din zonă, fortificaţia romano-bizantină din secolele IV-VI d.Hr. de la Karatieš, ruinele romane din rezervaţia arheologică din incinta Muzeului Porţilor de Fier, precum şi Muzeul de la Porţile de Fier, cu o bogată expoziţie de bază, în condiţii moderne.

Totodată, s-a arătat necesitatea unei monografii realizate în comun, evidenţiindu-se contactul interdisciplinar al cercetărilor în zona Porţilor de Fier, precum şi că la al IV-lea Colocviu, din noiembrie 1999, să se dezbată perioada romană din zona Porţilor de Fier – de la Traian la Aurelian – şi să se publice două volume.

Din nefericire însă, după anul 2001, s-a desfiinţat, în mod neaşteptat – în ciuda realizărilor sale, bine apreciate pe plan naţional şi internaţional – Institutul Român de Tracologie din Bucureşti, condus cu competenţă şi cu mult zel de către prof. dr. Petre I. Roman. Noi înşine, prin adrese înaintate forurilor în drept, atât academice, cât şi politice, inclusiv primului ministru de la aceea dată, am încercat să arătăm injusta soluţie prin desfiinţarea acestui prestigios institut de cercetare. Sperăm însă, ca în viitor – după opinia noastră – să fie analizată în mod obiectiv dispariţia acestei instituţii, reluându-se colaborarea la temele propuse din domeniul tracologiei, la care se înscriu şi acelea din zona Porţilor de Fier.

În afară de aceste simpozioane, mai prezintă interes şi a patra Conferinţă Internaţională de la Boston, din 7-10 iunie 1984, la care nu am participat, trimiţând numai comunicarea *Unele problemele privitoare la metalurgia bronzului la tracii din aria carpato-dunăreano-pontică*, apărută în limba engleză, în volumul din 1985 de la Milano.

La acestea se mai adaugă participarea la reuniunile de la Varşovia (noiembrie 1972), Nitra (decembrie 1974), Budapesta (septembrie 1979), Male Vozokany (Slovacia – septembrie 1982) ale directorilor Institutelor de Arheologie din fostele ţări socialiste, precum şi la reuniunile Consiliului Permanent Internaţional de Ştiinţe Pre- şi Protoistorice, de la Zaragoza (septembrie 1964), Budapesta (septembrie 1970) şi Bucureşti (3-6 septembrie 1984).

În afară de participarea la aceste manifestări ştiinţifice internaţionale, am mai efectuat şi numeroase deplasări în străinătate pentru documentare şi schimb de experienţă şi conferinţe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Dintre aceste deplasări pentru documentare, mă voi referi aici la două – din Turcia şi China – pe care le consider deosebit de interesante.

Astfel, în ceea ce priveşte Turcia, menționez că în primăvara anului 1965 am fost în această țară timp de o lună, împreună cu acad. Emil Condurachi. Cu acest prilej – datorită relațiilor sale cu profesorii de la Ankara şi Istanbul – pe lângă conferințele din domeniul arheologiei din România, susținute la Ankara (acad. Emil Condurachi) şi la Istanbul (subsemnatul), urmărite cu interes de specialiştii turci, şi de întâlnirile cu aceştia, am efectuat împreună o călătorie de circa 3.000 km de la Ankara la Istanbul, vizitând obiectivele istorice şi arheologice de o deosebită importanță de la Ankara, Bogazköy, Yalizikaya, Kültepe, Efes, Pergam, Milet şi Troia.

Astfel, la Ankara – din 1923 capitală a statului turc – am vizitat fortificațiile vechiului Ancyra, apoi Angora, din Anatolia Centrală, construite de galați de-a lungul timpului, la 278 î.Hr., în timpul lui Augustus, în epocile bizantină şi otomană: templul lui Augustus (construit de galați în secolul II î.Hr., în cinstea divinității Kybele); coloanele lui Julianus (secolul IV d.Hr.); băile romane (mijlocul secolului III d.Hr.); moscheea Haci Bayram (secolul XV) şi Mausoleul lui Mustafa Kemal Atatürk, o construcție modernă monumentală.

De asemenea, am fost la Muzeul Arheologic, cu piese din epocile protohitită, hitită şi frigiană, şi la Muzeul Etnografic, în fața căruia este monumentul ecvestru al lui Mustafa Kemal Atatürk.

Tot la Ankara am făcut împreună o vizită acasă doamnei prof. Afet Inan, fiica adoptivă a marelui om politic Mustafa Kemal Atatürk şi fostă studentă a eminentului antropolog genevez Eugène Pittard, pe care am cunoscut-o în 1937 la Bucureşti, cu prilejul participării la cel de al XVII-lea Congres Internațional de Antropologie şi Arheologie Preistorică.

De asemenea, am fost şi la Institutul de Istorie, instituția cea mai importantă din Turcia în acest domeniu, prilej cu care acad. Em. Condurachi l-a întrebat pe director care este situația Academiei din această țară; i s-a răspuns că nu există această instituție, menționând că şeful statului, Mustafa Kemal Atatürk, ar fi declarat că Turcia nu are nevoie de savanți oficiali.

La Bogazköy (Hatuşaş), fostă rezidență a regatului hitit, celebră prin arhiva sa, am vizitat marele templu, poarta leilor şi poarta regelui.

La Yazilikaya, la 3 km de Bogazköy, am vizitat marele templu din secolele XIV-XII î.Hr.

La Kültepe (Kanish), la 32 km nord-est de Kayseri, este un relief pe stâncă din epoca hitită.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

La Alacahöyük, în apropiere de Sungurlu, locuită în perioada hitită, se remarcă Poarta Sfinxului şi templul.

La Gordion (Yassihöyük), fosta capitală a frigienilor, întemeiată în secolul VII î.Hr. – care purta alternativ numele de Midas –, reşedinţa unui regat distrus de cimerieni în secolul VII î.Hr. şi anexat în secolul VI î.Hr. la Libia de către Cressus, se află templul lui Zeus.

La Göreme (Göreme Vâdisi) sunt peşteri conţinând biserici împodobite cu fresce interesante.

La Izmir, oraş cu mare vechime, care a cunoscut o mare dezvoltare în secolele III-II î.Hr., cucerit în secolul al XI-lea de Seldiucizi şi în secolul al XV-lea de Osmani, s-au vizitat întăriturile din epocile elenistică, romană, bizantină şi osmană, agora din secolul al II-lea d.Hr., apeductele din epocile bizantină şi osmană şi Muzeul Arheologic, cu piese din epocile greacă şi romană.

La Efes, la 3 km de Selçuk, oraş din Ionia, pe coastele Mării Egee, mare centru comercial din secolul al VII-lea î.Hr. şi – în acelaşi timp – un important centru religios, s-au vizitat templul lui Artemis – considerat ca una din cele şapte minuni ale lumii – templele lui Serapis şi al lui Hadrian, teatrul, stadionul, biblioteca Celsus ş.a., iar din epoca creştină bisericile dublă şi a Sfintei Fecioare.

La Pergam (Bergama), la 106 km nord de Izmir, cu vestigii din epocile greacă, romană, bizantină şi turco-islamică – fostă capitală a regatului Attalizilor, al cărui ultim rege, Attalos III, l-a cedat Romei – am vizitat celebrul Asklepion, cu teatru, bibliotecă şi temple ale lui Asklepios şi Telesphoros, şi Acropola, cu templele lui Atena, Traian şi Dionysos, altarul lui Zeus, teatrul şi biblioteca.

Fuga sculptată a marelui altar al lui Zeus, care se află astăzi la Muzeul Pergamon din Berlin, contează printre cele mai mari realizări ale urbanisticii şi sculpturii elenistice.

La Milet, în apropiere de Szöke, oraş întemeiat de dorieni, care a fost important centru de comerţ şi un centru de cultură greacă (şcoala filosofică), s-au văzut vestigii din epocile greacă, romană şi bizantină, dintre care unele (Poarta Agora de Sud) sunt conservate la Muzeul din Berlin.

În fine, am lăsat la urmă prezentarea vizitei făcute la Troia, situată la 36 km sud-vest de oraşul Çanakkale, de pe locul actual Hisarlîk, descoperită în secolul al XIX-lea de arheologul german Heinrich Schliemann, deoarece – pe lângă vizita la faţa locului, din 1965 – am fost singurul reprezentant român la sesiunea internaţională din decembrie 1990, de la Berlin, ocazionată de împlinirea a 100 de ani de la decesul lui Heinrich Schliemann, pe care am descris-o succint în *Arheologia Moldovei*, XVI, 1992, p. 219-220.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Astfel, despre atitudinea ştiinţifică a sa, aceasta este privită astăzi mai rezervat, dar critic. În această privinţă s-a evidenţiat necesitatea cercetării psiho-analitice a autobiografiei sale, punându-se în discuţie însemnările sale, prin care s-a urmărit schimbarea evenimentelor trăite pentru a se căpăta un alt aspect despre sine.

Semnificativă şi nouă pare să fi fost constatarea lui Andreas Müller-Karpe, de la Kiel, potrivit căreia Heinrich Schliemann a folosit pentru investigaţiile sale de la Troia lucrarea lui P.W. Forchhammer, din Kiel, apărută cu 30 de ani mai înainte şi conţinând date detaliate arheologice, geomorfologice şi climatice pentru Grecia şi Anatolia.

De asemenea, au prezentat interes şi comunicările referitoare la proiectele de săpături ale lui Heinrich Schliemann în Creta şi Transcaucaz, precum şi informaţiile din jurnalele sale de călătorii din Grecia şi Crimeea şi mai ales din America, ca şi din bogata sa corespondenţă, publicată în parte de Brockhaus.

În alte comunicări s-au evidenţiat aspecte noi privind legăturile lui Heinrich Schliemann cu R. Virchow, K. Schuchardt, Karl May şi W. Gladstone, ca şi rolul lui de model şi stimulator pentru Otto Hauser, precum şi interesul marelui arheolog pentru Rusia.

Paralel cu evidenţierea succeselor sale s-a pus şi problema dacă nu a fost un mincinos patologic, remarcându-se cu acest prilej unele din cauzele suspiciunilor asupra lui Heinrich Schliemann, datorită evoluţiei sale patologice.

În fine, s-a dezbătut şi soarta tragică a colecţiei sale, donată de acesta – în 1880 – poporului german, din care multe lucruri au dispărut, inclusiv tezaurul lui Priam.

Cu toate criticile aduse, marile sale succese – prin descoperirile de la Troia şi Micene – îl situează ca deschizător de drumuri în domeniul arheologiei preistorice. La aceasta a contribuit îndeosebi colaborarea sa cu Rudolf Virchow şi W. Dörpfeld, la Troia, prin care s-a deschis o nouă epocă în istoria cercetărilor arheologice.

În ceea ce priveşte Troia, pe baza săpăturilor lui Heinrich Schliemann au fost descoperite nouă aşezări suprapuse, din mileniul III î.Hr. până la jumătatea mileniului I d.Hr., respectiv Troia I (3000-2600 î.Hr.), Troia II (2600-2300 î.Hr.), Troia III (2300-2200 î.Hr.), Troia IV (2200-2050 î.Hr.), Troia V (2050-1900 î.Hr.), Troia VI (1900-1300 î.Hr.), Troia VIIa (1300-1200 î.Hr.), Troia VIIb (1200-900 î.Hr.) şi Troia IX (280 î.Hr.-400 d.Hr.). Cu prilejul sesiunii internaţionale din decembrie 1990 de la Berlin am aflat că au fost reluate săpăturile în zonă (din 1981) şi de la Troia (din 1988), sub conducerea prof. Manfred Korfmann, din Tübingen, în colaborare cu specialişti germani, americani, englezi, turci şi de alte

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

naționalități, din diferite domenii: arheologie pre- şi protoistorică, arheologie clasică, numismatică, arhitectură, geologie, geografie, geofizică, dendrocronologie, informatică, precum şi din domeniile chimiei, fizicii, antropologiei, paleozoologiei, paleobotanicii, meteorologiei, sedimentologiei şi din alte discipline.

Tot în legătură cu Troia, la sesiunea din 1990 de la Berlin s-au scos în evidență dovezile cu privire la prelucrarea metalelor din descoperirile lui Heinrich Schliemann, problema surselor de cupru şi cositor şi a centrelor metalice din epoca bronzului din Anatolia, precum şi poziția cronologică a marelui tezaur *A* de la Troia, datat de majoritatea cercetătorilor în Troia II, fără să se poată stabili exact depunerea din această aşezare în care s-a găsit. În afară de acestea, un interes aparte l-au prezentat comunicările referitoare la Troia şi epoca timpurie a bronzului din Thracia, respectiv Ezero-Karanovo VII, precum şi privitor la Troia VIIb şi sud-estul Europei. În ceea ce priveşte această din urmă problemă, din discuții – la care am intervenit şi eu – a rezultat că mai recent a fost identificată ceramica hallstattiană timpurie din sud-estul Europei şi la Gordion, în centrul Anatoliei.

O altă problemă deosebită a fost ceea a istoricității războiului troian, care din punct de vedere cronologic depinde de datarea aşezărilor Troia VIh (secolul XIII î.Hr.) sau Troia VIIa (secolul XII î.Hr.).

Pe baza analizei critice a izvoarelor s-a considerat că miezul istoric al legendei războiului troian constă în luptele din faza timpurie de colonizare eolică a grecilor în zona Troia. Din punct de vedere arheologic, sfârşitul etapei Troia VIh şi Troia VIIa nu pot fi puse în legătură cu o campanie militară, întrucât Troia VIIa a fost cucerită prin incursiuni din Balcani, iar distrugerea Troiei VIIb$_2$ se datorează grecilor eolieni, care – alături de luptele de dinainte – constituie miezul istoric al legendei războiului troian.

În afară de Turcia, o impresie deosebită mi-a produs-o şi deplasarea efectuată împreună cu dr. Sebastian Morintz, de la Institutul de Arheologie din Bucureşti, în Republica Populară Chineză, timp de o lună (16 octombrie - 16 noiembrie 1977). Aceasta ne-a oferit prilejul de a cunoaşte multe din realizările arheologilor chinezi, despre care am scris împreună articolul *Aspecte şi probleme privind istoria veche a Chinei*, apărut în *SCIVA*, 29, 3, 1978, p. 397-405.

Astfel, vizitând oraşele Pekin, Anyan, Loyan, Sian, Nankin, Țan şa, Shanghai şi Canton, am reuşit să ne facem o impresie amplă asupra activității arheologice din China. Am vizitat numeroase muzee, stațiuni şi rezervații arheologice, am văzut importante monumente istorice şi am discutat cu mulți arheologi chinezi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cu această ocazie am cunoscut descoperirile eneolitice ale culturii Yan-Şao (Nian țo), de la sfârşitul mileniului al V-lea şi începutul mileniului al III-lea, îndeosebi din stațiunea reprezentativă de la Pan-po, considerată ca model de săpătură şi de conservare (cca. 3000 m^2), cu analogii în complexul Cucuteni-Tripolie, dar şi cu morminte, precum şi ale culturilor Lon (secolele XXI-XVII î.Hr.) şi din prima epocă a fierului (secolele V-III î.Hr.), care corespund totodată perioadei de formare a evului mediu.

În continuare, o impresie deosebită a produs-o o celebră descoperire din secolul al III-lea î.Hr. de lângă Sian, din provincia San, constând în 580 de statui de luptători şi din 24 de cai de lut ars, toate în mărime naturală, reprezentând doar o parte dintr-un complex mai mare, apreciat la circa 6000 de statui de luptători.

La fel, un interes deosebit prezintă şi marea descoperire arheologică de renume mondial de la Mawangtue, de lângă oraşul Țan-şa, din provincia Hu-nan, situată în vestul țării. Această descoperire, făcută la sfârşitul anului 1973, cu prilejul construirii unui spital, constă într-o movilă cu un mormânt (nr. 1) în care se afla un sarcofag lung de 6,83 m, lat de 4,9 m şi înalt de 2,9 m, care conținea alte două sarcofage mai mici şi trei sicrie puse unul în altul, acestea din urmă fiind aşezate pe trei traverse, sub care se găseau 20 de rogojini. Atât sarcofagele, cât şi sicriele şi traversele erau din lemn.

Arheologii muzeului din Țan-şa au cercetat mormântul şi conținutul lui cu cea mai mare atenție, într-un timp record, de aproximativ patru luni, constatând că acesta se află la peste 20 m adâncime față de nivelul superior al movilei şi că avea o formă rectangulară (20 x 17,9 m) şi un coridor de intrare situat spre nord.

Sarcofagele şi traversele se păstrează la parterul vechiului muzeu din Țan-şa, iar sicriele şi inventarul celor trei morminte sunt expuse într-o clădire special construită pentru aceasta.

Prin suprafața de expunere (3100 m^2) şi numărul vitrinelor (peste 40), acest muzeu este un exemplu de grija deosebită acordată în China valorificării descoperirilor arheologice.

Piesa cea mai importantă din mormântul 1 este mumia foarte bine conservată, expusă într-o încăpere a muzeului, având lungimea de 1,54 m şi greutatea de 34,3 kg.

Din autopsia cadavrului – efectuată de specialişti în medicină – s-a constatat că mumia este a unei femei, în vârstă de 50 de ani, a grupului sanguin A, care a decedat vara, în urma unui infarct miocardic sau a unei grave aritmii provocată de o arterosceroză coronariană agravată şi de o colită hepatică. Cadavrul a fost îmbrăcat cu 20 rânduri

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de îmbrăcăminte, legate cu o panglică de mătase, peste care erau alte două rânduri de veşminte din mătase pictată şi brodată.

Inventarul foarte bogat şi variat din mormântul 1 contrastează cu inventarul mai modest din celelalte două morminte. Se remarcă obiectele de lemn cu decor incizat, pictat sau lăcuit, servind pentru băut, mâncat, spălatul mâinilor şi păstrarea fardurilor; figurine din lemn mari şi mici, peste 200 în mormintele 1 şi 3, dintre care 26 îmbrăcate cu veşminte reale sau pictate, în jurul unei mese, evocând probabil un banchet funebru; instrumente muzicale (ţambal, orgă de suflat, fluiere); pantofi, şosete, mănuşi cu un deget; resturi vestimentare foarte uşoare ş.a.

Toate aceste piese atestă tehnica înaltă şi rafinamentul artistic din vremea dinastiei Han de Apus (200 î.Hr. - 9 d.Hr.).

Pe baza inscripţiei *intendent al casei prinţului Tai* de pe un sigiliu de lut dintr-o cutie de bambus, de la începutul dinastiei Han, s-a presupus că aici a fost înmormântată soţia lui Tai sau al unui demnitar al acestuia.

De asemenea, în 1970 m-am deplasat în Franţa, timp de o lună, împreună cu soţia, prilej cu care – pe lângă vizitele la muzee (Muzeul Luvru, Muzeul Naţional de Istorie Naturală, Muzeul Armatei, Muzeul Cernuschi de artă veche chineză ş.a.) şi monumente istorice (Palatul Tuilleries, Catedrala Notre Dame, Cartierul Latin, Universitatea, Domul Invalizilor etc.) – am ţinut, la Paris, o conferinţă privitoare la noile săpături arheologice de la Cucuteni.

Cu această ocazie, am fost şi la Toulouse, unde am vizitat muzee şi monumente, iar în apropiere două peşteri cu picturi rupestre (Niaux şi Le Portel). În toate aceste vizite am fost însoţiţi, cu multă amabilitate, de domnişoara Hélène de Polignac, descendenta celebrei familii a prinţului de Polignac, cunoscut om politic francez (1780-1847).

Pentru documentare, în Europa am mai fost în Rusia, Ucraina, Republica Moldova, Polonia, Cehia, Slovacia, Bulgaria, Turcia, Iugoslavia, Ungaria, Austria, Germania, Franţa, Suedia, Spania, Italia şi Grecia; în Asia, în Turcia şi China; în America de Nord, în Statele Unite şi Mexic.

În efectuarea călătoriilor în străinătate, în număr de 51, pentru participare la manifestări ştiinţifice internaţionale, schimb de experienţă şi documentare, am beneficiat – în mare parte, fiind doar simplu membru al P.C.R., fără nici o funcţie de conducere – de concursul organelor locale şi centrale de partid, răspunzând întotdeauna la solicitările de ordin ştiinţific. De altfel, menţionez că înscrierea mea în P.C.R. a fost determinată de necesitatea sprijinului organelor respective pentru desfăşurarea în condiţii corespunzătoare a activităţii mele didactice şi ştiinţifice, precum şi pentru promovarea în unele posturi de conducere din învăţământ şi cercetare. Aşa se explică că am putut să fiu promovat, la Iaşi, în funcţiile de director

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

al Institutului de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol" (1967-1989) şi de decan al Facultății de Istorie şi Filosofie a Universității „Al. I. Cuza" (1976-1977), şi la Bucureşti, ca membru al Prezidiului Academiei de Ştiințe Sociale şi Politice (cu începere din 1970).

Acum, la 15 ani de la Revoluție – în contextul discuțiilor cu privire la colaborarea cu Securitatea sau cu alte servicii secrete ale regimului comunist –, țin să menționez că nu am colaborat cu Securitatea, nu am dat niciodată vreo declarație împotriva cuiva, limitându-mă – în rapoartele cerute de forurile în drept – doar la a prezenta scurte note despre persoanele din străinătate care m-au vizitat oficial.

E. Activitatea din cadrul Comisiilor mixte româno-ucraineană şi ucraineano-română de istorie, arheologie, etnografie şi folclor (1994-2002)[18]

În anul 1994, în cadrul Academiei Române şi Academiei Naționale de Ştiințe a Ucrainei, au luat ființă Comisiile mixte româno-ucraineană şi ucraineano-română de istorie, arheologie, etnografie şi folclor, care – prin protocoalele încheiate la Iaşi şi Kiev – au fost de acord cu următoarele teme de cercetare:

a) Arheologie

1. *Monumentele culturii Cucuteni-Tripolie*. Expediții arheologice comune în România şi Ucraina, partea ucraineană propunând participarea la săpăturile arheologice de la Talianki, editarea – în comun – a unor lucrări şi monografii, precum şi deplasări reciproce în România şi Ucraina.

2. *Monumentele complexului Noua-Sabatinovka-Coslogeni*. Expediții arheologice comune în România şi Ucraina, partea ucraineană propunând participarea la săpăturile arheologice de la Vinogradnai Sad şi Bugskve, din regiunea Nikolaev, editarea – în comun – de monografii, colaborarea pentru un repertoriu sau o hartă a acestui complex, schimburi de specialişti şi organizarea de simpozioane şi conferințe la Kiev şi Iaşi.

3. *Oraşele antice şi populația litoralului de nord-vest al Mării Negre din perioadele colonizării greceşti, clasică şi elenistică, precum şi din primele secole d.Hr.*, partea ucraineană propunând coordonare

[18] Despre activitatea acestor două comisii, Victor Cojocaru a publicat două ample articole: *Rapport sur l'activité des commissions mixtes roumaino-ukrainiène et ukrainièno-roumaine d'histoire, d'archéologie, d'ethnographie et de folklore, Première partie: les débuts*, în *ArhMold*, XXII, 2002, p. 285-288, şi *Raport privind activitatea comisiilor mixte româno-ucraineană şi ucraineano-română de istorie, arheologie, etnografie şi folclor. Partea a II-a: primii paşi ai colaborării şi activitatea comisiilor între 1995 şi 1997*, în *ArhMold*, XXIII-XXIV (2000-2001), 2003, p. 447-456.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pentru probleme de paleodemografie, paleoeconomie în condițiile legăturilor cu triburile din hinterland, participarea cercetătorilor români la săpăturile de la Olbia şi Tyras, iar a celor ucraineni la săpăturile de la Histria şi din *chora* acesteia, precum şi din alte oraşe de pe litoralul nord-vest-pontic, publicații, seminarii, simpozioane, conferințe în comun în Ucraina şi România, precum şi colaborarea cu cercetătorii filialei din Crimeea a Institutului de Arheologie din Kiev din cadrul Academiei Naționale de Ştiințe a Ucrainei.

4. *Populații şi culturi din spațiul carpato-nord-pontic în mileniul I d.Hr.*, temă propusă de partea română.

5. *Fortificațiile medievale din spațiul carpato-nord-pontic*, temă propusă de partea română; între timp, susținătorul ei – dr. Alexandru Andronic, din Iaşi – a decedat.

b) Istorie

1. *Ucraina în izvoarele istorice româneşti medievale şi Țările Române în izvoarele slave*, temă propusă de partea română.

2. *Relațiile culturale cu „Frăția" din Liov în secolele XVI-XVII*, temă propusă de partea română.

3. *Mihai Viteazu şi ortodocşii din Rutenia*, temă propusă de partea română.

Partea ucraineană a apreciat că temele propuse de partea română prezintă interes şi perspectivă. De asemenea, a solicitat să se completeze tematica părții române cu următoarele teme:

1. *Cultura şi etnosul aşezărilor nistreano-dunărene din mileniul I d.Hr.*, responsabil D.N. Kozak.

2. *Istoria şi cultura statelor din zonele nord-vestice ale litoralului Mării Negre (secolele VII-IV î.Hr.)*, responsabil prof. dr. S.D. Kryžickij, membru corespondent al Academiei Naționale de Ştiințe a Ucrainei, director al Institutului de Arheologie din Kiev.

3. *Legăturile Ucrainei cu Moldova şi Valachia în vremea războaielor de independență de sub conducerea lui Bogdan Hmelnițki*, responsabil prof. dr. V.A. Smolîi, membru corespondent al Academiei Naționale de Ştiințe a Ucrainei.

4. *Legăturile culturale şi politice ale Ucrainei cu Moldova şi Valahia în secolul al XV-lea - prima jumătate a secolului al XVI-lea*, responsabil acad. D. Isaevici şi dr. Igor Zinoviiski Metko, cercetător ştiințific principal.

În ceea ce priveşte problema relațiilor ucraineano-române în secolele XIX-XX, s-a arătat de către partea ucraineană că aceasta depinde de Centrul Bucovinean de pe lângă Universitatea de Stat din Cernăuți „O. Fedicovici", de dr. docent E. Panciuk, responsabilul centrului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

c) Etnografie şi Folclor

1. *Influențe reciproce româno-ucrainene în cultura populară (teme, simboluri, interpretare, ornament).*

2. *Cultura populară şi etnicul (analiză comparativă)*, temă propusă de partea ucraineană pentru a fi realizată prin colaborarea etnologilor, etnosociologilor şi etnopsihologilor.

3. *Studii relativ la românii din Ucraina şi ucrainenii din România*, respectiv statutul, cultura populară, etnia, expediții comune, audieri în masă, crearea unui centru informațional de date şi publicarea rezultatelor, precum şi un seminar internațional cu tema *Moştenirea etnoculturală şi renaşterea națională*, în 1995 în România, în 1996 în Ucraina şi în 1999 la alegere.

d) Primii paşi în domeniul colaborării româno-ucrainene

a) În iunie 1994 a avut loc, la Piatra-Neamț, o manifestare ştiințifică cu caracter interdisciplinar în legătură cu problematica complexului Ariuşd-Cucuteni-Tripolie, la care au participat, pe lângă specialiştii români, şi arheologii ucraineni E.V. Tsvek, A.G. Kolešnikov (astăzi A.G. Korvin-Piotrovskij), V.A. Kruc, T.G. Movša şi G.A. Paškevici.

b) Între 15 iulie şi 5 august 1994, Victor Cojocaru – de la Institutul de Arheologie din Iaşi – a participat la săpăturile arheologice de la Olbia, alături de specialişti de la Kiev, Odessa, Nikolaev şi Moscova. Specialiştii ucraineni de la Olbia, cu o înaltă ținută profesională, aparțineau – după părerea sa – unei şcoli de arheologie de la care am avea de învățat.

c) Între 5 şi 9 septembrie 1994 a avut loc la Olbia - Parutino o conferință internațională prilejuită de împlinirea a 200 de ani de la descoperirile de la Olbia, la care a participat o delegație de arheologi români, compusă din P. Alexandrescu, directorul Institutului de Arheologie din Bucureşti, M. Alexandrescu-Vianu, Al. Avram şi M. Adameşteanu-Mănucu. În raportul către Secția de Ştiințe Istorice şi Arheologie a Academiei Române, P. Alexandrescu a menționat cele două mari şantiere, Histria şi Olbia, la care – din 1995 – s-au organizat schimburi de arheologi. S-au evidențiat şi posibilitățile de organizare ale unui şantier comun, cu colaborare internațională, în legătură cu tema colonizării greceşti la Marea Neagră, în continuarea seminarului din 1992, de la Constanța - Histria - Tulcea, în colaborare cu Institutul Arheologic German, cu tema Milet-Didyma-Istros-Olbia-Berezan. Cu prilejul participării la conferința de la Olbia s-a vizitat şi Muzeul din Odessa şi s-a discutat şi colaborarea Mihaelei Adameşteanu-Mănucu la publicarea unor materiale de la Berezan.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

d) În perioada 14-24 decembrie 1994, trei arheologi din Iaşi s-au deplasat la Institutul de Arheologie din Kiev, ocazie cu care s-au discutat diferite proiecte concrete de colaborare.

1. Prima sesiune, din 18-19 mai 1994, de la Iaşi

În perioada 18-19 mai 1994 a avut loc la Iaşi prima sesiune a Comisiilor mixte româno-ucraineană şi ucraineano-română de istorie, arheologie, etnografie şi folclor, la care au fost susţinute următoarele comunicări de specialiştii români: *Aşezările culturii Cucuteni în România* (Dan Monah); *Consideraţii asupra complexului Noua-Sabatinovka-Coslogeni* (Mircea Petrescu-Dîmboviţa); *Probleme privind oraşele greceşti din Dobrogea*, cu referire îndeosebi la Histria (Petre Alexandrescu); *Cultura şi etnosul aşezărilor nistro-dunărene în primul mileniul d.Hr.: populaţii şi culturi în spaţiul carpato-dunăreano-pontic în primul mileniu d.Hr.* (Dan Gh. Teodor); *Cercetări asupra fortificaţiilor medievale din spaţiul carpato-dunăreano-pontic* (Alexandru Andronic); *Relaţii culturale cu „Frăţia" din Liov în secolele XVI-XVII* (Ştefan Gorovei); *Mihai Viteazu şi ortodocşii din Rutenia* (C. Rezachievici); *Observaţii asupra mormântului hatmanului Mazeppa* (C. Rezachievici).

Din partea ucraineană a fost prezentată comunicarea *Istoria şi cultura statelor din nord-vestul litoralului Mării Negre în secolele VI-IV î.Hr.*, cu referire specială la Olbia (S.D. Kryžickij).

2. A II-a sesiune, din 17-20 aprilie 1995, de la Cernăuţi

Tema: *Realităţi etno-demografice din spaţiile carpato-dunăreano-pontic şi ucrainean.*

Partea română – printr-o adresă către preşedintele Comisiei mixte ucraineano-română de istorie, arheologie, etnografie şi folclor – a anunţat participarea la această sesiune a cinci specialişti de la Iaşi şi Bucureşti şi a propus ca doi specialişti din Ucraina să participe în acel an la săpăturile de la Histria, iar alţi doi să viziteze acest şantier. Pentru Olbia au fost propuşi Al. Avram şi M. Mărginean, din Bucureşti, şi V. Cojocaru, din Iaşi.

De asemenea, s-a anunţat de către partea română că Secţia de Ştiinţe Istorice şi Arheologie a Academiei Române l-a numit – începând cu anul 1996 – pe drd. Victor Cojocaru secretar al Comisiei mixte româno-ucrainene. Totodată, s-a comunicat că prof. dr. Mircea Petrescu-Dîmboviţa, preşedintele Comisiei mixte româno-ucrainene, nu a putut participa la această sesiune. În schimb, s-a anunţat participarea prof. dr. Petre Alexandrescu, din Bucureşti, care a luat parte şi la prima sesiune de la Iaşi – din 1994 – a acestei comisii mixte.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În afară de acestea, s-a anunțat la această sesiune începerea – din 1996 – a săpăturilor comune de la Tyras (regiunea Odessa), precum şi aducerea la Cernăuți – de către partea ucraineană – de copii după zeci de cărți de istorie veche şi arheologie privitoare la nordul Mării Negre în antichitate.

Din partea română s-au susținut următoarele comunicări: *Realități etnodemografice din secolele V-XI în regiunile extracarpatice ale României* (Dan Gh. Teodor); *Valori de cultură şi civilizație romano-bizantină în structura societății carpato-dunăreano-pontică (secolele II-X e.n.)* (Ştefan Olteanu); *Petru Movilă, un reprezentant de seamă al culturii ortodoxe a pământurilor ucrainene şi româneşti* (C. Rezachievici); *O formă de colindă ucraineană întâlnită şi în România: „Malanca"* (V. Adăscăliței).

La rândul lor, membrii părții ucrainene au prezentat următoarele comunicări: *Direcții principale de cercetare în dezvoltarea problematicii antice în contextul colaborării ucraineano-române* (S.D. Kryžickij); *Problematica românească în etnologia ucraineană: stadiul actual şi perspective* (A.V. Orlov); *Izvoarele scrise şi narative în istoria relațiilor ucraineano-moldoveneşti: învățăminte, interpretări, probleme* (A.M. Masan); *Grupul de monumente transilvane în contextul general al istoriei sciților* (S. Shorÿ, V. Ju. Murzin); *Monumente arheologice de pe cursul superior al Prutului în a doua jumătate a mileniului I d.Hr..* (I.P. Mikhailina, O.P. Motsja); *Paralele slave comune şi carpatice a formelor înalte de relief din Bucovina* (I. Čechovskij); *Lumea antică târzie şi cultura Černjachov* (S.V. Pivovarov); *Bilanțul cercetărilor în regiunea Cernăuți a feudelor din secolele XII-XIII în contextul culturii vechi slave* (I.P. Voznij); *Rezultatele ultimelor cercetări personale în domeniul culturii Tripolie* (A.G. Korvin-Piotrovskij).

3. A III-a sesiune, din 29 mai - 3 iunie 1996, de la Gălăneşti – Suceava

Teme: *Lumea antică şi barbarii* şi *Relații etnoculturale româno-ucrainene de-a lungul istoriei.*

La această sesiune au participat 20 de specialişti, respectiv zece din România şi zece din Ucraina.

Din România, şapte au fost din Iaşi (M. Petrescu-Dîmbovița, Dan Gh. Teodor, V. Cojocaru, S. Sanie, V. Adăscăliței, I. Lobiuc şi M. Ceauşu) şi trei din Bucureşti (Al. Suceveanu, C. Rezachievici şi Şt. Olteanu), iar din Ucraina, opt din Kiev (S.D. Kryžickij, A.G. Korvin-Piotrovskij, N.A. Leipunskaja, V. Ju. Murzin, V.V. Krapivina, O.P. Motsja, A.V. Orlov şi M. Selivancev), unul din Cernăuți (I.P. Mikhailina) şi unul din Černigov (V.P. Kovalenko).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Partea ucraineană dorea să fie invitați patru specialişti români în Ucraina pentru a participa la săpături din epoca bronzului (cultura Sabatinovka) şi din perioada medievală timpurie.

În zilele de 29 mai - 3 iunie 1996 la casa de oaspeți a Academiei Române din Gălăneşti (jud. Suceava) s-au purtat discuții pe marginea comunicărilor la cele două teme.

Cu acest prilej s-a propus ca un arheolog român să participe la săpăturile de la Olbia şi alți patru arheologi români – care lucrează la Histria şi Argamum – să viziteze Olbia, iar un specialist român medievist să participe la săpăturile de la Baturin, ceea ce s-a acceptat de către partea română, ca şi propunerea ucraineană referitoare la vizitarea şantierelor Argamum şi Histria, precum şi în ceea ce priveşte publicarea comunicărilor într-un *Buletin* al comisiilor. De asemenea, s-a acceptat propunerea părții ucrainene de a se înființa două subcomisii mixte, din care una de istorie şi arheologie şi o alta de etnografie şi folclor, în scopul sporirii profesionalismului şi colaborării.

S-a discutat şi schimbul de experiență al arheologilor, prin participarea la şantierele de la Olbia, Histria şi Argamum, despre demersurile premergătoare şi începutul cercetărilor ucraineano-române de la Tyras, precum şi despre necesitatea întocmirii unui acord de colaborare pe trei-cinci ani între Institutul de Arheologie din Kiev şi partea română. În felul acesta, se puteau relua săpăturile lui Paul Nicorescu, din anii '20-'30 ai secolului al XX-lea, de la Tyras.

Pe baza acestui acord, semnat de conducerile Institutului de Arheologie din Kiev şi Institutul Român de Tracologie, respectiv de acad. K.P. Toločko, vicepreşedinte al Academiei Naționale de Ştiințe a Ucrainei, şi prof. dr. Petre Roman, directorul Institutului Român de Tracologie din Bucureşti, s-au prevăzut problemele financiare, de documentare şi publicare în legătură cu şantierul de la Tyras.

La prima campanie, din 7 august - 28 septembrie 1996, au participat doi arheologi români, Victor Cojocaru (Iaşi) şi Ioan Carol Opriş (Bucureşti). Şantierele de la Tyras şi Olbia au fost vizitate, în perioada 21-24 august 1996, şi de o delegație a Institutului Român de Tracologie, în frunte cu prof. dr. Petre Roman, directorul acestei instituții.

În continuare, în perioada 1-15 septembrie 1996, s-a deplasat la Odessa Victor Cojocaru, pentru studierea materialelor arheologice de la Tyras, din săpăturile din 1996, precum şi materialul epigrafic.

Comunicările susținute de specialiştii români la prima temă au fost următoarele: *Unele considerații privind complexul Noua-Sabatinovka* (M. Petrescu-Dîmbovița); *Primul şi cel mai mare rege al Traciei* (Al. Suceveanu); *Ceramica cu inscripții şi cărămizile*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ştampilate de la Barboşi-Galați (S. Sanie); *Aspecte demografice în oraşele vest-pontice ale provinciei Moesia Inferior Nomina et Officia* (V. Cojocaru); *Imperiul Roman de Răsărit şi apariția slavilor la Dunărea de Jos în lumina izvoarelor bizantine* (C. Rezachievici); *Fibule bizantine în secolele V-VII în spațiul carpato-dunăreano-pontic* (D. Gh. Teodor). La tema a doua: *Relații etnoculturale româno-ucrainene de-a lungul istoriei; Realități demografice pe teritoriul Moldovei de Nord în secolele VIII-IX* (Şt. Olteanu); *Etnonime etnodemografice în Bucovina (sfârşitul secolului XVIII - începutul secolului XIX)* (M. Şt. Ceauşu); *O posibilă relație între românescul „Strigătură" şi ucraineanul „Ceastushka"* (V. Adăscăliței).

La rândul lor, specialiştii ucraineni au prezentat următoarele comunicări la prima temă: *Aspecte ale cercetării microcronologice a aşezărilor din comunitatea istorică Cucuteni.-Tripolie în contextul calculelor demografice* (A.G. Korvin-Piotrovskij); *Marile horodişti din silvostepa nord-pontică în perioada scitică* (V. Ju. Murzin); *Olbia şi barbarii. Relații comerciale de schimb, secolele V-IV î.Hr.* (N.A. Leipunscaja); *Tradiții vechi greceşti în arhitectura aşezărilor şi cetăților populației nord-pontice în era antică* (S.D. Kryžickij); *Olbia şi goții în secolele III-IV* (V.V. Krapivina).

La tema a doua: *Relații etnoculturale româno-ucrainene de a lungul istoriei; Procesele etnice în regiunea carpato-dunăreană* (I.P. Mikhailina, O.P. Motsja); *Severienii la Dunăre şi la Desna* (V.P. Kovalenko); *Românii din Ucraina: statut, etnicitate, viață național-culturală* (A.V. Orlov); *Despre comunitatea teritorială şi specificul etnic al ornamenticii populare din zona de interferență româno-slavă de răsărit (Basarabia din stânga Nistrului - Bucovina)* (M. Selivancev).

4. A IV-a sesiune, din 9-13 iunie 1997, de la Konotop, Baturin şi Černigov

Tema: *Problemele urbanizării şi contextele etnoculturale în Europa de Sud-Est de-a lungul istoriei.*

După deschiderea sesiunii, de către subsemnatul şi un ecologist ucrainean, a urmat un spectacol de muzică şi dansuri populare ucrainene, oferit de către o formațiune din Baturin.

S-au efectuat deplasări cu autocarul la Konotop, Černigov şi Baturin. Oraşul Konotop, situat la 240 km nord-est de Kiev, este o localitate cu 120.000 locuitori şi conține – printre altele – un centru de pediatrie cu camere de închiriat la etaj. Černigov, situat la cca. 200 km spre nord-nord-vest de Konotop, este un oraş pe râul Desna, cu 300.000 de locuitori – capitala ținutului Černigov –, cu cartiere refăcute

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de prizonierii germani, după război. Este un important centru cu monumente istorice din secolele XI-XIII, cu un institut pedagogic de cinci ani, cu 200 de studenți la Facultatea de Istorie, la care este conferențiar V.P. Kovalenko, conducătorul săpăturilor de la Baturin. La masa ce ni s-a oferit a participat şi decanul Facultății de Istorie, precum şi un profesor de istorie rusă, care apoi ne-a dat explicații la următoarele monumente istorice din oraş: valul; obeliscul de la Movila neagră din secolul al X-lea, cu morminte ale gardei principale a cnezilor ruşi de Kiev; catedralele Uspenski (secolul XII), Borisoglebski (secolul XII), colegiul (sfârşitul secolului XVII şi începutul secolului XVIII) şi mănăstirea subpământeană cu multe încăperi.

La masa de la prânz – de la Motelul Gradski – a participat şi viceprimarul oraşului Černigov, precum şi un tânăr sculptor – Ghenadie Alexievici Erşov –, care dorea să se pună bustul hatmanului Mazeppa la Galați, pentru care s-a intervenit la forurile în drept, de la primăria din Galați.

La Baturin – fostă capitală a Ucrainei, având astăzi doar 4.000 de locuitori – este bine ilustrată perioada hatmanilor, din secolul al XVI-lea până la mijlocul secolului al XVIII-lea. Dintre aceştia, un rol important l-a avut Ivan Stepanovici Mazeppa (1639 / 1644-1709). Acesta, luptător pentru independența Ucrainei, înfrânt de Poltava, s-a refugiat la Bender şi apoi la Galați, unde ar fi fost îngropat la Biserica Sf. Gheorghe, de unde ruşii au aruncat apoi oasele într-un loc neprecizat. Au fost discuții şi demersuri pentru instalarea bustului acestui hatman la Galați, acțiune care ar fi contribuit la o mai bună strângere a relațiilor de prietenie dintre popoarele român şi ucrainean.

De altfel, se consideră justificată punerea bustului lui la Galați, unde – până la 1960 – o stradă – în fața Bisericii Sf. Precista – şi un cartier îi purtau numele. În această privință, Secția de Ştiințe Istorice şi Arheologie a Academiei Române a intervenit la Primăria din Galați pentru punerea bustului respectiv, dar până la sfârşitul anului 1997 au fost numai discuții. Recent însă, am aflat – de la prof. dr. Mihalache Brudiu, de la Universitatea din Galați – că a fost dezvelit bustul lui Mazeppa în cartierul cu acelaşi nume.

S-a discutat la această sesiune şi despre colocviul internațional de la Mangalia şi Brăila, din a doua jumătate a lunii mai 1997, organizat de Institutul Român de Tracologie din Bucureşti, Muzeul de Arheologie din Mangalia şi Muzeul din Brăila, cu tema: *Cercetări româno-ucraineano-moldoveneşti la Dunărea de Jos*, cu peste 40 de participanți din România, Ucraina, Germania şi Republica Moldova, cu comunicări referitoare la istoria şi arheologia greco-romană, romano-bizantină şi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

medievală, privind şi săpăturile de la Tyras şi Cetatea Albă, din 1997. De asemenea, s-a evidențiat şi oportunitatea săpăturilor româno-ucraineano-moldoveneşti de la Satu Nou, în Ucraina, proiectate şi de Institutul Român de Tracologie.

În afară de acestea, s-au propus pentru a fi cercetate următoarele teme: problemele urbanizării în România şi Ucraina; aşezările rurale din România şi Ucraina; moştenirea Bizanțului şi mentalitatea post-bizantină. De asemenea, s-a sugerat intensificarea eforturilor pentru a avea o bază tehnică minimă, menționându-se necesitatea de a se interveni mai mult la Academia Română.

Tot la Baturin s-au vizitat Muzeul de Istorie şi Arheologie, Rezervația Națională de Istorie "Get'mansko stolicja", valul şi şanțul respectiv, mormântul ultimului hatman Ryžumovski şi castelul acestuia, aflat în curs de restaurare, precum şi pădurile foarte bine îngrijite, cu mormântul lui Procopovici, inventatorul stupului de albine – în 1814 – şi fondatorul primei şcoli de albinărit din lume, precum şi săpăturile arheologice ale vechiului centru de cnezat, cu multe vestigii medievale.

La acestea se adaugă vizite la şantierele Olbia (15-20 iunie 1997) şi Histria (22-31 iulie 1997), precum şi vizita unei delegații de arheologi români, însoțită de Victor Cojocaru, la Olbia, Berezani şi Tyras (12-18 august 1997).

Partea română a prezentat următoarele comunicări: *Unele probleme privind complexul Noua-Sabatinovka-Coslogeni: cronologie, geneză, apartenență etnică şi semnificație istorică* (M. Petrescu-Dîmbovița); *Elemente răsăritene nomade în secolele VI-VIII la est şi sud de Carpați* (D. Gh. Teodor); *Geneza oraşelor medievale din Moldova* (V. Spinei); *Teritoriile şi populațiile la nordul Mării Negre în viziunea autorilor antici* (V. Cojocaru); *Un instrument muzical burdonat arhaic: buhaiul la români şi la alte popoare* (V. Adăscăliței).

Din partea ucraineană s-au susținut următoarele comunicări: *Etapele urbanizării pe teritoriul Ucrainei* (S.D. Kryžickij, A.G. Korvin-Piotrovskij); *Tendințe urbanistice la triburile vechi slave* (D.V. Kozak); *Vechiul kulčelmin în Principatul Kievului* (I. Voznij); *Palatul Ryžumovski din Baturin* (L. Cecivitka); *Problema dezvoltării meşteşugurilor populare la țară şi oraş* (M. Selivancev); *Materiale arheologice şi numismatice din zona Cernăuți* (S.V. Pivovarov, I.P. Mikhailina); *Structura istorico-topografică şi etapele dezvoltării ei* (V.P. Kovalenko).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

5. A V-a sesiune, din 12-17 mai 1998, de la Celic Dere, Tulcea şi Galaţi[19]

Tema: *Aşezările rurale din România şi Ucraina din cele mai vechi timpuri până în evul mediu inclusiv.*

Această Sesiune a fost organizată cu sprijinul Institutului de Arheologie din Iaşi, condus de prof. dr. D. Gh. Teodor, al Institutului de Cercetări Eco-Muzeale din Tulcea, director dr. Gavrilă Simion, al Institutului Român de Tracologie, condus de prof. dr. Petre Roman şi al Institutului de Relaţii Externe al Academiei Române, prin doamna Tatiana Oprescu.

Au participat şase specialişti din România (patru de la Iaşi, câte unul de la Tulcea şi Brăila) şi patru din Ucraina, de la Institutul de Arheologie din Kiev. A participat un timp şi prof. dr. Petre Roman, care – în 1998 – a fost numit, de către conducerea Academiei Române, ca al doilea vicepreşedinte al Comisiei mixte româno-ucrainene de istorie, arheologie, etnografie şi folclor.

Pentru orientarea şi informarea participanţilor asupra temei respective s-a întocmit – de către prof. dr. D. Gh. Teodor – programul, precum şi o fascicolă cu rezumatele comunicărilor în limbile franceză, germană şi engleză.

Partea română a susţinut următoarele comunicări: *Câteva consideraţii privind aşezările şi locuinţele aspectului complexului Ariuşd - Cucuteni* (M. Petrescu-Dîmboviţa); *Dare de seamă asupra activităţii Comisiilor româno-ucraineană şi ucraineano-română de istorie, arheologie, etnografie şi folclor. Partea a II-a. Primii paşi ai colaborării şi activitatea comisiilor în anii 1995-1997* (V. Cojocaru); *Aspecte etno-demografice ale comunităţii de la est de Carpaţi în secolele V-XI d.Hr.* (D. Gh. Teodor); *Viaţa economică în aşezările Câmpiei Brăila (secolele X-XVI)* (I. Cândea). La acestea se adaugă următoarele comunicări nepublicate: *Aşezări din prima epocă a fierului din Dobrogea; Aşezări rurale din Dobrogea romană; Evoluţia habitatului rural la est de Carpaţi în secolele XI-XIV; Antroponime negreceşti în inscripţiile lapidare din oraşele greceşti nord- şi nord-vest-pontice în secolele VI-I î.Hr.*

La rândul ei, partea ucraineană a prezentat următoarele comunicări: *Transportul pe roţi la comunităţile Cucuteni-Tripolie* (A.G. Korvin-Piotrovskij şi T.G. Movša), *Credinţele religioase la grecii de pe Nistrul inferior în secolele VI-I î.Hr.* (T.L. Samoylova); *Despre elemente tracice în ceramica târzie arhaică ale complexelor de la Olbia* (N.A.

[19] Lucrările acestei sesiuni au fost publicate de Institutul Român de Tracologie în fascicola *Les travaux de la V-ème session annuelle: Celic Dere, Tulcea, Galaţi, mai 1998*, în *Interacademica*, I, 1999, 72 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Leipunskaja); *Olbia, Tyras şi Burebista* (V.V. Krapivina); *Aşezările goţilor din Ucraina* (D.V. Kozak).

La acestea se adaugă următoarele comunicări nepublicate: *Principalele etape în dezvoltarea Olbiei; Aşezările săteşti în regiunea Bugului de Jos în secolele IV-III î.Hr.; Amenajări de cult săteşti în secolele XI - prima jumătate a secolului XVI în Ucraina; Etnicitatea românilor de la sate în Ucraina; Particularităţile vieţii populare în satele mixte din punct de vedere etnic.*

În timpul sesiunii, comunicările şi intervenţiile din română în rusă şi invers au fost traduse de către drd. Victor Cojocaru – sosit de la München, unde se afla ca bursier DAAD –, precum şi de Rodica Rusu, colaboratoarea Institutului de Cercetări Eco-Muzeale din Tulcea. De asemenea, prof. dr. Petre Roman, directorul Institutului Român de Tracologie din Bucureşti, a oferit sprijinul acestei instituţii pentru publicarea comunicărilor de la această sesiune într-o broşură.

În timpul sesiunii s-au efectuat vizite în următoarele locaţii: 1. Tulcea – Muzeul de Arheologie; 2. Delta Dunării; 3. Galaţi – Facultatea de Litere şi Teologie a Universităţii „Dunărea de Jos"; 4. locul pentru instalarea bustului hatmanului Mazeppa, respectiv zona bisericilor Sf. Precista şi Sf. Gheorghe şi a cartierului Mazeppa, propunându-se ridicarea şi a unui monument a lui Ioan Vodă cel Cumplit la Novosel'skoe, în Ucraina; 5. Secţia de Arheologie şi *Lapidarium*-ul Muzeului de Istorie; 6. Isaccea – şantierul arheologic de la Celic Dere şi unele obiective militare şi civile din secolele III şi XI-XIII; 7. Niculiţel – clădirea *martyrium*-ului, cu moaştele martirilor Zoticos, Attalos, Kamasis şi Philippos, deasupra căruia a fost construită o bazilică, tot complexul datând din secolele IV-VI d.Hr.; 8. Bucureşti – Palatul Parlamentului României şi muzeul de la parterul acestui colosal edificiu; Ambasada Ucrainei, unde au avut loc întâlnirile cu ambasadorul Al. V. Cealâc, cu prim-ministrul adjunct de la Ministerul de Externe al Ucrainei şi cu ataşatul de presă V. Focşa; 9. Muzeul Satului – o scurtă vizită –, unde s-a propus întărirea relaţiilor dintre istoricii români şi ucraineni, prin cercetarea unor teme de istorie modernă şi contemporană; 10. Institutul Român de Tracologie, unde prof. dr. P. Roman, a oferit câteva publicaţii ale instituţiei pe care o conduce, precum şi masa de seară.

După sesiunea din mai 1998 Victor Cojocaru a participat la săpăturile arheologice de la Tyras, de sub conducerea doamnei dr. Tatiana Samoylova, de la Odessa, ca şi Ioan Carol Opriş, de la Institutul Român de Tracologie din Bucureşti, iar dr. Ionel Cândea, directorul Muzeului din Brăila, a condus săpăturile din sectorul medieval al cetăţii de la Belgorod Dnestrovski (Cetatea Albă).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

După sesiune, conf. dr. Ionel Cândea, drd. Victor Cojocaru şi Ioan Carol Opriş au participat la seminarul internaţional din 21-24 aprilie 1999, organizat de direcţia Monumentelor Istorice din regiunea Odessa, cu tema *Căi de colaborare: ultimele rezultate ale cercetărilor arheologice din regiunea Odessa*. Cu acest prilej a avut loc şi lansarea lucrării Nataliei Anatolievna Šterbuli şi Tatianei Samoylova, referitoare la cercetarea monumentelor arheologice din regiunea Odessa.

În fine – în afară de aceste deplasări – au mai avut loc şi altele, pentru documentare, în Ucraina. Astfel, Victor Cojocaru a fost în această ţară, în perioada 1-15 octombrie 1998, ca delegat al Institutului Român de Tracologie din Bucureşti. Cu acest prilej s-a deplasat la Odessa pentru tema *Ştampilele de pe amfore din săpăturile mai vechi sau mai noi din depozitele Muzeului de Arheologie din Odessa şi al filialei din Odessa a Institutului de Arheologie al Academiei Naţionale de Ştiinţe a Ucrainei din Kiev*. De asemenea, în perioada 10-26 decembrie 1998, tot ca delegat al Institutului Român de Tracologie din Bucureşti, Victor Cojocaru s-a deplasat la Kiev pentru cercetări în arhiva şi biblioteca Institutului de Arheologie, bucurându-se de concursul acordat de prof. dr. S.D. Kryžickij, directorul instituţiei, şi A.G. Korvin-Piotrovskij, secretar ştiinţific al institutului şi al Comisiei mixte ucraineano-române. În această privinţă menţionăm că, împreună cu dr. T. Samoylova, va elabora lucrarea *Corpus-ul ştampilelor pe amfore de la Tyras*, care va fi publicată – într-o limbă de largă circulaţia – de Institutul Român de Tracologie din Bucureşti. Pentru această lucrare Victor Cojocaru s-a specializat, prin intermediul unei burse DAAD, la Comisia de Istorie Veche şi Epigrafie din München, condusă de prof. dr. Michael Wörrle, şi printr-una a Fundaţiei Hans Seigel, de patru luni, pentru documentare în Germania.

În afară de acestea, Victor Cojocaru a pregătit şi înaintat pentru tipar prima parte – în limbile germană şi franceză – a unui raport de activitate a Comisiilor mixte româno-ucraineană şi ucraineano-română de istorie, arheologie, etnografie şi folclor până la prima reuniune de la Cernăuţi (1995), a doua parte urmând a fi gata până la a doua reuniune, tot de la Cernăuţi (1999).

6. A VI-a sesiune, din 10-14 iunie 1999, de la Cernăuţi[20]

Tema: *Relaţiile dintre populaţiile şi civilizaţiile din spaţiul carpato-dunăreano-pontic cu cele din teritoriile de la nordul Mării Negre din cele mai vechi timpuri şi până în evul mediu inclusiv.*

---

[20] Lucrările sesiunii au fost publicate, împreună cu cele ale cele de-a VII-a Sesiuni a Institutul Român de Tracologie, în facicola *Les travaux de la VI-ème et VII-ème des sessions annuelles, Cernăuţi (1999) et Mangalia - Neptun (2000)*, în *Interacademica*, II-III, 2001, 190 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Această sesiune a fost organizată la Cernăuți – oraş de veche tradiție istorică, culturală şi ştiințifică – de către Comisia mixtă ucraineano-română, cu sprijinul autorităților locale din Cernăuți, precum şi al conducerii Institutului de Arheologie din Iaşi (prof. dr. Dan Gh. Teodor) şi al muzeelor din Tulcea (dr. Gavrilă Simion) şi Brăila (conf. dr. Ionel Cândea), ultimele două punând la dispoziție un microbuz şi o maşină, cu care membrii delegației române s-au deplasat la Cernăuți.

În cadrul sesiunii s-a constatat – cu satisfacție – că propunerea mai veche a părții ucrainene, de a se publica comunicările prezentate în şedințele anuale ale ambelor comisii mixte, s-a realizat în acest an, pentru comunicările celei de a V-a sesiune a comisiilor mixte de la Celic Dere, Tulcea şi Brăila, din 1998, de către Institutul Român de Tracologie din Bucureşti, condus de prof. dr. Petre Roman, vicepreşedinte al Comisiei româno-ucraineană de istorie, arheologie, etnografie şi folclor. A apărut, astfel, primul număr al publicației *Interacademica*, având ca redactori responsabili pe acad. M. Petrescu-Dîmbovița, din Iaşi, şi prof. dr. S.D. Kryžickij, membru corespondent al Academiei Naționale de Ştiințe a Ucrainei, din Kiev, şi ca redactori pe I.C. Opriş, din Bucureşti, şi V. Cojocaru, din Iaşi. S-a sperat că cel de-al doilea număr al acestei publicații, care urma să cuprindă comunicările susținute la cele două sesiuni ale comisiilor mixte de la Cernăuți, din 1999, şi de la Mangalia – Neptun, din 2000, să poată fi pregătit pentru tipar până la sfârşitul anului 1999 şi să apară tot cu sprijinul Institutului Român de Tracologie din Bucureşti, până la următoarea reuniune a celor două comisii mixte.

Tot în cadrul acestei sesiuni s-au putut vizita câteva sate româneşti şi monumente de cultură din raionul Storojineț, precum şi câteva sate ucrainene şi monumente de cultură din raionul Chițmani. La inițiativa părții române, s-a vizitat şi cetatea Hotinului, monument de arhitectură medievală absolut remarcabil, dar – din păcate – lăsat de izbelişte, pe calea ruinării şi uitării. Menționăm – şi cu prilejul acestei sesiuni – că este o datorie morală a forurilor în drept din România şi Ucraina, şi nu în ultimul rând al Academiei Române, de a căuta modalitatea, prin colaborare cu partea ucraineană, de a restaura şi a pune în valoare acest monument important al istoriei şi culturii noastre.

Partea română a prezentat la această Sesiune următoarele comunicări: *Complexul cultural Cucuteni-Tripolie: relații şi sincronisme cu alte culturi contemporane din preajma Mării Negre* (Cornelia-Magda Mantu); *Câteva considerații privind relațiile din epoca bronzului între civilizațiile din spațiul carpato-dunăreano-pontic şi acelea din zona nord-pontică* (Mircea Petrescu-Dîmbovița); *Relațiile dintre geto-dacii de la est*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de Carpaţi şi regiunile vecine (Silvia Teodor); *Importuri romano-bizantine la nordul Dunării de Jos* (Dan Gh. Teodor).

La acestea se adaugă următoarele comunicări nepublicate: *Cultura Cernavoda la Dunărea de Jos* (Petre Roman); *Expansiunea culturii de tip Babadag* (Gavrilă Simion); *Pharzaios – Stater de aur din împrejurimile Tyras-ului* (Victor Cojocaru); *Mici cruci engolpion cu imaginea sfinţilor Boris şi Gleb în regiunile Dunării de Jos* (Victor Spinei); *Asediul Cetăţii Albe din 1484 într-o sursă italiană mai puţin cunoscută* (Ionel Cândea) şi *Raportul între specificitatea geografică şi procesul indoeuropean* (Mihalache Brudiu).

Din partea ucraineană s-au prezentat la această sesiune următoarele comunicări: *Căile comerciale principale din nordul Mării Negre în perioada antică* (S.D. Kryžickij); *Organizarea meşteşugului de obţinere şi de prelucrare a cremenii la triburile culturii Tripolie* (I. Movčan); *Relaţiile dintre regiunile vestice şi estice ale comunităţii Cucuteni-Tripolie* (E.V. Tsvek); *Peşteri de cult din bazinul Nistrului* (B. Riduš, I. Čechovsky, A. Moisei); *Legăturile comerciale ale Olbiei cu lumea barbară antică în secolele I-IV d.Hr.* (V.V. Krapivina); *Legăturile comerciale ale Tyras-ului antic* (T.L. Samoylova); *Legăturile Kievului cu regiunile de la Dunărea de Jos în secolele XIII-XV d.Hr.* (G. Ivakin); *Privitor la structura planimetrică a necropolelor slave ca „aşezări ale morţilor"* (B. Tomenčuk); *Legăturile Bisericii Ortodoxe Române cu Facultatea de Teologie a Universităţii din Cernăuţi la sfârşitul secolului XIX - începutul secolului XX; Situaţia internaţională a ţării Şipeniţ în a doua jumătate a secolului XIV - prima jumătate a secolului XV* (A.M. Masan).

În continuare – tot în 1999 –, după sesiunea de la Cernăuţi, doi arheologi români au participat la săpăturile mixte ucraineano-române de la Tyras (regiunea Odessa), de sub conducerea d-nei dr. T.L. Samoylova de la Odessa, respectiv Victor Cojocaru, din Iaşi – în perioada august-septembrie –, precum şi – în luna august – Vitalie Bârcă, de la Cluj-Napoca, la săpăturile mixte ucraineano-române de la Satu Nou şi Orlovka, din Ucraina.

În a doua jumătate a lunii octombrie 1999, cercetătorul Victor Cojocaru a studiat materialele arheologice de la Muzeul de Arheologie din Cernăuţi şi de la Filiala Institutului de Arheologie al Academiei Naţionale de Ştiinţe a Ucrainei din Odessa şi s-a documentat în biblioteca Institutului de Arheologie din Kiev.

La acestea se adaugă documentarea în Germania, la München – timp de şase luni (1 noiembrie 1999 - 30 aprilie 2000) –, a lui Victor Cojocaru, pentru studierea ştampilelor de amforă de la Tyras, în vederea publicării – în colaborare cu dr. T.L. Samoylova – a unui corpus, precum şi elaborarea, tot

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de către cercetătorul român, a mai multor articole, pentru volumul I al publicației *Tyras*, conținând rezultatele săpăturilor dintre 1996 şi 1999.

Deci, de la a VI-a sesiune din 1999, de la Cernăuți, şi până la cea de a VII-a sesiune de la Mangalia – Neptun, din 2000, activitatea desfăşurată de Comisia mixtă româno-ucraineană de istorie, arheologie, etnografie şi folclor a contribuit la strângerea colaborării cu Comisia mixtă ucraineano-română, mai ales prin tipărirea – de către Institutul Român de Tracologie din Bucureşti – a publicației *Interacademica*, I.

7. A VII-a sesiune, din 16-21 mai 2000, de la Mangalia – Neptun

Tema: *Viața spirituală pe teritoriile României şi Ucrainei de-a lungul timpului.*

Această sesiune, la care au participat 11 specialişti din România şi şapte din Ucraina, s-a organizat cu sprijinul Institutului Român de Tracologie (director prof. dr. Petre Roman) şi al Comisiei Internaționale pentru promovarea studiilor indoeuropene şi tracice din Mangalia (secretar dr. Valeriu Cheluță-Georgescu). Acesta din urmă – ca director al Muzeului de Arheologie din Mangalia – a putut asigura, împreună cu administrația locală şi cu câțiva sponsori, cazarea şi transportul cu maşini din Bucureşti, Ploieşti şi Constanța la Mangalia – Neptun.

Cu prilejul acestei sesiuni – în afară de comunicări, susținute de specialiştii români şi străini – s-au vizitat Muzeul Arheologic din Mangalia şi unele complexe arheologice ale cetății antice Callatis. De asemenea, a avut loc şi o şedință de lucru, în care s-a hotărât ca următoarea sesiune – a VIII-a – să aibă loc în Ucraina, la Odessa, cu tema *Casa pe teritoriul României şi Ucrainei de-a lungul timpului.* De asemenea, s-a aprobat – de către Petre Roman, directorul Institutului Român de Tracologie şi vicepreşedinte al Comisiei mixte româno-ucrainene – ca volumul II-III al publicației *Interacademica*, a celor două comisii mixte, să fie publicat – ca şi primul – de către Institutul Român de Tracologie din Bucureşti.

La această sesiune partea română a susținut următoarele comunicări: *Plastica Horodiştea-Erbiceni-Gordineşti* (Ruxandra Alaiba); *Unele considerații privind viața spirituală la est de Carpați în epoca bronzului şi Hallstatt-ul timpuriu* (Mircea Petrescu-Dîmbovița); *Rit şi ritualuri funerare la Piroboridava* (Silvia Teodor); *Ciclul pascal şi practicile funerare în regiunea Dunărea de Jos şi în cele nord-pontice* (Marcela Bratiloveanu-Popilian); *Sărbătoarea Sf. Gheorghe şi reminiscențele unor culte ancestrale în Transcarpatia şi în zonele carpato-dunărene* (Valeriu Cheluță-Georgescu).

La rândul ei, partea ucraineană a susținut următoarele comunicări: *Unele aspecte ale vederii lumii la triburile din estul culturii*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tripolie (E.V. Tsvek); *Forme arhitecturale în pictura decorativă a criptelor funerare ale Bosforului cimerian* (S.D. Kryžickij); *Simbolistica de cult pe obiecte ceramice din cultura Luka-Rajkovetskaja* (I.P. Mikhailina); *Problema antropomorfizării în mitologia vechilor slavi* (D.N. Kozak); *Şestoviţa şi problema contactelor slavo-scandinave în sudul Rusiei la sfârşitul secolului al IX-lea şi începutul secolului al XI-lea* (V.P. Kovalenko); *Monumente creştine din secolele XII-XIII provenind din teritoriul cuprins între cursul superior al Prutului şi cursul mijlociu al Nistrului* (S.V. Pivovarov); *Descoperire de obiecte de scris din secolele XII-XIII în aria din nordul Bucovinei* (I. Voznij); *Relaţii între Kiev şi aria Dunării de Jos în secolele XIII-XV* (Gl. Ju. Ivakin); *Cultul popular al protectorilor creştini ai lupilor la romanicii estici în contextul contactelor culturale ale slavilor cu romanicii estici* (I. Čechovsky).

8. A VIII-a sesiune, din 15-18 iunie 2001, de la Odessa

Tema: *Tipuri de locuinţe din România şi Ucraina de-a lungul timpului.*

Această sesiune a fost organizată de dr. T.L. Samoylova, şefa diviziunii nord-pontice a Academiei Naţionale de Ştiinţe a Ucrainei, şi de către colaboratorii săi de la Odessa şi Cetatea Albă. Puţin timp mai înainte, între 28 mai şi 1 iunie 2001, a avut loc la Mangalia – Jupiter a XI-a Sesiune Internaţională a Comisiei pentru promovarea studiilor indo-europene şi tracice.

Cu prilejul sesiunii, s-au vizitat şantierul arheologic de la Olbia, de la gura fluviului Hypanis, şi muzeul de la Odessa. De asemenea, după manifestare, la 19-20 noiembrie 2001, a avut loc – pentru documentare – o deplasare la Cernăuţi a părţii române, prilej cu care au avut loc convorbiri cu prof. dr. I.P. Mikhailina, vicepreşedinte al Comisiei mixte ucraineano-române de la Kiev.

Înainte de sesiune, în perioada 24-28 noiembrie 2000, s-a efectuat o deplasare a părţii române în Crimeea – pentru studii – ocazie cu care este de menţionat documentarea la Simferopol, respectiv la Muzeul de Arheologie, la Institutul de Orientalistică şi la Filiala din Crimeea a Institutului de Arheologie din Kiev, precum şi vizitele la şantierele arheologice de la Bakčiserai, Mangop şi Chersones. În ultima localitate, de lângă Sevastopol, s-a vizitat şi muzeul cu resturi preromane, romane şi bizantine de la Panticapaeum. La acestea se adaugă şi vizita la şantierul arheologic de la Myrmekia, din secolele VI-V î.Hr., precum şi participarea lui Victor Cojocaru – timp de trei săptămâni – la săpăturile arheologice de la Tyras - Cetatea Albă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cu prilejul acestei sesiuni au fost prezentate următoarele publicații: *Interacademica* II-III, cu lucrările sesiunilor anuale VI (Cernăuți, 1999) şi VII (Mangalia – Neptun, 2000), colectivul de redacție al acestei publicații fiind compus din Victor Cojocaru (Iaşi), Alexej G. Korvin-Piotrovskij (Kiev) şi Adrian Poruciuc (Iaşi); *Tyras-Cetatea Albă*, volum îngrijit de Victor Cojocaru (Iaşi) şi T.L. Samoylova (Odessa); *Populația zonei nordice şi nord-vestice a Pontului Euxin pe baza izvoarelor epigrafice*, teza de doctorat a lui Victor Cojocaru; *Die Nekropole der Noua-Kultur auf der „Țuguieta" bei Truşeşti, Kr. Botoşani, Nordmoldau*, PZ, 76, 2, 2001. p. 179-208, de Mircea Petrescu-Dîmbovița, şi *Das paläoanthropologische Untersuchung der Skelette aus der Noua-Nekropole von Truşeşti-Țuguieta*, de Maria Cristescu şi Georgeta Miu, în *PZ*, 76, 2, 2001, p. 209-220.

La această sesiune partea română a prezentat următoarele comunicări: *Considerații privind locuințele eneoliticului evoluat al ceramicii pictate de pe teritoriul României* (Mircea Petrescu-Dîmbovița); *Sanctuarele culturii Cucuteni* (Cornelia-Magda Mantu); *Locuințele şi aşezările din spațiul extracarpatic al României la începutul epocii fierului* (Attila László); *Contribuții la cunoaşterea spațiului locuințelor în aşezările geto-dacice* (Silvia Teodor); *Locuințe şi anexe în secolele I-VII în regiunile de est şi sud ale Carpaților* (Dan Gh. Teodor); *Aşezările medievale din zona Siretului* (Victor Spinei).

La rândul ei, partea ucraineană a susținut comunicările: *Fenomenul construcțiilor locuințelor de pământ în vechile oraşe greceşti de pe coasta de nord a Mării Negre* (S.D. Kryžickij); *Construcția de locuințe în cultura estică Tripolie* (E.V. Tsvek); *Ieşirile în construcția locuințelor tripoliene* (A.G. Korvin-Piotrovskij); *Construcțiile din aşezările din bronzul târziu de la Voronovka II* (V.P. Vancigov, A.B. Rulev); *Locuința-mormânt – opoziție semiotică în ritualul funerar din bronzul timpuriu* (S.V. Ivanova); *Locuința în cultura Sabatinovka: efectele factorilor topografic şi socio-demografic* (Yu. A. Černienko, V.F. Eliseev); *Aşezările matroane: ieşirile în construcția locuințelor* (S.S. Bešenova); *Complexe rezidențiale ale aşezărilor vechi greceşti din golful Odessa* (E.F. Redina); *Locuințe rezidențiale la Tyras în perioada elenistică târzie* (T.L. Samoylova, V. Cojocaru); *Locuințe rezidențiale la Olbia în primul secol î.Hr.* (V.V. Krapivina); *Unele aspecte ale studiilor relativ la construcția locuințelor în cultura Černeahov* (A.A. Gudkova); *Despre locuințele din perioada scitică târzie de la Mologa* (A.E. Malyukevici); *Construcția locuințelor în vechiul Kiev* (I.I. Movčan); *Despre reconstrucția locuirilor de fermă în Rusia medievală* (V. Kozyba); *Construcții de aşezări în regiunile Nistrului mijlociu şi Bucovina în secolele VIII-X d.Hr.* (I.P. Mikhailina); *Construcții de aşezări*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

în regiunile Nistrului mijlociu şi Bucovina în secolele XII-XIV (S.P. Pivovarov); *Evoluția locuințelor slave pe teritoriul Ucrainei* (V.N. Polšikova); *Complexele rezidențiale ale Hoardei de Aur de la Belgorod – rezultatele săpăturilor din 2000-2001 de la Belgorod - Tyras* (G.S. Boguslavskij); *Construcția de locuințe la populația tătaro-nogai şi tătaro-turcă din oraşele nord-pontice în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (bazate pe datele martorilor oculari)* (I.V. Sapozhnikov); *Arhitectura populară din satele cazace din aria Bugeac în secolul al XIX-lea* (E.A. Bacinskaja); *Rezidențial şi subsidiar la ucrainenii de peste Dunăre* (V.G. Kušmir); *O colecție de secțiuni subțiri ale construcțiilor de piatră ale siturilor arheologice din sudul Ucrainei de la Odessa* (V.F. Petrun) şi *Caracterul expresiv al construcțiilor tradiționale „lipovene" din bazinul Dunării* (A. Prigorini).

9. A IX-a sesiune, din 30 mai - 3 iunie 2002, de la Mangalia – Jupiter

Tema: *Tipuri de aşezări fortificate din România şi Ucraina de-a lungul timpului.*

Lucrările acestei sesiuni s-au desfăşurat la Mangalia – Jupiter, cu sprijinul prof. dr. Petre Roman, director al Institutului Român de Tracologie din Bucureşti, care a avut inițiativa organizării unei întâlniri ştiințifice dedicată rapoartelor de săpături arheologice din anul 2001 de către această instituție în Ucraina (Tyras - Cetatea Albă, Cartal - Orlovka, Belajia Țerkov - Biserica Albă) şi în Republica Moldova, întâlnire care a precedat şedința anuală a comisiilor mixte.

Sesiunea de la Mangalia a fost posibilă datorită efortului organizatoric şi financiar (transport, cazare, masă şi o excursie la Constanța) al dr. V. Cheluță-Georgescu, directorul Muzeului „Callatis", din Mangalia.

La această sesiune anuală a celor două comisii mixte au participat 12 specialişti români (şase din Iaşi, doi din Bucureşti şi câte unul din Craiova, Mangalia, Sfântu Gheorghe şi Tulcea) şi 12 specialişti ucraineni (nouă din Kiev, doi din Odessa şi unul din Cernăuți).

Deschiderea lucrărilor a avut loc în sala de recepție a Hotelului Prezident, prezentându-se publicațiile Institutului Român de Tracologie din Bucureşti şi ale Institutului de Arheologie din Kiev.

În după-amiaza aceleiaşi zile s-au susținut rapoartele de săpături ale Institutului Român de Tracologie şi ale Institutului de Arheologie din Kiev de la Tyras - Cetatea Albă (dr. T.L. Samoylova, dr. V. Cojocaru), Cartal - Orlovka (dr. Valeriu Cheluță-Georgescu), Belajia Țerkov (dr. V. Vasilian).

A doua zi, dimineață, s-au discutat planurile de colaborare în domeniul tracologiei, planul de cercetări arheologice româno-ucrainene din anul 2002 şi lucrările în curs de tipărire.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În după-amiaza aceleiaşi zile şi în două şedințe din 2 iunie s-au prezentat comunicările ambelor comisii mixte.

Astfel, specialiştii din partea română au susținut următoarele comunicări: *Unele date privitoare la fortificarea aşezărilor culturii Cucuteni dintre Carpați şi Prut* (Mircea Petrescu-Dîmbovița); *Zone fortificate / apărate în diferite perioade şi regiuni de pe teritoriul României. Scop, realizare, tehnică, semnificație* (Petre Roman); *Noi aspecte privind epoca bronzului din sud-estul Transilvaniei* (Valeriu Cavruc); *Date noi oferite de cercetarea unei necropole de inhumație din secolele VI-V din nordul Dobrogei* (Gavrilă Simion); *Sistemul complexului de apărare a Tyras-ului antic şi evoluția cronologică* (dr. Tatiana L. Samoylova, dr. Victor Cojocaru); *Aşezările fortificate geto-dacice în zona est-carpatică a României* (Silvia Teodor); *Tipuri de aşezări din secolele VI-X d.Hr. în regiunile de la est şi sud de Carpați* (Dan Gh. Teodor); *Căile de comunicație şi fortificații din Moldova medievală* (D. Agache); *Translări spiritualo-culturale* (S. Diamandi); *Semnificații ale vetrei în practica populară din spațiul carpato-dunărean* (Marcela Bratiloveanu-Popilian); *Schimburi simbolice religioase. Lectură hermeneutică* (Ruxandra Alaiba).

Specialiştii ucraineni au susținut următoarele comunicări: *Probleme privind structura aşezărilor gigant ale culturii Tripolie pe baza materialelor din aşezarea de lângă satul Talianki* (A.G. Korvin-Piotrovskij, V.A. Kruc); *Un instrument de arat unicat din perioada eneolitic din Volânia legat de condițiile de existență a aşezărilor tripoliene* (D.N. Kozak); *Horodişti din epoca timpurie a fierului în zona de stepă de la nordul Mării Negre* (N.A. Gavriliuk); *În legătură cu problema nomenclaturii şi a tipurilor planimetrice a structurilor de construcții orăşeneşti în perioada arhaică (secolul VI - începutul secolului V î.Hr.)* (S.D. Kryžickij); *Zidul de apărare sud-estic al citadelei de la Olbia* (V.V. Krapivina); *Horodiştile din secolele VIII-X din zona cursului superior al Prutului* (I.P. Mikhailina); *Date noi privind sistemul de apărare a Kiev-ului în secolele X-XI* (I.I. Movčan); *Despre fortificațiile şi planimetria vechiului Kiev din perioada Izjaslav-Svjatopolk* (G. Ju. Ivakin); *Construcțiile de apărare ale Cafei ca izvor pentru studierea istoriei politice a Crimeei de la sfârşitul secolului XIV* (O.S. Mavrina); *Românii în contextul dezvoltării etnonaționale actuale a Ucrainei* (A.V. Orlov).

În încheiere am remarcat, încă o dată, condițiile foarte bune în care şi-a desfăşurat lucrările şi nivelul ştiințific înalt al celei de a IX-a sesiuni anuale a comisiilor mixte. Comunicările prezentate, ca şi alte materiale legate de tema respectivă, vor alcătui conținutul publicației *Interacademica*, V, a cărei tipărire sperăm că va putea fi finanțată de Academia Română.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL VII

TITLURI ŞI DISTINCŢII

De-a lungul întregii mele vieţi am avut mai multe titluri şi am primit mai mute distincţii, pe care le voi prezenta în cele ce urmează.

A. Titluri în ţară:

1. Licenţiat în Filosofie şi Litere al Facultăţii de Filosofie şi Litere a Universităţii din Bucureşti, în 1937;
2. Licenţiat în Drept al Facultăţii de Ştiinţe Juridice a Universităţii din Bucureşti, în 1937;
3. Asistent onorific la Catedra de Preistorie şi Arheologie a Facultăţii de Filosofie şi Litere a Universităţii din Bucureşti, între 1937 şi 1948;
4. Asistent la Muzeul Naţional de Antichităţi din Bucureşti, 1943-1948;
5. Doctor în Filosofie şi Litere al Facultăţii de Filosofie şi Litere a Universităţii din Bucureşti, în 1947;
6. Conferenţiar la Facultatea de Istorie-Geografie (din 1950, Facultatea de Istorie-Filologie) a Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi, în perioada 1949-1956;
7. Profesor la Facultatea de Istorie-Filologie (din 1960, Facultatea de Istorie-Filosofie), a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, în perioada 1956-1983;
8. Doctor docent, din 1966, cu drept de conducere doctorat în domeniul Istoriei Vechi şi Arheologiei României;
9. Profesor asociat la Facultatea de Istorie-Filosofie (din 1990, Facultatea de Istorie) a Universităţii „Al. I. Cuza", din 1983 până în prezent, cu drept de conducere de doctorat.
10. Director al Muzeului de Istorie a Moldovei din Iaşi, 1956-1964;
11. Director al Institutului de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol" al Filialei din Iaşi a Academiei Române, 1967-1989;

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

12. Fondator şi redactor principal al revistei *Arheologia Moldovei* (I / 1960 - XIII / 1990).

13. Redactor principal al *Anuarului Institutului de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol" din Iaşi* (1967-1989);

14. Membru în Biroul Societății de Ştiințe Istorice din România;

15. Membru în Comitetul Național al Istoricilor din România;

16. Vicepreşedinte al Institutului Român de Tracologie din Bucureşti şi preşedinte al Filialei Moldova, din Iaşi (1979-2002); în perioada 1990-1994 am deținut şi funcția de director onorific *ad interim*.

17. Membru al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene;

18. Membru titular al Academiei de Ştiințe Sociale şi Politice şi al Prezidiului acestei instituții (din 1970);

19. Membru corespondent al Academiei Române (1991-1996);

20. Membru titular al Academiei Române, din 1996.

21. Titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității „Dunărea de Jos" din Galați, în 1999.

22. Titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității „Ştefan cel Mare" din Suceava, în 2005.

23. Cetățean de onoare al municipiului Iaşi, din 2005.

24. Cetățean de onoare al comunei Cucuteni, din 2005.

B. Titluri în străinătate:

1. Membru, din partea României, în Consiliul Permanent al Uniunii Internaționale de Ştiințe Pre- şi Protoistorice din cadrul Consiliului Internațional de Filosofie şi Ştiințe Umane de pe lângă UNESCO, în perioada 1964-1991, şi, apoi – din 1991 – membru de onoare al Comitetului Permanent al acestui consiliu;

2. Membru al Institutului Italian de Pre- şi Protoistorie din Florența, din 1964;

3. Membru corespondent al Institutului Arheologic German, din 1978, instituție de mare prestigiu ştiințific, în cadrul căruia funcționează mai multe unități de cercetare, dintre care un loc important îl ocupă Comisia Romano-Germană de la Frankfurt am Main, în ale cărei publicații – *Germania* şi *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* – au apărut unele din rezultatele mai importante ale arheologilor români;

4. Preşedinte al Comisiei mixte româno-ucraineană de istorie, arheologie, etnografie şi folclor a Academiei Române, din 1994 până în 2002, inclusiv;

5. Membru de onoare al Institutului de Tracologie din Sofia din cadrul Academiei Bulgare de Ştiințe, din 1997.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

C. Distincții:

1. Ordinul „Coroana României” clasa a V-a în grad de cavaler cu spadă şi panglică de virtute militară şi frunze de stejar, pentru activitatea desfăşurată pe front, în calitate de sublocotenent de rezervă în Regimentul 3 Artilerie grea din Galați, în perioada 1941-1942;

2. Premiul de Stat, în 1954, pentru colaborarea la monografia *Hăbăşeşti*, alături de Vladimir Dumitrescu, Hortensia Dumitrescu şi Nicolae Gostar.

3. Medalia Muncii, în 1954.

4. Medalia Eliberarea de sub jugul fascist, în 1954.

5. Ordinul Muncii clasa II, în 1963.

6. Ordinul Meritul Ştiinţific, în 1969.

7. Premiul „Vasile Pârvan” al Academiei Române, în 1978, pentru volumul *Depozite de bronzuri din România*.

8. Ordinul Național „Steaua României” în grad de ofițer, în 2001;

9. Diploma de Excelență a Ministerului Culturii şi Cultelor, în 2005.

10. Diploma de Excelență a Direcției pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Național Iaşi, în 2005.

11. Diploma de Excelență a Consiliului Județean Neamț şi Complexului Muzeal Județean Neamț, în 2005.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

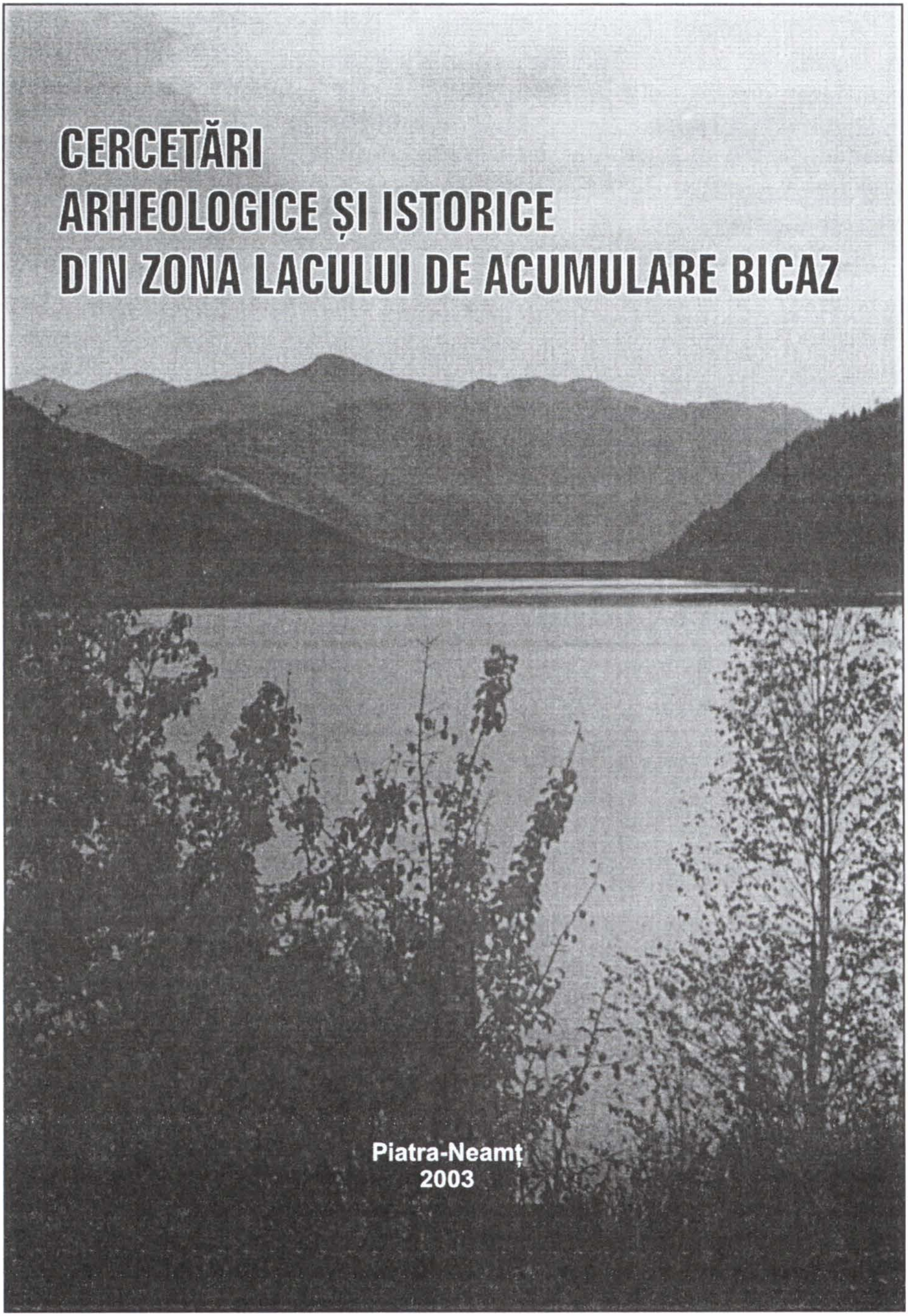

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL VIII

MULȚUMIRI ŞI RECUNOŞTINȚĂ

Închei acest volum, încărcat poate cu prea multe date documentare, care sper că pot să intereseze în primul rând pe cei de specialitate, apoi – eventual – şi pe alții, cu care am venit în contact în cei 91 de ani de viață, aducând mulțumiri şi exprimând recunoştință persoanelor şi instituțiilor care m-au ajutat în formarea şi apoi în desfăşurarea activității mele, didactice şi ştiințifice. De altfel, aceasta am mai făcut-o cu prilejul sărbătorii mele la împlinirea vârstei de 90 de ani[1].

În primul rând, mulțumesc Celui de Sus, că la vârsta de 91 de ani am putut realiza acest volum.

Mulțumesc apoi părinților mei din Galați, respectiv tatălui meu, cu studii gimnaziale la Târgovişte şi apoi la Bucureşti – la Liceul „Gh. Lazăr" şi la Facultățile de Drept şi de Filosofie şi Litere –, fost consilier la Curtea de Apel din Galați şi apoi avocat, fost prefect al județului Vrancea şi deputat liberal de Covurlui, preşedinte al Ligii Româno-Polone din Galați şi vicepreşedinte al Asociației Româno-Cehoslovace din aceeaşi localitate.

De asemenea, sunt recunoscător mamei mele – de origine greacă – cu studii la Galați şi la un institut din Lausanne, fostă membră a Societății Compozitorilor Români şi preşedintă a Comitetului "Asociației pentru emanciparea civilă şi politică a femeilor române" din Galați. A avut în jur de 100 de compoziții muzicale, achiziționate de Biblioteca Academiei Române şi o corespondență cu marea poetă polonă Kazimira Illakowiczówna, fostă secretară a mareşalului Josef Pilsudski, corespondență aflată astăzi la Muzeul Literaturii din Varşovia.

Totodată, mulțumesc sorei mele – Elena Isăcescu –, licențiată în studii de filologie clasică la Bucureşti, care a activat în cadrul Muzeului Militar Național din Bucureşti şi apoi la Cabinetul Numismatic al

---

[1] M. Petrescu-Dîmbovița, *op.cit.*, 2005, p. 54-59.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Academiei Române, precum şi soțului ei – Eugen Isăcescu –, descendent al unei vechi familii din Bucovina.

Mulțumesc, în mod deosebit, familiei mele din Iaşi, respectiv soției – Stanislawa-Ursula (fostă Pirożinski), de origine polonă –, care mi-a asigurat condiții optime de viață şi de lucru, şi fiicei noastre – Wanda-Lucia, căsătorită Woloszyn –, licențiată în fizică la Iaşi, actualmente rezidentă la Varşovia.

Gânduri bune am şi pentru familia sorei soției mele, dr. Danuta-Maria Gheț, şi copiilor ei, Monica – din Cluj-Napoca – şi Danek-Emanuel – din New York.

Din pleiada de dascăli de elită ai Liceului „Vasile Alecsandri" din Galați – astăzi colegiu – îl menționez, în primul rând, pe profesorul de română Aețiu Hogaş, fiul scriitorului Calistrat Hogaş, căruia îi exprim şi pe această cale mulțumiri şi recunoştință pentru că mi-a deşteptat interesul pentru arheologie.

În continuare, dintre profesorii de la Facultatea de Filosofie şi Litere ai Universității din Bucureşti, mulțumesc şi sunt recunoscător – în primul rând – lui Ioan Andrieşescu, ctitorul arheologiei preistorice din România, pe lângă care am fost student, doctorand şi asistent onorific timp de peste 10 ani.

De asemenea, îi mulțumesc şi sunt recunoscător profesorului Ion Nestor, succesorul profesorului Ioan Andrieşescu, de la care am învățat foarte multe, ca fost doctorand, asistent şi colaborator al său, la Muzeul Național de Antichități şi la Facultatea de Istorie din Bucureşti, timp de 12 ani. Participarea mea la săpăturile sale de la Sărata Monteoru, din anii 1937, 1938 şi 1939, au contribuit în mod decisiv la formarea mea ca arheolog de teren, pentru care îi sunt profund recunoscător. Profesorul Ion Nestor a fost un savant cu un larg orizont cultural şi ştiințific, cum am avut ocazia adeseori să constat.

Al treilea arheolog căruia îi sunt recunoscător a fost Vladimir Dumitrescu, om de ştiință de mare reputație pe plan național şi internațional, fost director la Muzeul Național de Antichități, docent şi apoi conferențiar la Facultatea de Istorie din Bucureşti. Ca fost student al său la Universitatea din Bucureşti şi apoi colaborator la Muzeul Național de Antichități şi la şantierul şi monografia *Hăbăşeşti*, îi exprim şi pe această cale deosebita mea prețuire pentru tot ce a realizat în domeniul arheologiei preistorice româneşti.

De asemenea, le sunt recunoscător prof. dr. Radu Vulpe şi Dumitru Berciu, ale căror lecții şi conferințe le-am ascultat cu deosebit interes.

În continuare exprim mulțumiri şi recunoştință profesorilor Nicolae Iorga şi Constantin C. Giurescu, cu care am avut unele relații mai strânse.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În ceea ce-l priveşte pe marele istoric Nicolae Iorga, publicist, scriitor şi om politic, îmi amintesc cu deosebită plăcere de prelegerile sale de istorie universală, bazate pe date şi interpretări originale, ţinute totdeauna liber, precum şi de seminariile sale din domeniul unor izvoare medievale de istorie universală, ca şi de documentarea mea privitoare la mileniile I î.Hr. şi I d.Hr., în biblioteca sa de acasă.

De asemenea, ca fost student al profesorului Constantin C. Giurescu, personalitate recunoscută pe plan naţional şi internaţional, i-am urmărit cu deosebit interes cursurile de Istoria Românilor, clare şi cu larg orizont istoric. După terminarea studiilor, ca licenţiat în Filosofie şi Litere, datorită iniţiativei şi sprijinului său, în calitate de Rezident Regal al Ţinutului „Dunărea de Jos", am întreprins, în perioada 24 aprilie - 14 mai 1939, o călătorie arheologică în fostul judeţ Covurlui, prilej cu care am identificat 30 de noi situri cu resturi arheologice din eneolitic, epoca bronzului, Hallstatt, La Tène-ul geto-dacic, epoca romană târzie şi evul mediu timpuriu, prezentate de subsemnatul în două articole, dintre care unul în limba română şi altul în limba germană. În afară de acestea, m-a însărcinat să întocmesc inventarul materialelor arheologice şi numismatice de la Cabinetul Rezidenţei Regale din Galaţi, sprijinind apoi tipărirea lui sub formă de broşură, la Monitorul Oficial din Bucureşti.

În încheiere, mulţumesc în mod călduros colegilor mei de la Facultatea de Istorie a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi (conf. dr. Nicolae Gostar, conf. dr. Marin Dinu, prof. dr. Attila László, conf. dr. Mihail Vasilescu), colegilor de la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol" din Iaşi, condus astăzi de către acad. Alexandru Zub, şi colegilor de la Institutul de Arheologie din Iaşi, care – după mine – a fost condus cu competenţă de prof. dr. Dan Gh. Teodor şi – în prezent – de prof. dr. Victor Spinei, membru corespondent al Academiei Române.

Mulţumesc, de asemenea, şi foştilor mei studenţi, dintre care unii s-au realizat pe plan naţional şi internaţional, depăşindu-mă uneori – ceea ce m-a bucurat –, care în multe rânduri m-au ajutat în activitatea mea de cercetare. Dintre ei menţionez – în ordinea alfabetică – de la Institutul de Arheologie din Iaşi, pe dr. Ruxandra Alaiba, dr. Vasile Chirica, dr. Marilena Florescu, dr. Constantin Iconomu, dr. Ion Ioniţă, dr. Dan Monah, dr. Cornelia-Magda Lazarovici, dr. Silviu Sanie, prof. dr. Victor Spinei, prof. dr. Dan Gh. Teodor şi dr. Silvia Teodor, de la Centrul de Istorie şi Civilizaţie Europeană din cadrul Filialei Iaşi a Academiei Române, pe dr. Stela Cheptea, iar de la Facultatea de Istorie, pe prof. dr. Nicolae Ursulescu, mulţi dintre ei având – la rândul lor – elevi. Lor li se alătură cei de la alte instituţii din ţară: prof. dr. Mihalache Brudiu, de la Universitatea „Dunărea de Jos" din Galaţi, dr. Gheorghe Dumitroaia, directorul

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Complexului Muzeal Județean Neamț. Mulțumesc, Eugeniei Popușoi de la Bârlad și regretaților dr. Ștefan Cucoș, de la Piatra-Neamț, Vasile Palade, de la Bârlad, și Eugenia Neamțu, de la Iași, care s-au remarcat prin cercetările de teren și lucrările publicate. În această privință, se spune că pe ei îi interesează pe cine au avut profesor, respectiv subsemnatul, și acesta – la rândul lui – pe cine i-a avut ca profesori.

Pentru concursul acordat în timpul funcționării mele la Facultatea de Istorie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași le sunt recunoscător decanilor și rectorilor I. Creangă, M. Todosia, V. Barbu, Gh. Popa și D. Oprea.

De asemenea, aduc mulțumirile mele conducătorilor Filialei Iași a Academiei Române, respectiv academicienilor Octav Mayer (1895-1966), care ne-a sprijinit la apariția publicației *Arheologia Moldovei*, ajunsă astăzi la numărul 27, Vasile Mârza (1902-1995), Cristofor Simionescu, fost și vicepreședinte cu delegație de președinte al Academiei Române (1977-1980), Viorel Barbu, fost și vicepreședinte al Academiei Române (1998), care au sprijinit activitatea arheologică și istorică din centrul academic și universitar Iași.

Totodată, mulțumesc în mod deosebit și sunt recunoscător și domnului academician Eugen Simion, președintele Academiei Române, sub conducerea căruia am fost membru corespondent (1991) și apoi membru titular (1996) al Academiei Române, sub care s-a constituit – în 1994 – Comisia mixtă româno-ucraineană de istorie, arheologie, etnografie și folclor, pe care am condus-o opt ani (1994-2002). Cu această ocazie mulțumesc și celor care și-au dat concursul la organizarea sesiunilor comisiei mixte: prof. dr. Dan Gh. Teodor, fost director al Institutului de Arheologie din Iași și fost vicepreședinte al Comisiei mixte româno-ucrainene; prof. dr. Petre Roman, pe atunci director al Institutului Român de Tracologie din București și fost vicepreședinte al Comisiei mixte româno-ucrainene, care a inițiat și sprijinit apariția publicației *Interacademica*, conținând comunicările sesiunilor de la Celic Dere, Tulcea și Galați (1998), Cernăuți (1999) și Mangalia – Neptun (2000); dr. Victor Cojocaru, fost secretar științific al Comisiei mixte româno-ucrainene, bun cunoscător al limbii ruse și colaborator de bază al săpăturilor de la Tyras, conduse de dr. Tatiana L. Samoylova.

De asemenea, sunt recunoscător Secției de Științe Istorice și Arheologie a Academiei Române și acad. Dan Berindei, fostul președinte al secției, actualmente vicepreședinte al Academiei Române, care a răspuns totdeauna favorabil solicitărilor subsemnatului.

În afară de acestea, sunt recunoscător și acad. Mihnea Gheorghiu, fostul președinte al Academiei de Științe Sociale și Politice din România – din care am făcut parte –, pentru sprijinul acordat în cazul

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

unor deplasări în străinătate, îndeosebi pentru participarea la cel de al X-lea Congres Internațional al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice, din 1981, de la Ciudad de Mexico.

În fine, nu pot încheia fără să mulțumesc celor care au contribuit la organizarea sesiunii de omagiere a subsemnatului, cu ocazia împlinirii vârstei de 90 de ani, în frunte cu prof. dr. Victor Spinei și prof. dr. Nicolae Ursulescu, precum și celor care au participat la această omagiere, fiindu-le tuturor recunoscător.

De asemenea, mulțumesc pentru concursul acordat și foștilor mei studenți și apoi colaboratori de la Institutul de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol" din Iași, respectiv acad. prof. Alexandru Zub, directorul Institutului, specialist în istoriografia românească modernă și – din 2005 – președinte al Secției de Științe Istorice și Arheologice a Academiei Române; prof. dr. Gheorghe Buzatu, cunoscut prin preocupările sale în domeniul istoriei contemporane a României; precum și dr. Dorina Rusu, secretara științifică a Secției de Științe Istorice și Arheologie a Academiei Române, pentru perioada de după 1990, de când deține această funcție cu deosebită competență și realizări remarcabile privitoare la istoricul Academiei Române.

La fel, sunt recunoscător și regretaților prof. dr. Alexandru Andronic, cu contribuții în domeniul istoriei medievale și moderne a României și al arheologiei medievale din România, și cercetător principal I dr. Leonid Boicu, specialist în istoria modernă a României, pentru concursul acordat în perioada cât am fost director al Muzeului de Istorie a Moldovei și al Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol" din Iași.

Nu pot încheia această lucrare fără să mulțumesc și să fiu recunoscător domnului drd. Vasile Cotiugă, asistent universitar la Facultatea de Istorie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași, pentru munca asiduă depusă în calitate de redactor al acestei lucrări, și îndeosebi domnului dr. Gheorghe Dumitroaia, directorului Complexului Muzeal Județean Neamț și al prestigioasei serii *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis* din Piatra-Neamț, care a acceptat și a sprijinit publicarea acestui volum în seria respectivă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

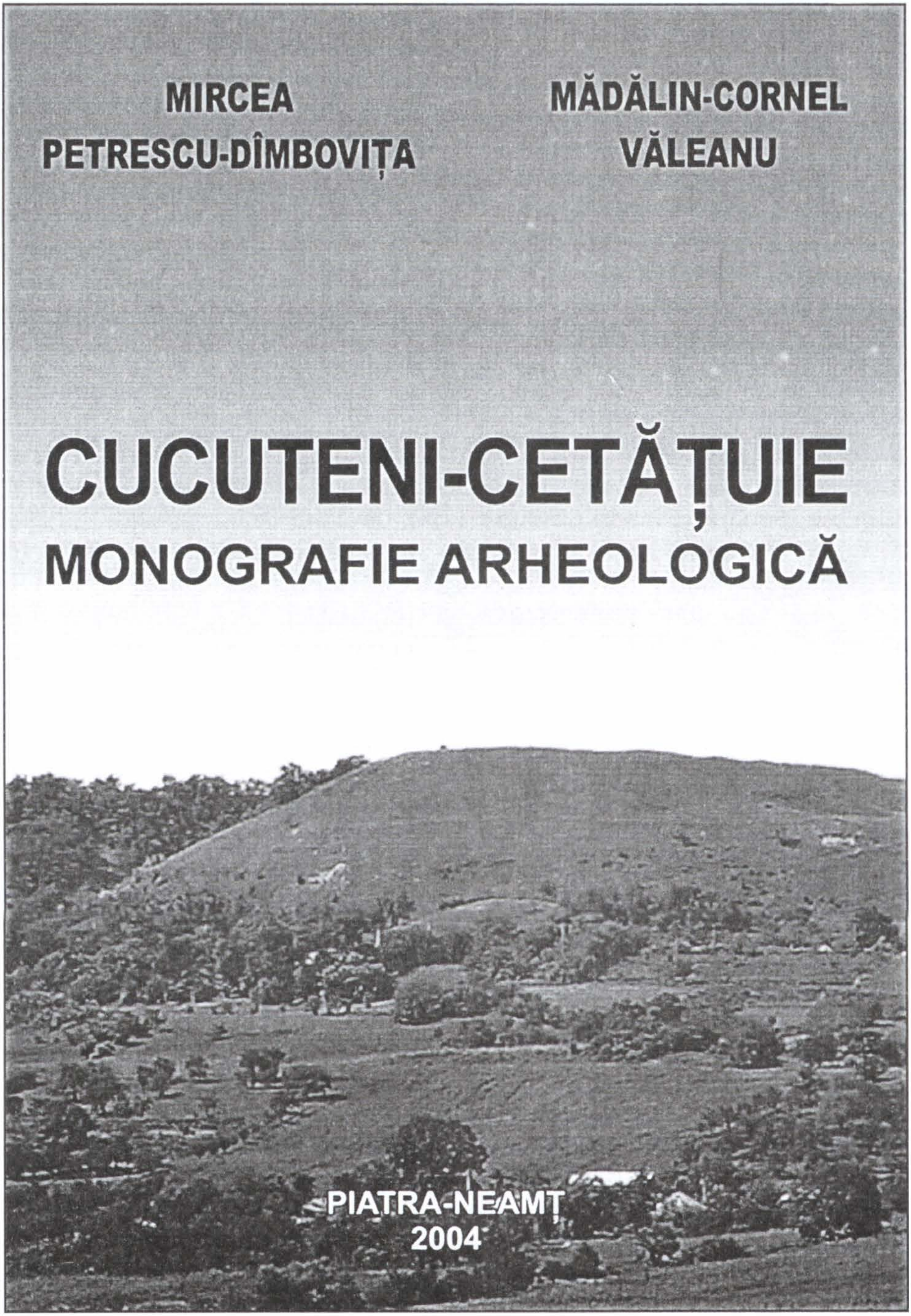

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

14.521

ABREVIERI

AAASH – *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae*, Budapest.

Academica – *Academica. Revista de ştiinţă, cultură şi artă,* Academia Română, Bucureşti.

AIIAI – *Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol" Iaşi*, Iaşi.

AP – *Archeologia Polski*, Wrocław - Warszáwa - Kraków.

Apulum – *Apulum. Acta Musei Apulensis*, Alba Iulia.

Archiva – *Archiva Societăţii Ştiinţifice şi Literare din Iaşi*, Iaşi.

ArhMold – *Arheologia Moldovei*, Institutul de Arheologie Iaşi, Bucureşti.

ARMSŞIA – *Academia Română. Memoriile Secţiei Ştiinţe Istorice şi Arheologie*, Bucureşti.

AŞUI – *Analele Ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi*, Iaşi.

BCUUB *Biblioteca Centrală Universitară. Universitatea din Bucureşti. Lucrările cadrelor didactice,* vol. I (A-L), vol. II (M-Z), Bucureşti, 1970.

BRGK – *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission*, Frankfurt am Main.

BMA – *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis*, Complexul Muzeal Judeţean Neamţ, Piatra-Neamţ.

BMJV – *Buletinul Muzeului Judeţean Vlaşca „Teohari Antonescu"*, Bucureşti.

Carpica – *Carpica*, Complexul Muzeal „Iulian Antonescu" Bacău.

CCDJ – *Cultură şi Civilizaţie la Dunărea de Jos*, Muzeul „Dunării de Jos", Călăraşi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Dacia	– *Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, nr. I-XII, 1924-1947, Muzeul Național de Antichități Bucureşti.
Dacia, NS	– *Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, Nouvelle Série*, I-XXX, 1957-2006, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" Bucureşti.
DIVR	– *Dicționar de Istorie veche a României (Paleolitic - sec. X)*, coord. D.M. Pippidi, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976.
EAIVR	– *Enciclopedia Arheologiei şi Istoriei Vechi a României*, coord. Constantin Preda, Editura Enciclopedică, Bucureşti, vol. I (A-C), 1994; vol. II (D-L), 1996; vol. III (M-Q), 2000.
Ephemeris Dacoromana	– *Ephemeris Dacoromana. Annuario della Scuola Romena di Roma*, Roma.
Interacademica	– *Interacademica. Commissions mixtes d'histoire, d'archéologie, d'ethnographie et de folklore de l'Académie Roumaine et de l'Académie Nationale des Sciences de l'Ukraine*, Bucureşti.
MCA	– *Materiale şi Cercetări Arheologice*, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" Bucureşti.
MN	– *Muzeul Național*, Muzeul Național de Istorie a României Bucureşti.
Orizonturi	– *Orizonturi. Revista Asociației profesorilor secundari din Galați*, Galați.
PA	– *Preistoria Alpina*, Museo Tridentino di Scienze Naturali, Trento.
PBF	– *Prähistorische Bronzefunde*, München, Stuttgart.
Pontica	– *Pontica*, Muzeul de Istorie Națională şi Arheologie Constanța.
Pulpudeva	– *Pulpudeva. Semaines Philippopolitaines de l'Histoire de la Thracie*, Sofia.
PZ	– *Prähistorische Zeitschrift*, Berlin.
RIAF	– *Revista pentru istorie, archeologie şi filologie*, Bucureşti.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

RMNA	– *Raport asupra activității Muzeului Național de Antichități în anii 1942 şi 1943*, Bucureşti, 1944.
RPAN	– *Revista de Preistorie şi Antichități Naționale*, Bucureşti, Buletin al Seminarului de Arheologie Preistorică de la Facultatea de Litere şi Filosofie, Universitatea Bucureşti.
RSP	– *Rivista di Scienze Preistoriche*, Firenze.
SlovArh	– *Slovenska Arheológia. Časopis Archeologickeho ústavu Slovenskej Akademie vied v Nitre*, Bratislava.
SAA	– *Studia Antiqua et Archaeologica*, Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi.
SCIV(A)	– *Studii şi Cercetări de Istorie Veche (şi Arheologie)*, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" Bucureşti.
SympThrac	– *Symposia Thracologica*, Institutul Român de Tracologie, Bucureşti.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ILUSTRAȚIE

Textul acestui volum este însoțit de 116 pagini cu fotografii în legătură cu viața și activitatea mea în țară și străinătate.

Din țară sunt reprezentări în legătură cu părinții mei din Galați, sora din București și familia din Iași, rudele apropiate din Galați, București și Cluj-Napoca.

Alte fotografii privesc viața de elev și student, de militar, precum și de cadru didactic și de cercetător – atât din țară, cât și din străinătate.

Toate fotografiile au fost clasificate în șapte categorii: *prima* (p. 153-184), reprezintă familia mea și viața de elev; *a doua* (p. 185-189) este formată în majoritate de profesorii mei de la liceu și universitate; *a treia* (p. 190-197) ilustrează viața de student și de doctorand, unele aspecte ale activității arheologice până la izbucnirea războiului, precum și solemnitatea religioasă de la Galați, la care a participat prof. Constantin C. Giurescu și tatăl meu; *a patra* (p. 198-205) privește viața de militar și participarea pe front; *a cincea* (p. 206-215) reprezintă – în ordine cronologică – câteva repere din activitatea mea didactica și științifică din țară; *a șasea* (p. 216-236) reprezintă contactele din țară cu diverși specialiști din străinătate, în ordinea alfabetică a țărilor din care provin (Anglia, Austria, Belgia, Bulgaria, Cehia, Franța, Germania, Italia, Polonia, Rusia, Statele Unite ale Americii și Ungaria), pe localități și în ordine cronologică; *a șaptea* (p. 237-266) ilustrează deplasările mele în străinătate, respectiv contactele avute cu specialiști din diferite țări ale Europei (Austria, Cehia, Franța, Grecia, Italia, Iugoslavia, Polonia, Republica Moldova, Rusia, Spania, Suedia, Ucraina și Ungaria), Asiei (Turcia și China) și Americii de Nord (Mexic și Statele Unite ale Americii).

Majoritatea fotografiilor au fost făcute de către subsemnatul, ceea ce a făcut să nu apar în ele.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

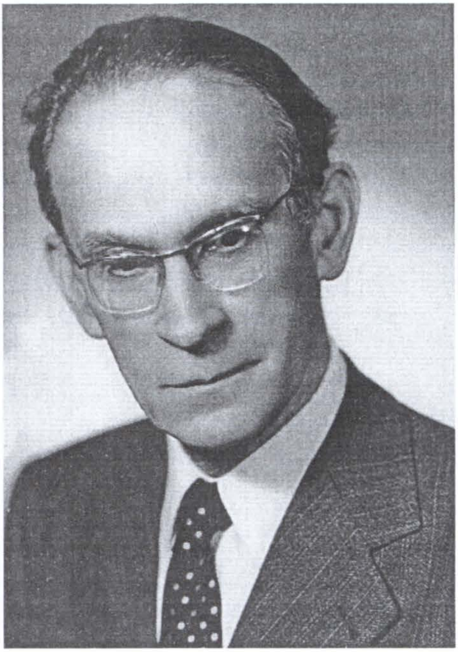

Mircea Petrescu-Dîmbovița

Soția, Stanislawa-Ursula

Fiica noastră, Wanda-Lucia

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tata, Gheorghe Petrescu-Dâmbovița
(1877-1951)

Mama, Sofia-Sapho Petrescu-Dâmbovița
(1894-1974)

Bunica după tată, Elena Petrescu

Bunicii după mamă, Vrioni

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

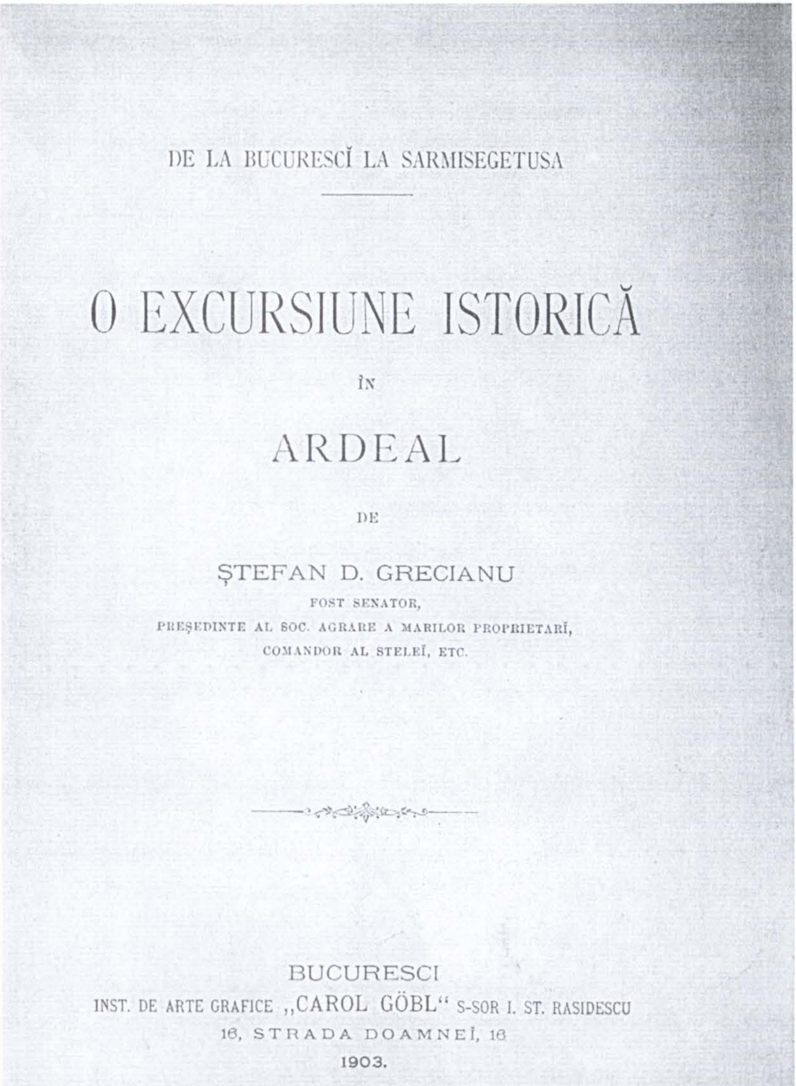

DE LA BUCURESCĬ LA SARMISEGETUSA

O EXCURSIUNE ISTORICĂ

ÎN

ARDEAL

DE

ŞTEFAN D. GRECIANU

FOST SENATOR,

PREŞEDINTE AL SOC. AGRARE A MARILOR PROPRIETARĬ,

COMANDOR AL STELEĬ, ETC.

BUCURESCI

INST. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL" S-SOR I. ST. RASIDESCU

16, STRADA DOAMNEĬ, 16

1903.

Pagina de titlu a volumului
***De la Bucuresci la Sarmisegetusa. O excursiune istorică în Ardeal*, realizată de Ştefan D. Grecianu,**
în care este prezentată excursia în Ardeal a unui grup de profesori, studenţi şi alte personalităţi, între care se afla şi tatăl meu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Participanții la excursia din Ardeal, în zilele de 21-25 iunie 1902, organizată de Societatea Istorică Română, excursie la care a participat ca student şi tatăl meu (nr. 39)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

43 33

44 40 37 35 34 32 31 30 29 28 27

46 45 42 41 26

39 38 36

19 20 21 22 23 24 25

18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6

1 2 3 4 5

---

1. Velichi Nicolae, student.
2. Dr. Veress Andreĭ, Secretarul Societ. din Comit. Huniadoareĭ.
3. Protopopescu C. Argeş, membru al Societ. Ist. Rom.
4. Dezsö Téglás, student.
5. Fekete Vilmos, şcolar.
6. D-şóra Şişman Maria, studentă.
7. » Orănescu Natalia »
8. » Rîureanu Elisa »
9. » Fekete Margit, profesóră în Deva.
10. G. I. Lahovari, Preşedintele Societ. Ist. Rom.
11. Contele Kuun Géza d'Osdola, Preşedintele Societ. din Comit. Huniadoareĭ.
12. Gr. G. Tocilescu, Vice-Preşedintele Societ. Ist. Rom.
13. Mihail Şuţu, membru fondator al Societ. Ist. Rom.
14. Stefan D. Grecianu, membru fondator al Societ. Ist. Rom.
15. Contesa Vilma Kuun d'Osdola, născută Baronesa Kemény.
16. Friedrich Mangesius K. u. K. Feldmarschall Lieutenant.
17. Gheorghe G. Tocilescu, membru al Societ. Ist. Rom.
18. Mara László Alispán.
19. Lovinescu Eugeniu, student.
20. Tafrali Oreste, »
21. Vasiliu Simion, »
22. Gulimănescu Andreĭ, »
23. Stănculescu N. »
24. Valerian Mussu, funcţionar.
25. Bărcăcilă Alexandru, student.
26. Cosmoc Dimitrie »
27. Paul Nic. I. Georgescu »
28. Bărbulescu Ilie, Sub-Direct. Arh. Statuluĭ.
29. Téglás Géza, student în drept.
30. Cordescu Virgiliu, profesor.
31. Henzel Nicolae, student.
32. Téglás Gabriel, Director şcolar şi al muzeuluĭ de antichităţĭ.
33. Călinescu Aurel, student.
34. Constantinescu Emanoil, student.
35. Dr. Witt Gheorghe, Sub-Inspect. şcolar în Comit. Huniadoareĭ.
36. Veress Ferentz, stud. în medicină.
37. Iosif Boteanu, profesor gimnazial în Deva.
38. St. Pop Avramescu, student.
39. Petrescu-Dâmboviţă, »
40. Popescu Anton, »
41. Eugen Stefănescu, »
42. Baronul Iojika Lajos.
43. Kiss Mózes, preot reform.
44. Gabrielescu N., arhitect.
45. Zádory Károly, redactor de ḑiare.
46. Csulay Lajos Proto-Pretor, în Deva.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Mama în fața casei

Mama cântând la pian

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

George Enescu
(1881-1955)

Elena Văcărescu
(1886-1947)

Henri de Régnier (1864-1931).
Romancier şi poet francez, membru al Academiei Franceze.
Pe versurile lui mama a compus o melodie

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Galați, 1937. Sosirea în gară şi primirea de către mama a poetei poloneze Kazimira Illakowiczówna

Galați, 1937. Poeta Kazimira Illakowiczówna se întreține cu mama la dejunul oferit de oficialități

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Sora mea, Elena Isăcescu

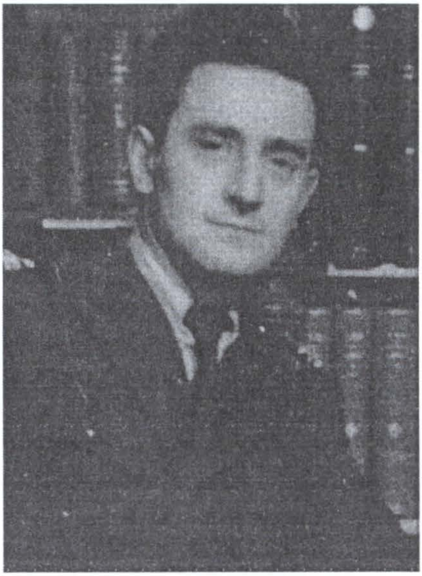

Cumnatul meu, Eugen Isăcescu, inginer (1910-1980)

Galați, 1940. Eugen Isăcescu în biroul tatălui meu

Cernăuți. Tatăl lui Eugen Isăcescu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Bucureşti, 1940. Sora şi cumnatul meu

Galați, 1940. Împreună cu sora şi cumnatul meu

Bucureşti, 1930. Unchiul meu, nea Costică (Constantin Poenaru-Bordea)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

La Galați, la 10 ani

La Galați, la 19 ani

La Iaşi, la 90 de ani

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Prof. dr. Tadeusz Pirożinski

Cumnatul meu, Tadeusz Pirożinski, psihiatru, la birou

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Danuta-Maria Gheț, medic şi cadru didactic,
sora soției mele

Monica Gheț, cadru didactic
şi publicistă, nepoata mea

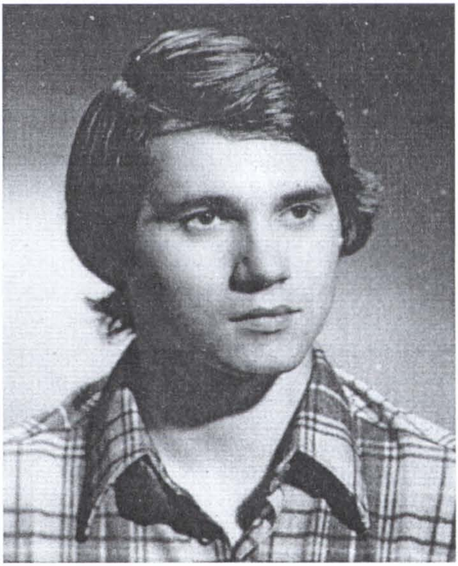

Danec Gheț, arhitect,
nepotul meu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Wanda, la 6 ani, între cele două bunici,
Sofia-Sapho Petrescu Dâmbovița și Josefina Kazimira Pirożinski

Wanda la 9 ani, între păpuși

Wanda în clasa a XII-a

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Galați, 1921. Împreună cu tata, mama şi sora

Balinț, 1926. O odihnă pe câmpie
împreună cu sora, bunicul, bunica şi sora mamei

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Balinț, 1927. În porumbişte cu sora, bunica şi bunicul

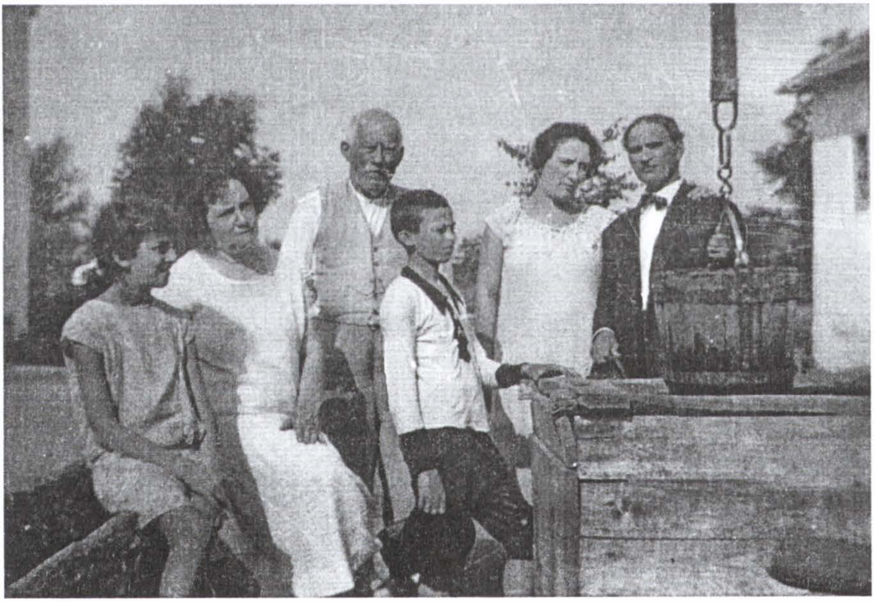

Balinț, 1928. La fântână, în fața casei, cu sora, bunica, bunicul, mama şi tata

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Balinț, 1928. În carul cu fân împreună cu mătuşa, sora şi bunica

Brăila, 1928. În vacanța Paştelui cu sora, tata, mama,
vărul Mircea Poenaru-Bordea şi alte rude

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

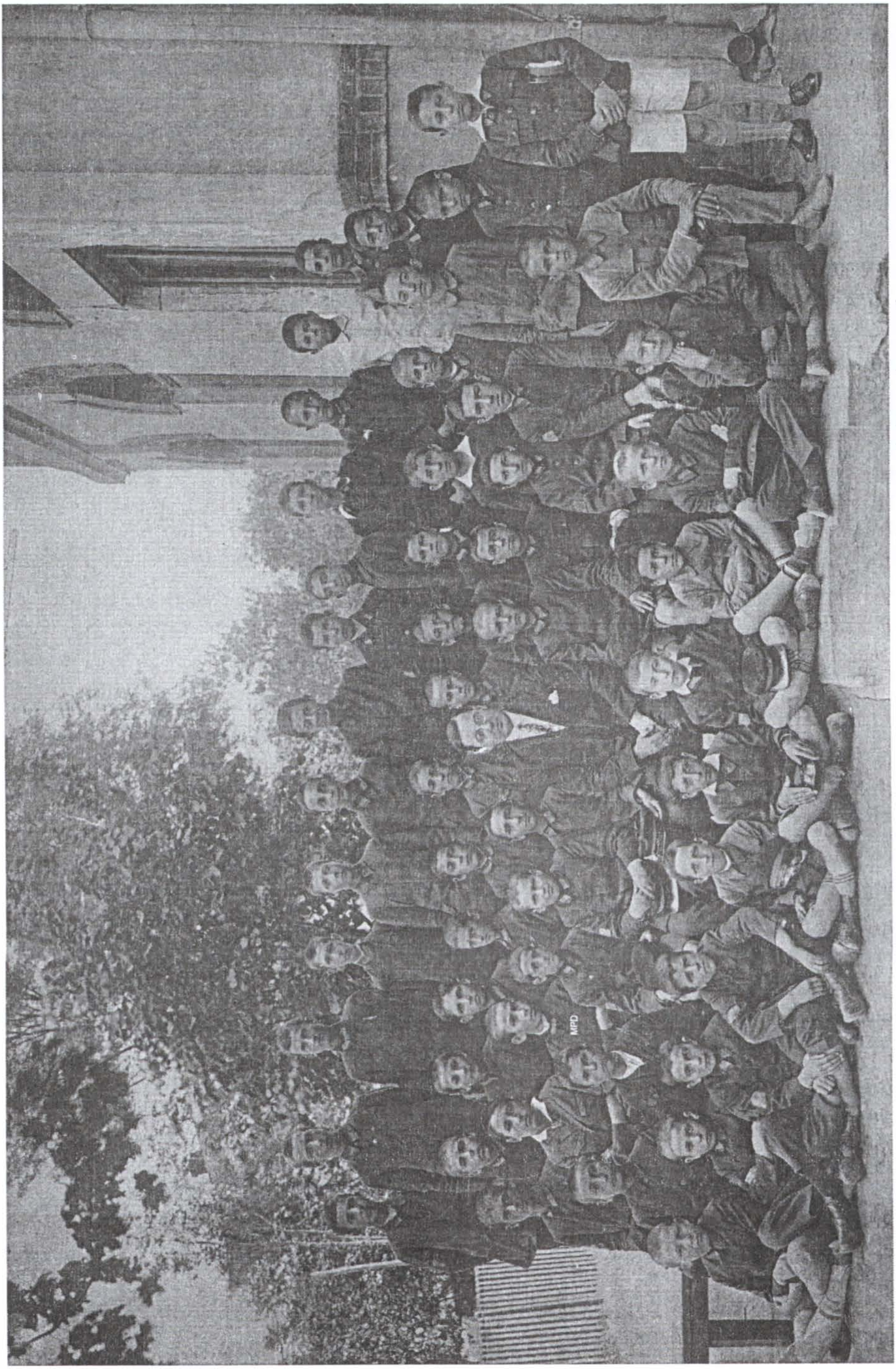

Galați,1927. Elev în clasa I de liceu, împreună cu prof. Bogdan

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Galați, 1930. Elev în clasa a IV-a, împreună cu colegii de la Liceul „Vasile Alecsandri"
şi cu profesorii Constantinescu (istorie), Donciu (geografie), Andrei (fizico-chimie),
Ştefănescu-Bârsan (filosofie) şi Dacian (desen-caligrafie)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Brăila, 1930. În clasa a IV-a

1930. Împreună cu verişoara mea
Lilica Carabulea

Galați, 1931. În toiul jocului de ping-pong

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

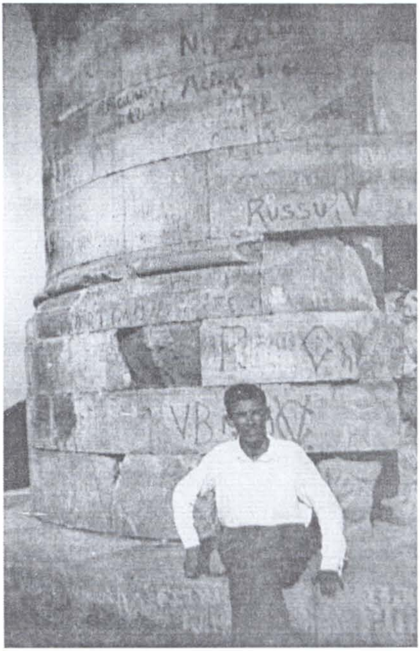

Braşov, 1931. La monumentul lui Arpad de pe Muntele Tâmpa

Buşteni, 1931. În parcul staţiunii împreună cu Lilica şi alte rude

Ceahlău, 1931. La cabană împreună cu colegii de la Liceul „Vasile Alecsandri” din Galaţi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Galați, 1931. Spre sfârşitul vacanței împreună cu sora, mama, verişoara Lilica Carabulea, tata şi bunica

1932. În excursia condusă de profesorii Marin Donciu (geografie) şi A. Ştefănescu-Bârsan (filozofie)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Isaccea, 1932. Cetatea *Noviodunum*. În mână, un lanț găsit acolo

Focşani, 1932. În curtea Şcolii Normale de Băieți cu cercetaşi din Sibiu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1932. În poziție de răcan
între mama și mătușa

Mărășești, 1932. Pe un tun
cu câțiva colegi de liceu

1932. La o vie lângă Galați

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

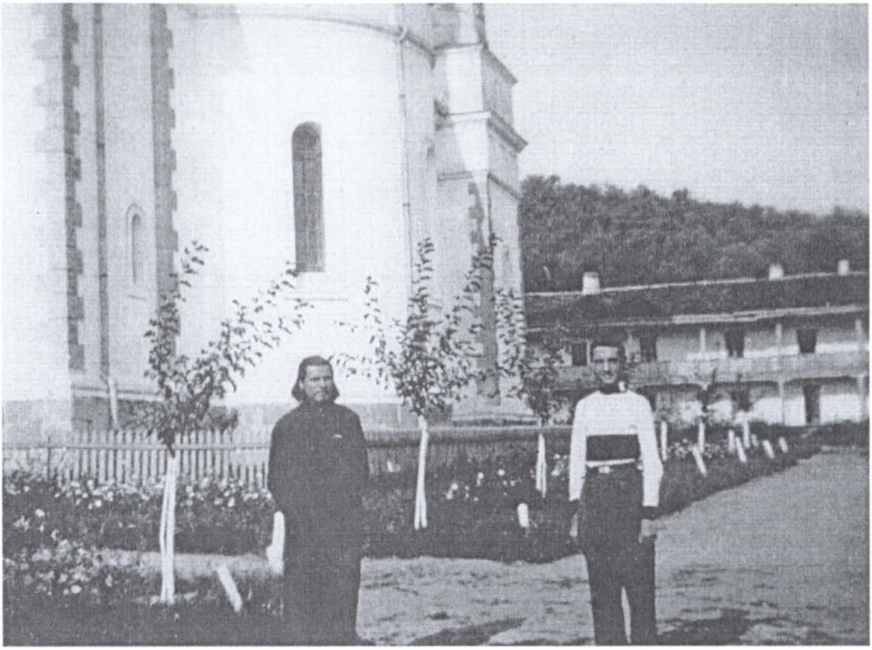

Mănăstirea Cocoş, 1932. Părintele Cleopa şi colegul George Canelide

Reni, 1932. Împreună cu un coleg pe acoperişul bisericii ortodoxe

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Soveja, 1932. În drum spre parcul stațiunii

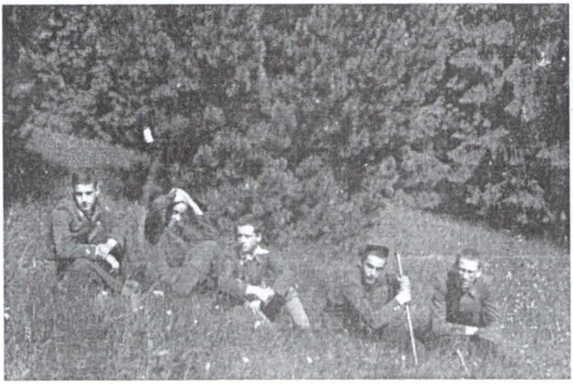

Vatra Dornei, 1932. În pădurea de brazi

Sulina, 1932. Ne „prăjim” la soare

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cheile Bicazului, 1933. Pe un pod

Piatra-Neamț, 1933. În curtea Școlii Normale de Băieți.
Premianții concursului „Tinerimea Română"

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Galați, 1933. Elev în clasa a VII-a, împreună cu colegii de la Liceul „Vasile Alecsandri” şi cu profesorii Arşic (religie), Tohăneanu (germană) şi Pavel (ştiințe naturale)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

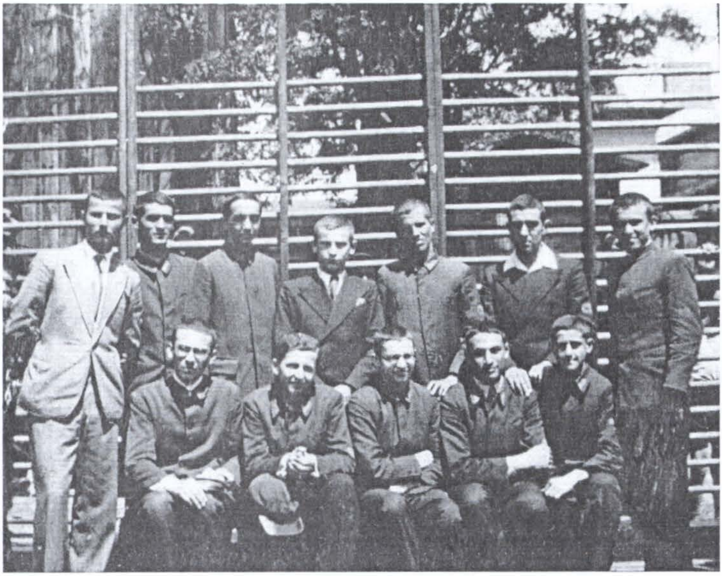

Galați, 1933. Elevii clasei a VII-a, care au urmat din clasa I

1933. Bacalaureat

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1933. Traversând pârâul Sovata cu sora şi o cunoştință

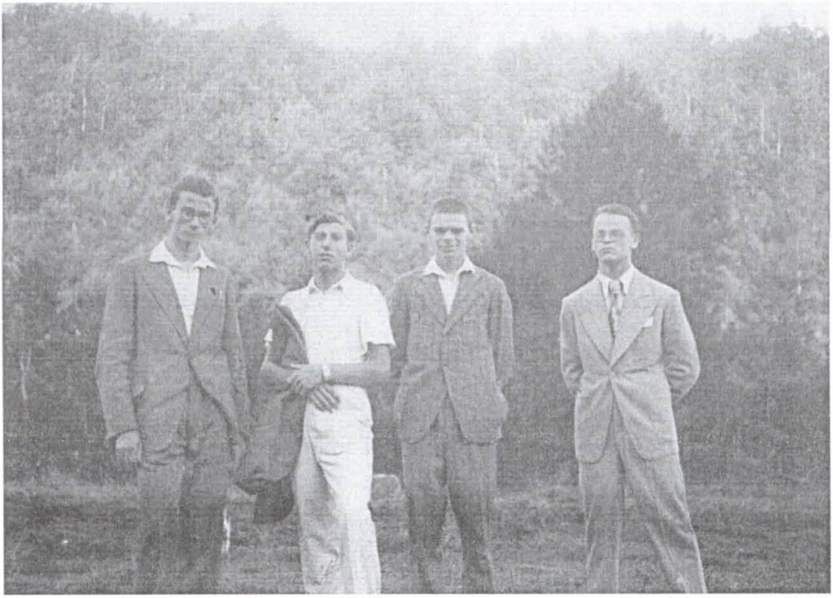

Sovata, 1933. La stâna din vale împreună cu câțiva colegi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

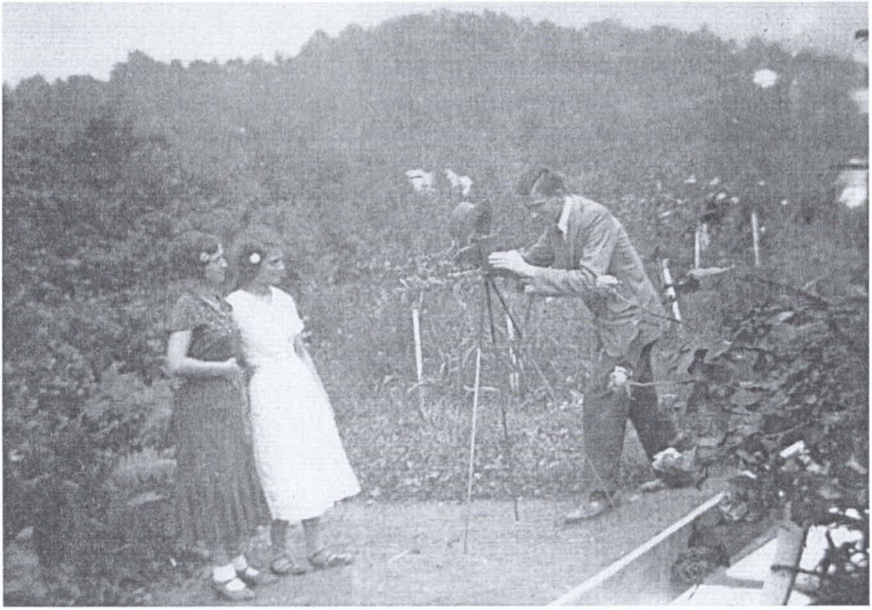

Sovata, 1933. Fotograful surorii mele

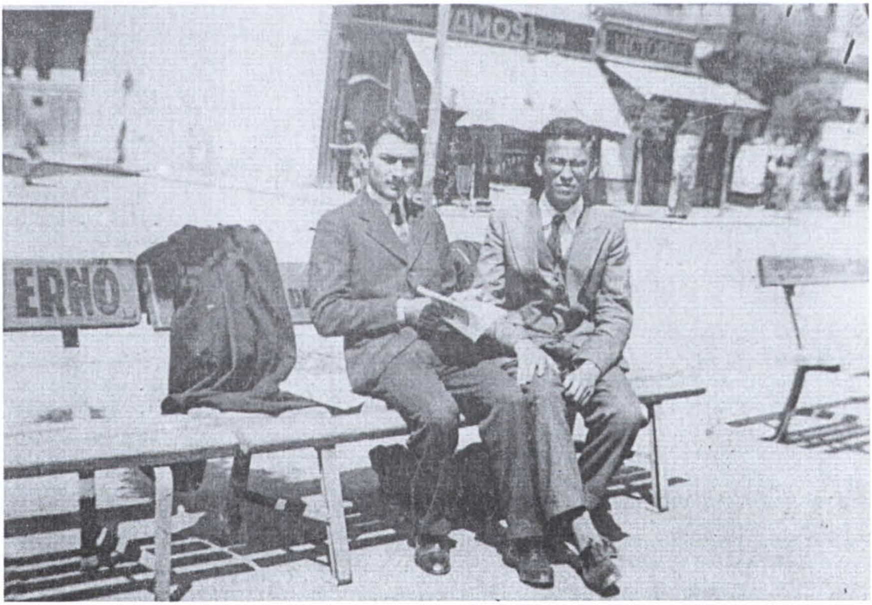

Târgu Mureş, 1933. Pe bulevardul Ferdinand împreună cu un coleg

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1933. În excursie pe Dunăre, spre Igrița, împreună cu câțiva colegi

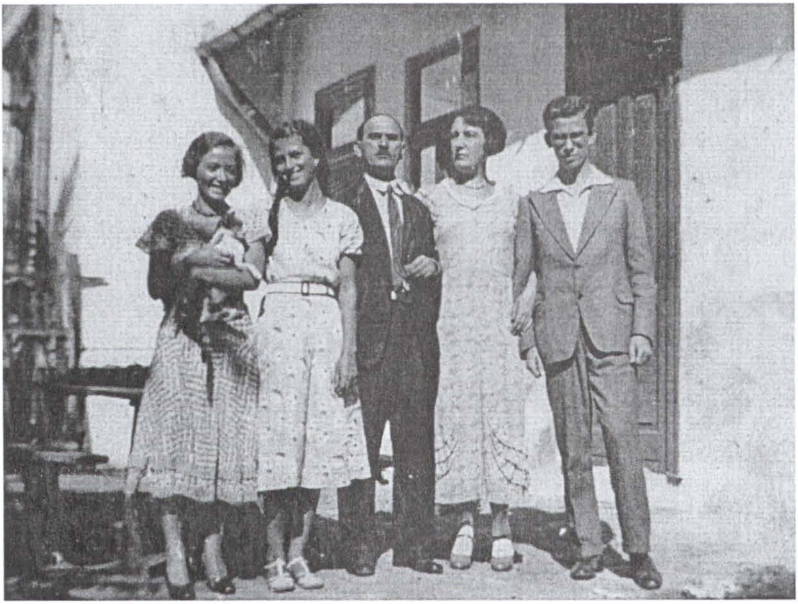

Galați, 1933. Întorşi din vilegiatură în sânul familiei.
Lilica Carabulea, sora, mama, tata şi eu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Aețiu Hogaş
(1880-1941)

Anton Holban
(1902-1937)

Ioan Andrieşescu
(1888-1944)

Ion Nestor
(1905-1974)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Vladimir Dumitrescu
(1902-1991)

George Murnu
(1868-1957)

Scarlat Lambrino
(1891-1964)

Dumitru Berciu
(1907-1998)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

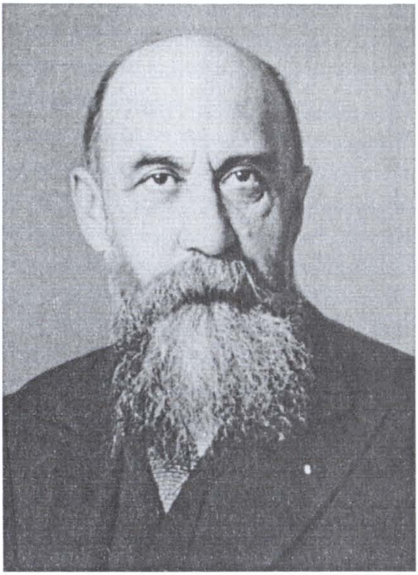

Nicolae Iorga
(1871-1940)

Constantin C. Giurescu
(1901-1977)

Petre P. Panaitescu
(1900-1967)

George Oprescu
(1881-1969)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

I.D. Ştefănescu
(1886-1981)

Simion Mehedinți
(1868-1962)

Vintilă Mihăilescu
(1890-1978)

Mircea Djuvara
(1886-1945)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Gheorghe Taşcă
(1875-1964)

Constantin C. Stoicescu
(1881-1944)

Orest Tafrali
(1876-1937)

Emil Condurachi
(1912-1987)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1934, decembrie. Vizită la Istanbul, în anii studenției

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1934, decembrie. Vizită la Atena ca student

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 1935. Lângă o vie

1936. În excursie cu colegii

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Sărata Monteoru, 1937, august. Alături de I. Măntăluță, colaboratorul lui Ion Nestor

Sărata Monteoru, 1937, august. În mijloc Ion Nestor

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Sărata Monteoru, 1938. Ion Nestor
împreună cu un doctorand german

Sărata Monteoru, 1938. V. Mikov (Bulgaria),
Dinu V. Rosetti şi Ion Nestor

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

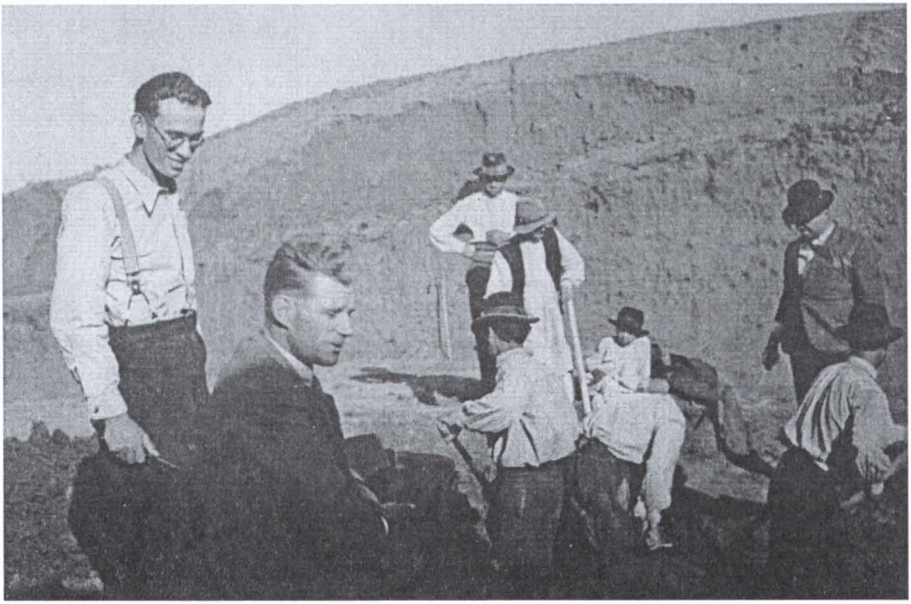

Gurbăneşti, 1938, iulie. Alături de Ion Nestor la săpăturile lui Dinu V. Rosetti

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1938. Radu Vulpe şi Dinu V. Rosetti pe *tell*-ul de la Săruleşti

Moscu-Covurlui, 1939. Ion Nestor participă la săpăturile din dreptul mormântului considerat turanic

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

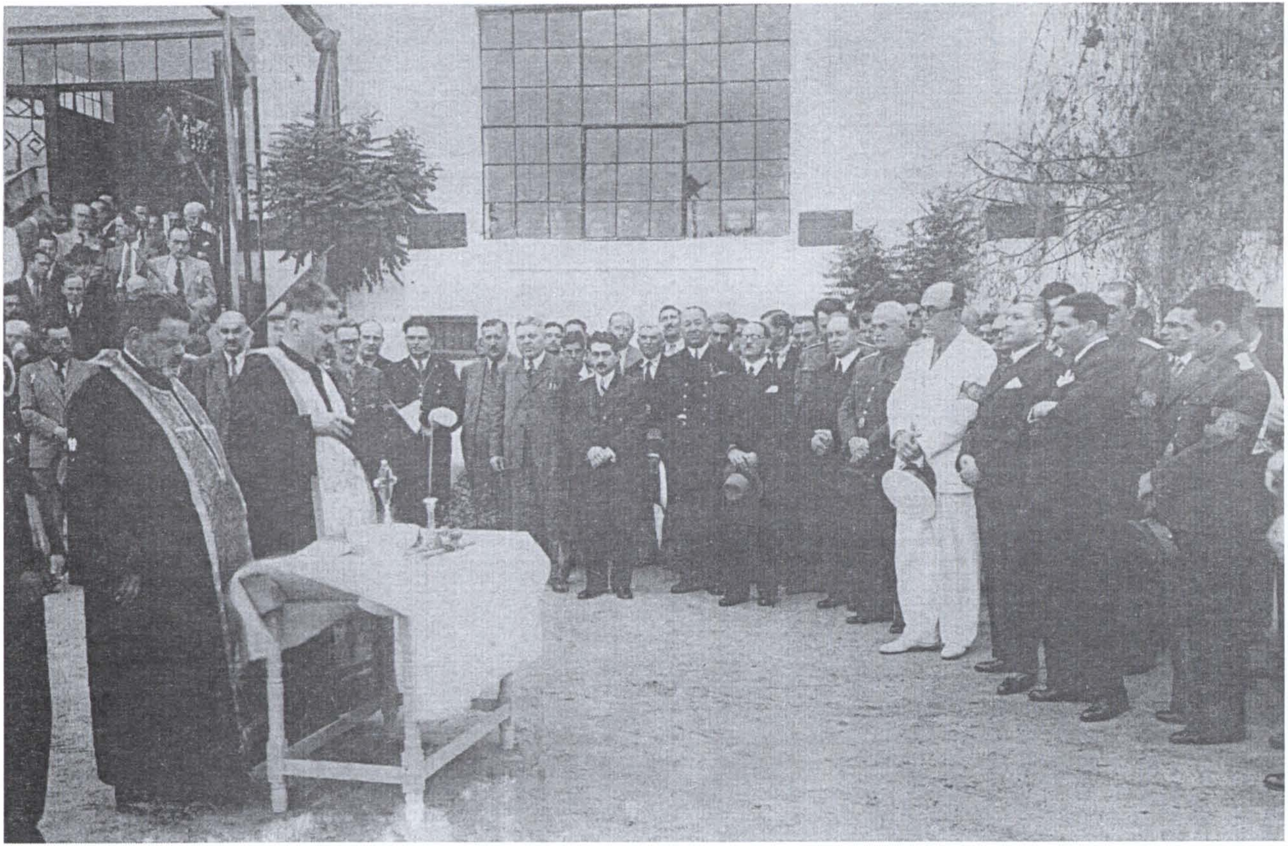

Galați, 1939. Rezident regal prof. Constantin C. Giurescu. În dreapta, al treilea, avocat Gheorghe Petrescu-Dâmbovița

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Craiova, 1940. Elev la Şcoala Militară de Ofițeri de Rezervă de Artilerie

Craiova, 1940, primăvara. în fața casei unchiului

Tecuci, 1940, vara. O fotografie de grup cu câțiva camarazi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1940. Elevi la Şcoala Militară de Ofițeri de Rezervă de la Craiova

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Craiova, 1939. Împreună cu
elev Săvoiu Nolicică din Craiova

Craiova, 1940, ianuarie.
Împreună cu un camarad

Craiova, 1940, ianuarie. Oră de topografie militară
cu locotenent-colonelul Hălălău

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Odessa, 1941. Locotenenții în rezervă
prof. arhitect G.M. Cantacuzino şi prof. Radu Vulpe

Odessa, 1941. Prof. dr. Dumitru Berlescu mobilizat

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Odessa, 1941. Împreună cu Radu Vulpe (1), doamna Moscheti (2),
Paul Nicorescu (3), Valentin Selinov, directorul muzeului (4) şi muncitorul Novițchi (5)

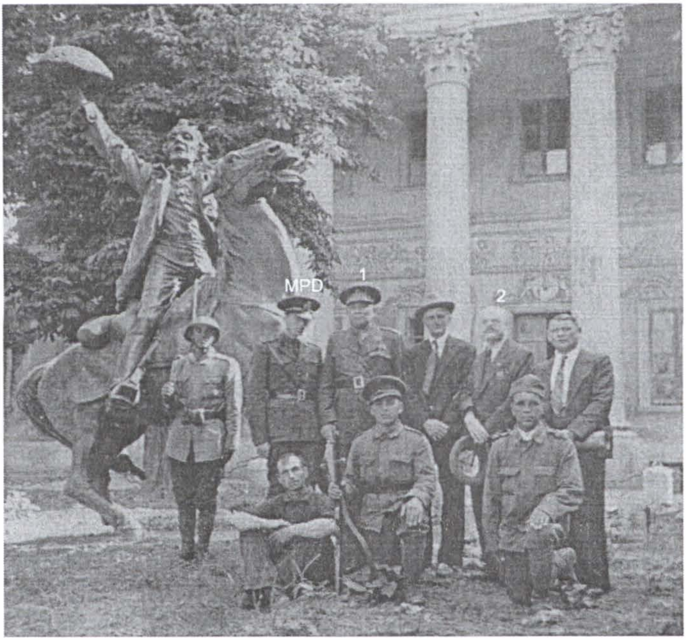

Odessa, 1941. În curtea muzeului împreună cu directorul
Muzeului Național Militar din Bucureşti (1) şi dr. Potoțchi (2) de la Muzeul din Odessa

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Odessa, 1941. Împreună cu directorul
Muzeului Național Militar din București și un soldat

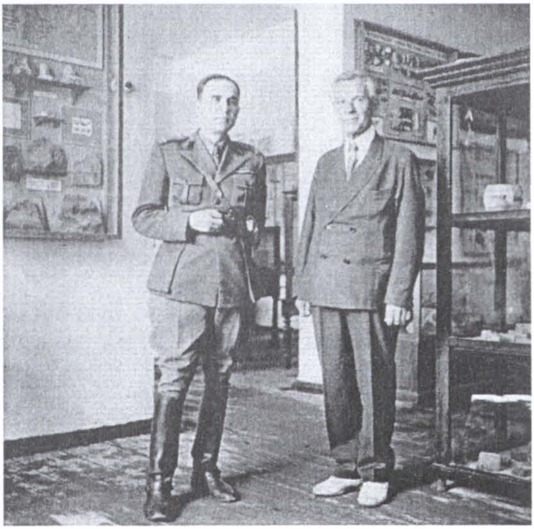

Odessa, 1941. Maiorul nostru împreună cu
Valentin Selinov, directorul Muzeului din Odessa

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1041. Un sit arheologic din zona Odessei

Odessa, 1941. În comisia de inventariere de la muzeu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1941, iulie. Pe frontul din Moldova, în post de ofițer observator

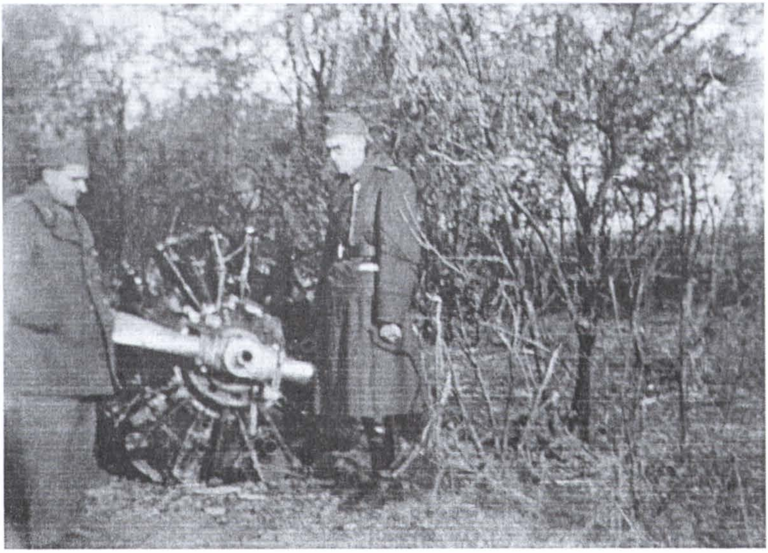

1941, iulie. Pe frontul din Moldova, lângă un avion doborât

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 1958. Împreună cu unii participanți la inaugurarea Secției de Istorie Veche a Muzeului de Istorie a Moldovei

Piatra-Neamț, 1969. Preotul Constantin Matasă cu soția mea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Bucureşti, 1974. Comitetul de redacție al revistei *Magazin Istoric*

Bucureşti, 1978. Întâlnirea cu camarazii de arme
din Regimentul 3 Artilerie Grea din Galați

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tescani, 1981. Soția mea și dr. Ștefan Cucoș
în fața casei lui George Enescu

Iași, 1981. Acasă la mine prof. I.D. Ștefănescu cu soția mea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

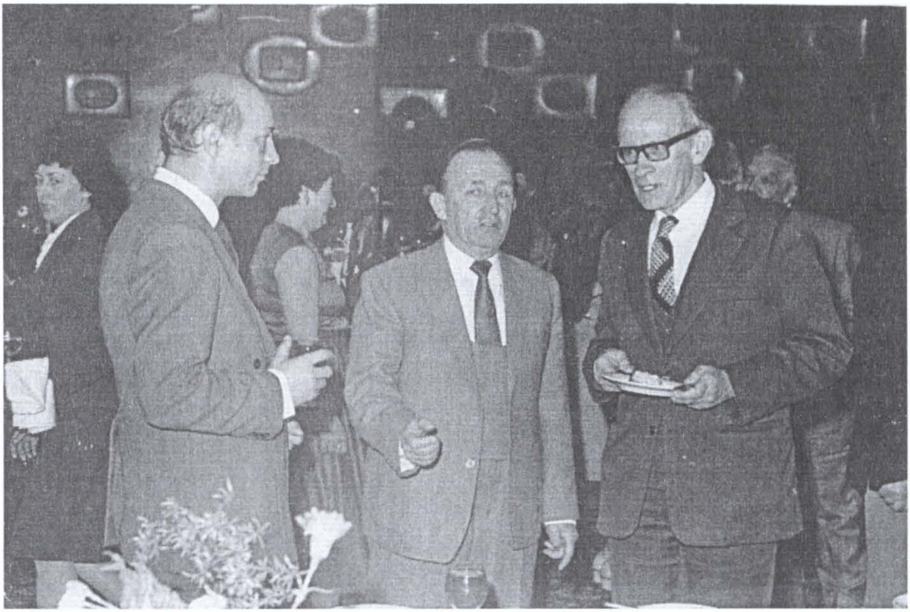

Piatra-Neamț, 1994. Împreună cu Dan Monah şi un participant la Colocviul *Cucuteni. 110 ani de la descoperirea aşezării eponime*

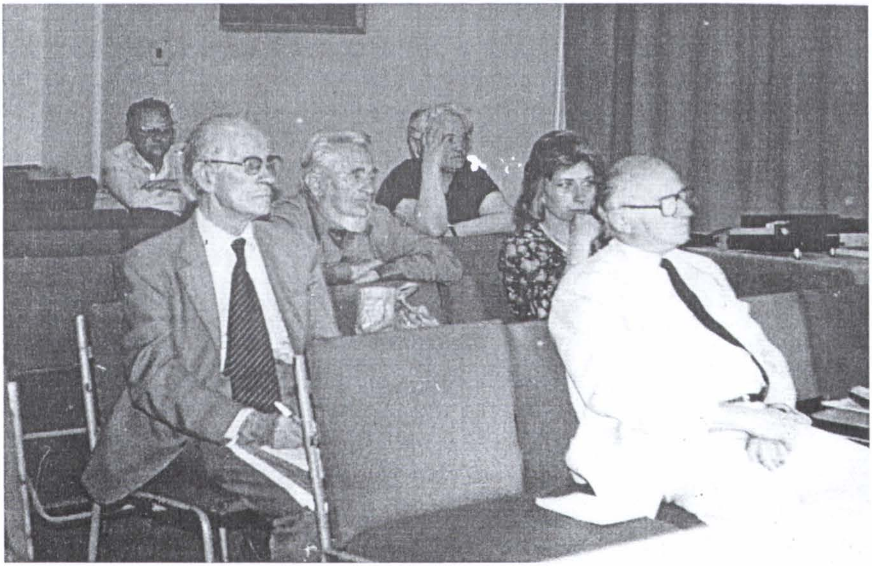

Piatra-Neamț. La colocviul din 1994

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 1995. Împreună cu promoţia din 1955

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

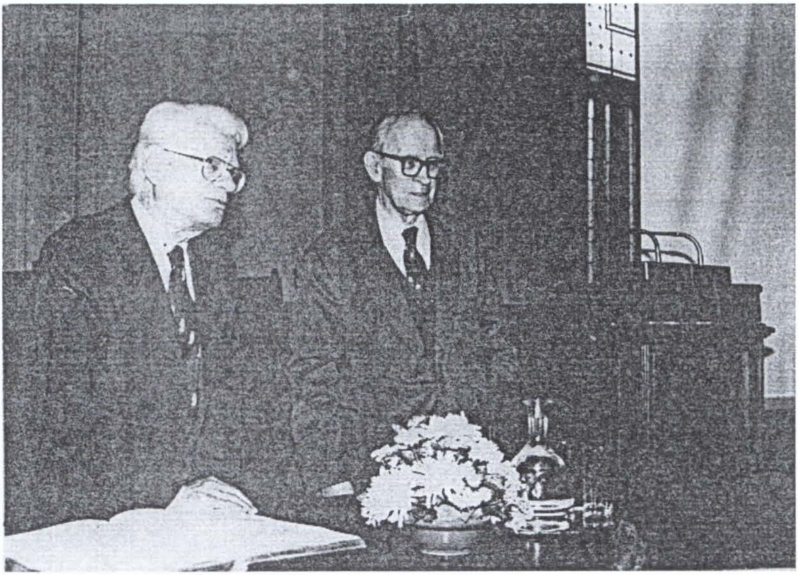

Bucureşti, 2002. Academia Română. Împreună cu vicepreşedintele, acad. Virgil Cândea, cu prilejul discursului meu de recepție

Alba Iulia, 2000. Împreună cu prof. dr. Iuliu Paul

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Galați, 1999. Universitatea „Dunărea de Jos".
Cu prilejul acordării titlului de *Doctor Honoris Causa*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

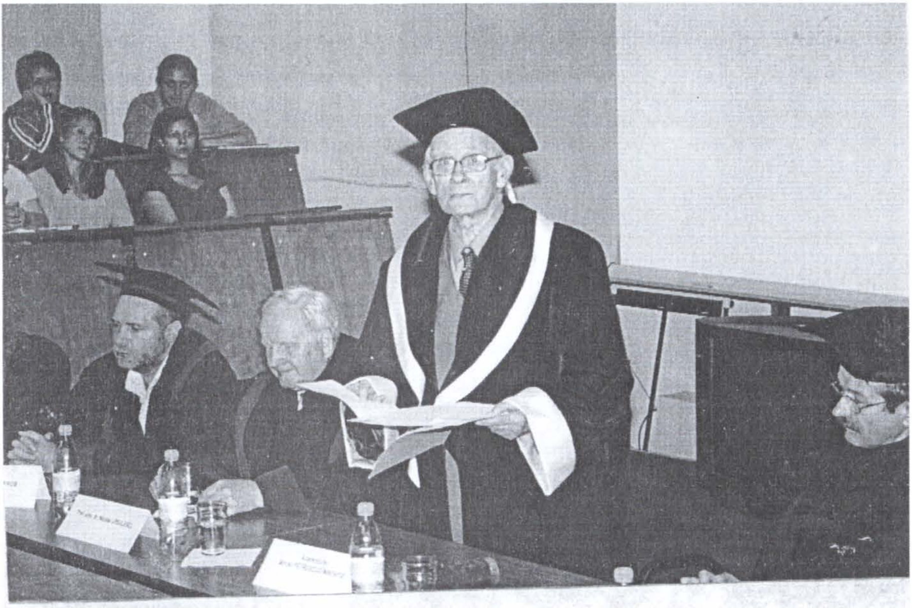

Suceava, 2005. Universitatea „Ştefan cel Mare".
Cu prilejul acordării titlului de *Doctor Honoris Causa*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

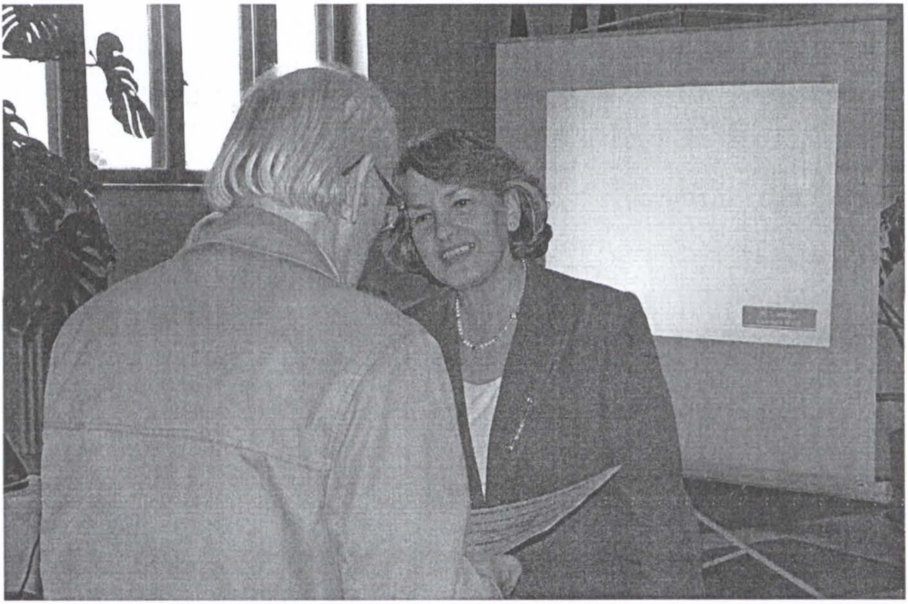

Iaşi, 2005. Acordarea, de către Ministrul Culturii şi Cultelor, doamna Mona Muscă, a Diplomei de Excelență

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 21 mai 2005. Filiala Academiei Române
Cu prilejul sărbătoririi a 90 de ani de viaţă

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 1956. Prof. Gordon V. Childe
lucrează la Muzeul de Istorie a Moldovei

Valea Lupului, 1956. Prof. Gordon Childe (cu pălărie) în vizită la şantierul arheologic, însoțit de C.S. Nicolăescu-Plopşor, Marin Dinu şi Olga Necrasov

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

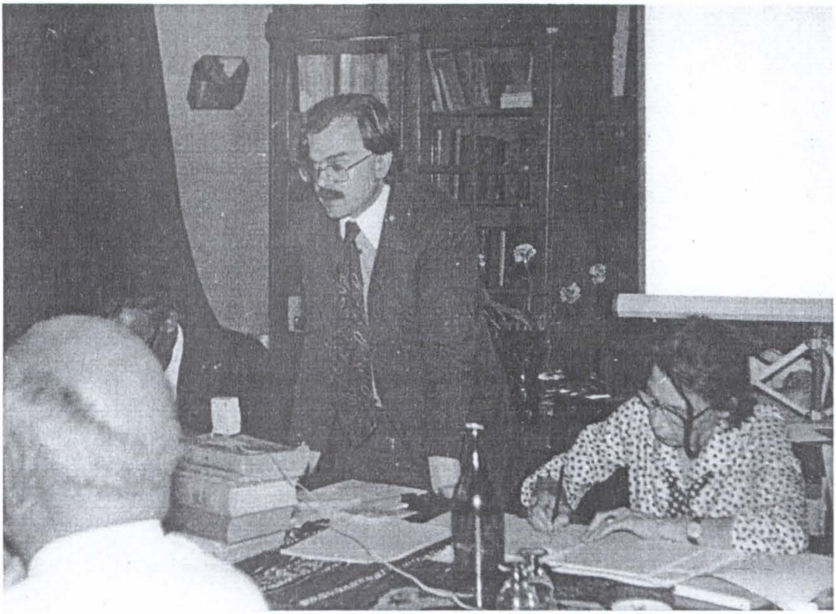

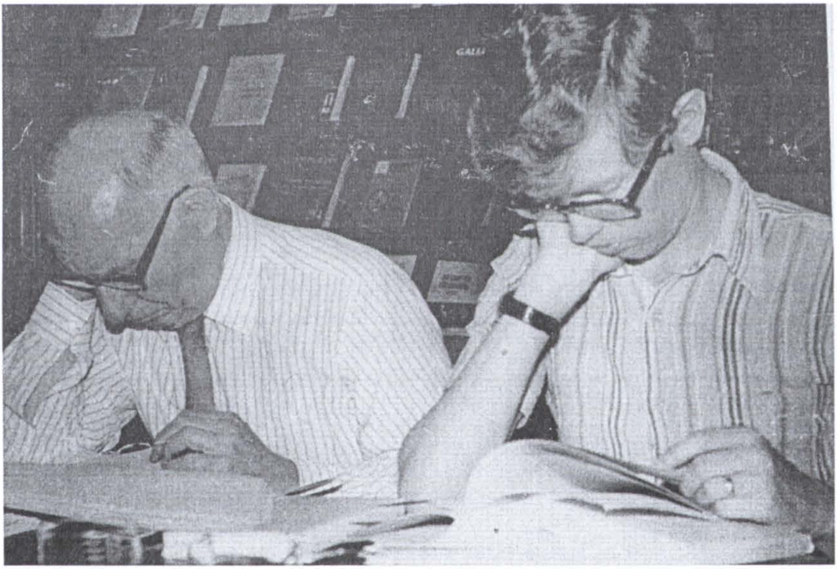

Iaşi, 1981. Institutul de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol. Al Treilea Colocviu de Istorie Româno-Englez. Prof. Richard Clogg şi dr. Cornelia Bodea (sus), prof. dr. Tappe şi Dennis Deletant (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

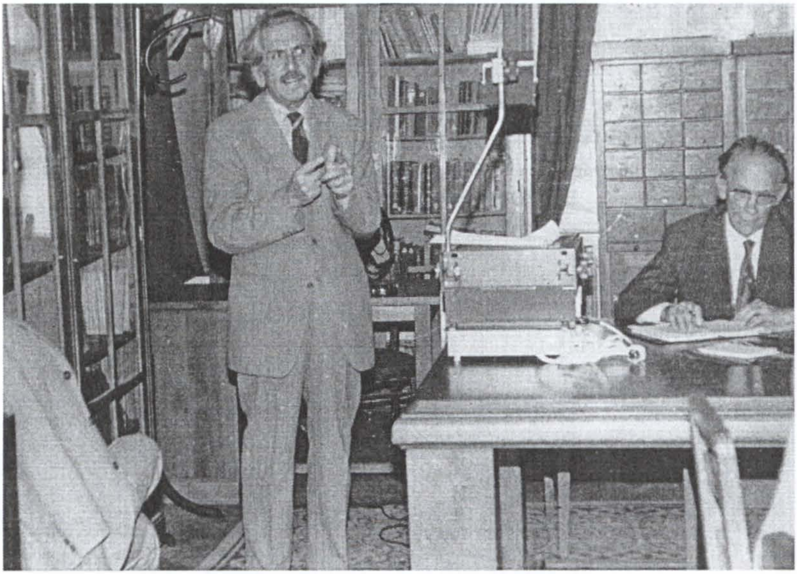

Iaşi, 1981. Institutul de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol”.
Al Treilea Colocviu de Istorie Româno-Englez. Vorbeşte prof. dr. Gheorghe Platon

Iaşi, 1964. Vizita la Muzeul de Istorie a Moldovei a prof. Fr. Schachermeyr (Viena).
În stânga, în fața muzeului, împreună cu Vladimir Dumitrescu şi subsemnatul

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 1966. Vizita la Muzeul de Istorie a Moldovei a prof. Sigfried de Laet (Gent), secretarul general al UISPP

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Constanța – Mamaia, 1968.
Prof. Dimităr Angelov (Sofia)
şi prof. Gheorghe Ştefan

Piatra-Neamț – Cozla, 1964.
Prof. T. Sulimirski între
subsemnatul şi Adrian C. Florescu

Cucuteni, 1962. Împreună cu B. Soudski, Adrian C. Florescu şi Anton Nițu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

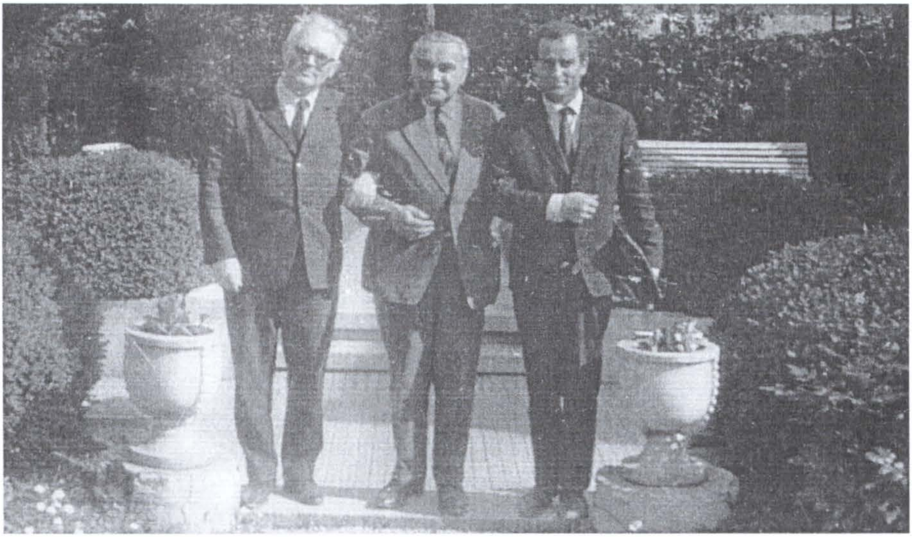

Iaşi, 1968. Vizita prof. B. Svoboda (Praga) însoţit de Alexandru Andronic şi Ion Ioniţă

Iaşi, 1968. Vizita dr. J. Kudrnač (Praga) la Palatul Culturii

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Vadul Oilor, 1968. Prof. Gilbert-Charles Picard (Paris) şi Edmon Frégouls

Iaşi, 1980. Vizita la Institutul de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol” a prof. Michel François (Paris)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

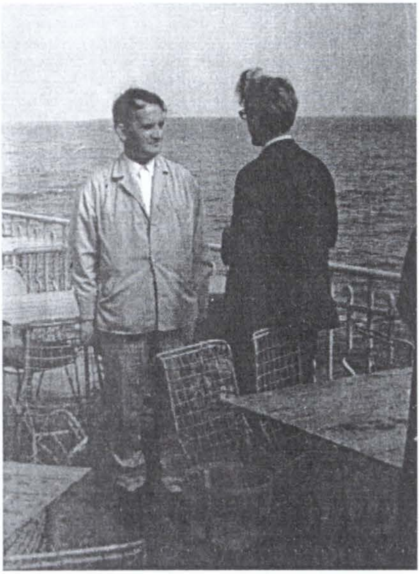

Constanța – Mamaia, 1968, septembrie.
Colocviul Internațional *Izvoarele arheologice ale civilizației europene*.
Prof. Vladimir Milojcić și Möenis Taka-Husseim la Mamaia (sus),
A. Moszolics, A. Garcia, H. Schönberger, E. Condurachi (stânga - jos)
și prof. Werner Krämer, directorul Institutului Arheologic German din Wiesbaden
(dreapta - jos), la Histria.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 1985. Vizita prof. dr. Adriaan von Müller, directorul Muzeului de Pre- şi Protoistorie din Berlin

Iaşi, 1985. Grupul de specialişti germani condus de prof. dr. Adriaan von Müller

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 1985. Vizita la mine acasă a prof. Rolf Hachmmann şi prof. Frauka Stein (Saarbrüchen). La masă împreună cu fiica şi soția mea

Iaşi, 1989. Institutul de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol". Comunică dr. Renate Möllenkamp (Münster)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

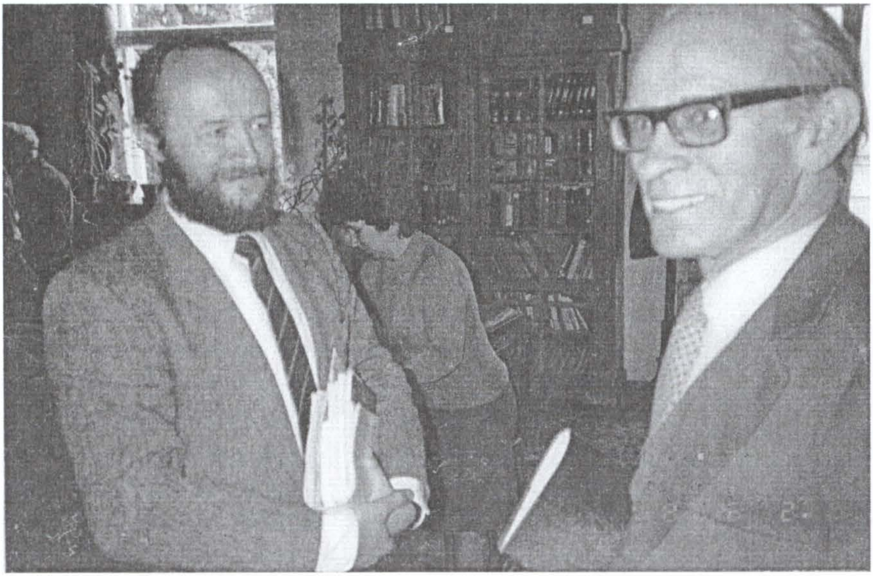

Iaşi, 1987. Vizita la Institutul de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol"
a dr. Viorel Roman (Bremen)

Viorel Roman în fața institutului împreună cu subsemnatul,
Ioan Saizu, Florin Dobrinescu şi Nicoleta Ursulescu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Prof. dr. Paolo Graziosi (1907-1988),
directorul Institutului de Pre- şi Protoistorie din Florenţa

Cucuteni-*Cetăţuie*, 1967. Vizita prof. dr. Paolo Graziosi.
În dreapta împreună cu dr. Anton Niţu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

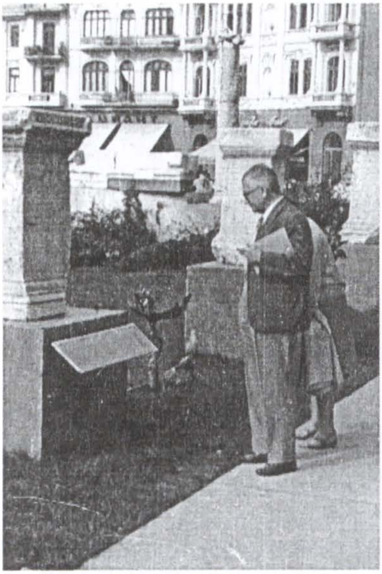

Prof. Massimo Pallotino (Roma)

Prof. Dinu Adameşteanu (Lecce)
şi prof. Emil Condurachi

Prof. Bernabo Brea (Sicilia)

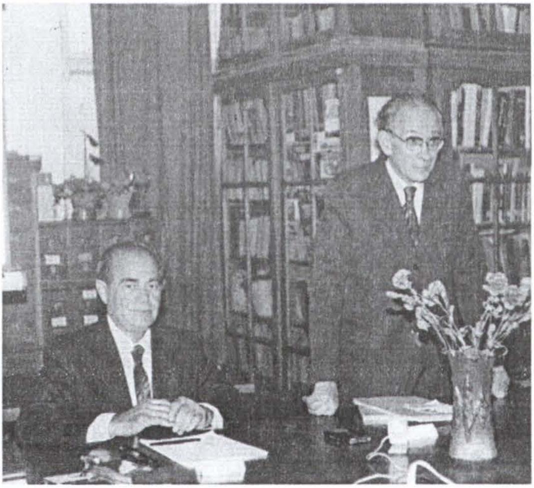

Iaşi, 1981. Iosif Constantin Drăgan la Institutul de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol”

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 1980. Vizita la Muzeul de Istorie a Moldovei a unei delegații poloneze condusă de prof. dr. L. Paszewski, prorector al Universității din Lublin

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Vadul Oilor, 1968. Prof. Witold Hensel (Varşovia)
Şi Alojs Benac (Belgrad), în drum spre Constanța

Histria. Colocviul internațional din 1968.
Prof. Kazimir Michalowski şi J.B. Word-Perkins cu familia sa

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Histria, 1968. Prof. Kazimir Michalowski (Polonia)
şi prof. Dumitru Tudor

Iaşi, 1988. Institutul de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol”.
Ambasadorul Poloniei, Kowalski, cu soția

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Glina, 1960. Tatiana S. Passek în vizită la şantierul arheologic, însoțită de Eugen Comşa

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

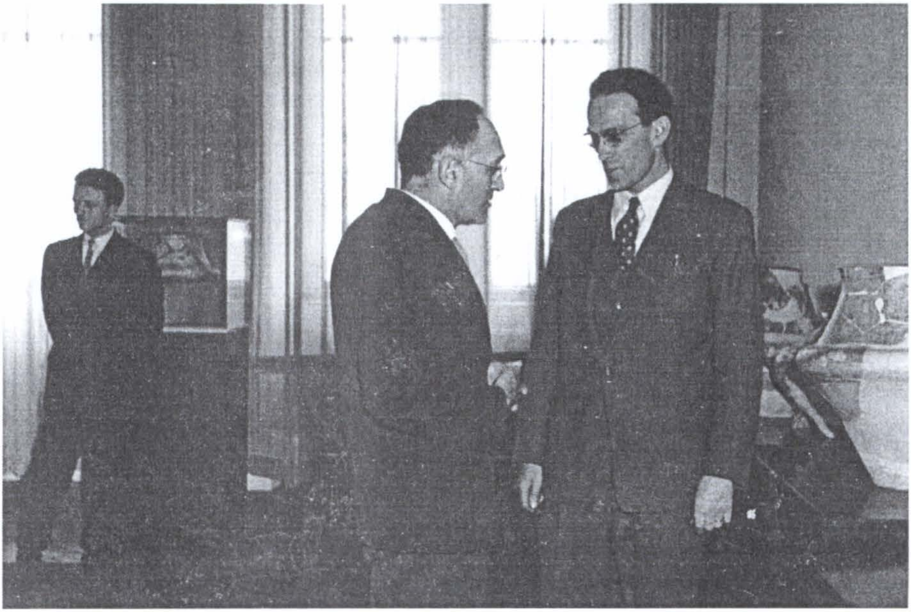

Iaşi, 1976. Vizita la Muzeul de Istorie a Moldovei a lui Carol Schuster (New York)

Iaşi, 1976. La masă cu prof. R.J. Chandler (Nordwestern University Eveaton, Illinois)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 1984. Simpozionul Internațional *Cultura Cucuteni în context european*.
Prezidiul simpozionului: acad. P. Jitaru, dr. Eugen Comşa,
Marija Gimbutas (Los Angeles) şi subsemnatul (sus).
În vizită la Cucuteni-*Cetățuie* (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cucuteni, 1984. Simpozionul Internațional *Cultura Cucuteni în context european*. Masă tradițională oferită de primăria comunei Cucuteni. Marija Gimbutas, în stânga, şi John Nandriş, cu fața (sus) Vorbeşte Mihai Tun, primarul comunei (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iaşi, 1960. Vizita la Muzeul de Istorie a Moldovei
a prof. dr. M. Parducz (Budapesta)

Constanța, 1985. Prezidiul celei de-a VII-a reuniuni a directorilor
institutelor de arheologie din fostele țări socialiste

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Viena - Gringzig, 1980.
Iosif Constantin Drăgan între prof. Dumitru Berciu şi subsemnatul

Praga, 1966. Cu prilejul celui de-al VII-lea Congres UISPP

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

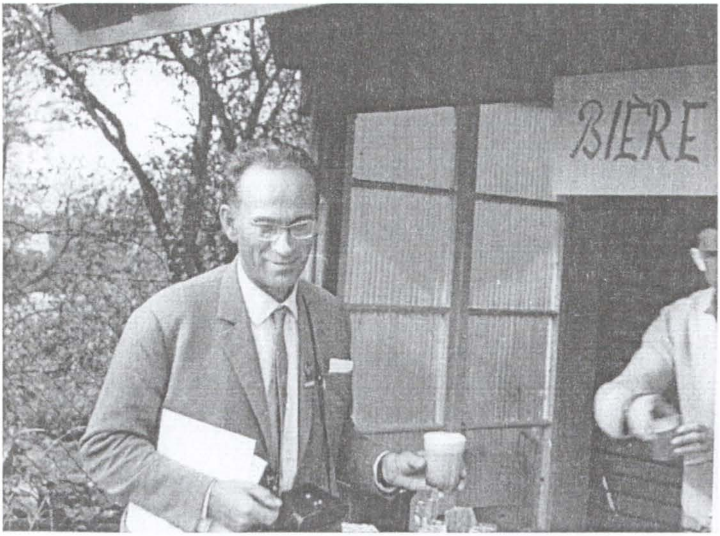

Praga, 1966. În pauza Congresului UISPP

Praga, 1966. Soția mea cu dr. J. Kudrenać

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

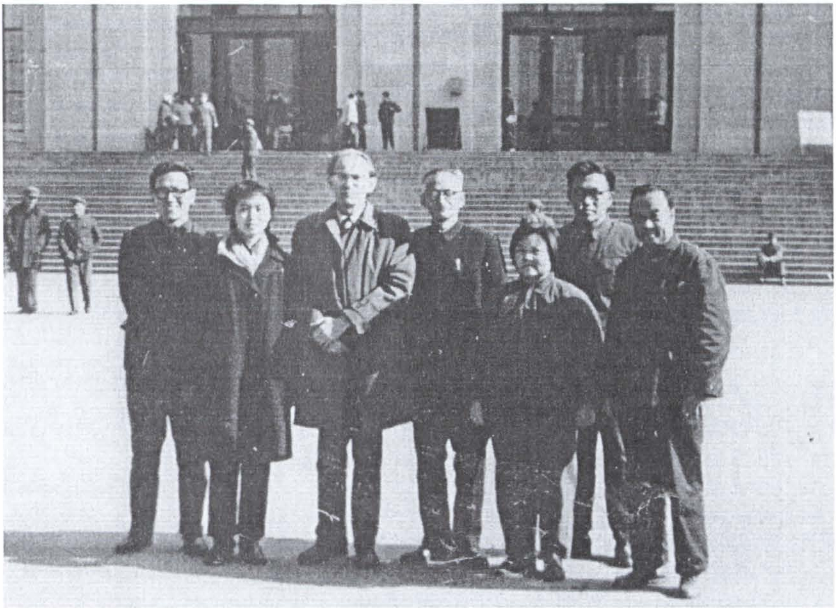

Pekin, 1977. În fața Muzeului de Istorie împreună cu specialiști chinezi

Šao Šan, 1977. Casa natală a lui Mao-Tze-Tung.
Împreună cu dr. Sebastian Morintz şi colegi chinezi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Paris, 1970. Pe un pod de peste Sena

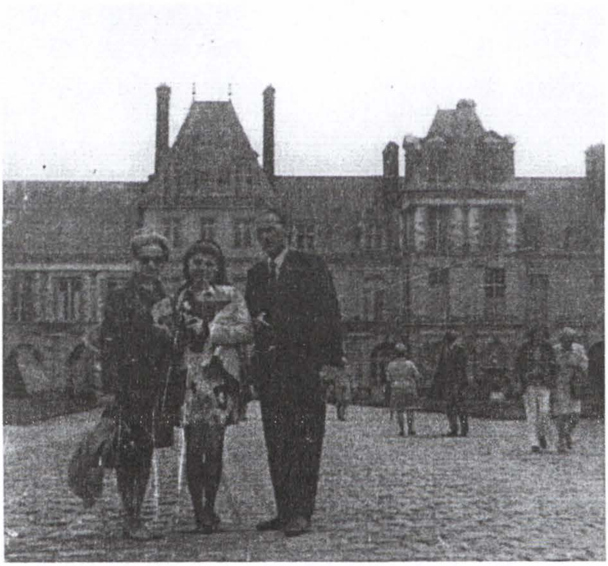

Paris - Fontainbleau, 1970. Împreună cu soția şi Hélène de Polignac

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

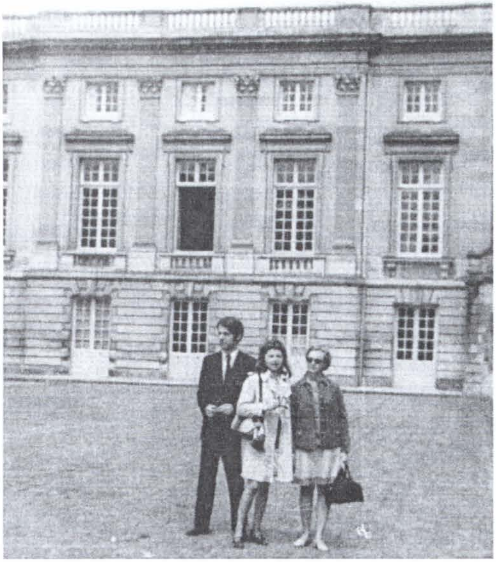

Paris - Petit Trianon, 1970. Soția mea împreună cu Hélène de Polignac și un prieten al ei

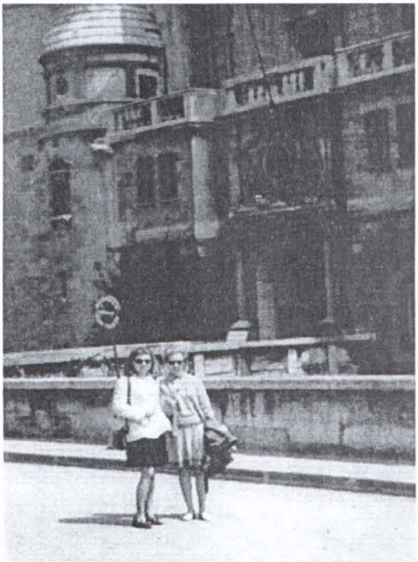

Paris - Saint Germain en Laye, 1970. Soția și Hélène de Polignac

Paris - Malmaison, 1970. Soția, Hélène de Polignac și dr. Lăcătuș

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Paris - Muzeul Cluny, 1970.
Soția mea şi Hélène de Polignac

Paris – Domul Invalizilor, 1970.
Soția mea

Paris – Muzeul de Artă Modernă, 1970.
Soția mea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

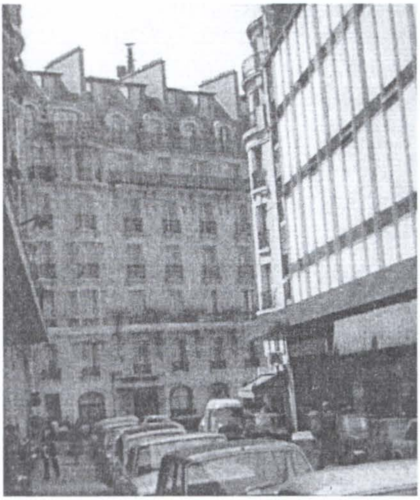

Paris, 1970. Victoria Palace Hotel, unde am fost cazați

Paris, 1970. Soția mea lângă Catedrala *Notre Dame*

Paris, 1970. Soția mea şi Marilca Mihailovici pe Champs Elysées

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Paris, 1970. La Muzeul Cluny

Niaux, 1970. Soția şi Hélène de Polignac la intrarea în peşteră

Peştera Le Portel, 1970. La intrare împreună cu soția, prof. Claude Barrière şi proprietarul peşterii

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Nisa, 1977. La cel de-al IX-lea Congres UISPP

Atena, 1965. Împreună cu prof. Emil Condurachi şi soţia

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

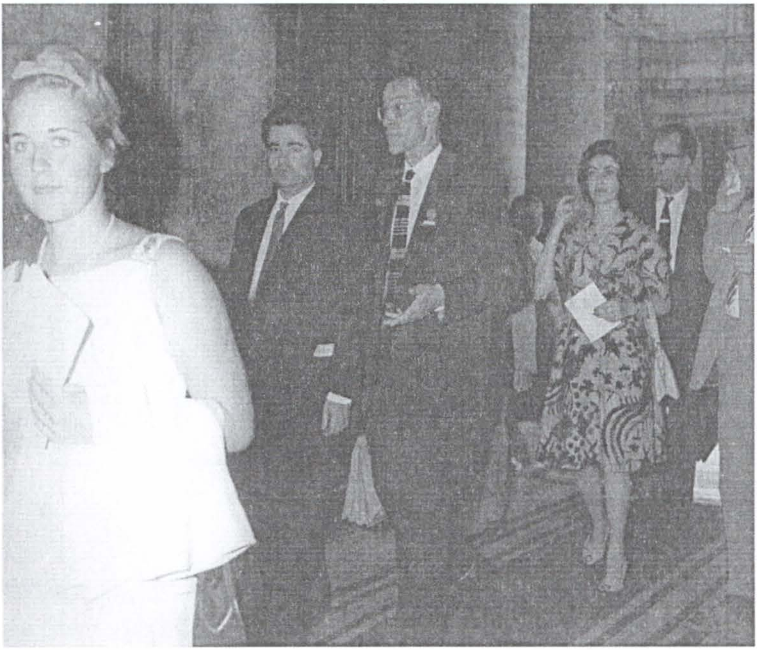

Roma, 1962. Împreună cu ataşatul cultural al României, Vasile Pungă, la intrarea în Capitoliu, cu prilejul deschiderii celui de-al VI-lea Congres UISPP

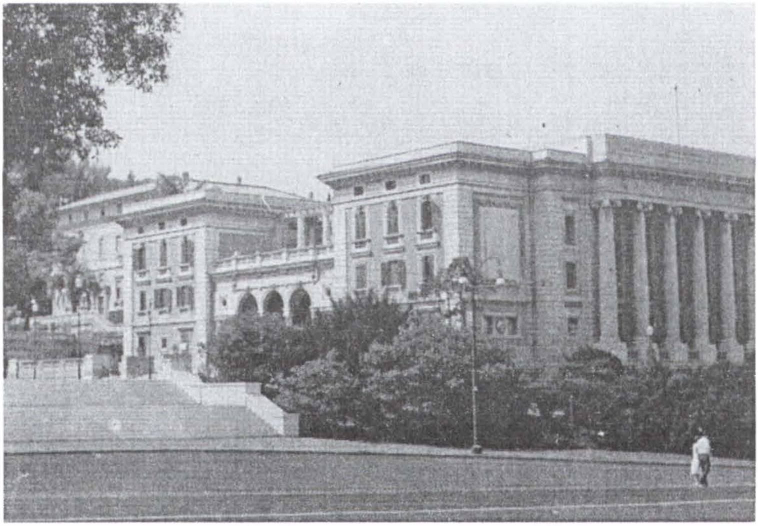

Roma, 1962. Clădirea Şcolii Române (*Academia di Romania*)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

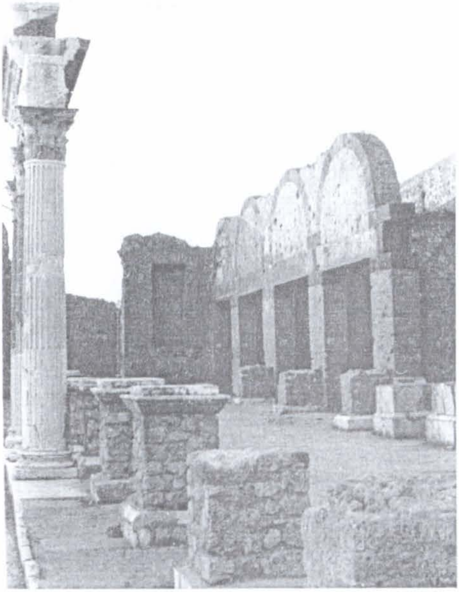

Pompei, 1962. Forumul

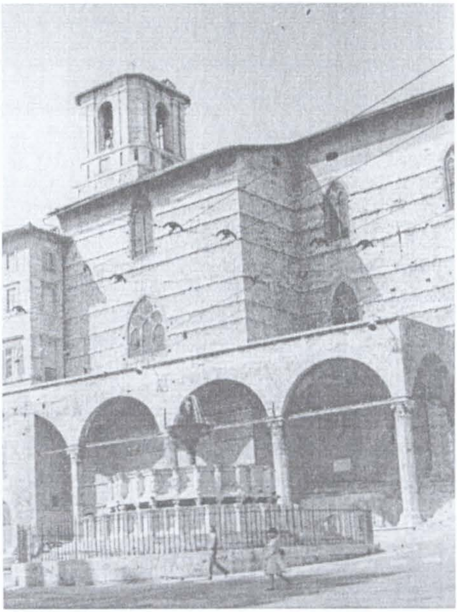

Perugia, 1962. Catedrala (sec. XIII)

Veneția, 1972

Verona, 1972. Arenele

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Verona - Lazise, 1972. Vladimir Dumitrescu, Amalia Moszolics, Hortensia Dumitrescu şi Marin Dinu

Ledro, 1972. Alessandra Aspes (Verona) şi dr. M. Wood (Oxford)

Belgrad, 1971. Soţii dr. Milutin şi Draga Garašanin la Congresul UISPP

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Poznan, 1964. Soția mea şi Helena Jankowska
acasă la poeta poloneză Kazimira Illakowiczówna

Varşovia, 1964. Soția mea împreună cu soții prof. W. Hensel

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Varşovia, 1972. Prezidiul primei reuniuni a directorilor institutelor de arheologie din fostele țări socialiste. Împreună cu prof. dr. W. Hensel, dr. Z. Bukowski şi dr. Constantin Preda

Varşovia, 1972. Prof. D.M. Pippidi, participant la reuniune

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Varşovia, 1995. Împreună cu fiica mea Wanda

Varşovia, 1995. Împreună cu soția mea, Wanda şi d-na. Roska, prietenă de familie

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Chişinău, 1958. Simpozionul de Arheologie Româno-Sovietic.
Vorbeşte dr. Tatiana S. Passek (sus) şi prof. dr. Radu Vulpe (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

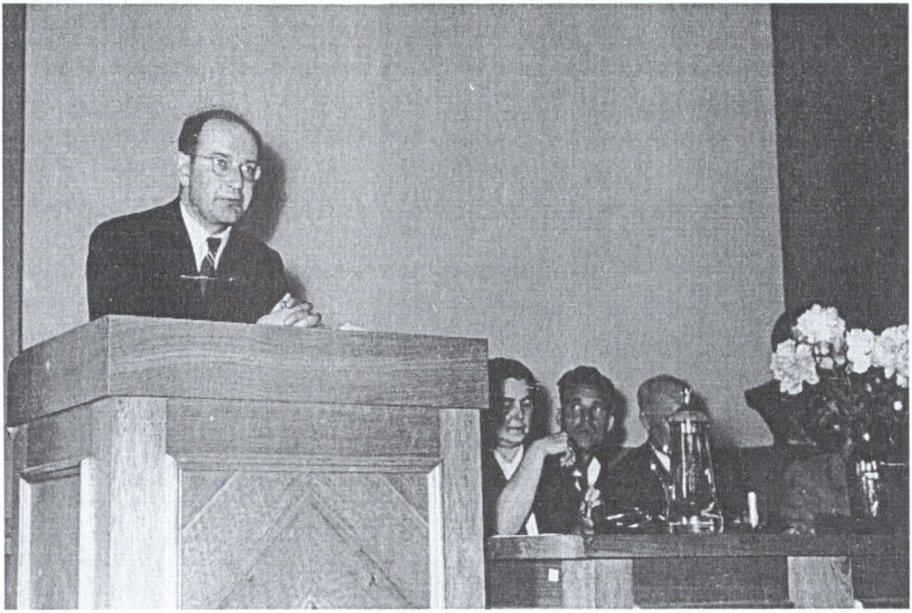

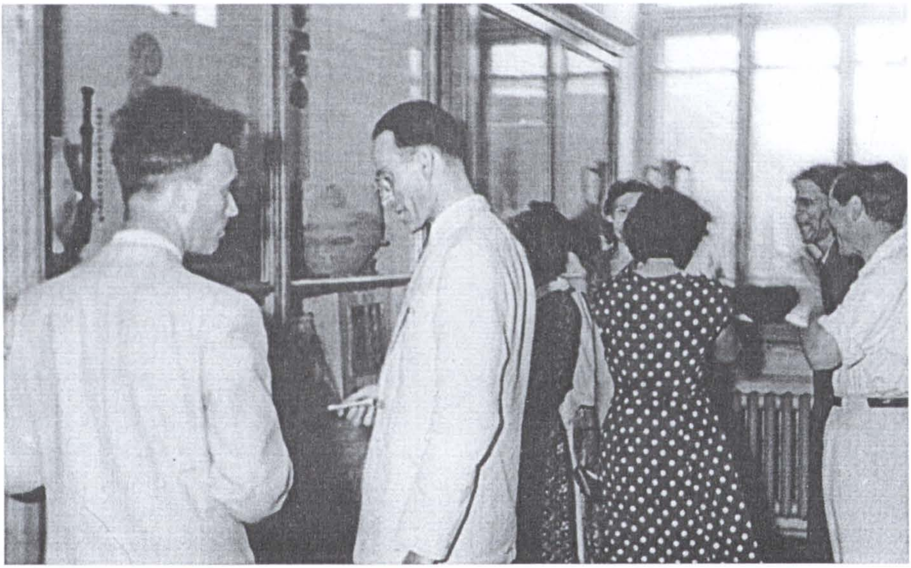

Chişinău, 1958. Simpozionul de Arheologie Româno-Sovietic. Vorbeşte prof. I.A. Borisovski (sus). În vizită la Muzeul de Istorie alături de Eugen Comşa (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Chişinău, 1958. Simpozionul de Arheologie Româno-Sovietic. De vorbă cu dr. Tatiana S. Passek (sus). În sala de conferință (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Chişinău, 1958. Simpozionul de Arheologie Româno-Sovietic.
Dr. Vsevolod Marchevici studiind ceramica culturii Cucuteni (sus).
Dr. Tatiana S. Passek pe malul Mării Negre, la Cetatea Albă (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Moscova, 1957. Într-o excursie turistică

Moscova, 1970. La al XIII-lea Congres Internațional de Ştiințe Istorice împreună cu dr. Bucur Mitrea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Palma de Mallorca, 1992. La al VI-lea Congres Internațional de Tracologie și al VII-lea Simpozion Internațional de Tracologie, organizate de Fundația Europeană Drăgan, alături de prof. dr. M. Tačeva

Stockholm, 1960. La al XI-lea Congres Internațional de Științe Istorice împreună cu dr. Pal Rackzi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1965. Vizită de documentare în Turcia cu prof. dr. Emil Condurachi.
La „ oarta Regelui”, pe locul vechiului Hattuşaş, de la Boğazköy (sus).
Emil Condurachi la masă cu dr. Davut Desali de la muzeul din Selçuk (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1965. Vizită de documentare în Turcia cu prof. dr. Emil Condurachi.
Templul lui Hadrian de la Efes (sus) şi Templul lui Apollo de la Didymae (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1965. Vizită de documentare în Turcia cu prof. dr. Emil Condurachi.
Poarta cu trepte de la Gordion, astăzi Yassihöyük

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1965. Vizită de documentare în Turcia cu prof. dr. Emil Condurachi. La Gulsehir

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

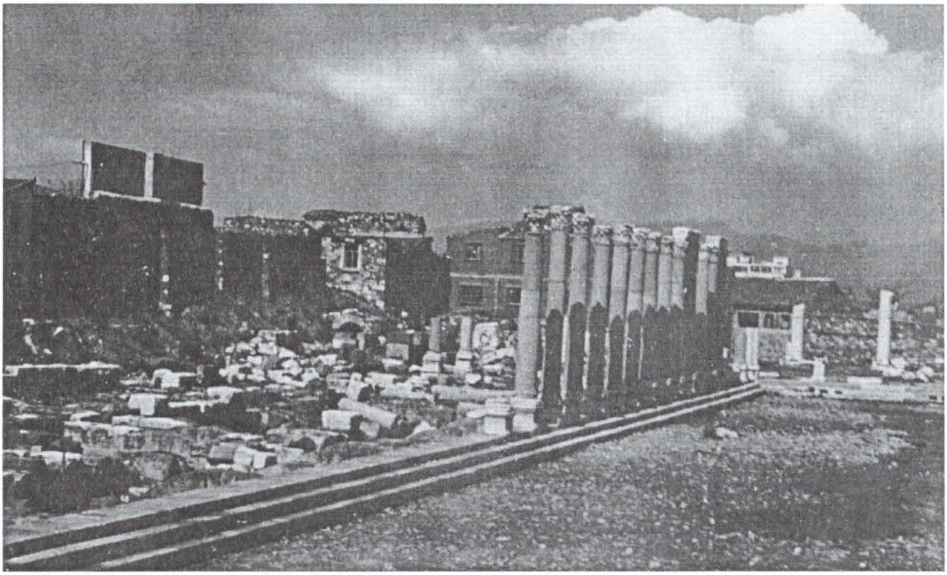

1965. Vizită de documentare în Turcia cu prof. dr. Emil Condurachi. Agora de la Izmir (sus). Construcții hitite de la Kültepe (Kanish) (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

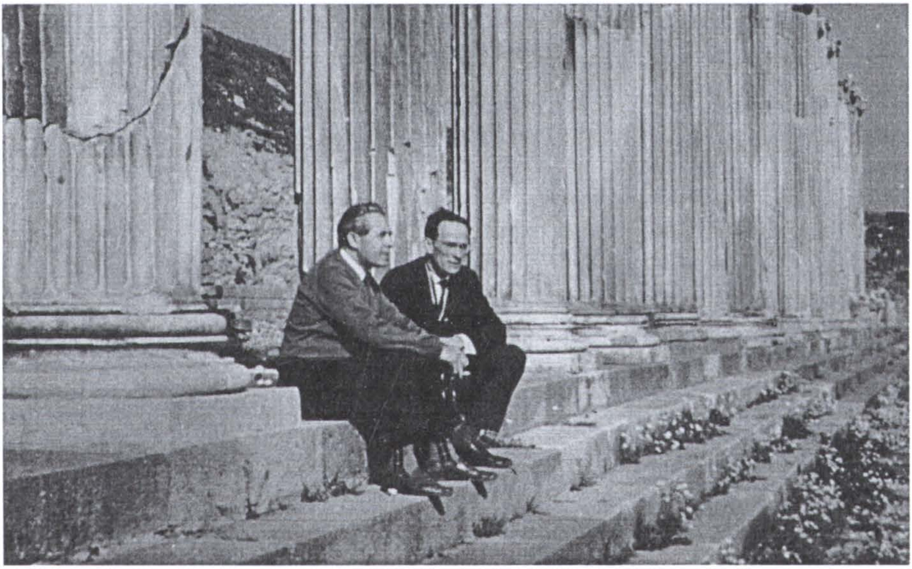

1965. Vizită de documentare în Turcia cu prof. dr. Emil Condurachi.
Templul lui Zeus de la Pergamon

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

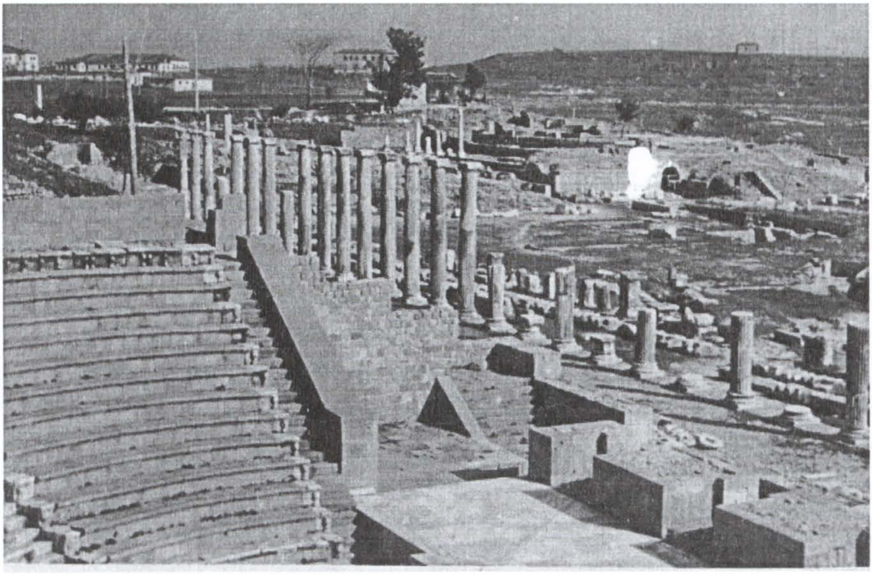

1965. Vizită de documentare în Turcia cu prof. dr. Emil Condurachi. Aesculapium de la Pergamon (sus). Troia VI (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Comisiile mixte româno-ucraineană şi ucraineano-română de istorie, arheologie, etnografie şi folclor.
Baturin, 1997. Participanții la a IV-a sesiune (sus).
Cetatea Albă, 2001. Sesiunea a VIII-a. Prof. dr. S.D. Kryžickij, membru corespondent al Academiei Naționale de Ştiințe a Ucrainei şi preşedinte al comisiei mixte ucraineano-române (jos)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cetatea Albă, 2001. Ruinele cetății.
În vizită cu ocazia sesiunii a VIII-a a comisiilor mixte româno-ucraineană și ucraineano-română de istorie, arheologie, etnografie și folclor

Hodmezövasarhely (Ungaria), 1965. În cancelaria directorului muzeului împreună cu Ida Bognar-Kutzian și Miklos Šolle (Praga)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CUPRINS

Cuvânt înainte 7

Capitolul I
Despre părinţii mei din Galaţi, sora din Bucureşti şi familiile mele din Bucureşti şi Iaşi 15

Capitolul II
Elev la Liceul „Vasile Alecsandri" din Galaţi 19

Capitolul III
Student la Bucureşti şi profesorii pe care i-am avut 23

Capitolul IV
Activitatea de militar 55

Capitolul V
Activitatea didactică 69

Capitolul VI
Activitatea de cercetare ştiinţifică 73

Capitolul VII
Titluri şi distincţii 139

Capitolul VIII
Mulţumiri şi recunoştinţă 143

Abrevieri 149
Ilustraţie 152

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

BIBLIOTHECA MEMORIAE ANTIQUITATIS

I. Ştefan Cucoş, *Ceramică neolitică din Muzeul Arheologic Piatra-Neamţ*, 1973
II. Gheorghe Dumitroaia, Dan Monah (eds.), *Cucuteni aujourd'hui*, 1996
III. Dan Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, 1997
IV. Ioan Mitrea, *Aşezarea din secolele VI-IX de la Izvoare-Bahna*, 1998
V. Cornelia Magda-Mantu, *Cultura Cucuteni. Evoluţie, cronologie, legături*, 1998
VI. Ştefan Cucoş, *Faza Cucuteni B în zona subcarpatică a Moldovei*, 1999
VII. Gheorghe Dumitroaia,*Comunităţi preistorice din nord-estul României. De la cultura Cucuteni până în bronzul mijlociu*, 2000
VIII. Dragomir Nicolae Popovici,*Cultura Cucuteni, faza A. Repertoriul aşezărilor (1)*, 2000
IX. Ioan Mitrea, *Comunităţi săteşti la est de Carpaţi în epoca migraţiilor. Aşezarea de la Davideni, din secolele V-VIII*, 2001
X. Gheorghe Dumitroaia (coord.), *In Memoriam Constantin Matasă*, 2001
XI. Victor Sorochin, *Aspectul regional cucutenian Drăguşeni-Jura*, 2002
XII. Mircea Petrescu-Dîmboviţa, Victor Spinei (coord.), *Cercetări arheologice şi istorice din zona lacului de acumulare Bicaz*, 2003
XIII. Dan Monah, Gheorghe Dumitroaia, Felicia Monah, Constantin Preoteasa, Roxana Munteanu, Dorin Nicola, *Poduri-Dealul Ghindaru. O Troie în Subcarpaţii Moldovei*, 2003
XIV. Mircea Petrescu-Dîmboviţa, Mădălin-Cornel Văleanu, *Cucuteni-Cetăţuie. Monografie arheologică*, 2004
XV. Gheorghe Dumitroaia, Constantin Preoteasa, Roxana Munteanu, Dorin Nicola, *Primul Muzeu Cucuteni din România*, 2005
XVI. Gheorghe Dumitroaia, John Chapman, Olivier Weller, Constantin Preoteasa, Roxana Munteanu, Dorin Nicola, Dan Monah (eds.), *Cucuteni. 120 ans des recherches. Le temps du bilan / Cucuteni. 120 Years of Research. Time to Sum Up*, 2005

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro